

Rapporter 2008/12

*Tor Petter Bø, Ragni Hege Kitterød, Tonje Køber,
Sølve Mikal Nerland og Tor Skoglund*

Arbeidstiden - mønstre og utviklingstrekk

Rapporter I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

© Statistisk sentralbyrå, april 2008	Standardtegn i tabeller	Symbol
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen, skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Tall kan ikke forekomme	.
	Oppgave mangler	..
	Oppgave mangler foreløpig	...
ISBN 978-82-537-7355-1 Trykt versjon	Tall kan ikke offentligjøres	:
ISBN 978-82-537-7356-8 Elektronisk versjon	Null	-
ISSN 0806-2056	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Emne	Foreløpige tall	*
06.01	Brudd i den loddrette serien	—
	Brudd i den vannrette serien	
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Desimalskilletegn	,

Sammendrag

Tor Petter Bø, Ragni Hege Kitterød, Tonje Køber, Sølve Mikal Nerland og Tor Skoglund

Arbeidstiden – mønstre og utviklingstrekk

Rapporter 2008/12 • Statistisk sentralbyrå 2008

Det har vært en sterk nedgang i gjennomsnittlig arbeidstid etter den annen verdenskrig som følge av flere arbeidstidsreformer og at deltidsarbeid er blitt mer vanlig. Samtidig har det foregått en betydelig omfordeling av arbeidskraft fra primær- og sekundærnæringene til tjenesteytende næringer.

Det er betydelig mindre kjønnsforskjeller i tidsbruken i dag enn i 1970. Kvinner bruker mer tid til yrkesarbeid, og har skåret kraftig ned på husholdsarbeidet. Menn har forskjøvet sin tidsbruk noe i motsatt retning, men økningen i menns husholdsarbeid oppveier ikke nedgangen blant kvinner.

Andelen sysselsatte mødre økte fra 74 prosent i 1991 til 81 prosent i 2005. Sysselsettingen økte mest for dem med barn under 7 år. Andelen av de sysselsatte mødrene som har heltidsarbeid, økte jevnt i denne perioden, til 54 prosent i 2005. Deltid er lite utbredt blant fedre (6 prosent).

For sysselsatte kvinner i alt var andelen på heltid 57 prosent i 2005, mot 88 prosent for menn. Andelen på heltid synker når menn passerer 60 og når kvinner passerer 55 år. 206 000 sysselsatte (9 prosent) har en avtalt arbeidstid nær opp til 6 timer per dag i gjennomsnitt.

Etter 55-årsalderen synker yrkesdeltakelsen kraftig for både kvinner og menn. For menn kommer andelen sysselsatte ned i 50 prosent når man blir 63 år, mens tilsvarende skjer for kvinner når man blir 62. I alderen 65-66 år er bare hver tredje mann og hver fjerde kvinne sysselsatt.

De nordiske land har en klart høyere andel sysselsatte kvinner enn andre europeiske land. Yrkesdeltakelsen blant de eldre er også høyere. Men norske kvinner er i større grad enn andre europeiske kvinner sysselsatt på deltid.

Foreldrepar i Norge med barn i alderen 2-17 år bruker til sammen 66,8 timer per uke i yrkeslivet. Det tilsvarer en arbeidstid på vel 6,5 timer per arbeidsdag for hver av partene. Når begge parter har høyere universitetsutdanning, er parets arbeidstid lang (80 timer), og overstiger ofte to fulle jobber.

Hver tredje ansatte arbeider utenom vanlig dagtid, 75 prosent av disse som ledd i en skift- eller turnusordning. Det store flertall av disse (63 prosent) har en ukentlig arbeidstid på 33 timer eller mer som avtalt arbeidstid. Bare 18 prosent har kort deltid, det vil si under 20 timer i uka.

Rapporten viser hvordan ektefellen tilpasser seg arbeidslivet når den andre går av med alderspensjon eller avtafefestet pensjon. Andelen som fortsatt var sysselsatt fire år etter at den andre ektefellen hadde gått av med pensjon, var 83 prosent for dem som var 56-61 år, og 48 prosent for dem som var 62-66 år. 18 prosent av de sysselsatte ektefellene hadde redusert arbeidstiden sin i denne perioden, 8 prosent arbeidet mer, mens 74 prosent hadde uendret arbeidstid.

De enkelte kapitlene er utarbeidet av følgende personer: Tor Skoglund (2.1), Ragni Hege Kitterød (2.2, 3.1 og 3.2), Tonje Køber (3.3), Sølve Mikal Nerland (4.2) og Tor Petter Bø (3.4, 4.1 og 5).

Prosjektstøtte: Arbeidet er utført som oppdrag for Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

Innhold

Sammendrag	3
1. Innledning	5
1.1. Bakgrunn	5
1.2. Datakilder og begrepsdefinisjoner	5
2. Noen hovedtrekk i utviklingen av arbeidstiden	10
2.1. Tall fra nasjonalregnskapet (makronivå).....	10
2.2. Jobb, hjem og fritid. Hovedtrekk i befolkningens tidsbruk 1970-2000	13
3. Oversikt over dagens arbeidstidsmønstre	52
3.1. Mødres og fedres arbeidstid. Likere enn før, men fremdeles store forskjeller	52
3.2. Hvor mye jobber mor og far til sammen? Arbeidstid blant par av foreldre	72
3.3. Avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger	96
3.4. Hovedtrekk ved arbeidstidens lengde.....	108
4. Oversikt over endringer i arbeidstiden over livsløpet	114
4.1. Arbeidstid over livsløpet.....	114
4.2. Tilpasninger til ektefellens pensjonering	120
5. Norsk arbeidstid i et internasjonalt perspektiv	148
Litteratur	154
Vedlegg	158
Tallgrunnlag til figurene	158
Figurregister	173
Tabellregister	174

1. Innledning

1.1. Bakgrunn

Denne rapporten består av en rekke delanalyser av arbeidstiden i Norge og internasjonalt, og er utført som oppdrag for Fornyings- og administrasjonsdepartementet. Det dreier seg om brede, deskriptive analyser av utviklingen i arbeidstiden og dagens arbeidstidsmønstre, i stor grad basert på data som allerede er bearbeidet og anvendt i ulike sammenhenger.

1.2. Datakilder og begrepsdefinisjoner

Det er benyttet data fra flere av SSBs kilder i denne rapporten. Innledningsvis presenteres noen hovedtall fra nasjonalregnskapet (kapittel 2.1). Kapittel 2.2 er basert på tidsbruksundersøkelsene, mens kapitlene 3.1, 3.3, 3.4, 4.1 og 5 er basert på arbeidskraftundersøkelsene. Analysen i kapittel 3.2 er utført på grunnlag av EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions). I kapittel 4.2 brukes data fra registerbasert arbeidsmarkedsstatistikk med visse utvidelser (System for persondata).

1.2.1. Nasjonalregnskapet

Nasjonalregnskapets tall for sysselsetting og utførte timeverk bygger blant annet på informasjon fra arbeidskraftundersøkelsene, registerbasert sysselsettingsstatistikk, sykefraværstatistikk, offentlige regnskaper, næringsstatistikk og lønnsstatistikk.

Sysselsatte personer omfatter alle lønntakere og selvstendige som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsaktivitet. Begrepet inkluderer personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangs militær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv. Utenlandske lønntakere (ikke-hjemmehørende personer) som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsaktivitet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide og innleide skip, er også inkludert i sysselsettingsbegrepet.

Utførte timeverk omfatter antall timeverk utført av alle sysselsatte personer (lønntakere og selvstendige) i løpet av et år i innenlandsk produksjonsaktivitet. Timeverkene gjelder arbeid utført innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter. Antall utførte timeverk i løpet av et år er også påvirket av kalendermessige forhold (bevegelig helligdager og skuddår).

Bruttonasjonalproduktet (BNP) viser verdien av alt som produseres i et land. BNP omfatter verdiskapingen i all markedsrettet næringsvirksomhet, dessuten offentlig forvaltning, ideelle organisasjoner og produksjon for eget bruk. BNP per innbygger brukes ofte som et mål på velstandsnivået i et land.

1.2.2. Tidsbruksundersøkelsene

De norske tidsbruksundersøkelsene er gjennomført ved at et representativt utvalg av befolkningen fører dagbok over sine gjøremål og sitt samværmønster i to døgn etter hverandre. Slik får vi et bilde av samtlige aktiviteter, både arbeid, hvile og fritid. Dagene er spredt over 12 måneder slik at vi får et gjennomsnittsbilde for hele året. Datainnsamlingen til den nyeste undersøkelsen, 2000-2001, løp fra 20. februar 2000 til 19. februar 2001. Tidsdagboka var delt inn i timinutters intervaller, og for hvert av disse noterte deltakerne sine viktigste gjøremål. Også eventuelle samtidige gjøremål og hvem man var sammen med i de ulike periodene, ble notert. Framstillingen her tar kun utgangspunkt i hovedaktivitetene, altså den viktigste aktiviteten i hvert intervall. I ettertid ble aktivitetene kodet ut fra en liste med omtrent 170 kategorier. Det er altså ikke deltakerne selv, men de ansvarlige for undersøkelsen, som avgjør hva som skal regnes som husarbeid, fritid, personlige gjøremål osv. Når aktivitetene kodes på samme måte fra gang til gang, og for samtlige deltakere, kan vi studere endringer over tid og forskjeller mellom grupper. Reglene for kodearbeid-

det i den norske undersøkelsen fulgte retningslinjer anbefalt av Eurostat (EUs statistiske kontor).

Det er viktig å være klar over at folks tid til ulike aktiviteter måles og rapporteres på en annen måte i tidsbruksundersøkelser enn i vanlige spørreskjema. Vi får derfor et litt annet bilde av f.eks. tiden til yrkesarbeid gjennom tidsbruksundersøkelser enn gjennom arbeidskraftundersøkelsen, der deltakerne angir sin avtalte og faktiske arbeidstid i en bestemt uke. Tid til enkeltaktiviteter som f.eks. yrkesarbeid, husarbeid og TV-seing måles ofte i ulike spørreundersøkelser. Tidsbruksundersøkelser basert på dagbøker er imidlertid den eneste datakilden som viser hvordan befolkningen som helhet, og ulike grupper, fordeler samtlige 24 timer i døgnet på forskjellige gjøremål. Den er også den eneste datakilden som gir et godt bilde av det ubetalte arbeidet.

En del bakgrunnsinformasjon ble innhentet gjennom et intervju i forkant av undersøkelsen, og en del informasjon, f.eks. om deltakernes utdanning og inntekt, ble koblet til fra SSBs registre.

SSB har gjennomført fire store tidsbruksundersøkelser, i 1971-72, 1980-91, 1990-91 og 2000-01. For enkelhets skyld henviser vi til undersøkelsene med årstallene 1971, 1980, 1990 og 2000. Selv om man har lagt stor vekt på sammenlignbarhet mellom undersøkelsene, varierer opplegget noe fra gang til gang. Eksempelvis benyttet man kvartersintervaller i dagbøkene i de tre første undersøkelsene, mens man i den siste undersøkelsen benyttet timinutters intervaller. Endringene i opplegg har ikke nevneverdig betydning for resultatene.¹

I de to første undersøkelsene omfattet personer 16-74 år. I 1990 hevet man øvre aldersgrense til 79 år, mens man i 2000-undersøkelsene også tok med barn ned til 9 år. Når vi sammenligner over tid, ser vi derfor på personer 16-74 år. Tabeller og figurer som kun gjelder for 2000, omfatter personer 9-79 år.

Inndeling i aktiviteter

Som nevnt, benyttet man om lag 170 aktivitetskoder i den siste tidsbruksundersøkelsen, men dette blir selvsagt altfor detaljert her. Det er vanlig å skille mellom fem hovedtyper av aktiviteter i rapporteringen:

- *Inntektsgivende arbeid*, som omfatter tid til yrkesarbeid og arbeidsreiser.
- *Husholdsarbeid*, som omfatter husarbeid, omsorgsarbeid, vedlikeholdsarbeid, innkjøp samt reiser i forbindelse med slike gjøremål.
- *Utdanningsaktiviteter*, som omfatter undervisning, leskelesing og studier.
- *Personlige behov*, som omfatter søvn, måltider og personlig pleie.
- *Fritid*, som omfatter tid til idrett og friluftsliv, underholdning og uteliv, lesing, TV-seing og annen mediebruk, sosialt samvær og reiser i forbindelse med slike aktiviteter.
- I tillegg kommer en restkategori for andre og uoppgitte gjøremål.

Det kan være vanskelig å skille klart mellom husholdsarbeid og fritid. Eksempelvis vil noen regne kakebaking som husarbeid, mens andre ser dette som en fritidsaktivitet. I tidsbruksundersøkelsene legges det såkalte *tredjepersonkriteriet* til grunn for å skille mellom arbeid og andre gjøremål. Aktiviteter som i prinsippet kan utføres av andre, og som frambringer en tjeneste eller et produkt, regnes som arbeid, mens andre gjøremål regnes som fritid eller personlige aktiviteter. Tanken er da at det ikke gir mening å få andre til å sove middag, ta en løpetur eller gå på kino for seg, mens man kan få andre til å handle, lage mat, male huset eller passe barn.

¹ Undersøkelsene er nærmere dokumentert i Statistisk sentralbyrå (1975, 1983, 1992), Rønning (2002) og Vaage (2002a).

Det er viktig å være klar over at registrering i tidsdagbøker kan gi et noe annet bilde av tiden til yrkesarbeid enn hva man får gjennom vanlige spørreundersøkelser (f.eks. Robinson og Godbey 1997). I tidsdagbøkene er det den tiden folk faktisk er på jobb eller utfører yrkesarbeid andre steder som kommer fram. Ved fravær fra arbeidet på grunn av andre gjøremål vil den aktiviteten som faktisk utføres, bli registrert. Dagbøkene er derfor mer følsomme enn vanlige spørreskjema for kortvarig og uregelmessig fravær fra arbeidet, for ekstraarbeid hjemme på kvelder og i helger og for avvik fra den vanlige arbeidstiden generelt. Forskjellen mellom dagbok- og spørreskjemametoden er trolig særlig markert for småbarnsforeldre ettersom disse ofte har en del fravær og forskyvninger i arbeidstiden på grunn av syke barn eller annen omsorg.² Også for en del andre aktiviteter kan vi få litt forskjellige bilder gjennom dagbøker og spørreskjema, der man f. eks. spør om tidsbruk til bestemte gjøremål siste uke eller gjennomsnittet for en vanlig uke. Dette kan f.eks. bunne i at enkelte ikke husker nøyaktig hvordan de brukte tiden til en gitt aktivitet siste uke eller vanligvis per uke, eller at man også rapporterer tid til parallelle gjøremål i spørreskjema, som f.eks. det å se på TV mens man spiser.³

Mål for tidsbruk

Det kan beregnes flere mål for tidsbruk på grunnlag av tidsdagbøkene. Det vanligste er å vise *gjennomsnittlig tidsbruk til ulike aktiviteter, og for ulike grupper*. Gjennomsnittstallene er da basert på alle dager i året, både hverdager, helger og ferier. Dessuten inngår både de som har utført en aktivitet i løpet av føringsdagen, og de som ikke har utført aktiviteten. De som ikke har utført aktiviteten, blir gitt verdien null minutter. Aktiviteter som utføres sjelden, eller av få personer, som f.eks. det å gå på ski, får lave tall for gjennomsnittlig tidsbruk når vi måler på denne måten, mens aktiviteter som utføres ofte eller av mange, som f.eks. søvn, får høye gjennomsnittstall.

I tillegg vises ofte *andelen som har utført aktiviteten* på føringsdagen. Dette viser hvor stor prosentandel som har utført ulike gjøremål på en gjennomsnittsdag.

Ofte vises også *gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten* på føringsdagen. Dette viser hvor mye tid de som faktisk utførte aktiviteten den dagen de førte dagbok, i gjennomsnitt brukte på denne aktiviteten. For gjøremål som de aller fleste utfører hvert døgn, for eksempel soving, blir dette målet ganske likt gjennomsnittet for alle personer. For aktiviteter der bare deler av befolkningen deltar en gitt dag, for eksempel inntektsgivende arbeid, vil gjennomsnittet for dem som har utført aktiviteten, være langt høyere enn gjennomsnittet for alle.

I kapittel 2.2 viser vi hovedsakelig gjennomsnittstall for alle personer, altså både de som har utført, og de som ikke har utført, en aktivitet. I en del oversiktstabeller vises også de to andre målene.

1.2.3. Arbeidskraftundersøkelsene (AKU)

Hovedkilden for AKU er kvartalsvise, representative utvalgsundersøkelser basert på intervju per telefon. Formålet er å gi informasjon om utviklingen i sysselsetting og arbeidsledighet, og om ulike befolkningsgruppers tilknytning til arbeidsmarkedet. I valg av sentrale begreper og definisjoner er det lagt vekt på å følge internasjonale anbefalinger.

Sysselsatte defineres i AKU som personer i alderen 16-74 år som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i undersøkelsesuka, samt personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende pga. sykdom, ferie, lønnet

² I Kitterød og Kjeldstad (2004) vises foreldres arbeidstid basert på SSBs arbeidskraftundersøkelser, tidsbruksundersøkelser og levekårsundersøkelser.

³ Kitterød og Lyngstad (2005) sammenligner tid til husarbeid basert på dagbøker og spørreskjema. Vaage (2007) presenterer tall for tid brukt til ulike medier, basert på vanlige spørreundersøkelser.

permisjon e.l. Denne definisjonen brukes også i Levekårsundersøkelsen, jf. omtalen av EU-SILC nedenfor.

Yrkesstatus grupperer de sysselsatte etter om de er ansatte/lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller familiemedlemmer uten fast avtalt lønn.

Avtalt arbeidstid er det antall arbeidstimer per uke som den ansatte ifølge arbeidskontrakten skal være på arbeid. Eventuelt fravær fra arbeidet pga. sykdom, ferie e.l. skal ikke trekkes fra i avtalt arbeidstid, og overtid skal ikke medregnes hvis denne ikke er fast avtalt. For ansatte med avtale om arbeidstid hvor det avtalte timetallet varierer fra uke til uke, f.eks. som en følge av skift- eller turnusordning, oppgis både den arbeidstida som gjaldt for selve undersøkelsesuka og gjennomsnittet av den avtalte arbeidstida per uke (i tabeller over avtalt arbeidstid her er det gjennomsnittstallene som brukes). For ansatte som ikke har noen arbeidstidsavtale, samt for selvstendige og familiarbeidere, får vi oppgitt deres vanlige (gjennomsnittlige) arbeidstid per uke (normalt for de siste 4 ukene).

Heltid/deltid beregnes av avtalt/vanlig arbeidstid. Arbeidstid på 37 timer og over er heltid, samt arbeidstid på 32-36 timer hvor intervjupersonen bekrefter at dette utgjør heltid i vedkommendes yrke. Deltid er dermed avtalt arbeidstid under 32 timer, samt de som har avtalt arbeidstid 32-36 timer hvor dette ikke er heltid.

Undersysselsatte er definert som deltidssysselsatte personer som har forsøkt å få lengre arbeidstid ved å kontakte den offentlige arbeidsformidling, svare på annonser, ta kontakt med nåværende arbeidsgiver e.l. De må kunne starte med økt arbeidstid innen en måned.

1.2.4. EU-SILC

EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions) er basert på intervjuundersøkelser av et utvalg med husholdninger, som gjør det mulig å studere arbeidstid blant par av foreldre. Analysene i kapittel 3.2 er basert på EU-SILC 2005. Denne undersøkelsen utgjør paneldelen av Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser. De samme personene følges over åtte år. I analysene her brukes datamaterialet fra 2005 som en vanlig tverrsnittsundersøkelse. Utvalget ble trukket blant personer 16 år og over. 5 591 personer ble intervjuet, noe som gav en svarandel på 71 prosent.

Ved å benytte opplysninger både fra intervjupersonen selv og fra partneren, får vi et utvalg av 1345 gifte/samboende par med barn 2-17 år i analysene.⁴ Data ble samlet inn gjennom telefonintervjuer. Deltakerne besvarte en del spørsmål som gjaldt hele husholdningen, samt en del spørsmål som gjaldt dem selv. I tillegg skulle noen spørsmål, bl.a. om yrkesaktivitet, arbeidstid og arbeidsforhold, stilles til samtlige voksne i husholdningen (16 år +). Ved å se på opplysninger om intervjupersonens og partnerens arbeidstid får vi et bilde av arbeidstiden blant par av foreldre. Ideelt sett skulle altså samtlige voksne i husholdningen intervjues, men dette viste seg å være vanskelig å få til. I mange tilfelle svarte derfor den uttrukne personen på vegne av de andre voksne i husholdningen. Opplysningene om partners arbeidstid ble gitt av partneren selv i knapt halvparten av tilfellene og av den uttrukne personen i vel halvparten av tilfellene.⁵ Opplysninger om utdanning, inntekt og en del andre forhold er koblet til intervjudataene fra Statistisk sentralbyrås registre. Det er utarbeidet en vekt for å justere for skjevheter i frafallet.⁶ Analysene her er basert på det

⁴ Par der enten intervjupersonen eller partneren ikke hadde besvart spørsmål om yrkesaktivitet og/eller arbeidstid, er holdt utenfor i analysene. Dette gjaldt imidlertid ganske få.

⁵ Anslagene for partnerens ukentlige arbeidstid var noe lavere når disse ble oppgitt av intervjupersonen, enn hva som var tilfellet når partneren selv ble intervjuet. Forskjellen utgjør omtrent 1 time for fedre og 1,5 timer for mødre.

⁶ Denne justerer for skjevheter i frafallet etter kjennetegnene kjønn, alder, utdanning og familiefase. Det er også konstruert husholdningsvekter. Ettersom analysene her ikke gjelder for husholdningen som helhet, men for den uttrukne personen med tilhørende partneropplysninger, benyttes ikke husholdningsvekten her.

vektede materialet, mens antall observasjoner (individer og par) rapporteres uvektet.⁷

Måling av arbeidstid

Det bildet vi får av foreldres arbeidstid, avhenger litt av hvordan vi spør. Både spørsmål om den *avtalte* arbeidstiden, den *faktiske* arbeidstiden i en bestemt uke, og om hvor mange timer man *vanligvis eller gjennomsnittlig* arbeider per uke, benyttes ofte i undersøkelser på feltet (f.eks. Kitterød og Kjeldstad 2004, Tjens og Dragstra 2007). I SSBs arbeidskraftundersøkelse kartlegges den avtalte og den faktiske arbeidstiden.⁸ I levekårsundersøkelser spør man derimot hvor mange timer folk vanligvis arbeider per uke. Det siste er tilfellet også i EU-SILC, som altså er den datakilden som benyttes her. De sysselsatte (definert på samme måte som i arbeidskraftundersøkelsen, se omtale over) får følgende spørsmål om sin arbeidstid: "*Hvor mange timer per uke arbeider du vanligvis i alt i ditt hovedyrke? Regn også med betalte overtidstimer og ekstraarbeid hjemme i forbindelse med dette arbeidet.*" Det samme spørsmålet stilles for eventuelle biyrker. Ved å summere timer i hoved- og biyrke får vi et mål for den ukentlige arbeidstiden per person. Ved å summere mors og fars arbeidstid, får vi et mål for parets samlede arbeidstid. Når vi spør hvor mye folk vanligvis jobber per uke, får vi gjerne litt flere med veldig lang arbeidstid, enn det vi får når vi ser på den avtalte eller faktiske arbeidstiden (se Kitterød og Kjeldstad 2004 for sammenligning av ulike arbeidstidsbegreper).

1.2.5. System for persondata

I System for persondata sammenstiller SSB informasjon fra en rekke registre om alle bosatte i alderen 16 – 74 år. Tellingstidspunktet er en dag i slutten av november, samt noen opplysninger per fjerde kvartal. Begrepet *status* brukes som en fellesbetegnelse på aktiviteter, tilstander og ytelser i personenes forhold til arbeidsmarkedet og offentlige velferdsordninger. På bakgrunn av detaljerte opplysninger om alle statuser personene er registrert med i kilderegistrene, definerer SSB personenes status på referansetidspunktet. Denne klassifiseringen er konsistent over tid, tar hensyn til de fleste mulige kombinasjoner av statuser, og har bestemte føringer for prioritering av statusene dersom samme person er aktiv i flere statuser, særlig ved at sysselsettingsstatuser prioriteres framfor andre statuser.

⁷ Ytterligere dokumentasjon av EU-SILC finnes blant annet i kvalitetsrapportene fra undersøkelsen http://www.ssb.no/english/subjects/00/90/doc_200613_en/doc_200613_en.pdf

⁸ For nærmere omtale av måling av arbeidstid i AKU, se Statistisk sentralbyrå (2003).

2. Noen hovedtrekk i utviklingen av arbeidstiden

2.1. Tall fra nasjonalregnskapet (makronivå)⁹

Det ble i 2006 utført 3,4 milliarder timeverk i norsk økonomi ifølge nasjonalregnskapet. Dette omfatter den samlede arbeidsinnsatsen utført av alle sysselsatte lønnstakere og selvstendige i løpet av året, inkludert overtid, men fratrukket fravær på grunn av ferie, sykdom og permisjon. Hver enkelt sysselsatte person arbeidet i gjennomsnitt 1407 timer. Trass i at antall sysselsatte personer har økt med 70 prosent etter den annen verdenskrig, ble det i 2006 bare utført 9 prosent flere timeverk totalt enn i 1946, se Skoglund (2007). Dette betyr at gjennomsnittlig arbeidstid er betydelig redusert i denne perioden. Det samlede antallet arbeidstimer er i dag fordelt på langt flere personer.

Flere arbeidstidsreformer i denne perioden er en viktig årsak til at gjennomsnittlig arbeidstid i dag er betydelig lavere enn for 60 år siden. Like etter krigen hadde de fleste lønnstakere to ukers ferie og 48 timers arbeidsuke. Ferien ble først økt til tre uker (fra 1948), og deretter til fire uker (fra 1965). I løpet av 2001-2002 ble det innført fem ukers ferie for de fleste grupper av lønnstakere. Ukentlig normalarbeidstid ble først redusert til 45 timer (1959), deretter til 42,5 timer (1968), til 40 timer (1976) og til 37,5 timer (1987).

Figur 2.1. Utførte timeverk og sysselsatte personer. 1946-2006. 1946=100

År	Timeverk (Index)	Sysselsatte (Index)	Timeverk/sysselsatte (Index)
1946	100	100	100
1951	100	105	95
1956	100	105	95
1961	100	105	95
1966	100	110	90
1971	100	120	83
1976	100	135	74
1981	100	140	71
1986	100	150	67
1991	100	145	69
1996	100	160	62
2001	100	165	61
2006	110	170	65

Kilde: Nasjonalregnskapet.

Utførte timeverk per sysselsatt person påvirkes også av omfanget av deltidsarbeid. Om lag en firedel av de sysselsatte arbeider i dag deltid. Norge har en høy deltidsandel sammenliknet med andre europeiske land, se kapittel 5. Deltidsandelen økte på 1970-tallet, i stor grad knyttet til kvinnenes inntog på arbeidsmarkedet i denne perioden. De siste 20 årene har deltidsandelen vært mer stabil.

Tallene for utførte timeverk inkluderer som nevnt overtid, mens fravær på grunn av sykdom og fødselspermisjon er trukket fra. Overtid og fravær kan svinge en del fra år til år, og vil derfor først og fremst påvirke korttidsendringene i utførte timeverk. De siste ti årene har det imidlertid vært en klar tendens til økning i sykefraværet, selv om dette gikk ned i 2004 og 2005. Når personer på sykefravær regnes med i

⁹ Nasjonalregnskapets tall for 2005 og 2006 er blitt revidert etter at denne rapporten ble skrevet.

tallet for sysselsatte personer, vil mer fravær bidra til å redusere antall utførte timeverk per sysselsatt person.

Store endringer i næringsstrukturen

Fordelingen av sysselsettingen på næringer har endret seg radikalt etter annen verdenskrig. Generelt er det snakk om en vridning bort fra primær- og sekundærnæringer mot tjenestenæringer. Sysselsettingen i jordbruket er redusert med nesten 330 000 personer de siste 60 årene. På den annen side har sysselsettingen i helse- og sosialtjenestene økt fra 45 000 sysselsatte i 1946 til 470 000 i 2006. Sysselsettingen i industrien økte fram til midten av 1970-tallet, og har deretter gått tilbake, med unntak av en moderat sysselsetningsvekst i årene 1993-1998. Industrien sysselsetter i dag om lag 120 000 færre personer enn i toppåret 1974.

Lang arbeidstid i primærnæringene

Fra 1970 til 2006 økte antall utførte timeverk totalt med 13 prosent. Antall utførte timeverk per person ble samtidig redusert med 23 prosent, eller 430 timer per år.

Primærnæringene har gjennomgående hatt lengre arbeidstid enn andre næringer i hele denne perioden. Det er først og fremst jordbruket som bidrar til dette ved høy ukentlig arbeidstid og lite ferie. Nedgangen i utførte timeverk per sysselsatt person har også vært mindre i primærnæringene enn i andre næringer. Nedgangen i gjennomsnittlig arbeidstid har vært sterkest i tjenestenæringene. Dette henger i stor grad sammen med at det er her vi finner den største økningen i deltidssysselsetting. Endringene i næringsstrukturen har i seg selv også bidratt til noe av nedgangen i gjennomsnittlig arbeidstid totalt, siden de næringene som har avgitt arbeidskraft gjennomgående har lengre arbeidstid enn vekstnæringene.

Tabell 2.1. Utførte timeverk 1970-2006 etter næring. Millioner

	1970	1980	1990	2000	2006
Alle næringer	3 011,7	3 078,7	3 093,5	3 375,4	3 405,6
Primærnæringer	460,9	339,2	256,3	190,3	148,1
Sekundærnæringer	950,5	881,4	746,5	774,9	779,3
Tjenestenæringer	1 600,3	1 858,1	2 090,7	2 410,2	2 478,2
Offentlig forvaltning	468,6	642,6	767,6	885,1	886,8

Primærnæringene omfatter jordbruk, skogbruk, fiske og fiskeoppdrett. Sekundærnæringene omfatter oljeutvinning, bergverksdrift, industri, bygge- og anleggsvirksomhet og kraft- og vannforsyning. Resten er tjenesteytende næringer. Kilde: Nasjonalregnskapet

Tabell 2.2. Utførte timeverk per sysselsatt person 1970-2006 etter næring

	1970	1980	1990	2000	2006
Alle næringer	1 835	1 580	1 503	1 455	1 407
Primærnæringer	2 175	2 070	2 009	1 991	1 946
Sekundærnæringer	1 823	1 616	1 581	1 591	1 591
Tjenestenæringer	1 762	1 499	1 433	1 387	1 336
Offentlig forvaltning	1 684	1 420	1 351	1 277	1 229

Kilde: Nasjonalregnskapet

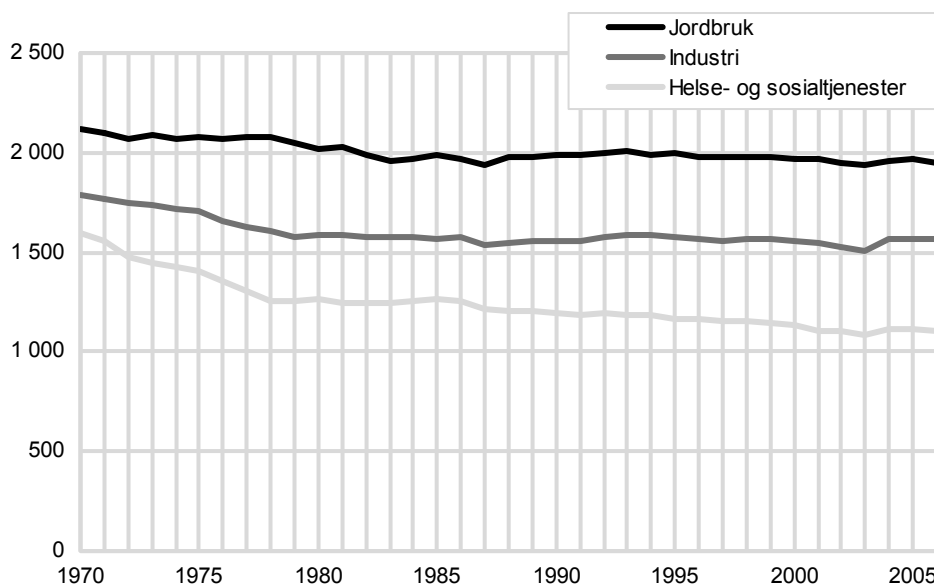
Tabell 2.2 viser at gjennomsnittlig årlige arbeidstid er redusert i alle delperioder og for alle næringsgruppene. Et unntak gjelder sekundærnæringene i perioden 1990-2000 hvor vi finner en svak økning i antall utførte timeverk per sysselsatt. Dette skyldes i hovedsak at nedgangskonjunktorene i årene 1988-1992 rammet industri og bygge- og anleggsvirksomhet spesielt hardt. Perioden fram mot 2000 var imidlertid preget av vekst i sysselsetting og utførte timeverk i bygge- og anleggsvirksomhet, og i noe mindre grad i industri.

Figur 2.2 viser utviklingen i utførte timeverk per sysselsatt person for tre utvalgte næringer: jordbruk, industri og helse- og sosialtjenester. De største arbeidstidsendringene skjedde på 1970-tallet. I denne perioden ble den ukentlige normalarbeidstiden redusert fra 42,5 til 40 timer. Helse- og sosialnæringen hadde klart sterkere reduksjonen i gjennomsnittlig årlig arbeidstid enn jordbruk og industri i disse årene. Denne næringen er kjennetegnet ved høy kvinneandel, over 80 prosent er kvinner i dag, og ved at mange jobber deltid innenfor offentlig forvaltning. Siden den

sterke sysselsettingsveksten i helse- og sosialnæringen i stor grad har skjedd i form av deltidsjobber, betyr det at økningen i utførte timeverk er vesentlig mindre enn økningen målt i antall sysselsatte personer i denne næringen.

De siste 25 årene har arbeidstidmønsteret vært relativt stabilt for jordbruk og industri. I helse- og sosialnæringen har utførte timeverk per sysselsatt person fortsatt gått noe ned, men ikke i samme grad som på 1970-tallet.

Figur 2.2. Utførte timeverk per sysselsatt person i jordbruk, industri og helse- og sosialtjenester. 1970-2006

Kilde: Nasjonalregnskapet

Sterk vekst i bruttonasjonalprodukt per innbygger

Bruttonasjonalprodukt (BNP) per innbygger var om lag 462 000 kroner i 2006. Det er bare Luxembourg som ligger høyere i Europa når en justerer for ulikheter i prisnivå mellom landene. BNP per innbygger brukes ofte som et mål på velstandsnivået i et land.

Tabell 2.3. Bruttonasjonalprodukt per innbygger 1970-2006. Kroner

	1970	1980	1990	2000	2006
Bruttonasjonalprodukt per innbygger i løpende priser	23 453	77 019	173 594	329 725	461 676
Bruttonasjonalprodukt per innbygger i faste 2000-priser	131 059	196 520	242 728	329 725	364 387

Kilde: Nasjonalregnskapet

Bruttonasjonalprodukt per innbygger er nær tredoblet målt i faste priser siden 1970. Den økonomiske veksten var spesielt sterk på 1970-tallet. I denne tiårsperioden økte BNP per innbygger med 50 prosent. Oljevirkomheten på kontinentalsokkelen har vært en viktig faktor bak den sterke økonomiske veksten i Norge de siste 30 årene. Oljevirkomheten utgjorde 26 prosent av BNP i 2006.

Oppsummering

Det har vært en sterk nedgang i gjennomsnittlig arbeidstid etter den annen verdenskrig. Dette skyldes at det er gjennomført flere arbeidstidsreformer, og at deltidsarbeid er blitt mer vanlig. Samtidig har det foregått en betydelig omfordeling av arbeidskraft fra primær- og sekundærnæringene til tjenesteytende næringer. Helse- og sosialtjenester er en næring med svært sterk vekst i sysselsettingen og høy deltidsandel.

2.2. Jobb, hjem og fritid. Hovedtrekk i befolkningens tidsbruk 1970-2000

2.2.1. Innledning

Dette kapitlet gir en oversikt over befolkningens tidsbruk basert på Statistisk sentralbyrås (SSBs) tidsbruksundersøkelser.¹⁰ Hovedinstrumentet i disse undersøkelsene er en dagbok der folk noterer sine gjøremål over døgnet. Slik får vi et bilde av samtlige aktiviteter, både arbeid, hvile og fritid. SSB har til nå gjennomført fire slike undersøkelser, den første i 1971-72 og den hittil siste i 2000-2001. Dermed kan vi studere endringer i befolkningens tidsmønster over en periode på tretti år. Framstillingen her er i hovedsak basert på tidligere rapporter og artikler (bl.a. Vaage 2002a og b, Kitterød 2002a og b). Det er viktig å være klar over at folks tid til ulike aktiviteter måles og rapporteres på en annen måte i tidsbruksundersøkelser enn i f.eks. arbeidskraftundersøkelsen, se kap. 1.2.

I løpet av den perioden vi ser på her, skjedde det store endringer i befolkningens tidsbruk. Endringene er mer omfattende i visse grupper enn i befolkningen som helhet. Eksempelvis var det betydelige forskyvninger mellom kvinner og menn og mellom ulike aldersgrupper og livsfaser. Her viser vi tidsbruken for befolkningen sett under ett, for kvinner og menn hver for seg og for kvinner og menn i seks ulike aldersgrupper, basert på samtlige fire tidsbruksundersøkelser. I tillegg viser vi hvordan tidsmønsteret varierer mellom kvinner og menn i ulike familiefaser i 2000. I kap. 1.2. er det gitt en orientering om hvordan undersøkelsene er lagt opp og hvordan tallene skal tolkes.

Det er viktig å være klar over at tidsbruksdata viser tidsbruk på aggregert nivå eller på samfunnsnivå. Det er ikke enkeltpersoners, men grupper, eller hele befolkningens tidsbruk som belyses. Endringer i gjennomsnittstallene for befolkningen som helhet kan skyldes endringer i befolkningens sammensetning eller forandringer i befolkningens eller bestemte gruppers tidsbruk. Eksempelvis vil en økning i andelen yrkesaktive kvinner innebære at aktivitetsmønsteret i denne gruppen veier tyngre i de aggregerte gjennomsnittene. Dermed kan gjennomsnittstallene for befolkningen endres selv om både yrkesaktive og ikke yrkesaktive kvinner bruker tiden sin som før. Gjennomsnittet for befolkningen vil også endre seg dersom alle, eller en bestemt gruppe, endrer sine vaner. Når vi måler på denne måten, skal det ganske store endringer til, enten ved at mange endrer sitt tidsmønster, eller at bestemte grupper endrer seg veldig mye, før det gir klare utslag i gjennomsnittstallene.

Gjennomsnittstallene for grupper dekker selvsagt over stor variasjon innen gruppen. Eksempelvis er det, blant kvinner 35-44 år, store forskjeller mellom dem som er yrkesaktive på heltid, dem som jobber deltid og dem som ikke er yrkesaktive. Analyser av slike forskjeller faller utenfor rammen av denne rapporten.

Vi gir først en oversikt over endringer i befolkningens tid brukt til ulike hovedgrupper av aktiviteter. Deretter ser vi nærmere på endringer i yrkesarbeidet, i husholdsarbeidet, i tiden til personlige behov og til fritidsaktiviteter. Til slutt vises aktivitetsmønsteret blant kvinner og menn i ulike familiefaser på grunnlag av Tidsbruksundersøkelsen 2000. Hovedtrekk og endringer dokumenteres gjennom tabeller og figurer. Tabellene er samlet bakerst i kapitlet, mens figurene, som er mindre detaljerte, presenteres i teksten.

I de tabellene som viser endring over tid, oppgis tall for samtlige fire undersøkelser, samt for endringene i tiden 1970-2000. I hovedsak går endringene i samme retning i hele perioden, men i enkelte tilfelle har endringene hatt ulik retning fra tiår til tiår.

¹⁰ Disse undersøkelsene ble tidligere kalt "tidsnyttingsundersøkelser". I undersøkelsen i 2000 gikk man over til betegnelsen "tidsbruksundersøkelse", og det er dette som benyttes her.

2.2.2. Hovedtrekk ved befolkningens tidsbruk 1970-2000

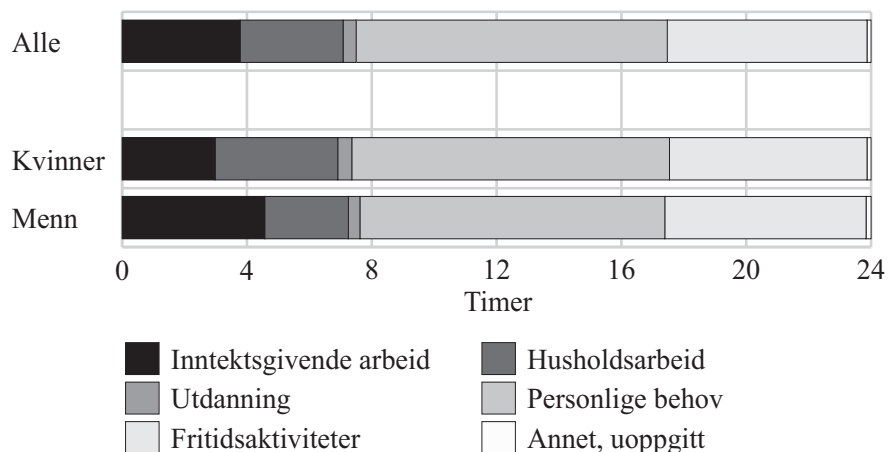
Personer 16-74 år brukte i gjennomsnitt 3 timer og 47 minutter per dag til inntektsgivende arbeid i 2000 (figur 2.3 og tabell 2.4). Dette utgjør omtrent 16 prosent av den samlede tidsbruken. Videre gikk 3 timer og 18 minutter per dag til husholdsarbeid, 25 minutter til utdanning, nesten 10 timer til personlige gjøremål som søvn, måltider o.l., og nærmere 6 ½ time til fritidsaktiviteter. Det høres kanskje lite ut med knapt fire timer til yrkesarbeid i løpet av en dag, men dersom vi husker på at gjennomsnittet omfatter alle dager i året og både yrkesaktive og yrkespassive, blir tallet lettere å forstå. Tabell 2.4 viser at det bare var 46 prosent som utførte noe yrkesarbeid overhodet den dagen de førte dagbok, mens de som faktisk utførte yrkesarbeid, i gjennomsnitt brukte 8 timer og 10 minutter til dette. Vi minner om at dette tallet også omfatter arbeidsreiser (se kap. 1.2.2. om inndeling i aktiviteter).

Det er store forskjeller mellom ulike gruppers tidsbruk. Her sammenligner vi kvinner og menn og ulike aldersgrupper.

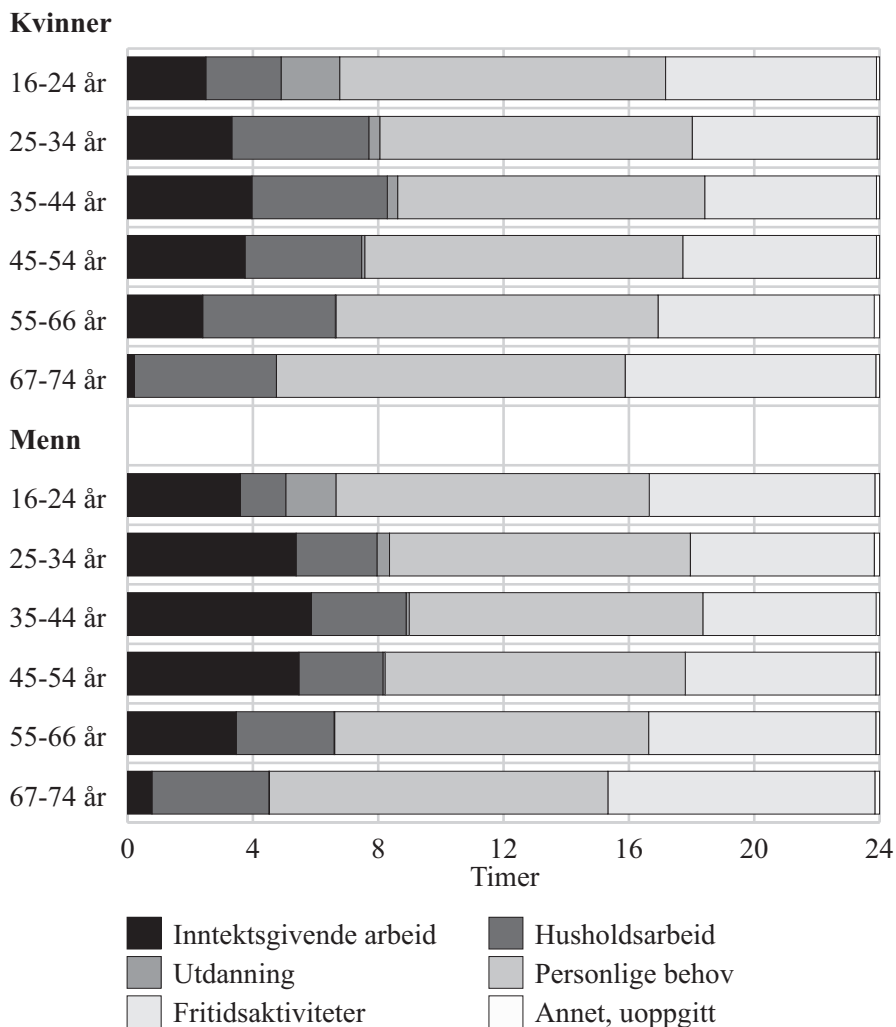
Mer husholdsarbeid og mindre yrkesarbeid blant kvinner enn menn

Hovedstrukturen i kvinners og menns tidsmønster er ganske lik, ved at gruppene i gjennomsnitt bruker omtrent like mye tid til personlige gjøremål og fritidsaktiviteter. Kvinner bruker imidlertid fremdeles mer tid enn menn til husholdsarbeid og mindre tid til inntektsgivende arbeid (figur 2.3, tabellene 2.5 og 2.6). I 2000 brukte kvinner i gjennomsnitt nesten fire timer per dag til husholdsarbeid, mens gjennomsnittet for menn var 2 timer og 41 minutter. Videre brukte kvinner i gjennomsnitt knapt 3 timer per dag til inntektsgivende arbeid, mens menn brukte vel 4 ½ time. Kjønnforskjellen i tid til yrkesarbeid bunner både i at færre kvinner enn menn utførte inntektsgivende arbeid på en gjennomsnittsdag (40 prosent mot 53 prosent) og i at kvinner som faktisk utførte inntektsgivende arbeid, brukte mindre tid enn menn som utførte inntektsgivende arbeid (7 timer og 32 minutter per dag mot 8 timer og 39 minutter per dag). Dette gjenspeiler både at kvinner fremdeles har noe lavere yrkesdeltakelse enn menn og at de oftere arbeider deltid.

Figur 2.3. Tid brukt til ulike aktiviteter blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer

Figur 2.4. Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer

Mest arbeid og minst fritid midt i livet

Figur 2.4 samt tabellene 2.7 og 2.8 viser tidsmønsteret blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Som vi kunne vente, bruker de eldste og de yngste mest tid til fritidsaktiviteter og personlige behov, mens kvinner og menn i alderen 25-66 år bruker mest tid til arbeid, enten lønnet eller ulønnet. Aller mest tid til arbeid utføres av aldersgruppen 35-44 år, men også 25-34-åringene og 55-66-åringene bruker mye tid til arbeid. Dette er perioder da mange både har hjemmeboende barn og sin mest aktive fase i yrkeslivet. I samtlige aldersgrupper er det slik at kvinner og menn disponerer arbeidsinnsatsen sin forskjellig, slik at kvinner bruker mest tid til husholdsarbeid og menn bruker mest tid til inntektsgivende arbeid. Kjønnforskjellen er minst markert blant de yngste og de eldste.

Mer fritid, mindre husholdsarbeid

Figur 2.5 og tabell 2.4 viser hovedendringer i tidsmønsteret siden begynnelsen av 1970-tallet for befolkningen 16-74 år. Det har vært en beskjeden økning i tiden til inntektsgivende arbeid i perioden. I gjennomsnitt brukte man bare 9 minutter mer per dag, eller vel 1 time mer per uke, til yrkesarbeid i 2000 enn i 1971. Tiden til husholdsarbeid ble derimot kraftig redusert. Den gjennomsnittlige daglige tidsbruken i 2000 var 50 minutter lavere per dag, eller nesten 6 timer lavere per uke, enn i 1971. Tiden til utdanningsaktiviteter var noen minutter høyere i 2000 enn i 1971, men endringen var beskjeden sett i lys av den kraftige økningen i antall studenter. Den daglige tiden til personlige behov ble redusert med ½ time i perioden, mens tiden til fritidsaktiviteter økte markert. I gjennomsnitt brukte man i 2000 en time og ett kvarter mer til fritidsaktiviteter per dag enn i 1971, eller vel 8 ½ time mer per uke.

Endringsmønsteret er imidlertid forskjellig for ulike grupper og går til dels i ulike retninger. Både kvinners og menns dagligliv ble betydelig forandret i løpet av den trettiårsperioden vi ser på her, men endringene var mer omfattende for kvinner og menn og gikk dels i motsatt retning. Videre var endringene forskjellige for ulike aldersgrupper.

Kvinnens dagligliv er endret mer enn menns

Figur 2.5 samt tabellene 2.5 og 2.6 viser hovedendringer i kvinners og menns tidsmønster. For kvinner var det en kraftig økning i tiden til yrkesarbeid i perioden, mens det var en markert nedgang blant menn. Kvinner brukte i gjennomsnitt vel en time mer per dag til yrkesarbeid i 2000 enn i 1971. Økningen var særlig sterk på 1970- og 1980-tallet, men gjorde seg også gjeldende på 1990-tallet. Endringen gjenspeiler både økningen i andelen sysselsatte kvinner og forskyvningen fra kort deltidsarbeid mot mer lang deltid og heltid som man finner i arbeidskraftundersøkelsene.

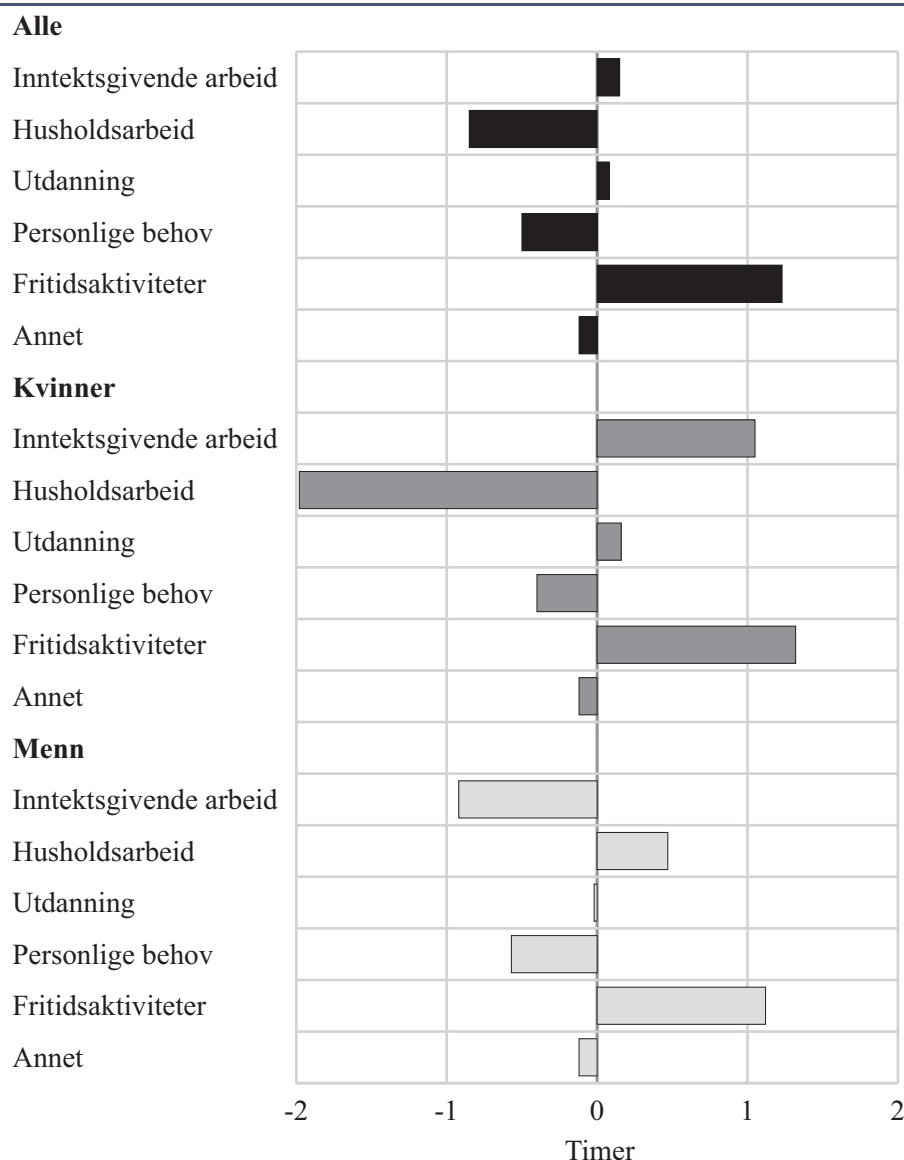
Menn brukte i gjennomsnitt nesten en time mindre per dag til yrkesarbeid i 2000 enn ved inngangen til 1970-tallet. Det aller meste av denne nedgangen fant sted på 1970-tallet. Den sterke reduksjonen dette tiåret skyldtes både synkende yrkesprosenter og kortere arbeidstid for de sysselsatte. Nedsatt pensjonsalder og økt utdanningsperiode førte til at færre menn var sysselsatte i 1980 enn i 1970. En arbeidstidsreduksjon i 1976, samt arbeidsmiljølovens overtidbegrensinger, resulterte i kortere arbeidstid for de sysselsatte.

Når det gjelder husholdsarbeidet, ser vi en markert nedgang blant kvinner i perioden og en viss økning blant menn. Økningen i menns husholdsarbeid oppveier imidlertid ikke den kraftige nedgangen blant kvinnene. I 2000 brukte kvinner nesten to timer mindre til husholdsarbeid per dag, eller nesten 14 timer mindre per uke, enn kvinner i 1970. Nedgangen innebærer ikke at færre enn før utfører husholdsaktiviteter på en gjennomsnittsdag, men at hver person bruker mindre tid enn før. Menn brukte omtrent ½ time mer per dag til husholdsarbeid i 2000 enn i 1971. Økningen bunner først og fremst i at flere menn enn før utfører noe husholdsarbeid på en gjennomsnittsdag, men også at utøverne bruker noe mer tid enn før.

Både blant kvinner og menn ser vi en nedgang i tiden til personlige gjøremål siden begynnelsen av 1970-tallet, mens det var en kraftig økning i tiden til fritidsaktiviteter.

Endringene i menns og kvinners tidsmønster har medført at kjønnsforskjellene er betydelig redusert. Det inntektsgivende arbeidet er i stor grad omfordelt slik at kvinner utfører en større andel enn før, mens menn står for en mindre andel. Utjevningen i tiden til husholdsarbeid skyldes hovedsakelig en kraftig reduksjon blant kvinner og bare i beskjeden grad en økning blant menn.

Figur 2.5. Endring i tid brukt til ulike aktiviteter fra 1971-2000, blant alle og blant kvinner og menn. Timer

Endringer i ulike aldersgrupper

Det er til dels store variasjoner mellom ulike aldersgrupper i endringer i tidsmønstret siden begynnelsen av 1970-tallet. Dette henger dels sammen med en forlenget utdanningsperiode, senere barnefødsler og tidligere avgang fra yrkeslivet, særlig blant menn. Figurene 2.6-2.9 samt tabellene 2.7 og 2.8, viser tidsbruksendringer blant kvinner og menn i seks aldersgrupper.

For kvinner ser vi en kraftig økning i det inntektsgivende arbeidet i aldersgruppene 25-54 år og en litt mer beskjeden økning i gruppen 55-66 år (figur 2.6). Blant de yngste var tiden til yrkesarbeid stabil i perioden, mens det var en viss nedgang i yrkesarbeidet blant kvinner 67-74 år. Blant menn var det en nedgang i tiden til yrkesarbeid i samtlige aldersgrupper, men nedgangen var størst blant de aller eldste. I aldersgruppen 35-44 år var nedgangen ytterst beskjeden og ikke statistisk signifikant. Her brukte menn i gjennomsnitt 6 minutter mindre til yrkesarbeid i 2000 enn i 1971. Reduksjonen i yrkesarbeidet blant de eldste var størst på 1970-tallet, noe som må sees i lys av at pensjonsalderen ble satt ned fra 70 til 67 år i 1973. Men også på 1980- og 1990-tallet var det en viss nedgang i tiden til yrkesarbeid blant menn 67-74 år. Mens kjønnsforskjellene i tid til yrkesarbeid er betydelig redusert siden begynnelsen å 1970-tallet, er det altså blitt mer markerte aldersforskjeller. Innsatsen i yrkeslivet er sterkere konsentrert blant unge og middelaldrende i dag enn tidligere, noe som gjelder både for kvinner og menn.

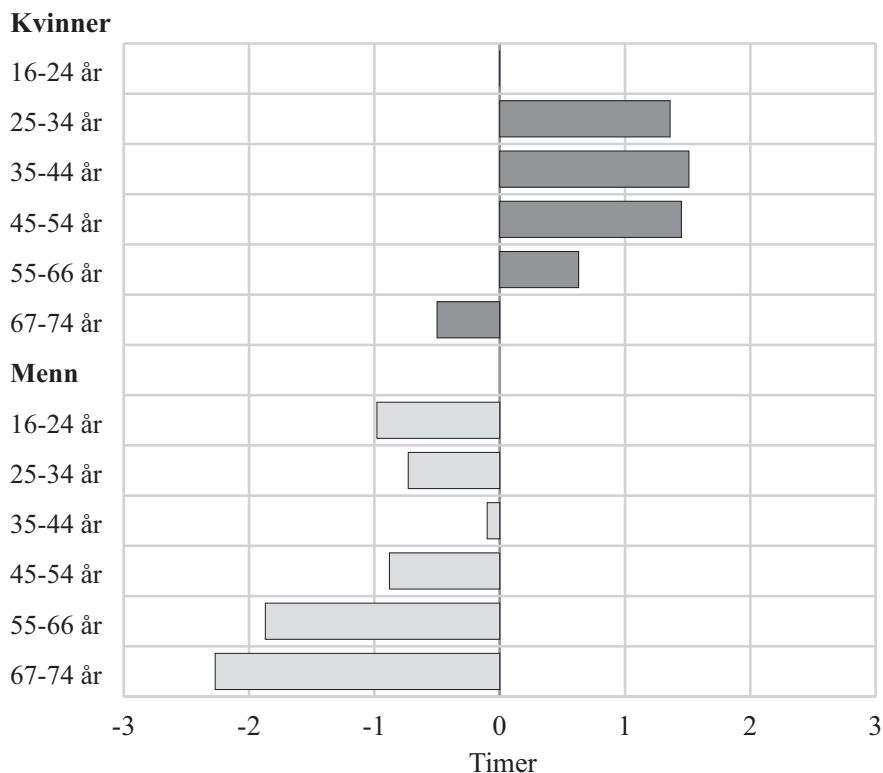
Figur 2.7 viser endringer i tiden til husholdsarbeid blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Blant kvinner har det vært en nedgang i tiden til husholdsarbeid i alle aldre, men reduksjonen er mest markert i aldersgruppene 25-54 år, altså de gruppene som har økt yrkesarbeidet mest og som også ofte har barn boende hjemme. Kvinner i alderen 35-54 år brukte i gjennomsnitt 2 ½ time mindre per dag til husholdsarbeid i 2000 enn i 1971. Forskjellen utgjør nesten 18 timer per uke og må sies å være en dramatisk endring på såpass kort tid. Nedgangen var størst på 1970-tallet, men også på 1980- og -90-tallet ble husholdsarbeidet redusert.

Blant menn var det en viss økning i husholdsarbeidet i samtlige aldersgrupper, bortsett fra de aller yngste der nivået var ganske stabilt. Økningen var størst blant de aller eldste, som brukte vel 1 time mer til husholdsarbeid i 2000 enn på begynnelsen av 1970-tallet. Endringen må sees i lys av at menn i denne aldersgruppen fikk mye frigjort tid som følge av mindre yrkesarbeid. Også blant menn 35-44 år, altså en fase der man ofte har små barn, var det en betydelig økning i husholdsarbeidet i perioden. Men økningen blant menn i denne aldersgruppen oppveide på ingen måte nedgangen blant kvinner. Det er kun blant de aller eldste at økningen i menns husholdsarbeid tilsvarte nedgangen blant kvinner.

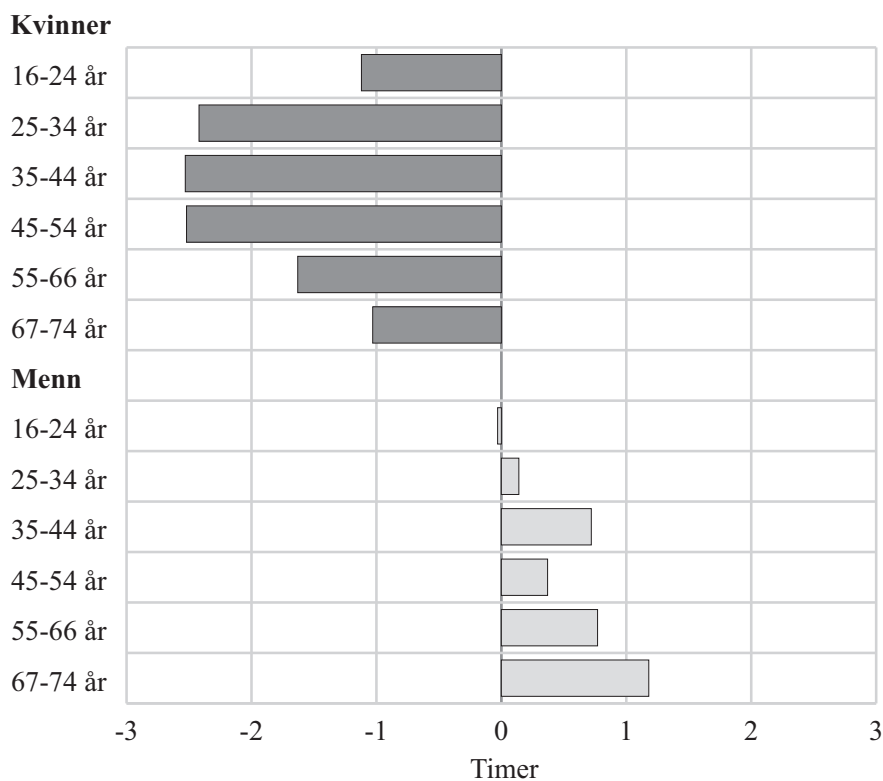
Figur 2.8 viser endringer i tid til personlige behov for kvinner og menn i ulike aldersgrupper. På dette området finner vi en viss reduksjon i tidsbruken for begge kjønn og for samtlige aldersgrupper. Nedgangen er minst blant de yngste, men forskjellene mellom gruppene er beskjedne.

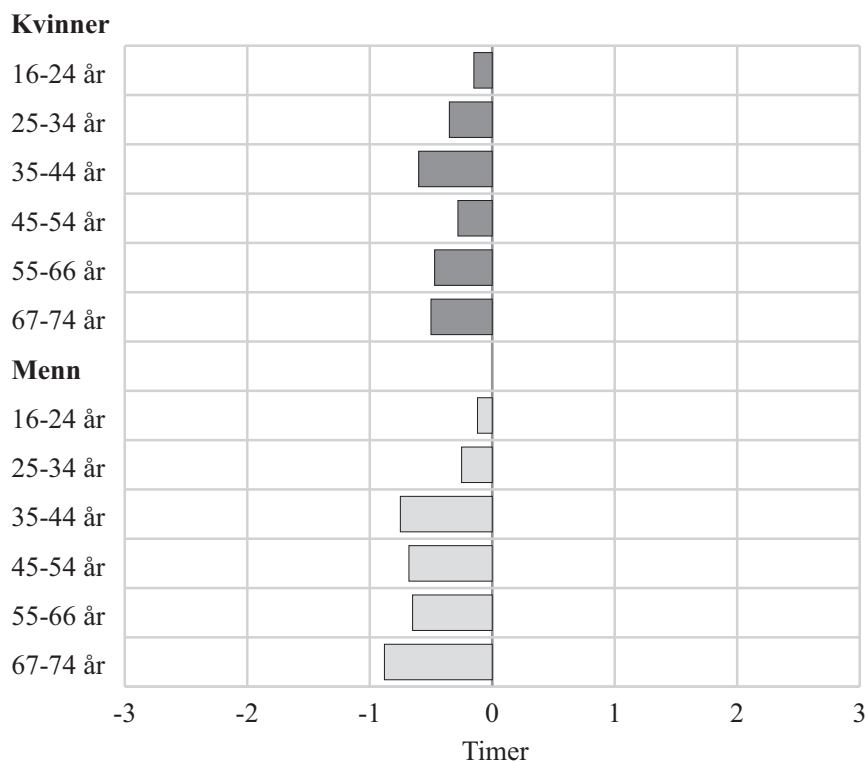
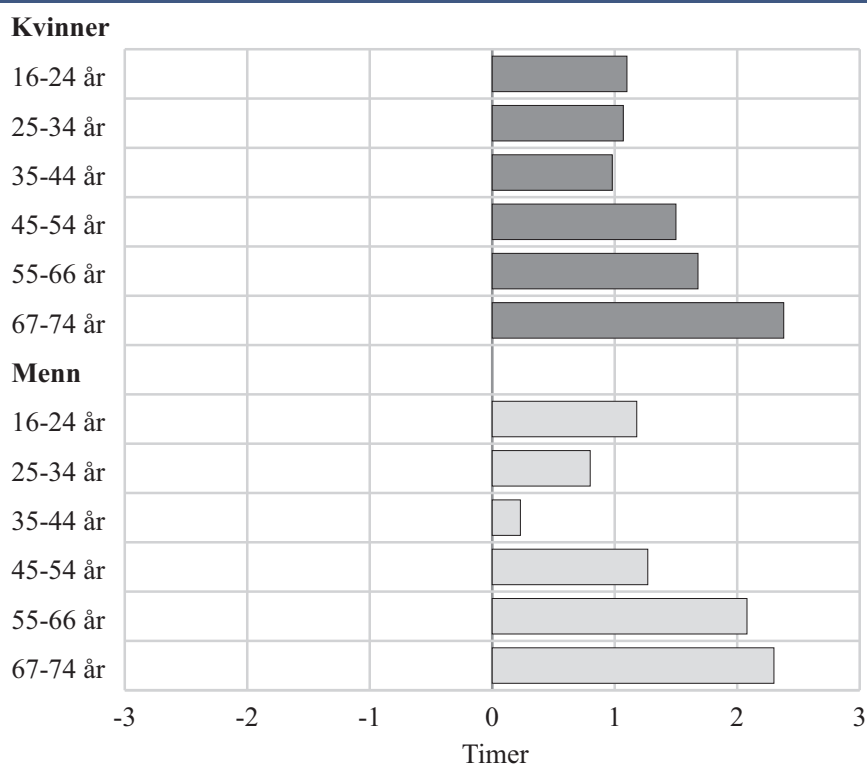
Også når det gjelder fritidsaktiviteter, har endringene gått i samme retning for samtlige aldersgrupper, men her har det vært en økning i tidsbruken, ikke en reduksjon (figur 2.9). Både for menn og kvinner har økningen i tiden til fritidsaktiviteter vært mest markert for de eldste, noe som må sees i sammenheng med nedgangen i yrkesarbeidet i disse aldersgruppene. Både eldre menn og eldre kvinner bruker godt over to timer mer per dag til fritidsaktiviteter nå enn på begynnelsen av 1970-tallet. Menn i alderen 35-44 år skiller seg ut med en relativt svak økning i tiden til fritidsaktiviteter. Her gikk bare 14 minutter mer per dag til fritidsaktiviteter i 2000 enn i 1971. Dette må sees i lys av at menn i denne aldersgruppen kun hadde en beskjeden nedgang i tiden til yrkesarbeid og en klar økning i husholdsarbeidet i perioden.

Figur 2.6. Endring i tid brukt til inntektsgivende arbeid fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer

Figur 2.7. Endring i tid brukt til husholdsarbeid fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer

Figur 2.8. Endring i tid brukt til personlige behov fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer**Figur 2.9. Endring i tid brukt til fritidsaktiviteter fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer**

2.2.3. Nærmere om tiden til inntektsgivende arbeid

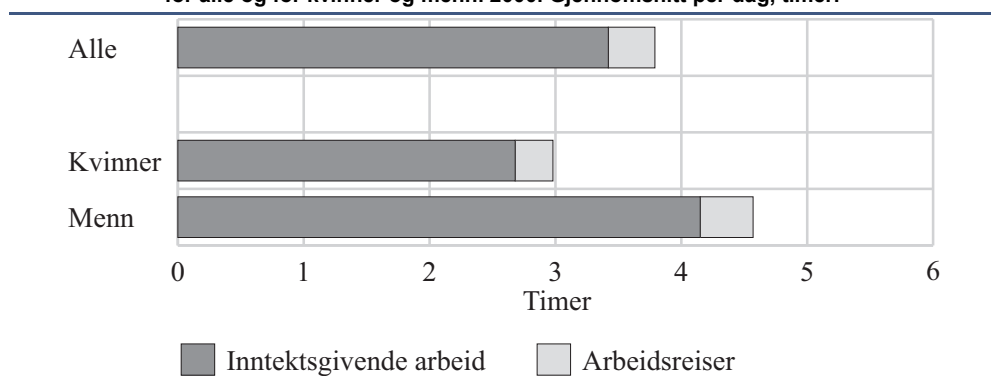
Vi har hittil beskrevet befolkningens tidsbruk ved hjelp av fem hovedkategorier av aktiviteter. Nå benytter en litt finere inndeling og begynner med yrkesarbeidet, der vi skiller mellom tiden man jobber og tiden til arbeidsreiser. Resultatene vises i figurene 2.10 og 2.11 og tabellene 2.9-2.13. Vi minner om at tidsbruken er registrert gjennom en dagbok med faste tidsintervaller på 10 minutter i 2000 og ett kvarter i de tre første undersøkelsene. Deltakerne noterte sin viktigste aktivitet for hvert enkelt intervall. Arbeidsreiser som dekker mindre enn halvparten av det aktuelle tidsintervallet vil dermed ikke bli registrert. På den annen side kan arbeidsreiser som strekker seg over litt mer enn 1 ½ tidsintervall, bli regnet som hovedaktivitet i begge intervallene.

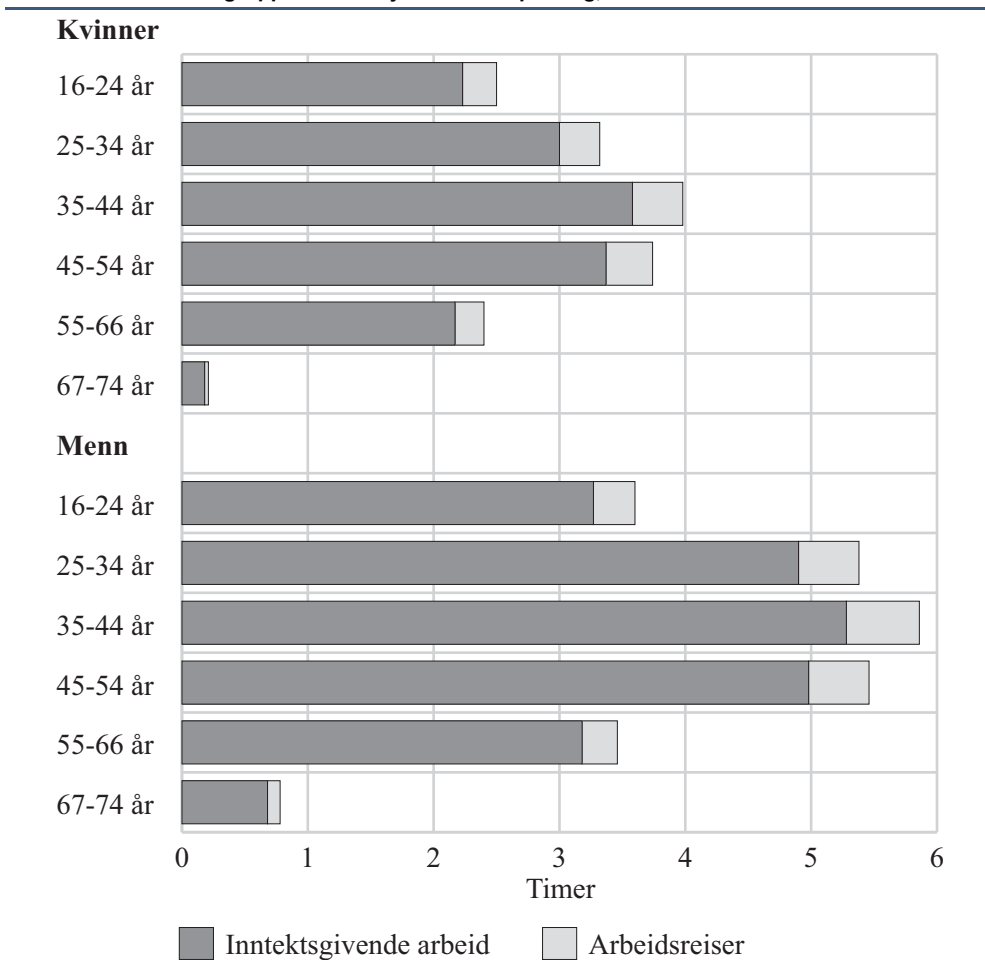
Ser vi befolkningen 16-74 år under ett, gikk i gjennomsnitt 3 timer og 25 minutter per dag til inntektsgivende arbeid i 2000, mens 22 minutter gikk til arbeidsreiser. Henholdsvis 46 og 40 prosent hadde brukt tid til disse aktivitetene en gjennomsnittsdag, og tidsbruken blant utøverne var 7 timer og 25 minutter for inntektsgivende arbeid og 54 minutter for arbeidsreiser (tabell 2.9).

Kvinner bruker litt mindre tid enn menn både til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser. På en gjennomsnittsdag er det færre kvinner enn menn som deltar i begge disse aktivitetene. Ser vi på tidsbruken blant utøverne, er det klare kjønnsforskjeller i tiden til inntektsgivende arbeid, men små kjønnsforskjeller i tiden til arbeidsreiser. I 2000 brukte kvinner som utførte en arbeidsreise i gjennomsnitt 50 minutter per dag til slike reiser, mens gjennomsnittet for menn var 57 minutter. Kvinner som utførte inntektsgivende arbeid brukte i gjennomsnitt 6 timer og 48 minutter per dag, mens menn som utførte inntektsgivende arbeid, i gjennomsnitt brukte 7 timer og 53 minutter per dag.

Det er klare forskjeller mellom ulike aldersgrupper både i tid til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser, men ettersom en viss reisetid gjerne er nødvendig for å komme seg på jobb, er det stort sett slik at grupper som bruker lite tid til inntektsgivende arbeid, også bruker lite tid til arbeidsreiser, og omvendt.

Figur 2.10. Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.

Figur 2.11. Tid bruk til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.

2.2.4. Nærmere om tiden til husholdsarbeid

Det som betegnes som husholdsarbeid i tidsbruksundersøkelsene, omfatter mange typer aktiviteter. Både fordelingen mellom kvinner og menn og ulike aldersgrupper, samt endringene over tid, varierer mellom aktiviteter. Her skiller vi mellom seks typer husholdsarbeid:

- *Husarbeid*, som omfatter matlaging, oppvask, rydding, rengjøring, vask av stell og tøy o.l.
- *Omsorgsarbeid*, som omfatter aktiv omsorg for barn eller voksne. Dette er perioder der deltakerne har notert i tidsdagboka at stell, pass eller annen hjelp var den viktigste aktiviteten i et tidsintervall, f.eks. det å hjelpe barn med på- og avkledning, leksehjelp eller høytlesing for barn. Mange, og særlig foreldre, bruker selv sagt langt mer tid til omsorg for andre enn det som kommer fram på denne måten. Eksempelvis foregår det meste av foreldres omsorg for barn parallelt med andre gjøremål som f.eks. rengjøring, matlaging eller fritidsaktiviteter. Slik mer indirekte omsorgstid kan man få et bilde av ved å se på dagbokinformasjon om hvem man var sammen med i de ulike tidsperiodene. Slike analyser faller imidlertid utenfor rammen av dette notatet.¹¹
- *Vedlikeholdsarbeid*, som omfatter stell av hage, stell av kjæledyr samt oppussings- og vedlikeholdsoppgaver.
- *Kjøp av varer og tjenester*, som omfatter innkjøp av varer, legebesøk, besøk på andre offentlige kontorer o.l.
- *Annet husholdsarbeid*, som omfatter annet arbeid som utføres ulønnet for egen eller andres husholdning.

¹¹ Vaage (2002a) viser noen tall for dette i tabell 9.8. Kitterød (2003) analyserer tid med barn blant mødre med barn i kontantstøttealder (1-2 år).

- *Reiser i forbindelse med husholdsarbeid*, som omfatter reiser i forbindelse med innkjøp og andre ærend.

Kvinner bruker mer tid enn menn til husarbeid, men mindre til vedlikeholdsarbeid

Som vi allerede har vist, brukte befolkningen 16-74 år i gjennomsnitt 3 timer og 18 minutter per dag totalt til husholdsarbeid i 2000. Av dette går 1 time og 25 minutter til vanlig husarbeid, 33 minutter til omsorgsarbeid, 27 minutter til vedlikeholdsarbeid, 24 minutter til kjøp av varer og tjenester og 19 minutter til reiser (figur 2.12 og tabell 2.14).

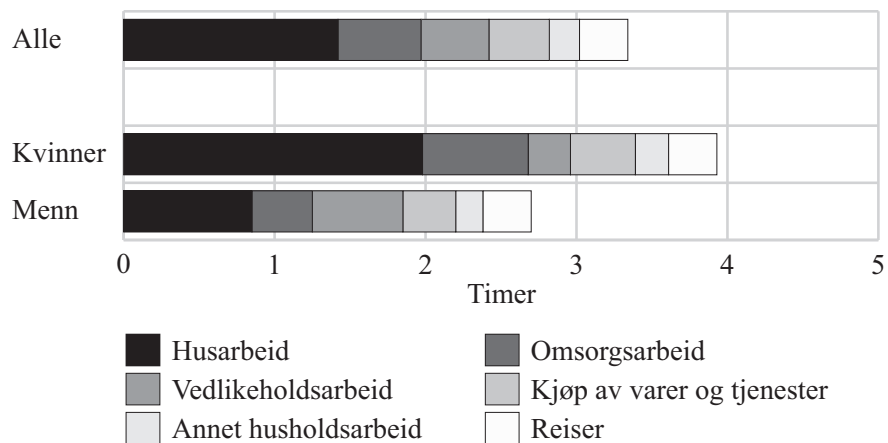
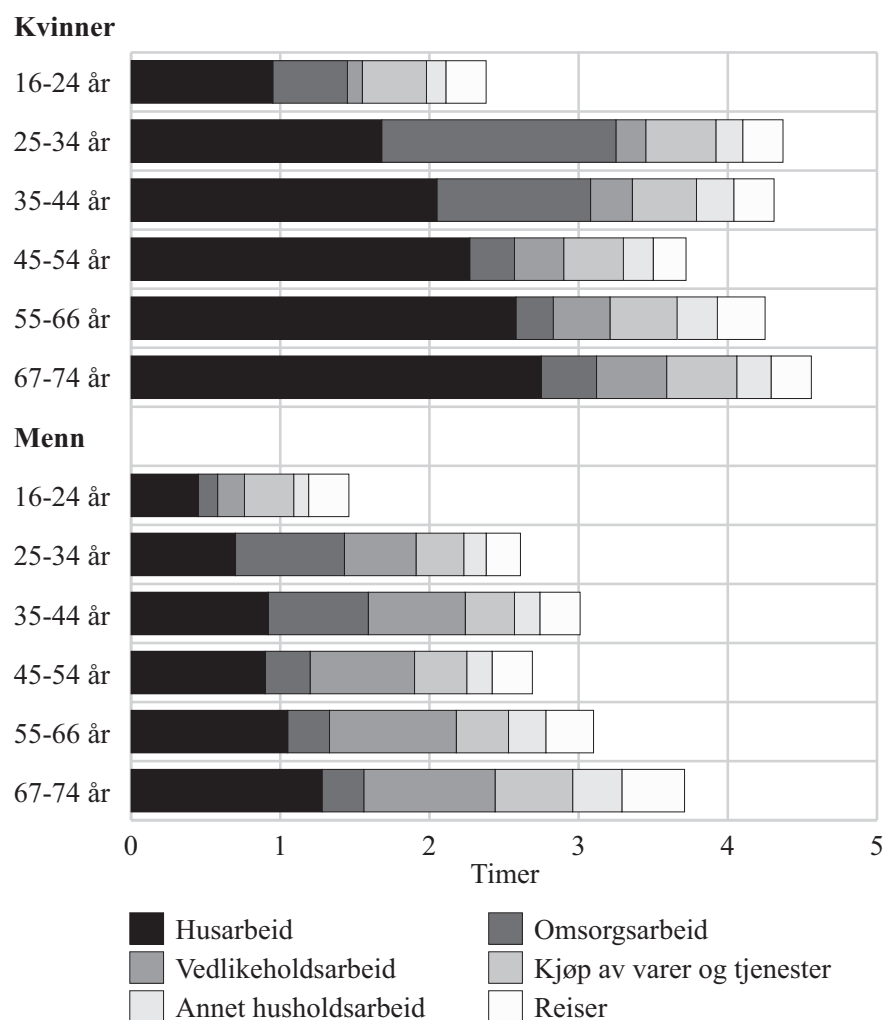
Husholdsarbeidet har ulik sammensetning for kvinner og menn. Av kvinners nærmere 4 timer til husholdsarbeid går om lag halvparten til vanlig husarbeid, 18 prosent går til omsorgsarbeid, bare 7 prosent går til vedlikeholdsarbeid, 11 prosent går til kjøp av varer og tjenester, 6 prosent går til andre oppgaver hjemme, mens 8 prosent går til reiser. Menn bruker atskillig mindre tid til vanlig husarbeid enn hva kvinner gjør, mens de bruker mer tid til vedlikeholdsoppgaver. Vanlig husarbeid utgjør 32 prosent av menns husholdsarbeid, omsorgsarbeid 15 prosent, vedlikeholdsarbeid 22 prosent, kjøp av varer og tjenester 13 prosent, andre husholdsoppgaver 7 prosent, og reiser 12 prosent.

Mengden og sammensetningen av husholdsarbeidet varierer også over livsløpet. Figur 2.13 viser tiden til ulike typer husholdsarbeid blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. De yngste bruker minst tid til vanlig husarbeid, mens de eldste bruker mest, og tidsbruken stiger jevnt med økende alder. Dette er uttrykk både for en livsløpseffekt og en generasjonseffekt. Husholdningens behov for husarbeidsinnsats varierer mellom aldersgrupper, samtidig som eldre har mer tid til disposisjon enn yngre. Omfattende tid til husarbeid blant eldre kvinner bunner nok også i at de ble lært opp til en annen kvinnerolle enn dagens unge og middelaldrende kvinner, der husarbeidet hadde en mer sentral plass. Vi ser ellers, som vi kunne vente, at omsorgsarbeidet har størst omfang blant kvinner i alderen 25-34 år, en periode da mange har små barn.

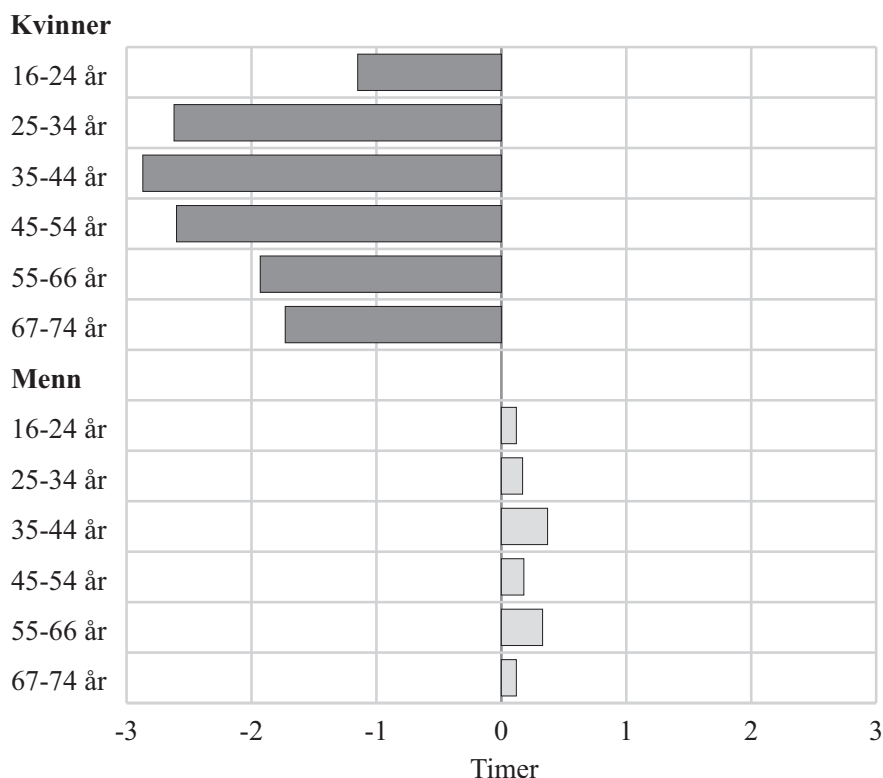
Også blant menn er det de eldste som bruker mest tid til husarbeid, men i samtlige aldersgrupper bruker menn mindre tid til husarbeid enn kvinner. Mest tid til omsorgsarbeid finner vi blant menn 25-34 år. Her går faktisk mer tid til aktivt omsorgsarbeid enn til husarbeid. Også 35-44-åringene bruker mye tid på omsorgsarbeid. Uansett alder bruker menn mer tid enn kvinner til vedlikeholdsarbeid, men i samtlige aldersgrupper tar vedlikeholdsarbeidet litt mindre tid enn husarbeidet.

Kvinnens husarbeid halvert

Vi har tidligere sett at kvinners tid til husholdsarbeid er sterkt redusert siden begynnelsen av 1970-tallet. Tabell 2.15 viser utviklingen for de ulike typene husholdsarbeid. Her ser vi at hele nedgangen i husholdsarbeidet bunner i at det vanlige husarbeidet er redusert. Endringen var særlig sterk på 1970- og 1980-tallet, men også på 1990-tallet var den en viss nedgang i kvinners tid til husarbeid. For alle kvinner sett under ett er husarbeidet mer enn halvert siden inngangen til 1970-tallet. I 1971 brukte kvinner i gjennomsnitt 4 timer og 14 minutter per dag til husarbeid. I 2000 tok husarbeidet knapt to timer i gjennomsnitt per dag. Andelen som utfører husarbeid i løpet av en gjennomsnittsdag er den samme som før, men tidsbruken blant utøverne er dramatisk redusert. Bortsett fra husarbeidet er ingen av de andre typene husholdsarbeid redusert blant kvinner.

Figur 2.12. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer**Figur 2.13. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer**

Figur 2.14. Endring i tid brukt til husarbeid fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer

Figur 2.14 viser endringene i tid til husarbeid for kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Blant kvinner har samtlige aldersgrupper redusert husarbeidet betydelig de siste tiåra, men nedgangen har vært mest markert blant dem i alderen 25-54 år, altså grupper som ofte har barn boende hjemme. Aller klartest nedgang finner vi i aldersgruppen 35-44 år der husarbeidet er redusert med nærmere tre timer i løpet av en gjennomsnittsdag. Vi vet ikke sikkert hvilke faktorer som ligger bak den sterke endringen i husarbeidstiden, men trolig har den sammenheng både med økt effektivitet, økt bruk av ferdigvarer, teknologiske nyvinninger, samt endrede holdninger til hva som er akseptabel standard for rengjøring, matlaging og annet arbeid hjemme. Nedskjæringen kan også bunne i større tidspress for kvinner på grunn av høyere yrkesdeltakelse enn tidligere. Imidlertid bruker også de som ikke er yrkesaktive mindre tid til husarbeid enn før (Kitterød 2000b). Nedskjæringen av husarbeidet har trolig sammenheng med en omprioritering av aktivitetsmønsteret mer generelt, der også fritidsaktiviteter utgjør en viktig del av bildet. Eksempelvis bruker kvinner og menn i alle aldre betydelig mer tid til å se fjernsyn enn tidligere (se avsnitt 2.2.6). Videre er det viktig å huske på at langt flere barn enn tidligere har tilsyn utenfor hjemmet store deler av dagen, noe som trolig reduserer behovet for husarbeid.

Økningen i menns husholdsarbeid spredt på flere oppgaver

Som vist tidligere, bruker menn noe mer tid til husholdsarbeid i dag enn ved inngangen til 1970-tallet. Økningen er fordelt på flere oppgavetyper og gjelder også for vanlig husarbeid (tabell 2.16). Andelen menn som utfører husarbeid i løpet av en gjennomsnittsdag økte betraktelig i perioden, fra 48 prosent i 1971 til 77 prosent i 2000. Gjennomsnittstiden blant utøverne har imidlertid vært ganske stabil, men vi ser en tendens til en viss nedgang. Dette tyder på at økningen i menns tid til husarbeid skyldes at flere enn før utfører slike oppgaver, ikke at hver av dem som gjør husarbeid bruker mer tid. En viss mengde husarbeid inngår altså som en del av dagliglivet for det store flertallet av menn. Økningen i menns husarbeidstid oppveier imidlertid på ingen måte den sterke nedgangen blant kvinner.

Det har også vært en viss økning i menns tid til omsorgsarbeid, kjøp av varer og tjenester og reiser i forbindelse med husholdsarbeid, men disse endringene er be-

skjedne når vi ser alle menn under ett. Bildet er imidlertid litt mer nyansert når vi skiller mellom ulike aldersgrupper (tabell 2.18). Eksempelvis var økningen i tiden til omsorgsarbeid mest markert blant menn i alderen 25-34 år, altså en periode da mange har små barn, mens vedlikeholdsarbeidet økte mest blant de eldste. Tiden til husarbeid økte mest i aldersgruppene 25-34 år og 55-66 år (figur 2.14).

2.2.5. Nærmere om tiden til personlige behov

Lite variasjon i tid til søvn

Som allerede vist, bruker den voksne befolkning i gjennomsnitt omtrent 10 timer per dag, eller nesten 40 timer per uke, til aktiviteter som i tidsbruksundersøkelsene defineres som personlige behov. Som vi kunne vente, går det aller meste av dette, omtrent 8 timer per dag, til nattesøvn, mens omtrent en time går til måltider og en time til annen personlig pleie (figur 2.15 og tabell 2.19). Etersom de aller fleste bruker noe tid på slike gjøremål hver dag, er det liten forskjell mellom tidsbruken for alle og tidsbruken for utøverne (tabell 2.19). Da de aller fleste trenger en viss mengde søvn, er det forholdsvis liten variasjon mellom grupper i tiden til nattesøvn. Både blant kvinner og menn er det en viss tendens til at de unge og de eldre sover mest, men forskjellene mellom aldersgrupper er forholdsvis beskjeden (figur 2.16). Det er også forholdsvis små endringer i tiden som går med til søvn.

Mindre tid til måltider og personlig pleie

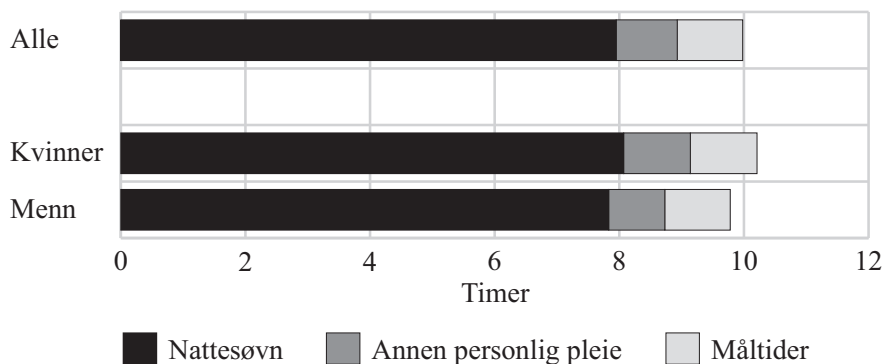
Både kvinner og menn bruker litt mindre tid til måltider enn før, og nedgangen gjelder for hele perioden. Nedgangen utgjør 18 minutter per dag, eller omtrent 2 timer per uke. Vi minner om at det som regnes som tid til måltider her, er perioder da deltakerne har notert i tidsdagboka at et måltid (f.eks. "spiste middag") var det viktigste gjøremålet i en gitt tidsperiode. Eksempelvis vil spising mens man ser på TV ikke registreres som en hovedaktivitet dersom folk noterer TV-seing som hovedaktivitet og spising som en parallell aktivitet. Dermed kan det tenkes at en del måltider skjules parallelt med en økning i andre gjøremål, og kanskje særlig TV-seing. Både blant menn og kvinner bruker de eldste noe mer tid til måltider enn folk i andre aldersgrupper, mens reduksjonen i tid til måltider er minst blant de yngste.

Ser vi alle voksne under ett, går det 19 minutter mindre til personlig pleie i dag enn i 1971. Kvinner bruker litt mer tid enn menn til slike gjøremål, men blant begge kjønn har det altså vært en nedgang siden 1971. Det meste av nedgangen fant sted på 1970-tallet. Eldre bruker noe mer tid til personlig pleie enn yngre, men for øvrig er det små forskjeller mellom ulike aldersgrupper.

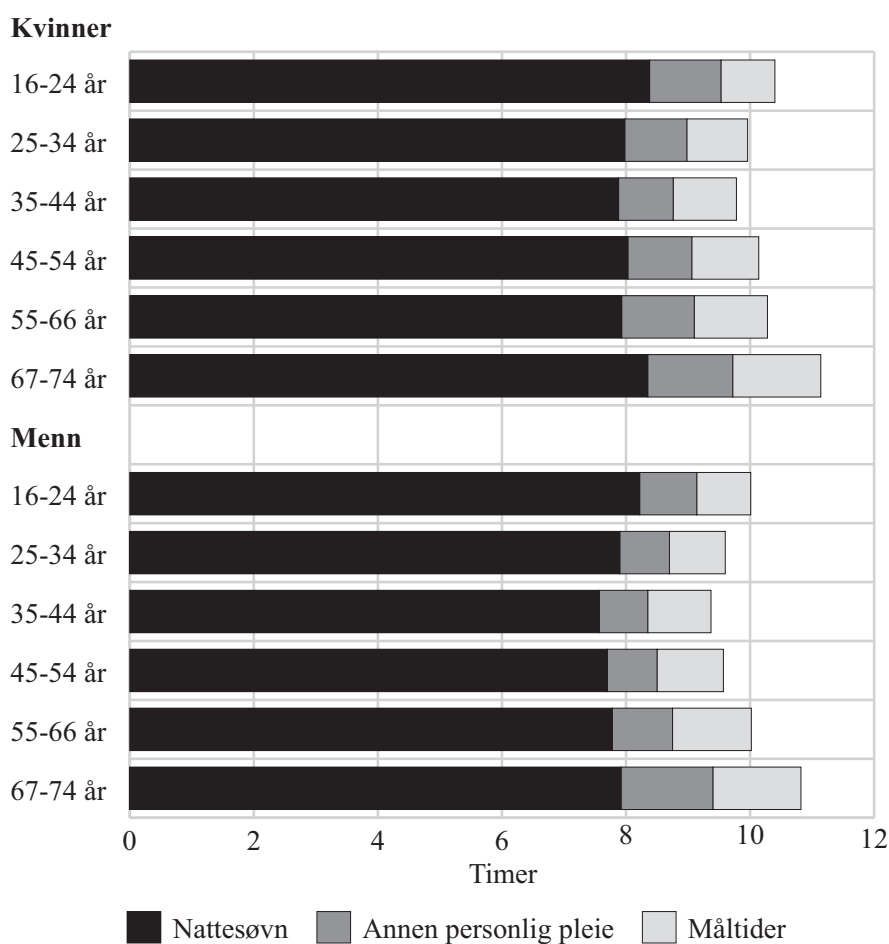
2.2.6. Nærmere om tiden til fritidsaktiviteter

Det som defineres som fritidsaktiviteter i tidsbruksundersøkelsene, omfatter mange ulike gjøremål. Vi minner om at kodingen av aktiviteter i tidsbruksundersøkelsene er basert på et såkalt "utenifra-perspektiv", dvs. at det er forskere/kodere som avgjør hvilke gjøremål som regnes som fritidsaktiviteter, husholdsarbeid, personlige behov osv. Det vil ikke alltid være sammenfall mellom denne aktivitetskodingen og folks egne opplevelser av aktivitetene. Eksempelvis vil nok mange oppleve hagearbeid som fritid og rekreasjon, mens dette blir kodet som husholdsarbeid (vedlikeholdsarbeid) i tidsbruksundersøkelsen ut fra det såkalte tredjepersonskriteriet (jf. over). Avgrensingen i forhold til "personlige behov" skjer ut fra en antakelse om at visse aktiviteter er nødvendige for å tilfredsstille grunnleggende fysiske behov,

Figur 2.15. Tid brukt til ulike typer personlige behov blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer

Figur 2.16. Tid brukt til ulike typer personlige behov blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer

mens andre har et mer uforpliktende preg. Søvn og hvile regnes derfor som personlige behov, mens kortere perioder med avslapping regnes som fritid.

I tidsbruksundersøkelsene skiller man gjerne mellom følgende sju undergrupper av fritidsaktiviteter:

- *Idrett og friluftsliv*, som omfatter trening, fotturer, skiturer, fisketurer, båtturer og andre turer.
- *Underholdning*, som omfatter kino-, teater- og konsertbesøk, besøk på restauranter, kaféer og idrettsarrangementer samt annen underholdning.
- *Fjernsynsseing*, som omfatter perioder der det å se på TV er notert som den viktigste aktiviteten. I tillegg går det selvsagt betydelig tid til å se på TV som en sideaktivitet parallelt med andre gjøremål.
- *Sosialt samvær*, som omfatter besøk, selskap, samtaler og andre sosiale sammenkomster. Det er viktig å være klar over at kun perioder da sosiale aktiviteter er notert som hovedgjøremål i tidsdagboka regnes med her. I tillegg foregår selvsagt mange sosiale aktiviteter parallelt med andre gjøremål som f.eks. restaurantbesøk og turer.
- *Lesing*, som omfatter lesing av aviser, bøker, ukeblader og tidsskrifter.
- *Annen fritid*, som omfatter strikking, snekring, brevskrivning, radiolytting, lytting til musikk, musikalsk utøvelse, samt andre aktiviteter som ikke faller inn under noen av de øvrige kategoriene.
- *Reiser i forbindelse med fritid*, som omfatter reiser til og fra ulike fritidsaktiviteter.

I figurene 2.17 og 2.18 er "underholdning og kultur", "annen fritid" samt "reiser" slått sammen, men i tabellene 2.24-2.28 vises tall for samtlige kategorier.

*Vel 1/5 av fritiden til TV og
1/5 til sosialt samvær*

Ser vi hele befolkningen under ett, går altså i gjennomsnitt nesten 6 ½ time i gjennomsnitt per dag med til fritidsaktiviteter, og dette er langt mer enn på begynnelsen av 1970-tallet. Omtrent ½ time går med til idrett og friluftsliv, omtrent ett kvarter går med til underholdning og kultur, 1 time og tre kvarter går til sosialt samvær, 35 minutter går til lesing, vel 1 time og tre kvarter går til å se fjernsyn, 57 minutter går til andre fritidsaktiviteter, mens 34 minutter går til reiser (figur 2.17, tabell 2.24). Når det gjelder sosialt samvær og fjernsynsseing, hadde det store flertallet, hele 82 prosent, brukt noe tid på disse aktivitetene i løpet av føringsdagen. Derimot hadde bare 12 prosent brukt tid på underholdnings- og kulturaktiviteter.

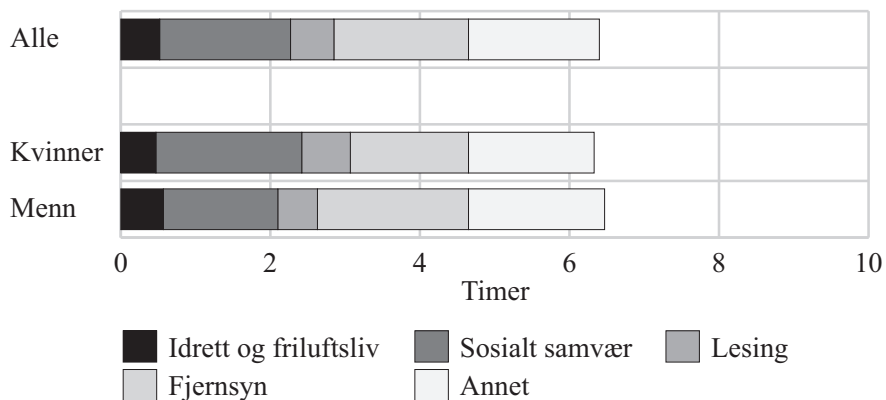
Kvinner bruker noe mer tid enn menn til sosialt samvær, mens menn bruker noe mer tid enn kvinner til å se fjernsyn (figur 2.17, tabellene 2.25 og 2.26). Når eldre bruker mer tid enn yngre til fritidsaktiviteter, er dette først og fremst fordi de tilbringer mer tid foran TV-skjermen. De eldste kvinnene bruker i gjennomsnitt to timer per dag, eller 14 timer i uka til TV som hovedgjøremål, og de eldste mennene bruker to timer og 47 minutter per dag, eller 19 timer og tre kvarter per uke (figur 2.18 og tabell 2.26 og 2.27).

*Mer tid til TV, mindre til
lesing*

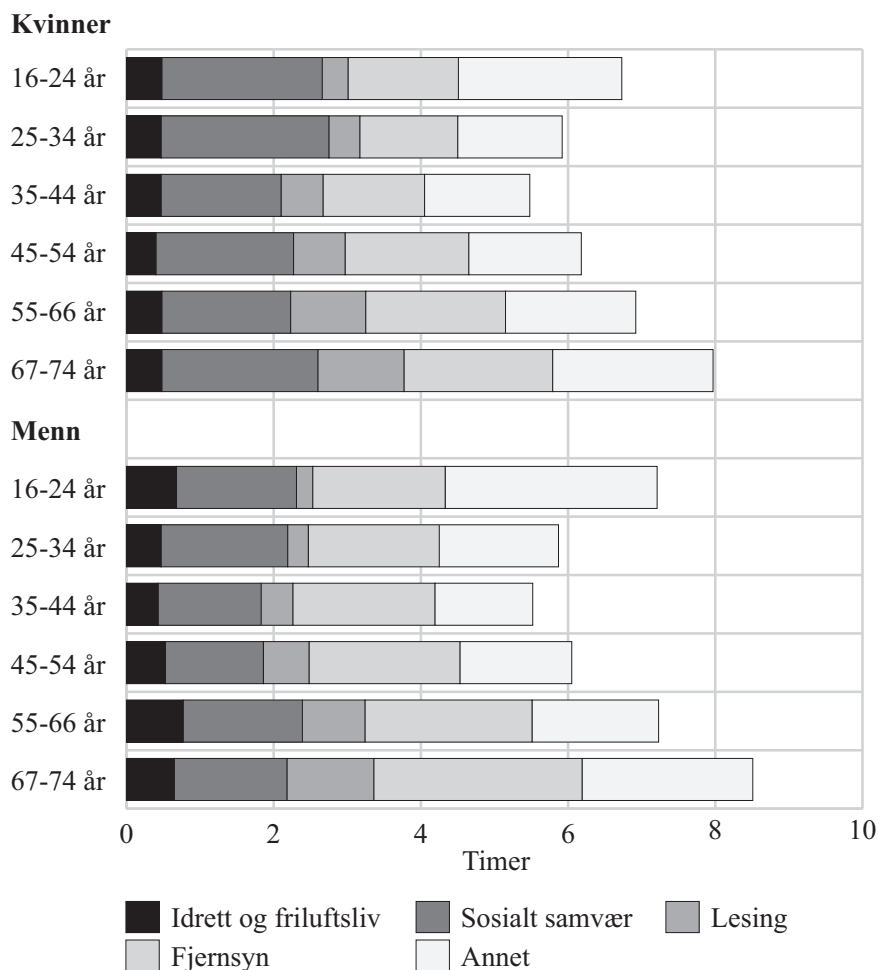
Det har vært en viss økning i tiden til flere typer fritidsaktiviteter de siste tiåra, men den sterke økningen i den samlede tiden til fritidsaktiviteter siden begynnelsen av 1970-tallet bunner først og fremst i at folk bruker mer tid til å se fjernsyn. I gjennomsnitt brukte hver person 47 minutter mer per dag foran skjermen i 2000 enn i 1971 (tabell 2.24). Dette tilsvarer 5 ½ time per uke. Økningen har vært betydelig for kvinner og menn i alle aldersgrupper, men størst for eldre menn og minst for kvinner 25-44 år (figur 2.19). For de fleste grupper har det vært en gradvis økning i tiden til fjernsynsseing i hele trettiårsperioden.

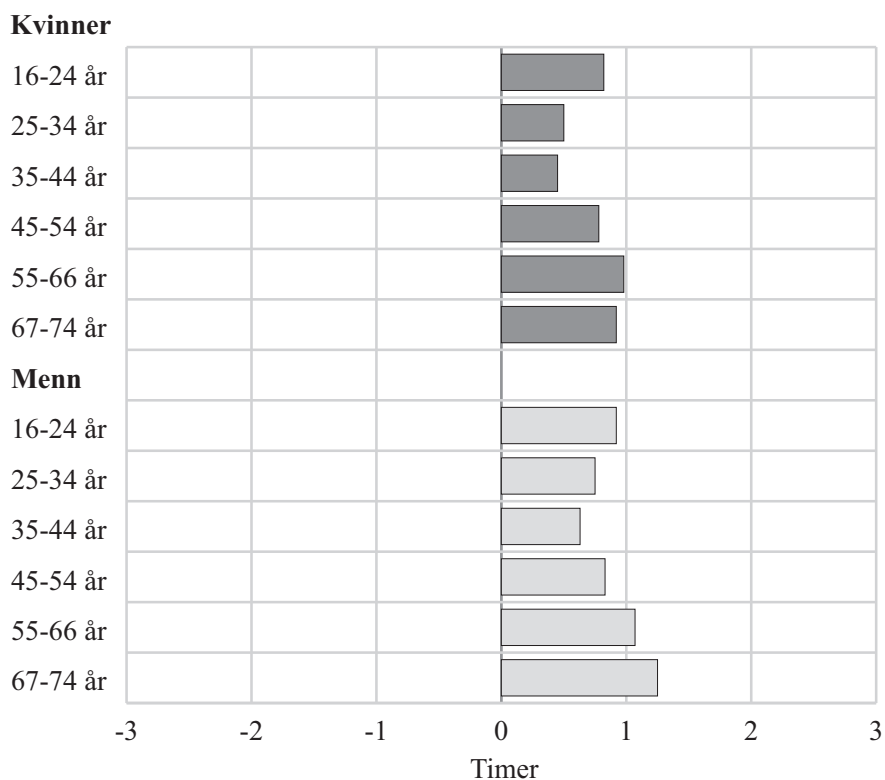
Når befolkningen samlet sett bruker mer tid til å se fjernsyn enn tidligere, skyldes det både at flere ser fjernsyn i løpet av en gjennomsnittsdag, og at de som ser fjernsyn, bruker mer tid på dette enn før (tabell 2.24).

Figur 2.17. Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer

Figur 2.18. Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer

Figur 2.19. Endring i tid brukt til fjernsynsseing fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer

Mens 60 prosent så fjernsyn en gjennomsnittsdag i 1971, var andelen 82 prosent i 2000. I 1971 brukte de aktive i gjennomsnitt 1 time og 41 minutter til å se fjernsyn, mens gjennomsnittet i 2002 var 2 timer og 12 minutter per dag.

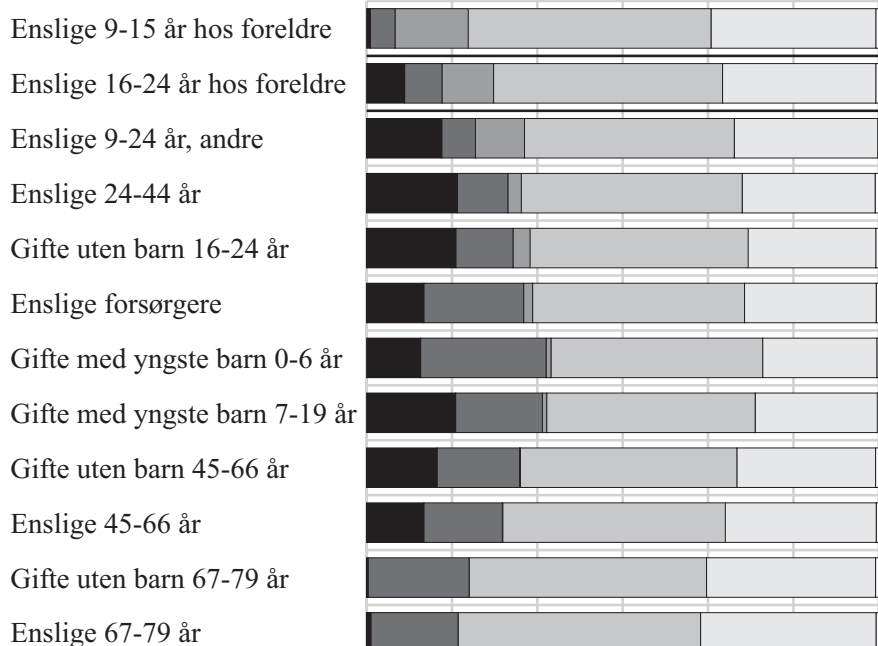
Ser vi hele befolkningen under ett, går det også noe mer tid enn før til flere andre typer fritidsaktiviteter, men endringen er mindre enn for fjernsynsseing. Den eneste fritidsaktiviteten det går mindre tid til enn før, er lesing. I gjennomsnitt bruker folk 7 minutter mindre per dag til å lese nå enn i 1971. Dette bunner i at færre leser i løpet av en gjennomsnittsdag, ikke i at de som leser, leser mindre enn før. Endringsmønsteret er imidlertid forskjellig i ulike grupper. Det er særlig unge menn som leser mindre enn før - 13 minutter per dag i 2000, mot 39 minutter per dag i 1971 (tabell 2.28). Eldre kvinner bruker derimot mer tid til å lese nå enn ved inngangen til 1970-tallet (tabell 2.27), og blant kvinner midt i livet har nivået vært stabilt.

2.2.7. Tidsbruk i ulike familiefaser

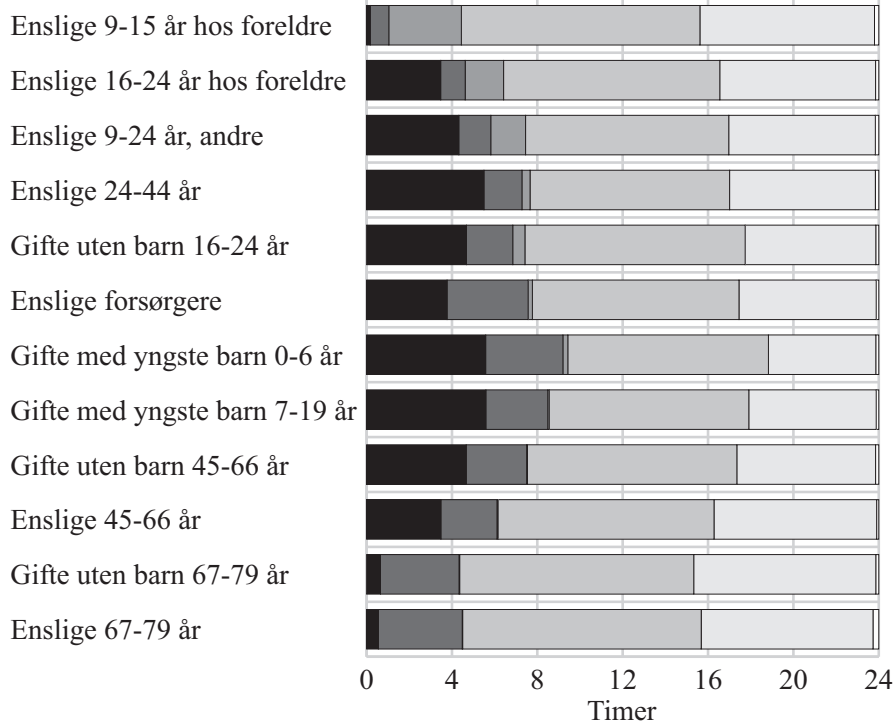
Det å ha barn legger sterke føringer på hvordan tiden fordeles mellom ulike gjøremål, særlig for kvinner. Vi har hittil vist tidsbruk blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper, noe som til en viss grad fanger opp en livsløpseffekt ettersom det å ha barn er særlig utbredt i bestemte aldersgrupper. Imidlertid varierer det en del når i livet man får barn, og en del har ikke egne barn i det hele tatt. Her viser vi hvordan tidsbruken varierer mellom folk i ulike familiefaser. Kjennermerket familiefase grupperer personer etter alder, samlivsstatus, om de har hjemmeboende barn eller ikke, samt barnas alder. Samboende grupperes sammen med gifte. Enslige omfatter ugifte og før-gifte personer som ikke er samboende. Det refererer altså ikke til om man bor alene eller ikke, men til om man lever i et parforhold eller ikke. Vi viser kun tall fra den 2000, ikke fra tidligere undersøkelser. Derfor inkluderer vi også personer helt ned til ni år og til og med 79 år.

Figur 2.20. Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner og menn i ulike familiefaser. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer

Kvinner

Menn

Inntektsgivende arbeid
 Husholdsarbeid
 Utdanning
 Personlige behov
 Fritidsaktiviteter
 Annet, uoppgitt

Mest arbeid og minst fritid blant småbarnsforeldre

Figur 2.20 og tabellene 2.29 og 2.30 gir en oversikt over tid til ulike hovedgrupper av aktiviteter blant kvinner og menn i ulike familiefaser. Tabellene 2.31-2.32 viser tiden til husholdsarbeid mer detaljert. Både blant kvinner og menn er det slik at småbarnsforeldre bruker mer tid til familie- og yrkesarbeid og mindre tid til fritidsaktiviteter enn folk i de fleste andre familiefaser. Summen av tiden til yrkesarbeid,

husholdsarbeid og utdanning kalles ofte for samlet forpliktet tid eller samlet arbeidstid. Både småbarnsmødre og småbarnsfedre har lengre samlet arbeidstid enn andre kvinner og menn. Småbarnsmødre skjærer betydelig ned på tiden til yrkesarbeid, men bruker langt mer tid enn kvinner i andre faser til husholdsarbeid. Rimeligvis er det først og fremst omsorgsarbeid for barn som tar mye tid i denne livsfasen. Vanlig husarbeid tar derimot mer tid i andre livsfaser enn når man har små barn. Det er særlig eldre kvinner, og først og fremst de som lever sammen med en partner, som bruker mye tid til husarbeid. Småbarnsfedre bruker ikke mindre tid til yrkesarbeid enn menn i andre livsfaser, men bruker derimot mer tid til husholdsarbeid, og da først og fremst omsorgsarbeid for barn. Også for menns del er det slik at husarbeidet har størst omfang blant de eldste, og aller mest tid til husarbeid bruker enslige menn 67 år og over. Foreldre har selvsagt tilsyn med barna også under en del fritidsaktiviteter og personlige gjøremål. Dersom vi tar hensyn til dette, er forskjellen i forhold til andre familiefaser i samlet arbeidstid enda større enn det som kommer fram i figur 2.20.

Klarest kjønnsforskjeller i småbarnsfasen

Samtidig som småbarnsforeldre har mer forpliktet tid enn folk i andre livsfaser, er kjønnsforskjellene i tid til yrkes- og husholdsarbeid særlig markert blant småbarnsforeldre. Småbarnsmødre bruker under halvparten så mye tid til yrkesarbeid som småbarnsfedre gjør, og dette er en betydelig lavere andel enn blant kvinner ellers. Småbarnsfedres tid til husholdsarbeid utgjør omtrent 62 prosent av den tiden mødre bruker, noe som også er en klart lavere andel enn blant personer i andre livsfaser. Ser vi yrkes- og husholdsarbeid under ett, bruker imidlertid mødre og fedre omtrent like mye tid til arbeid. Dersom likestilling defineres som likedeling av arbeidsoppgaver både hjemme og ute (f.eks. Skrede 1986), er det altså fremdeles langt fram til likestilling blant småbarnsforeldre i Norge. Ut fra en definisjon av likestilling som innebærer at kvinner og menn skal ha like mye fritid og bruke like mye tid til arbeid totalt sett, har vi derimot høy grad av likestilling i både småbarnsfasen og i de fleste andre faser. Det er imidlertid viktig å huske på at framstillingen her er basert på gjennomsnittsbetraktninger. Det er selvsagt stor variasjon mellom småbarnsforeldre i hvordan de fordeler yrkes- og husarbeidet seg imellom, og når det gjelder hvorvidt partene har like mye fritid eller ikke. Og selv om småbarnsfasen peker seg ut som en fase med klare forskjeller mellom kvinners og menns tidsbruk, er det skjedd store forskyvninger i både yrkes- og familiearbeidet blant småbarnsforeldre siden begynnelsen av 1990-tallet slik at kjønnsforskjellene i tidsmønsteret er blitt mindre (Kitterød 2002b).

2.2.8. Oppsummering

Det er skjedd betydelige endringer i befolkningens tidsmønster siden den første tidsbruksundersøkelsen ble gjennomført i Norge på begynnelsen av 1970-tallet. Ser vi befolkningen under ett, består de største endringene i en kraftig nedgang i tiden til husholdsarbeid, en viss nedgang i tiden til personlige behov, og en markert økning i tiden til fritidsaktiviteter. Endringene er mer markerte for bestemte grupper enn for befolkningen som helhet. Kvinner har endret sitt tidsmønster mer enn menn, og det er betydelig mindre kjønnsforskjeller i dag enn i 1970. Kvinner bruker mer tid til yrkesarbeid enn før, men har skåret kraftig ned på husholdsarbeidet, særlig vanlig husarbeid. Menn har forskjøvet sin tidsbruk noe i motsatt retning, men økningen i menns husholdsarbeid oppveier på ingen måte den dramatiske nedgangen blant kvinner. Både kvinner og menn bruker imidlertid betraktelig mer tid til fritidsaktiviteter enn før, særlig til å se på TV, og noe mindre tid til personlige gjøremål som måltider og personlig pleie.

Utviklingen i tidsmønsteret varierer også mellom ulike aldersgrupper. Reduksjonen i yrkesarbeidet har vært mest markert blant eldre menn, noe som bl.a. har sammenheng med nedsatt pensjonsalder på 1970-tallet, og økningen har vært sterkest blant kvinner 25-54 år. Det er også kvinner i disse aldersgruppene som har skåret mest ned på husarbeidet. Kvinner og menn i samtlige aldersgrupper bruker mindre tid til personlige behov enn tidligere og mer tid til fritidsaktiviteter. Økningen i tiden til fritidsaktiviteter har vært mest betydelig blant de eldste.

Endringene i tidsmønsteret i Norge har mange likhetstrekk med dem man har sett i USA og i andre europeiske land (f. eks. Robinson og Godbey 1997, Gershuny 2000, Fisher m. fl. 2007).

Den forrige norske tidsbruksundersøkelsen ble altså gjennomført i år 2000, og dette begynner å bli en god stund siden. Det planlegges en ny undersøkelse i 2010. Denne vil trolig avdekke en del endringer i befolkningens tidsmønster, og særlig for bestemte grupper, etter år 2000.

Tabell 2.4. Tid brukt til ulike aktiviteter blant alle personer 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Inntekts- givende arbeid	Husholds- arbeid	Utdanning	Personlige behov	Fritids- aktiviteter	Annet, uoppgitt	Antall observa- sjoner
Tidsbruk blant alle							
1971	3.38	4.09	0.20	10.28	5.10	0.15	6985
1980	3.29	3.39	0.31	10.15	6.02	0.05	6600
1990	3.37	3.31	0.31	10.04	6.11	0.06	6023
2000	3.47	3.18	0.25	9.58	6.24	0.08	5787
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.09</i>	<i>-0.51</i>	<i>+0.05</i>	<i>-0.30</i>	<i>+1.14</i>	<i>-0.07</i>	
Andel som har utført aktiviteten							
1971	48	89	6	99	98	8	6985
1980	46	91	10	100	99	11	6600
1990	46	93	10	100	99	13	6023
2000	46	95	7	100	99	18	5787
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-2</i>	<i>+6</i>	<i>+1</i>	<i>+1</i>	<i>+1</i>	<i>+9</i>	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten							
1971	7.37	4.40	5.15	10.31	5.17	3.14	
1980	7.38	4.00	5.07	10.15	6.05	0.42	
1990	7.47	3.47	5.21	10.05	6.14	0.50	
2000	8.10	3.29	5.34	9.59	6.27	0.42	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.33</i>	<i>-1.11</i>	<i>+0.19</i>	<i>-0.32</i>	<i>+1.10</i>	<i>-1.32</i>	

Tabell 2.5. Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Inntekts- givende arbeid	Husholds- arbeid	Utdanning	Personlige behov	Fritids- aktiviteter	Annet, uoppgitt	Antall observa- sjoner
Tidsbruk blant alle							
1971	1.56	5.55	0.17	10.35	5.01	0.15	3636
1980	2.23	4.46	0.31	10.19	5.56	0.04	3431
1990	2.48	4.22	0.33	10.10	6.01	0.06	3149
2000	2.59	3.56	0.27	10.11	6.20	0.08	2842
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+1.03</i>	<i>-1.59</i>	<i>+0.10</i>	<i>-0.24</i>	<i>+1.19</i>	<i>-0.07</i>	
Andel som har utført aktiviteten							
1971	32	97	6	99	98	36	3636
1980	37	97	10	100	100	40	3431
1990	40	97	10	100	99	48	3149
2000	40	98	9	100	100	46	2842
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+8</i>	<i>+1</i>	<i>+3</i>	<i>+1</i>	<i>+2</i>	<i>+10</i>	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten							
1971	5.59	6.05	5.12	10.38	5.06	2.50	
1980	6.31	4.54	5.01	10.19	5.58	0.41	
1990	7.03	4.29	5.32	10.11	6.03	0.51	
2000	7.32	4.01	5.15	10.11	6.22	0.37	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+1.33</i>	<i>-2.04</i>	<i>+0.03</i>	<i>-0.27</i>	<i>+1.16</i>	<i>-2.13</i>	

Tabell 2.6. Tid brukt til ulike aktiviteter blant menn 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Inntekts- givende arbeid	Husholds- arbeid	Utdanning	Personlige Behov	Fritids- aktiviteter	Annet, uoppgitt	Antall observa- sjoner
Tidsbruk blant alle							
1971	5.29	2.13	0.23	10.20	5.20	0.15	3349
1980	4.40	2.26	0.30	10.11	6.08	0.05	3169
1990	4.30	2.36	0.29	9.58	6.21	0.06	2874
2000	4.34	2.41	0.22	9.46	6.27	0.08	2945
<i>Endring 1971-2000</i>	-0.55	+0.28	-0.01	-0.34	+1.07	-0.07	
Andel som har utført aktiviteten							
1971	64	79	7	99	97	7	3349
1980	55	85	10	100	99	11	3169
1990	54	88	9	100	99	13	2874
2000	53	92	6	100	99	18	2945
<i>Endring 1971-2000</i>	-11	+13	-1	+1	+2	+11	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten							
1971	8.31	2.48	5.17	10.23	5.28	3.50	
1980	8.26	2.53	5.13	10.11	6.12	0.43	
1990	8.23	2.57	5.09	9.59	6.26	0.48	
2000	8.39	2.55	6.01	9.46	6.32	0.47	
<i>Endring 1971-2000</i>	+0.08	+0.07	+0.44	-0.37	+1.04	-3.03	

Tabell 2.7. Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)

	Inntekts- givende arbeid	Husholds- arbeid	Utdanning	Personlige behov	Fritids- aktiviteter	Annet, uoppgitt	Antall observa- sjoner
16-24 år							
1971	2.30	3.31	1.41	10.33	5.38	0.07	536
1980	2.10	2.41	2.09	10.21	6.34	0.04	678
1990	2.38	2.38	1.57	10.13	6.30	0.04	610
2000	2.30	2.24	1.52	10.24	6.44	0.06	362
<i>Endring 1971-2000</i>	0.00	-1.07	+0.11	-0.09	+1.06	-0.01	
25-34 år							
1971	1.44	6.47	0.07	10.19	4.50	0.14	816
1980	2.18	5.42	0.08	10.09	5.39	0.04	719
1990	2.55	5.00	0.21	9.59	5.37	0.08	762
2000	3.20	4.22	0.21	9.58	5.54	0.05	610
<i>Endring 1971-2000</i>	+1.36	-2.25	+0.14	-0.21	+1.04	-0.09	
35-44 år							
1971	2.07	6.51	0.03	10.24	4.30	0.05	577
1980	3.03	5.17	0.15	10.04	5.18	0.04	646
1990	3.31	4.59	0.13	9.59	5.13	0.05	696
2000	3.58	4.19	0.20	9.48	5.29	0.07	621
<i>Endring 1971-2000</i>	+1.51	-2.32	+0.17	-0.36	+0.59	+0.02	
45-54 år							
1971	2.18	6.14	0.02	10.26	4.41	0.18	691
1980	3.10	4.53	0.04	10.12	5.33	0.08	527
1990	3.40	4.20	0.10	10.00	5.46	0.04	451
2000	3.45	3.43	0.06	10.09	6.11	0.06	498
<i>Endring 1971-2000</i>	+1.27	-2.31	+0.04	-0.17	+1.30	-0.12	
55-66 år							
1971	1.46	5.52	0.01	10.45	5.13	0.24	714
1980	2.09	5.11	0.03	10.28	6.06	0.03	609
1990	2.05	4.24	0.05	10.36	6.45	0.05	394
2000	2.24	4.14	0.01	10.17	6.54	0.10	565
<i>Endring 1971-2000</i>	+0.38	-1.38	0.00	-0.28	+1.41	-0.14	
67-74 år							
1971	0.43	5.34	0.00	11.38	5.37	0.27	302
1980	0.26	5.12	0.00	11.13	7.07	0.02	252
1990	0.25	4.55	0.00	10.44	7.39	0.17	236
2000	0.13	4.32	0.00	11.08	8.00	0.08	186
<i>Endring 1971-2000</i>	-0.30	-1.02	0.00	-0.30	+2.23	-0.19	

Tabell 2.8. Tid brukt til ulike aktiviteter blant menn i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)

	Inntekts- givende arbeid	Husholds- arbeid	Utdanning	Personlige behov	Fritids- aktiviteter	Annet, uoppgitt	Antall observa- sjoner
16-24 år							
1971	4.35	1.29	1.32	10.07	6.01	0.16	586
1980	2.52	1.35	2.03	10.17	7.06	0.07	637
1990	3.20	1.40	1.44	10.03	7.07	0.05	544
2000	3.36	1.27	1.36	10.00	7.12	0.09	419
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.59</i>	<i>-0.02</i>	<i>+0.04</i>	<i>-0.07</i>	<i>+1.11</i>	<i>-0.07</i>	
25-34 år							
1971	6.07	2.27	0.25	9.51	5.04	0.06	572
1980	5.29	2.30	0.16	9.53	5.48	0.04	705
1990	5.16	2.37	0.29	9.38	5.57	0.03	614
2000	5.23	2.35	0.24	9.36	5.52	0.09	602
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.44</i>	<i>+0.08</i>	<i>-0.01</i>	<i>-0.15</i>	<i>+0.48</i>	<i>+0.03</i>	
35-44 år							
1971	5.58	2.18	0.09	10.07	5.18	0.10	601
1980	5.53	2.45	0.05	9.49	5.24	0.04	583
1990	5.26	2.51	0.06	9.39	5.49	0.08	586
2000	5.52	3.01	0.06	9.22	5.32	0.07	587
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.06</i>	<i>+0.43</i>	<i>-0.03</i>	<i>-0.45</i>	<i>+0.14</i>	<i>-0.03</i>	
45-54 år							
1971	6.21	2.19	0.02	10.16	4.49	0.12	675
1980	6.00	2.35	0.03	9.54	5.25	0.03	410
1990	5.47	2.35	0.10	9.38	5.41	0.08	468
2000	5.28	2.41	0.04	9.35	6.05	0.07	524
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.53</i>	<i>+0.22</i>	<i>+0.02</i>	<i>-0.41</i>	<i>+1.16</i>	<i>-0.07</i>	
55-66 år							
1971	5.20	2.21	0.03	10.40	5.10	0.25	648
1980	4.47	2.31	0.01	10.25	6.10	0.06	585
1990	4.06	2.52	0.01	10.24	6.32	0.05	418
2000	3.28	3.07	0.01	10.01	7.15	0.08	613
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-1.52</i>	<i>+0.46</i>	<i>-0.02</i>	<i>-0.39</i>	<i>+2.05</i>	<i>-0.17</i>	
67-74 år							
1971	3.03	2.33	0.00	11.41	6.13	0.30	267
1980	1.43	3.18	0.01	11.30	7.22	0.06	249
1990	1.04	3.35	0.00	11.14	7.56	0.11	244
2000	0.47	3.44	0.01	10.48	8.31	0.09	200
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-2.16</i>	<i>+1.11</i>	<i>+0.01</i>	<i>-0.53</i>	<i>+2.18</i>	<i>-0.21</i>	

Tabell 2.9. Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant alle personer 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Inntektsgivende arbeid	Arbeidsreiser	Inntektsgivende arbeid, totalt	Antall observasjoner
Tidsbruk blant alle				
1971	3.20	0.18	3.38	6985
1980	3.11	0.18	3.29	6600
1990	3.17	0.20	3.37	6023
2000	3.25	0.22	3.47	5787
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.05</i>	<i>+0.04</i>	<i>+0.09</i>	
Andel som har utført aktiviteten				
1971	47	34	48	6985
1980	46	36	46	6600
1990	46	39	46	6023
2000	46	40	46	5787
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-1</i>	<i>+6</i>	<i>-2</i>	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten				
1971	7.03	0.52	7.37	
1980	7.00	0.49	7.38	
1990	7.06	0.51	7.47	
2000	7.25	0.54	8.10	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.22</i>	<i>+0.02</i>	<i>+0.33</i>	

Tabell 2.10. Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant kvinner 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Inntektsgivende arbeid	Arbeidsreiser	Inntektsgivende arbeid, totalt	Antall observasjoner
Tidsbruk blant alle				
1971	1.47	0.10	1.56	3636
1980	2.10	0.13	2.23	3431
1990	2.32	0.16	2.48	3149
2000	2.41	0.18	2.59	2842
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.54</i>	<i>+0.08</i>	<i>+1.03</i>	
Andel som har utført aktiviteten				
1971	32	21	32	3636
1980	37	29	37	3431
1990	40	34	40	3149
2000	40	36	40	2842
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+8</i>	<i>+15</i>	<i>+8</i>	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten				
1971	5.30	0.46	5.59	
1980	5.57	0.45	6.31	
1990	6.25	0.47	7.03	
2000	6.48	0.50	7.32	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+1.18</i>	<i>+0.04</i>	<i>+1.33</i>	

Tabell 2.11. Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant menn 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Inntektsgivende arbeid	Arbeidsreiser	Inntektsgivende arbeid, totalt	Antall observasjoner
Tidsbruk blant alle				
1971	5.02	0.26	5.29	3349
1980	4.17	0.23	4.40	3169
1990	4.06	0.24	4.30	2874
2000	4.09	0.25	4.34	2945
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.53</i>	<i>-0.01</i>	<i>-0.55</i>	
Andel som har utført aktiviteten				
1971	64	48	64	3349
1980	55	44	55	3169
1990	53	44	54	2874
2000	53	44	53	2945
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-11</i>	<i>-4</i>	<i>-11</i>	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten				
1971	7.54	0.55	8.31	
1980	7.45	0.52	8.26	
1990	7.40	0.54	8.23	
2000	7.53	0.57	8.39	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.01</i>	<i>+0.02</i>	<i>+0.08</i>	

Tabell 2.12. Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant kvinner i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)

	Inntektsgivende arbeid	Arbeidsreiser	Inntektsgivende arbeid, totalt	Antall observasjoner
16-24 år				
1971	2.16	0.15	2.30	536
1980	1.58	0.12	2.10	678
1990	2.21	0.17	2.38	610
2000	2.14	0.16	2.30	362
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.02</i>	<i>+0.01</i>	<i>0.00</i>	
25-34 år				
1971	1.35	0.09	1.44	816
1980	2.05	0.13	2.18	719
1990	2.38	0.17	2.55	762
2000	3.00	0.19	3.20	610
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+1.25</i>	<i>+0.10</i>	<i>+1.36</i>	
35-44 år				
1971	1.57	0.10	2.07	577
1980	2.46	0.17	3.03	646
1990	3.13	0.18	3.31	696
2000	3.35	0.24	3.58	621
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+1.38</i>	<i>+0.14</i>	<i>+1.51</i>	
45-54 år				
1971	2.05	0.13	2.18	691
1980	2.54	0.16	3.10	527
1990	3.20	0.19	3.40	451
2000	3.22	0.22	3.45	498
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+1.17</i>	<i>+0.09</i>	<i>+1.27</i>	
55-66 år				
1971	1.40	0.06	1.46	714
1980	1.58	0.11	2.09	609
1990	1.52	0.13	2.05	394
2000	2.10	0.14	2.24	565
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.30</i>	<i>+0.08</i>	<i>+0.38</i>	
67-74 år				
1971	0.41	0.03	0.43	302
1980	0.25	0.01	0.26	252
1990	0.23	0.02	0.25	236
2000	0.11	0.02	0.13	186
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.30</i>	<i>-0.01</i>	<i>-0.30</i>	

Tabell 2.13. Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant menn i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)

	Inntektsgivende arbeid	Arbeidsreiser	Inntektsgivende arbeid, totalt	Antall observasjoner
16-24 år				
1971	4.12	0.24	4.35	586
1980	2.40	0.13	2.52	637
1990	3.01	0.19	3.20	544
2000	3.16	0.20	3.36	419
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.56</i>	<i>-0.04</i>	<i>-0.59</i>	
25-34 år				
1971	5.38	0.29	6.07	572
1980	5.02	0.27	5.29	705
1990	4.48	0.28	5.16	614
2000	4.54	0.29	5.23	602
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.44</i>	<i>0.00</i>	<i>-0.44</i>	
35-44 år				
1971	5.26	0.32	5.58	601
1980	5.21	0.32	5.53	583
1990	4.58	0.29	5.26	586
2000	5.17	0.35	5.52	587
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.09</i>	<i>+0.03</i>	<i>-0.06</i>	
45-54 år				
1971	5.52	0.30	6.21	675
1980	5.29	0.31	6.00	410
1990	5.13	0.34	5.47	468
2000	4.59	0.29	5.28	524
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.53</i>	<i>-0.01</i>	<i>-0.53</i>	
55-66 år				
1971	4.56	0.25	5.20	648
1980	4.25	0.23	4.47	585
1990	3.46	0.20	4.06	418
2000	3.11	0.17	3.28	613
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-1.45</i>	<i>-0.08</i>	<i>-1.52</i>	
67-74 år				
1971	2.53	0.10	3.03	267
1980	1.37	0.06	1.43	249
1990	1.00	0.04	1.04	244
2000	0.41	0.06	0.47	200
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-2.12</i>	<i>-0.04</i>	<i>-2.16</i>	

Tabell 2.14. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant alle personer 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Hus- arbeid	Omsorgs- arbeid	Vedlike- holds- arbeid	Kjøp av varer og tjenester	Annet husholds- arbeid	Reiser	Husholds- arbeid totalt	Antall observa- sjoner
Tidsbruk blant alle								
1971	2.30	0.30	0.27	0.19	0.09	0.13	4.09	6985
1980	1.57	0.37	0.25	0.22	0.08	0.10	3.39	6600
1990	1.34	0.45	0.25	0.22	0.11	0.13	3.31	6023
2000	1.25	0.33	0.27	0.24	0.12	0.19	3.18	5787
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-1.05</i>	<i>+0.03</i>	<i>0.00</i>	<i>+0.05</i>	<i>+0.03</i>	<i>+0.06</i>	<i>-0.51</i>	
Andel som har utført aktiviteten								
1971	73	30	27	38	24	30	89	6985
1980	79	36	26	41	17	25	91	6600
1990	79	41	29	46	24	36	93	6023
2000	85	35	29	53	32	43	95	5787
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+12</i>	<i>+5</i>	<i>+2</i>	<i>+15</i>	<i>+8</i>	<i>+13</i>	<i>+6</i>	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten								
1971	3.27	1.40	1.37	0.50	0.39	0.43	4.40	
1980	2.28	1.43	1.36	0.54	0.48	0.40	4.00	
1990	1.59	1.51	1.27	0.48	0.46	0.37	3.47	
2000	1.39	1.35	1.30	0.44	0.37	0.44	3.29	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-1.48</i>	<i>-0.05</i>	<i>-0.07</i>	<i>-0.06</i>	<i>-0.02</i>	<i>+0.01</i>	<i>-1.11</i>	

Tabell 2.15. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant kvinner 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Hus- arbeid	Omsorgs- arbeid	Vedlike- holds- arbeid	Kjøp av varer og tjenester	Annet husholds- arbeid	Reiser	Husholds- arbeid totalt	Antall observa- sjoner
Tidsbruk blant alle								
1971	4.14	0.42	0.13	0.23	0.09	0.14	5.55	3636
1980	3.01	0.47	0.15	0.26	0.07	0.11	4.46	3431
1990	2.18	0.59	0.16	0.26	0.09	0.14	4.22	3149
2000	1.59	0.42	0.17	0.26	0.13	0.19	3.56	2842
<i>Endring 1971-2000</i>	-2.15	0.00	+0.04	+0.03	+0.04	+0.05	-1.59	
Andel som har utført aktiviteten								
1971	95	39	22	46	25	36	97	3636
1980	94	42	22	48	17	28	97	3431
1990	92	47	26	52	23	39	97	3149
2000	94	40	26	57	36	46	98	2842
<i>Endring 1971-2000</i>	-1	+1	+4	+11	+11	+10	+1	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten								
1971	4.27	1.48	0.59	0.50	0.34	0.40	6.05	
1980	3.12	1.53	1.06	0.55	0.39	0.39	4.54	
1990	2.30	2.05	1.01	0.49	0.39	0.35	4.29	
2000	2.07	1.45	1.05	0.46	0.35	0.41	4.01	
<i>Endring 1971-2000</i>	-2.20	-0.03	+0.06	-0.04	+0.01	+0.01	-2.04	

Tabell 2.16. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant menn 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Hus- arbeid	Omsorgs- arbeid	Vedlike- holds- arbeid	Kjøp av varer og tjenester	Annet husholds- arbeid	Reiser	Husholds- arbeid totalt	Antall observa- sjoner
Tidsbruk blant alle								
1971	0.38	0.17	0.41	0.15	0.10	0.11	2.13	3349
1980	0.47	0.26	0.37	0.18	0.10	0.09	2.26	3169
1990	0.46	0.30	0.36	0.19	0.13	0.13	2.36	2874
2000	0.51	0.24	0.36	0.21	0.11	0.19	2.41	2945
<i>Endring 1971-2000</i>	+0.13	+0.07	-0.05	+0.06	+0.01	+0.08	+0.28	
Andel som har utført aktiviteten								
1971	48	21	32	30	23	24	79	3349
1980	61	29	31	33	17	21	85	3169
1990	65	33	32	41	25	32	88	2874
2000	77	30	33	49	28	41	92	2945
<i>Endring 1971-2000</i>	+29	+9	+1	+19	+5	+17	+13	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten								
1971	1.18	1.24	2.06	0.52	0.44	0.47	2.48	
1980	1.16	1.27	2.00	0.54	0.58	0.43	2.53	
1990	1.11	1.30	1.51	0.46	0.52	0.40	2.57	
2000	1.06	1.22	1.50	0.43	0.38	0.46	2.55	
<i>Endring 1971-2000</i>	-0.12	-0.02	-0.16	-0.09	-0.06	+0.01	+0.07	

Tabell 2.17. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant kvinner i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk per dag (timer og minutter)

	Hus- arbeid	Omsorgs- arbeid	Vedlike- holds- arbeid	Kjøp av varer og tjenester	Annet husholds- arbeid	Reiser i forb. med husholds- arbeid	Husholds- arbeid totalt	Antall observa- sjoner
16-24 år								
1971	2.06	0.38	0.05	0.23	0.06	0.12	3.31	536
1980	1.22	0.30	0.09	0.24	0.06	0.10	2.41	678
1990	1.00	0.43	0.09	0.23	0.10	0.13	2.38	610
2000	0.57	0.30	0.06	0.26	0.08	0.16	2.24	362
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-1.09</i>	<i>-0.08</i>	<i>+0.01</i>	<i>+0.03</i>	<i>+0.02</i>	<i>+0.04</i>	<i>-1.07</i>	
25-34 år								
1971	4.18	1.33	0.11	0.23	0.07	0.15	6.47	816
1980	2.57	1.46	0.12	0.28	0.07	0.11	5.42	719
1990	2.06	1.53	0.11	0.27	0.08	0.14	5.00	762
2000	1.41	1.34	0.12	0.28	0.11	0.16	4.22	610
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-2.37</i>	<i>+0.01</i>	<i>+0.01</i>	<i>+0.05</i>	<i>+0.04</i>	<i>+0.01</i>	<i>-2.25</i>	
35-44 år								
1971	4.55	0.56	0.11	0.26	0.09	0.14	6.51	577
1980	3.22	0.57	0.13	0.28	0.05	0.12	5.17	646
1990	2.42	1.09	0.19	0.27	0.09	0.14	4.59	696
2000	2.03	1.02	0.17	0.26	0.15	0.16	4.19	621
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-2.52</i>	<i>+0.06</i>	<i>+0.06</i>	<i>0.00</i>	<i>+0.06</i>	<i>+0.02</i>	<i>-2.32</i>	
45-54 år								
1971	4.52	0.17	0.14	0.24	0.11	0.16	6.14	691
1980	3.27	0.20	0.21	0.27	0.07	0.12	4.53	527
1990	2.44	0.29	0.23	0.25	0.08	0.12	4.20	451
2000	2.16	0.18	0.20	0.24	0.12	0.13	3.43	498
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-2.36</i>	<i>+0.01</i>	<i>+0.06</i>	<i>0.00</i>	<i>+0.01</i>	<i>-0.03</i>	<i>-2.31</i>	
55-66 år								
1971	4.31	0.16	0.20	0.21	0.09	0.14	5.52	714
1980	3.52	0.17	0.19	0.25	0.08	0.09	5.11	609
1990	2.50	0.23	0.20	0.26	0.09	0.16	4.24	394
2000	2.35	0.15	0.23	0.27	0.16	0.19	4.14	565
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-1.56</i>	<i>-0.01</i>	<i>+0.03</i>	<i>+0.06</i>	<i>+0.07</i>	<i>+0.05</i>	<i>-1.38</i>	
67-74 år								
1971	4.29	0.08	0.17	0.19	0.09	0.12	5.34	302
1980	3.44	0.26	0.17	0.25	0.08	0.12	5.12	252
1990	3.23	0.18	0.22	0.25	0.10	0.17	4.55	236
2000	2.45	0.22	0.28	0.28	0.14	0.16	4.32	186
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-1.44</i>	<i>+0.14</i>	<i>+0.11</i>	<i>+0.09</i>	<i>+0.05</i>	<i>+0.04</i>	<i>-1.02</i>	

Tabell 2.18. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant menn i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk per dag (timer og minutter)

	Hus- arbeid	Omsorgs- arbeid	Vedlike- holds- arbeid	Kjøp av varer og tjenester	Annet husholds- arbeid	Reiser i forb. med husholds- arbeid	Husholds- arbeid totalt	Antall observa- sjoner
16-24 år								
1971	0.20	0.11	0.27	0.14	0.05	0.12	1.29	586
1980	0.25	0.15	0.27	0.16	0.06	0.08	1.35	637
1990	0.26	0.17	0.21	0.16	0.10	0.10	1.40	544
2000	0.27	0.08	0.11	0.20	0.06	0.16	1.27	419
Endring 1971-2000	+0.07	-0.03	-0.16	+0.06	+0.01	+0.04	-0.02	
25-34 år								
1971	0.32	0.30	0.47	0.16	0.10	0.12	2.27	572
1980	0.40	0.43	0.32	0.18	0.09	0.08	2.30	705
1990	0.36	0.50	0.28	0.18	0.12	0.13	2.37	614
2000	0.42	0.44	0.29	0.19	0.09	0.14	2.35	602
Endring 1971-2000	+0.10	+0.14	-0.18	+0.03	-0.01	+0.02	+0.08	
35-44 år								
1971	0.33	0.29	0.40	0.14	0.12	0.09	2.18	601
1980	0.47	0.38	0.39	0.20	0.12	0.09	2.45	583
1990	0.48	0.36	0.46	0.16	0.13	0.11	2.51	586
2000	0.55	0.40	0.39	0.20	0.10	0.16	3.01	587
Endring 1971-2000	+0.22	+0.11	-0.01	+0.06	-0.02	+0.07	+0.43	
45-54 år								
1971	0.43	0.11	0.48	0.15	0.11	0.12	2.19	675
1980	0.50	0.19	0.48	0.15	0.12	0.11	2.35	410
1990	0.48	0.20	0.41	0.20	0.12	0.14	2.35	468
2000	0.54	0.18	0.42	0.21	0.10	0.16	2.41	524
Endring 1971-2000	+0.11	+0.07	-0.06	+0.06	-0.01	+0.04	+0.22	
55-66 år								
1971	0.43	0.12	0.45	0.17	0.13	0.11	2.21	648
1980	0.57	0.16	0.40	0.18	0.10	0.09	2.31	585
1990	0.58	0.17	0.45	0.23	0.15	0.15	2.52	418
2000	1.03	0.17	0.51	0.21	0.15	0.19	3.07	613
Endring 1971-2000	+0.20	+0.05	+0.06	+0.04	+0.02	+0.08	+0.46	
67-74 år								
1971	1.10	0.08	0.35	0.19	0.09	0.11	2.33	267
1980	1.32	0.12	0.45	0.21	0.17	0.11	3.18	249
1990	1.20	0.12	0.58	0.26	0.20	0.18	3.35	244
2000	1.17	0.17	0.53	0.31	0.20	0.25	3.44	200
Endring 1971-2000	+0.07	+0.09	+0.18	+0.11	+0.11	+0.14	+1.11	

Tabell 2.19. Tid brukt til ulike typer personlige behov blant alle personer 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Nattesøvn	Annen personlig pleie	Måltider	Personlige behov, totalt	Antall observasjoner
Tidsbruk blant alle					
1971	7.49	1.18	1.21	10.28	6985
1980	7.57	1.02	1.16	10.15	6600
1990	7.51	1.00	1.13	10.04	6023
2000	7.57	0.59	1.03	9.58	5787
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.08</i>	<i>-0.19</i>	<i>-0.18</i>	<i>-0.30</i>	
Andel som har utført aktiviteten					
1971	99	96	98	99	6985
1980	100	97	99	100	6600
1990	100	98	98	100	6023
2000	100	98	98	100	5787
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+1</i>	<i>+2</i>	<i>0</i>	<i>+1</i>	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten					
1971	7.52	1.21	1.22	10.31	
1980	7.58	1.03	1.17	10.15	
1990	7.52	1.02	1.15	10.05	
2000	7.57	1.00	1.04	9.59	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.05</i>	<i>-0.21</i>	<i>-0.16</i>	<i>-0.32</i>	

Tabell 2.20. Tid brukt til ulike typer personlige behov blant kvinner 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Nattesøvn	Annen personlig pleie	Måltider	Personlige behov, totalt	Antall observasjoner
Tidsbruk blant alle					
1971	7.55	1.19	1.21	10.35	3636
1980	8.01	1.02	1.16	10.19	3431
1990	7.56	1.02	1.12	10.10	3149
2000	8.04	1.04	1.04	10.11	2842
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.09</i>	<i>-0.15</i>	<i>-0.17</i>	<i>-0.24</i>	
Andel som har utført aktiviteten					
1971	99	97	98	99	3636
1980	100	98	99	100	3431
1990	100	99	98	100	3149
2000	100	99	98	100	2842
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+1</i>	<i>+2</i>	<i>0</i>	<i>+1</i>	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten					
1971	7.58	1.22	1.23	10.38	
1980	8.02	1.03	1.17	10.19	
1990	7.57	1.03	1.14	10.11	
2000	8.04	1.04	1.05	10.11	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.06</i>	<i>-0.18</i>	<i>-0.18</i>	<i>-0.27</i>	

Tabell 2.21. Tid brukt til ulike typer personlige behov blant menn 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Nattesøvn	Annen personlig pleie	Måltider	Personlige behov	Antall observasjoner
Tidsbruk blant alle					
1971	7.43	1.17	1.20	10.20	3349
1980	7.53	1.01	1.17	10.11	3169
1990	7.45	0.58	1.15	9.58	2874
2000	7.50	0.54	1.03	9.46	2945
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.07</i>	<i>-0.23</i>	<i>-0.17</i>	<i>-0.34</i>	
Andel som har utført aktiviteten					
1971	99	95	98	99	3349
1980	100	96	99	100	3169
1990	100	96	98	100	2874
2000	100	97	98	100	2945
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+1</i>	<i>+2</i>	<i>0</i>	<i>+1</i>	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten					
1971	7.46	1.21	1.22	10.23	
1980	7.54	1.03	1.17	10.11	
1990	7.46	1.00	1.16	9.59	
2000	7.50	0.55	1.04	9.46	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.04</i>	<i>+0.26</i>	<i>-0.18</i>	<i>-0.37</i>	

Tabell 2.22. Tid brukt til ulike typer personlige behov blant kvinner i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)

	Nattesøvn	Annen personlig pleie	Måltider	Personlige behov, totalt	Antall observasjoner
16-24 år					
1971	8.18	1.14	1.01	10.33	536
1980	8.26	0.56	1.00	10.21	678
1990	8.14	1.03	0.57	10.13	610
2000	8.23	1.09	0.52	10.24	362
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.05</i>	<i>-0.05</i>	<i>-0.09</i>	<i>-0.09</i>	
25-34 år					
1971	7.50	1.09	1.20	10.19	816
1980	8.03	0.52	1.14	10.09	719
1990	7.57	0.54	1.08	9.59	762
2000	7.59	1.00	0.59	9.58	610
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.09</i>	<i>-0.09</i>	<i>-0.21</i>	<i>-0.21</i>	
35-44 år					
1971	7.43	1.16	1.26	10.24	577
1980	7.47	0.58	1.19	10.04	646
1990	7.49	0.54	1.16	9.59	696
2000	7.53	0.53	1.01	9.48	621
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.10</i>	<i>-0.23</i>	<i>-0.25</i>	<i>-0.36</i>	
45-54 år					
1971	7.43	1.18	1.25	10.26	691
1980	7.44	1.06	1.21	10.12	527
1990	7.42	1.03	1.15	10.00	451
2000	8.02	1.02	1.05	10.09	498
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.19</i>	<i>-0.16</i>	<i>-0.20</i>	<i>-0.17</i>	
55-66 år					
1971	7.53	1.27	1.25	10.45	714
1980	7.53	1.13	1.22	10.28	609
1990	7.58	1.14	1.24	10.36	394
2000	7.56	1.10	1.11	10.17	565
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.03</i>	<i>-0.17</i>	<i>-0.14</i>	<i>-0.28</i>	
67-74 år					
1971	8.21	1.44	1.34	11.38	302
1980	8.17	1.27	1.29	11.13	252
1990	7.45	1.26	1.33	10.44	236
2000	8.21	1.22	1.25	11.08	186
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>0.00</i>	<i>-0.22</i>	<i>-0.09</i>	<i>-0.30</i>	

Tabell 2.23. Tid brukt til ulike typer personlige behov blant menn i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)

	Nattesøvn	Annen personlig pleie	Måltider	Personlige behov, totalt	Antall observasjoner
16-24 år					
1971	8.07	1.03	0.57	10.07	586
1980	8.22	0.50	1.05	10.17	637
1990	8.10	0.54	0.59	10.03	544
2000	8.13	0.55	0.52	10.00	419
Endring 1971-2000	+0.06	-0.08	-0.05	-0.07	
25-34 år					
1971	7.36	1.02	1.12	9.51	572
1980	7.54	0.51	1.08	9.53	705
1990	7.47	0.49	1.03	9.38	614
2000	7.54	0.48	0.54	9.36	602
Endring 1971-2000	+0.18	-0.14	-0.18	-0.15	
35-44 år					
1971	7.36	1.11	1.20	10.07	601
1980	7.36	0.56	1.17	9.49	583
1990	7.32	0.50	1.17	9.39	586
2000	7.34	0.47	1.01	9.22	587
Endring 1971-2000	-0.02	-0.24	-0.19	-0.45	
45-54 år					
1971	7.30	1.18	1.28	10.16	675
1980	7.35	1.03	1.16	9.54	410
1990	7.30	0.53	1.15	9.38	468
2000	7.42	0.48	1.04	9.35	524
Endring 1971-2000	+0.12	-0.30	-0.24	-0.41	
55-66 år					
1971	7.36	1.34	1.30	10.40	648
1980	7.43	1.12	1.29	10.25	585
1990	7.39	1.16	1.28	10.24	418
2000	7.47	0.58	1.16	10.01	613
Endring 1971-2000	+0.11	-0.36	-0.14	-0.39	
67-74 år					
1971	8.11	1.45	1.45	11.41	267
1980	8.10	1.39	1.41	11.30	249
1990	7.56	1.30	1.49	11.14	244
2000	7.55	1.29	1.25	10.48	200
Endring 1971-2000	-0.16	-0.16	-0.20	-0.53	

Tabell 2.24. Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant alle personer 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Idrett og friluftsliv	Underholdning og kultur	Sosialt samvær	Lesing	Fjernsyn	Annet	Reiser	Fritidsaktiviteter totalt	Antall observasjoner
Tidsbruk blant alle									
1971	0.28	0.07	1.43	0.42	1.01	0.46	0.23	5.10	6985
1980	0.30	0.10	1.59	0.45	1.16	0.56	0.26	6.02	6600
1990	0.31	0.13	2.00	0.39	1.24	0.52	0.32	6.11	6023
2000	0.31	0.14	1.45	0.35	1.48	0.57	0.34	6.24	5787
Endring 1971-2000	+0.03	+0.07	+0.02	-0.07	+0.47	+0.11	+0.11	+1.14	
Andel som har utført aktiviteten									
1971	26	7	70	70	60	54	37	98	6985
1980	29	9	80	70	71	59	40	99	6600
1990	30	13	82	63	73	53	48	99	6023
2000	31	12	82	60	82	58	47	99	5787
Endring 1971-2000	+5	+5	+12	-10	+22	+4	+10	+1	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten									
1971	1.47	1.49	2.28	1.00	1.41	1.26	1.03	5.17	
1980	1.45	1.53	2.28	1.05	1.47	1.35	1.05	6.05	
1990	1.43	1.43	2.26	1.02	1.56	1.38	1.07	6.14	
2000	1.41	1.54	2.08	0.59	2.12	1.38	1.13	6.27	
Endring 1971-2000	-0.06	+0.05	-0.20	-0.01	+0.31	+0.12	+0.10	+1.10	

Tabell 2.25. Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant kvinner 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Idrett og fritidsliv	Underholdning og kultur	Sosialt samvær	Lesing	Fjernsyn	Annet	Reiser	Fritidsaktiviteter totalt	Antall observasjoner
Tidsbruk blant alle									
1971	0.25	0.05	1.54	0.38	0.53	0.45	0.21	5.01	3636
1980	0.25	0.07	2.08	0.43	1.09	1.00	0.24	5.56	3431
1990	0.25	0.11	2.09	0.38	1.14	0.52	0.31	6.01	3149
2000	0.28	0.14	1.57	0.39	1.35	0.55	0.32	6.20	2842
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.03</i>	<i>+0.09</i>	<i>+0.03</i>	<i>+0.01</i>	<i>+0.42</i>	<i>+0.10</i>	<i>+0.11</i>	<i>+1.19</i>	
Andel som har utført aktiviteten									
1971	24	5	75	70	58	55	36	98	3636
1980	27	7	84	72	71	64	40	100	3431
1990	27	12	88	66	71	55	48	99	3149
2000	31	13	89	66	81	60	46	100	2842
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+7</i>	<i>+8</i>	<i>+14</i>	<i>-4</i>	<i>+23</i>	<i>+5</i>	<i>+10</i>	<i>+2</i>	
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten									
1971	1.42	1.43	2.32	0.54	1.31	1.22	0.59	5.06	
1980	1.35	1.36	2.31	1.00	1.37	1.33	1.00	5.58	
1990	1.33	1.32	2.27	0.58	1.44	1.35	1.05	6.03	
2000	1.29	1.48	2.13	0.59	1.58	1.30	1.10	6.22	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.13</i>	<i>+0.05</i>	<i>-0.19</i>	<i>+0.05</i>	<i>+0.27</i>	<i>+0.08</i>	<i>+0.11</i>	<i>+1.16</i>	

Tabell 2.26. Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant menn 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Idrett og fritidsliv	Underholdning og kultur	Sosialt samvær	Lesing	Fjernsyn	Annet	Reiser	Fritidsaktiviteter totalt	Antall observasjoner
Tidsbruk blant alle									
1971	0.32	0.09	1.31	0.46	1.10	0.47	0.25	5.20	3349
1980	0.35	0.12	1.49	0.48	1.24	0.52	0.28	6.08	3169
1990	0.37	0.15	1.49	0.40	1.36	0.52	0.33	6.21	2874
2000	0.34	0.14	1.32	0.32	2.01	1.00	0.35	6.27	2945
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.02</i>	<i>+0.05</i>	<i>+0.01</i>	<i>-0.14</i>	<i>+0.51</i>	<i>+0.13</i>	<i>+0.10</i>	<i>+1.07</i>	
Andel som har utført aktiviteten									
1971	29	8	63	70	62	52	38	97	3349
1980	31	10	75	68	72	53	40	99	3169
1990	33	13	75	60	75	51	48	99	2874
2000	30	11	75	55	83	56	47	99	2945
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+4</i>	<i>+3</i>	<i>+12</i>	<i>-15</i>	<i>+11</i>	<i>+4</i>	<i>+9</i>	<i>+2</i>	3349
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten									
1971	1.51	1.53	2.23	1.05	1.53	1.31	1.06	5.28	
1980	1.54	2.06	2.25	1.10	1.57	1.37	1.10	6.12	
1990	1.52	1.54	2.25	1.06	2.08	1.41	1.09	6.26	
2000	1.53	2.01	2.04	0.58	2.25	1.46	1.15	6.32	
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.02</i>	<i>+0.08</i>	<i>-0.18</i>	<i>-0.07</i>	<i>+0.32</i>	<i>+0.15</i>	<i>+0.09</i>	<i>+1.04</i>	

Tabell 2.27. Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant kvinner i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)

	Idrett og friluftsliv	Underholdning og kultur	Sosialt samvær	Lesing	Fjernsyn	Annet	Reiser	Fritidsaktiviteter totalt	Antall observasjoner
16-24 år									
1971	0.37	0.19	2.10	0.34	0.41	0.42	0.35	5.38	536
1980	0.39	0.19	2.36	0.36	0.57	0.48	0.40	6.34	678
1990	0.31	0.22	2.34	0.27	0.56	0.53	0.46	6.30	610
2000	0.29	0.30	2.11	0.21	1.30	0.53	0.50	6.44	362
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.08</i>	<i>+0.11</i>	<i>+0.01</i>	<i>-0.13</i>	<i>+0.49</i>	<i>+0.11</i>	<i>+0.15</i>	<i>+1.06</i>	
25-34 år									
1971	0.25	0.05	2.05	0.34	0.50	0.31	0.21	4.50	816
1980	0.20	0.07	2.18	0.37	1.08	0.44	0.25	5.39	719
1990	0.25	0.10	2.19	0.31	1.07	0.34	0.30	5.37	762
2000	0.28	0.15	2.17	0.25	1.20	0.38	0.32	5.54	610
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.03</i>	<i>+0.10</i>	<i>+0.12</i>	<i>-0.09</i>	<i>+0.30</i>	<i>+0.07</i>	<i>+0.11</i>	<i>+1.04</i>	
35-44 år									
1971	0.24	0.03	1.47	0.32	0.56	0.33	0.15	4.30	577
1980	0.26	0.04	1.59	0.39	1.01	0.50	0.19	5.18	646
1990	0.19	0.07	1.58	0.35	1.07	0.43	0.25	5.13	696
2000	0.28	0.13	1.38	0.34	1.23	0.43	0.30	5.29	621
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.04</i>	<i>+0.10</i>	<i>-0.09</i>	<i>+0.02</i>	<i>+0.27</i>	<i>+0.10</i>	<i>+0.15</i>	<i>+0.59</i>	
45-54 år									
1971	0.24	0.03	1.45	0.37	0.54	0.37	0.20	4.41	691
1980	0.17	0.03	2.04	0.41	1.11	0.58	0.19	5.33	527
1990	0.22	0.11	1.55	0.44	1.24	0.42	0.28	5.46	451
2000	0.24	0.10	1.52	0.42	1.41	0.53	0.29	6.11	498
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>0.00</i>	<i>+0.07</i>	<i>+0.07</i>	<i>+0.05</i>	<i>+0.47</i>	<i>+0.16</i>	<i>+0.09</i>	<i>+1.30</i>	
55-66 år									
1971	0.21	0.01	1.46	0.45	0.55	1.05	0.20	5.13	714
1980	0.25	0.02	2.00	0.54	1.18	1.09	0.18	6.06	609
1990	0.30	0.04	2.13	0.53	1.36	1.03	0.25	6.45	394
2000	0.29	0.09	1.45	1.01	1.54	1.11	0.26	6.54	565
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.08</i>	<i>+0.08</i>	<i>-0.01</i>	<i>+0.16</i>	<i>+0.59</i>	<i>+0.06</i>	<i>+0.06</i>	<i>+1.41</i>	
67-74 år									
1971	0.14	0.02	1.48	0.51	1.06	1.22	0.14	5.37	302
1980	0.23	0.03	1.57	1.09	1.40	1.38	0.16	7.07	252
1990	0.28	0.08	2.08	1.05	1.43	1.43	0.24	7.39	236
2000	0.29	0.07	2.07	1.10	2.01	1.38	0.26	8.00	186
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.15</i>	<i>+0.05</i>	<i>+0.19</i>	<i>+0.19</i>	<i>+0.55</i>	<i>+0.16</i>	<i>+0.12</i>	<i>+2.23</i>	

Tabell 2.28. Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant menn i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)

	Idrett og fritidsliv	Underholdning og kultur	Sosialt samvær	Lesing	Fjernsyn	Annet	Reiser	Fritidsaktiviteter totalt	Antall observasjoner
16-24 år									
1971	0.41	0.25	1.55	0.39	0.53	0.47	0.41	6.01	586
1980	0.52	0.28	2.28	0.39	1.03	0.53	0.43	7.06	637
1990	0.54	0.25	2.12	0.26	1.12	1.11	0.48	7.07	544
2000	0.41	0.20	1.38	0.13	1.48	1.42	0.51	7.12	419
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>0.00</i>	<i>-0.05</i>	<i>-0.17</i>	<i>-0.26</i>	<i>+0.55</i>	<i>+0.55</i>	<i>+0.10</i>	<i>+1.11</i>	
25-34 år									
1971	0.28	0.12	1.47	0.39	1.02	0.29	0.29	5.04	572
1980	0.30	0.16	1.58	0.40	1.14	0.34	0.35	5.48	705
1990	0.29	0.18	2.00	0.30	1.25	0.40	0.35	5.57	614
2000	0.28	0.19	1.43	0.17	1.47	0.42	0.36	5.52	602
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>0.00</i>	<i>+0.07</i>	<i>-0.04</i>	<i>-0.22</i>	<i>+0.45</i>	<i>+0.13</i>	<i>+0.07</i>	<i>+0.48</i>	
35-44 år									
1971	0.32	0.07	1.32	0.38	1.18	0.45	0.26	5.18	601
1980	0.33	0.10	1.42	0.40	1.19	0.37	0.23	5.24	583
1990	0.29	0.12	1.45	0.36	1.41	0.37	0.30	5.49	586
2000	0.26	0.12	1.24	0.26	1.56	0.39	0.29	5.32	587
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>-0.06</i>	<i>+0.05</i>	<i>-0.08</i>	<i>-0.12</i>	<i>+0.38</i>	<i>-0.06</i>	<i>+0.03</i>	<i>+0.14</i>	
45-54 år									
1971	0.29	0.04	1.15	0.45	1.13	0.44	0.20	4.49	675
1980	0.22	0.04	1.37	0.44	1.30	0.47	0.21	5.25	410
1990	0.33	0.10	1.37	0.38	1.39	0.35	0.29	5.41	468
2000	0.32	0.12	1.20	0.37	2.03	0.50	0.29	6.05	524
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.03</i>	<i>+0.08</i>	<i>+0.05</i>	<i>-0.08</i>	<i>+0.50</i>	<i>+0.06</i>	<i>+0.09</i>	<i>+1.16</i>	
55-66 år									
1971	0.32	0.04	1.18	0.51	1.12	0.54	0.20	5.10	648
1980	0.32	0.03	1.32	1.03	1.42	0.58	0.20	6.10	585
1990	0.31	0.09	1.45	0.56	1.53	0.55	0.23	6.32	418
2000	0.46	0.09	1.37	0.51	2.16	0.59	0.35	7.15	613
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.14</i>	<i>+0.05</i>	<i>+0.19</i>	<i>0.00</i>	<i>+1.04</i>	<i>+0.05</i>	<i>+0.15</i>	<i>+2.05</i>	
67-74 år									
1971	0.28	0.03	1.16	1.21	1.28	1.27	0.10	6.13	267
1980	0.37	0.05	1.45	1.17	2.01	1.20	0.17	7.22	249
1990	0.54	0.10	1.45	1.19	2.13	1.07	0.28	7.56	244
2000	0.39	0.03	1.32	1.11	2.49	1.42	0.34	8.31	200
<i>Endring 1971-2000</i>	<i>+0.11</i>	<i>0.00</i>	<i>+0.16</i>	<i>-0.10</i>	<i>+1.21</i>	<i>+0.15</i>	<i>+0.24</i>	<i>+2.18</i>	

Tabell 2.29. Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner i ulike familiefaser. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Inntekts- givende arbeid	Hus- holds- arbeid	Ut- danning	Per- sonlige behov	Fritids- aktivi- teter	Annet, uoppgitt	Antall observa- sjoner
Tidsbruk blant alle							
Enslige 9-15 år hos foreldre	0.11	1.09	3.26	11.23	7.43	0.08	399
Enslige 16-24 år hos foreldre	1.47	1.45	2.25	10.44	7.11	0.08	152
Enslige 9-24 år, andre	3.31	1.35	2.18	9.50	6.43	0.03	112
Enslige 24-44 år	4.15	2.22	0.38	10.21	6.14	0.09	153
Giftede uten barn 16-24 år	4.11	2.41	0.48	10.13	5.59	0.08	216
Enslige forsørgere	2.41	4.41	0.25	9.56	6.10	0.07	142
Giftede med yngste barn 0-6 år	2.32	5.53	0.14	9.55	5.21	0.05	492
Giftede med yngste barn 7-19 år	4.10	4.04	0.12	9.46	5.43	0.05	482
Giftede uten barn 45-66 år	3.18	3.52	0.02	10.09	6.30	0.09	670
Enslige 45-66 år	2.41	3.41	0.01	10.26	7.04	0.06	233
Giftede uten barn 67-79 år	0.04	4.44	0.00	11.08	7.55	0.08	170
Enslige 67-79 år	0.12	4.05	0.00	11.22	8.13	0.08	130
Andel som har utført aktiviteten							
Enslige 9-15 år hos foreldre	4	80	55	100	100	28	399
Enslige 16-24 år hos foreldre	29	88	43	100	100	22	152
Enslige 9-24 år, andre	42	93	33	100	95	8	112
Enslige 24-44 år	54	97	12	100	100	21	153
Giftede uten barn 16-24 år	53	99	13	100	100	21	216
Enslige forsørgere	37	100	10	100	99	18	142
Giftede med yngste barn 0-6 år	37	100	5	100	100	18	492
Giftede med yngste barn 7-19 år	54	99	6	100	100	15	482
Giftede uten barn 45-66 år	44	98	2	100	99	18	670
Enslige 45-66 år	35	99	1	100	99	17	233
Giftede uten barn 67-79 år	1	99	0	100	100	21	170
Enslige 67-79 år	4	97	0	100	100	19	130
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten							
Enslige 9-15 år hos foreldre	:	1.26	6.16	11.23	7.43	0.29	
Enslige 16-24 år hos foreldre	6.15	1.59	5.38	10.44	7.11	0.36	
Enslige 9-24 år, andre	8.22	1.43	6.51	9.50	7.02	:	
Enslige 24-44 år	7.53	2.27	:	10.21	6.14	0.42	
Giftede uten barn 16-24 år	7.58	2.43	6.01	10.13	5.59	0.37	
Enslige forsørgere	7.10	4.41	:	9.56	6.12	0.37	
Giftede med yngste barn 0-6 år	6.55	5.53	4.40	9.55	5.21	0.28	
Giftede med yngste barn 7-19 år	7.45	4.06	3.23	9.46	5.44	0.31	
Giftede uten barn 45-66 år	7.34	3.57	:	10.10	6.32	0.50	
Enslige 45-66 år	7.41	3.44	:	10.26	7.08	0.36	
Giftede uten barn 67-79 år	:	4.46	.	11.08	7.55	0.41	
Enslige 67-79 år	:	4.12	.	11.22	8.13	:	

Tabell 2.30. Tid brukt til ulike aktiviteter blant menn i ulike familiefaser. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Inntekts- givende arbeid	Hus- holds- arbeid	Ut- danning	Per- sonlige behov	Fritids- aktivi- teter	Annet, uoppgitt	Antall observa- sjoner
Tidsbruk blant alle							
Enslige 9-15 år hos foreldre	0.10	0.52	3.24	11.11	8.11	0.12	409
Enslige 16-24 år hos foreldre	3.28	1.09	1.48	10.08	7.18	0.10	271
Enslige 9-24 år, andre	4.19	1.30	1.38	9.31	6.52	0.10	72
Enslige 24-44 år	5.30	1.47	0.23	9.21	6.50	0.09	295
Giftede uten barn 16-24 år	4.41	2.10	0.34	10.19	6.07	0.09	226
Enslige forsørgere	3.46	3.48	0.12	9.41	6.26	0.07	40
Giftede med yngste barn 0-6 år	5.35	3.37	0.14	9.24	5.02	0.07	483
Giftede med yngste barn 7-19 år	5.35	2.54	0.04	9.21	5.58	0.08	473
Giftede uten barn 45-66 år	4.40	2.50	0.02	9.49	6.30	0.09	701
Enslige 45-66 år	3.29	2.38	0.03	10.07	7.37	0.05	174
Giftede uten barn 67-79 år	0.39	3.41	0.02	10.58	8.32	0.07	242
Enslige 67-79 år	0.33	3.56	0.01	11.11	8.03	0.17	64
Andel som har utført aktiviteten							
Enslige 9-15 år hos foreldre	4	67	53	100	100	26	409
Enslige 16-24 år hos foreldre	41	77	26	100	99	16	271
Enslige 9-24 år, andre	49	87	25	100	96	21	72
Enslige 24-44 år	60	87	6	100	99	16	295
Giftede uten barn 16-24 år	52	90	11	100	100	19	226
Enslige forsørgere	52	89	3	100	100	25	40
Giftede med yngste barn 0-6 år	62	97	4	100	98	20	483
Giftede med yngste barn 7-19 år	66	95	2	100	100	16	473
Giftede uten barn 45-66 år	54	93	1	100	99	18	701
Enslige 45-66 år	44	96	4	100	100	14	174
Giftede uten barn 67-79 år	12	97	2	100	100	20	242
Enslige 67-79 år	8	99	1	100	100	24	64
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten							
Enslige 9-15 år hos foreldre	:	1.17	6.21	11.11	8.11	1.05	
Enslige 16-24 år hos foreldre	8.30	1.30	6.51	10.08	7.24	1.17	
Enslige 9-24 år, andre	8.46	1.43	:	9.31	7.12	:	
Enslige 24-44 år	9.09	2.03	:	9.21	6.56	1.18	
Giftede uten barn 16-24 år	8.56	2.25	5.16	10.19	6.09	1.17	
Enslige forsørgere	:	4.16	:	9.41	6.26	:	
Giftede med yngste barn 0-6 år	9.02	3.43	:	9.24	5.08	1.11	
Giftede med yngste barn 7-19 år	8.26	3.03	:	9.21	5.59	1.05	
Giftede uten barn 45-66 år	8.35	3.02	:	9.49	6.32	1.20	
Enslige 45-66 år	7.58	2.44	:	10.07	7.37	1.25	
Giftede uten barn 67-79 år	5.16	3.48	:	10.58	8.32	1.20	
Enslige 67-79 år	:	4.00	:	11.11	8.03	0.47	

Tabell 2.31. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant kvinner i ulike familiefaser. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Hus- arbeid	Om- sorgs- arbeid	Vedlike- holds- arbeid	Kjøp av varer og tjenester	Annet hus- holds- arbeid	Reiser	Antall observa- sjoner
Tidsbruk blant alle							
Enslige 9-15 år hos foreldre	0.25	0.10	0.06	0.14	0.06	0.08	399
Enslige 16-24 år hos foreldre	0.42	0.08	0.07	0.24	0.07	0.16	152
Enslige 9-24 år, andre	0.44	0.05	0.04	0.25	0.05	0.13	112
Enslige 24-44 år	1.03	0.13	0.14	0.29	0.09	0.15	153
Gifte uten barn 16-24 år	1.23	0.12	0.13	0.26	0.12	0.16	216
Enslige forsørgere	2.00	1.12	0.16	0.31	0.09	0.32	142
Gifte med yngste barn 0-6 år	2.06	2.25	0.13	0.28	0.14	0.26	492
Gifte med yngste barn 7-19 år	2.13	0.34	0.17	0.25	0.14	0.21	482
Gifte uten barn 45-66 år	2.30	0.14	0.17	0.24	0.13	0.15	670
Enslige 45-66 år	1.56	0.08	0.33	0.28	0.18	0.19	233
Gifte uten barn 67-79 år	3.13	0.17	0.22	0.25	0.14	0.13	170
Enslige 67-79 år	2.23	0.15	0.25	0.28	0.15	0.19	130
Andel som har utført aktiviteten							
Enslige 9-15 år hos foreldre	55	13	16	27	20	23	399
Enslige 16-24 år hos foreldre	71	13	15	48	25	37	152
Enslige 9-24 år, andre	83	12	9	48	20	38	112
Enslige 24-44 år	90	9	17	65	32	42	153
Gifte uten barn 16-24 år	95	14	23	63	29	42	216
Enslige forsørgere	99	74	28	65	32	59	142
Gifte med yngste barn 0-6 år	98	98	20	58	41	57	492
Gifte med yngste barn 7-19 år	97	55	32	60	40	51	482
Gifte uten barn 45-66 år	97	20	29	53	35	38	670
Enslige 45-66 år	96	15	32	62	38	44	233
Gifte uten barn 67-79 år	98	22	37	51	38	44	170
Enslige 67-79 år	94	16	36	50	43	45	130
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten							
Enslige 9-15 år hos foreldre	0.46	1.14	0.34	0.53	0.27	0.36	
Enslige 16-24 år hos foreldre	1.00	:	:	0.50	0.28	0.43	
Enslige 9-24 år, andre	0.54	:	:	0.52	:	0.34	
Enslige 24-44 år	1.10	:	1.23	0.44	0.27	0.37	
Gifte uten barn 16-24 år	1.27	1.26	0.55	0.42	0.40	0.38	
Enslige forsørgere	2.01	1.38	0.55	0.47	0.30	0.55	
Gifte med yngste barn 0-6 år	2.09	2.29	1.04	0.49	0.35	0.45	
Gifte med yngste barn 7-19 år	2.17	1.03	0.54	0.42	0.36	0.41	
Gifte uten barn 45-66 år	2.35	1.09	0.59	0.45	0.36	0.39	
Enslige 45-66 år	2.01	0.57	1.42	0.44	0.46	0.42	
Gifte uten barn 67-79 år	3.17	1.18	1.00	0.50	0.36	0.30	
Enslige 67-79 år	2.32	1.34	1.10	0.56	0.35	0.42	

Tabell 2.32. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant menn i ulike familiefaser. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)

	Hus- arbeid	Om- sorgs- arbeid	Vedlike- holds- arbeid	Kjøp av varer og tjenester	Annet hus- holds- arbeid	Reiser	Antall observa- sjoner
Tidsbruk blant alle							
Enslige 9-15 år hos foreldre	0.12	0.08	0.06	0.12	0.06	0.09	409
Enslige 16-24 år hos foreldre	0.20	0.03	0.11	0.16	0.06	0.12	271
Enslige 9-24 år, andre	0.33	0.08	0.08	0.17	0.05	0.18	72
Enslige 24-44 år	0.37	0.08	0.19	0.19	0.10	0.14	295
Gifte uten barn 16-24 år	0.39	0.11	0.31	0.25	0.06	0.17	226
Enslige forsørgere	1.36	0.36	0.26	0.25	0.03	0.43	40
Gifte med yngste barn 0-6 år	0.53	1.17	0.38	0.19	0.09	0.21	483
Gifte med yngste barn 7-19 år	0.55	0.20	0.44	0.22	0.12	0.22	473
Gifte uten barn 45-66 år	0.53	0.14	0.53	0.20	0.12	0.18	701
Enslige 45-66 år	1.21	0.09	0.19	0.20	0.14	0.15	174
Gifte uten barn 67-79 år	1.10	0.19	1.03	0.27	0.19	0.23	242
Enslige 67-79 år	1.57	0.17	0.45	0.26	0.13	0.19	64
Andel som har utført aktiviteten							
Enslige 9-15 år hos foreldre	34	11	14	26	20	22	409
Enslige 16-24 år hos foreldre	49	5	11	44	19	35	271
Enslige 9-24 år, andre	74	12	15	63	26	46	72
Enslige 24-44 år	70	11	23	51	22	36	295
Gifte uten barn 16-24 år	75	18	26	51	18	36	226
Enslige forsørgere	83	42	44	56	27	53	40
Gifte med yngste barn 0-6 år	82	81	35	43	27	44	483
Gifte med yngste barn 7-19 år	81	35	40	51	30	43	473
Gifte uten barn 45-66 år	80	18	42	44	32	36	701
Enslige 45-66 år	90	11	25	52	30	37	174
Gifte uten barn 67-79 år	82	20	46	57	50	53	242
Enslige 67-79 år	97	11	49	55	39	52	64
Tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten							
Enslige 9-15 år hos foreldre	0.35	1.10	0.45	0.45	0.29	0.39	
Enslige 16-24 år hos foreldre	0.41	:	1.39	0.37	0.32	0.34	
Enslige 9-24 år, andre	0.45	:	:	0.27	0.18	0.40	
Enslige 24-44 år	0.53	:	1.23	0.37	0.45	0.40	
Gifte uten barn 16-24 år	0.52	1.04	1.58	0.50	0.36	0.46	
Enslige forsørgere	1.55	:	:	:	:	:	
Gifte med yngste barn 0-6 år	1.05	1.35	1.48	0.43	0.35	0.47	
Gifte med yngste barn 7-19 år	1.08	0.56	1.50	0.44	0.39	0.52	
Gifte uten barn 45-66 år	1.06	1.18	2.06	0.46	0.37	0.49	
Enslige 45-66 år	1.30	:	1.15	0.38	0.47	0.41	
Gifte uten barn 67-79 år	1.25	1.34	2.18	0.47	0.39	0.44	
Enslige 67-79 år	2.00	:	1.30	0.48	0.34	0.36	

3. Oversikt over dagens arbeidstidsmønstre

3.1. Mødres og fedres arbeidstid. Likere enn før, men fremdeles store forskjeller¹²

3.1.1. Innledning

Det har lenge vært en målsetting i norsk familie- og likestillingspolitikk å legge til rette for at både kvinner og menn skal kunne kombinere familie- og yrkesarbeid, at kvinner skal delta i yrkeslivet på linje med menn, og at menn skal ta større del av arbeidet hjemme. Yrkesarbeid gir økonomisk selvstendighet og rettigheter i trygde-systemet og har stor sosial betydning for mange. Med stadig flere eldre i befolkningen er det dessuten ønskelig at flest mulig er yrkesaktive også i barnefasen. Det å kombinere jobb og barn ble lenge sett som en utfordring først og fremst for kvinner. I dag er dette også en utfordring for menn. Med større forventninger om å delta hjemme kan overtid- og ekstraarbeid bli mer problematisk enn før.

I internasjonal sammenheng har kvinner i Norge høy yrkesdeltakelse, også mens de har små barn. Mange arbeider imidlertid deltid, og deltidsarbeid er mer utbredt blant kvinner i Norge enn i andre nordiske land (Bø 2003 samt kap. 5 i denne rapporten). Det norske arbeidsmarkedet er dessuten sterkt kjønnsdelt med en overrepresentasjon av kvinner i offentlig sektor og i helse- og omsorgsykker (Håland og Daugstad 2003). Kvinner er ofte i yrker og virksomheter med mye deltid, mens dette sjelden er tilfellet for menn. Snarere møter menn ofte forventninger om innsats utover vanlig fulltid (Abrahamsen 2002). Det dominerende mønsteret for å kombinere jobb og barn blant par i Norge er blitt karakterisert som et "tosporet foreldreskap", - ett spor for mødre og ett for fedre (Ellingsæter 1999 og 2006). Mødre tar gjerne lange permisjoner og har ofte redusert arbeidstid for å gjøre familiens hverdag mindre hektisk, mens menn arbeider omtrent like mye enten de har barn eller ikke. Siden begynnelsen av 1990-tallet er det gjennomført flere familiepolitiske reformer som påvirker rammene rundt foreldres valg av arbeidstid.

I dette kapitlet beskrives mødres og fedres yrkesdeltakelse og arbeidstid siden begynnelsen av 1990-tallet og fram til 2005 ved hjelp av spesialanalyser av SSBs arbeidskraftundersøkelser (AKU). Jeg viser både den *avtalte* og den *faktiske* arbeidstiden. Mødres arbeidstid rapporteres løpende i AKU, men slik statistikk gis foreløpig ikke for fedre. Jeg benytter til dels litt andre mål og beregningsmåter enn det som er vanlig i den løpende rapporteringen. Dette gir et mer nyansert bilde av endringer over tid, av forskjeller mellom mødre og fedre og mellom foreldre med barn i ulike aldersgrupper.

Analysene omfatter gifte og samboende mødre og fedre med barn 0-15 år i husholdningen. Barnas alder har fremdeles stor betydning særlig for mødres yrkesarbeid. Derfor grupperes tabeller og figurer etter yngste barns alder (på intervjudidspunktet). Ettersom flere av de familiepolitiske reformene siden begynnelsen av 1990-tallet særlig har vært rettet mot foreldre med helt små barn, legger jeg størst vekt på dem med de minste barna i kommentarene.

Før analysene presenteres, nevner jeg kort de viktigste familiepolitiske reformene siden begynnelsen av 1990-tallet. Analysen går ikke inn på virkninger av enkeltreformer, men kjennskap til reformene utgjør et viktig bakteppe for beskrivelsen av endringer i mødres og fedres yrkesarbeid. Detaljerte tabeller med tall for samtlige år 1991-2005 er samlet etter oppsummeringen. I teksten oppsummeres hoved-

¹² Kapitlet bygger på analyser som er gjort i forbindelse med prosjektet "Det nye arbeidslivet: Nye arbeidstidsordninger blant fedre og mødre og foreldrepar", finansiert over Arbeidslivsforskningsprogrammet i Norges forskningsråd, samt på analyser utført for Barne- og likestillingsdepartementet i forbindelse med likestillingsvedlegget til statsbudsjettet 2007. Dette er dokumentert bl.a. i Kitterød og Kjeldstad 2006a og 2006b, samt i en artikkel i en antologi om samspillet mellom yrkes- og familieliv som kommer høsten 2007 (Kitterød 2007).

funnene i figurer og mindre tabeller. Tabellene er gruppert etter yngste barns alder på intervju tidspunktet, inndelt som følger: 0-2 år, 3-6 år, 7-15 år. Ettersom foreldrepermisjonen særlig benyttes i barnas første leveår, viser jeg også fordelinger for 0-, 1- og 2-åringer hver for seg. En slik fininndeling gir forholdsvis få observasjoner i hver gruppe. Vi kan derfor ikke legge vekt på mindre endringer fra år til år for enkeltgrupper, men må se på de mer langsiktige trendene. Tallene for disse gruppene er først og fremst ment å illustrere de store forskjellene i yrkestilknytning og arbeidstid mellom foreldre med 0-, 1- og 2-åringer, særlig for mødre.

3.1.2. Familiepolitikk med flere målsetninger

De generelle arbeidstidsbestemmelsene har i liten grad vært endret siden begynnelsen av 1990-tallet, men antall feriedager økte fra 21 til 25 fra 2000 til 2002. I familie- og trygdepolitikken er det derimot gjennomført flere reformer som kan ha betydning for foreldres tidsbruk ute og hjemme. Den norske familiepolitikken betegnes ofte som "tvetydig", "dualistisk" eller "ambivalent" fordi den både har elementer som legger til rette for mødres yrkesarbeid, f.eks. barnehager og en sjenerøs foreldrepermisjon, og elementer som fremmer en mer tradisjonell arbeidsdeling mellom foreldrene, f.eks. kontantstøtten (Skrede 2004, Ellingsæter 2006). Dette skiller seg fra politikken i de andre skandinaviske landene som tidlig, og mer entydig, la til rette for en toforsørgermodell, dvs. en familieform der begge foreldre bidrar ganske likt i forsørgelsen og omsorgen for barna. Mange kvinner i Norge opplever motstridende forventninger til utformingen av morsrollen (Ellingsæter 1998). På den ene siden møter de forventninger om å delta i yrkeslivet på fulltid. På den annen siden framstilles ofte det at mor har full jobb som problematisk og noe som gir stress og mas for familien. Full jobb anses derimot ikke som noe hinder for menns familierolle. Det er først når far jobber veldig mye, at dette oppfattes som problematisk.

I 1993 ble den betalte foreldrepermisjonen betydelig utvidet slik at foreldre kunne være hjemme med lønn i opptil ett år (42 uker med 100 prosent kompensasjon eller 52 uker med 80 prosent kompensasjon). Det ble også innført en fedrekvotepå fire uker i permisjonen. Denne ble reservert for far og kan ikke overføres til mor uten av helt spesielle grunner. Sommeren 2005 og 2006 ble fedrekvoten utvidet til henholdsvis 5 og 6 uker. Ettersom analysene i dette kapitlet går fram til 2005, vil de ikke fange opp effektene av denne utvidelsen. Menn som fikk barn sommeren 2005, vil i hovedsak legge permisjonstiden til vår og sommer 2006. Målet med fedrekvoten er at fedre skal ta mer aktivt del i omsorgen for barna, både mens de er helt små og på lengre sikt. Dette antas å ha positive konsekvenser både for forholdet mellom far og barn, og for likestillingen mellom mor og far (St. meld. nr. 70 1991-92). I 1994 ble det innført en tidskontoordning som åpner for et mer fleksibelt uttak av foreldrepermisjonen, slik at den kan tas ut som deltidspolisjon til barnet fyller to år (50 - 90 prosent i jobb). I 1995 ble foreldrenes rett til ulønnet permisjon utvidet til å gjelde fram til barnet er tre år. I 2000 fikk fedre mer selvstendige rettigheter i fødselspermisjonen ved at deres fødselspenger til permisjon utover fedrekvoten nå baseres på egne opptjente rettigheter, og ikke, som tidligere, på mors opptjente rettigheter. Dermed vil mange par tape mindre enn før på at far tar permisjon.

I 1998/99 ble det innført en ordning med kontantstøtte for foreldre med barn ett til to år, som ikke benytter statlig subsidierte barnehageplasser. Målsettingen var å gi foreldre mer tid sammen med barna og større valgfrihet med hensyn til tilsynsform, samt å skape større rettferdighet mellom foreldre som benytter barnehager og dem som ikke benytter barnehager (St. prp. nr. 53 1997-98). Ordningen innebærer at foreldre som ikke gjør bruk av statlig subsidiert barnetilsyn, får ubetalt et månedlig beløp som i utgangspunktet tilsvarte statstilskuddet til en barnehageplass.

Det har også vært en sterk vekst i antall barnehageplasser siden begynnelsen av 1990-tallet. Den kraftige debatten i forkant av innføringen av kontantstøtten fungerte imidlertid som en bremsekloss for barnehageutbyggingen (Ellingsæter og Gul-

brandsen 2005), men etter at kontantstøtten var innført, ble det politisk enighet om en sterk satsning på flere og billigere barnehageplasser. For 1- til 2-åringene økte andelen barn i barnehage fra 18 til 54 prosent i tiden 1991-2005. For 3- til 5-åringene var det en økning fra 56 til 91 prosent. Det er særlig antall heltidsplasser som har økt. Likevel er det fremdeles lange barnehagekøer i mange kommuner. Også skolefritidsordningen er blitt betydelig bygget ut siden begynnelsen av 1990-tallet.

De familiepolitiske reformene har altså hatt ulike, sammensatte og til dels motstridende siktemål. Både økt valgfrihet, større fleksibilitet, større likedeling av yrkes- og familiearbeid mellom mødre og fedre, mer tid til barna, samt oppvurdering av det ulønnede arbeidet, har vært viktige målsettinger. Noen av reformene kan tenkes å påvirke foreldres yrkesdeltakelse og arbeidstid i ulike retninger. Eksempelvis vil fedrekvoten kunne bidra til at fedre bruker mer tid hjemme og mindre tid på jobb, mens kontantstøtten kan trekke i retning av en mer tradisjonell arbeidsdeling i familien der mor, men ikke far, begrenser sitt yrkesarbeid for en periode. Flere barnehageplasser kan gjøre det lettere for begge foreldre å ha full jobb. Romslige permisjonsordninger ved fødsel kan bidra til at flere mødre beholder tilknytningen til yrkeslivet når de får barn, men kan også innebære lange yrkesfravær for mødre dersom de tar det meste av permisjonen.

3.1.3. Flere sysselsatte mødre, stabilt nivå blant fedre

Siden begynnelsen av 1990-tallet har det vært varierte konjunkturer på arbeidsmarkedet med stagnasjon og nedgang i sysselsettingen og økt ledighet de første åra, fulgt av en i hovedsak motsatt utvikling fram mot 1998/99. Da ble det igjen en viss forverring av arbeidsmarkedsforholdene, men dette har nå snudd. Sysselsettingsmønsteret blant gifte og samboende mødre og fedre har imidlertid variert lite med disse konjunkturerne.

I AKU blir deltakerne spurt om sin tilknytning til arbeidsmarkedet i en bestemt referanseuke. Intervjuene er spredt over året. Som *sysselsatte* regnes de som utførte inntektsgivende arbeid i referanseuka, eller som hadde slikt arbeid som de var borte fra i hele uka pga. sykdom, ferie, permisjon o.l. Mødre og fedre som er borte pga. betalt foreldrepermisjon, eller ubetalt permisjon av kort varighet, regnes altså som sysselsatte. Blant mødre finner vi en klar økning i andelen sysselsatte i perioden (tabellene 3.1, 3.2, 3.11 og 3.12, figur 3.1). I 2005 var 81 prosent av mødre med barn under 16 år sysselsatte, mot bare 74 prosent i 1991. Økningen fant i hovedsak sted fram til 1997. Arbeidsledigheten har ligget stabilt lavt i hele perioden. 3 prosent av mødre var arbeidsledige i 2005, og dette var samme andel som i 1991.¹³ Andelen mødre utenfor arbeidsstyrken sank fra 23 prosent til 16 prosent i perioden.

Tabell 3.1. Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant mødre og fedre med barn 0-15 år. 1991 og 2005. Prosent

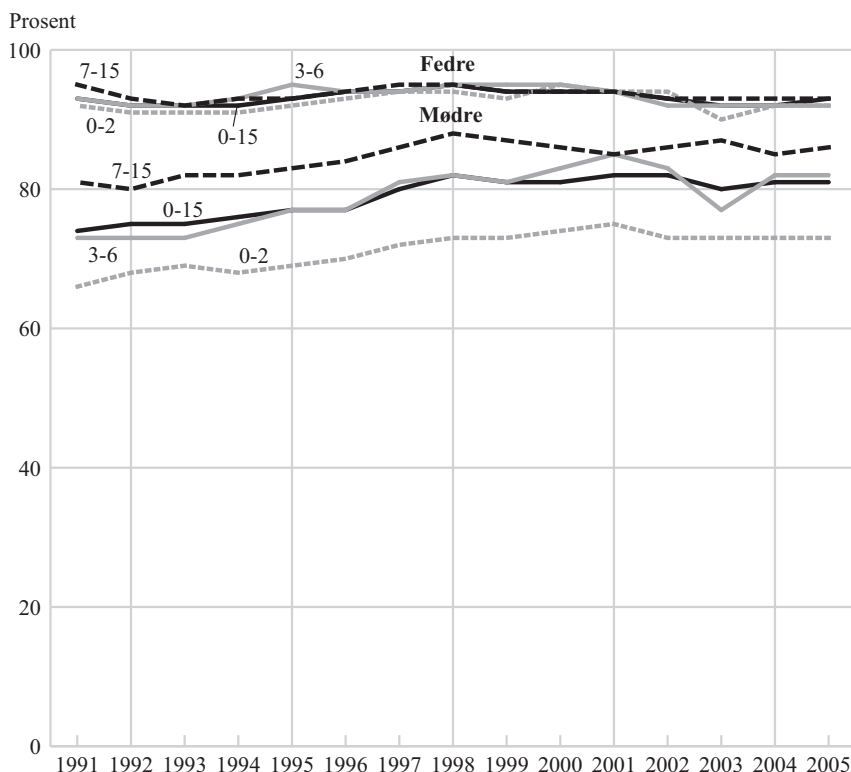
	1991	2005	Endring
Mødre			
Sysselsatte	74	81	+7
Ledige	3	3	0
Utenfor arbeidsstyrken	23	16	-7
Fedre			
Sysselsatte	93	93	0
Ledige	3	2	-1
Utenfor arbeidsstyrken	4	5	+1

¹³ I den løpende arbeidsmarkedsstatistikken beregnes andelen arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken (summen av sysselsatte og ledige). I dette notatet er andelen beregnet som prosent av alle mødre og alle fedre.

Tabell 3.2. Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 2005. Prosent

	Barn 0 år	Barn 1 år	Barn 2 år	Barn 3-6 år	Barn 7-15 år
Mødre					
Sysselsatte	73	72	74	82	86
Ledige	1	4	5	3	3
Utenfor arbeidsstyrken	26	24	21	15	12
Fedre					
Sysselsatte	95	92	91	92	93
Ledige	2	3	3	3	3
Utenfor arbeidsstyrken	4	5	5	5	6

Figur 3.1. Andel sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Prosent

Sysselsettingsutviklingen har grovt sett fulgt det samme mønsteret for mødre med små barn som for dem med store barn, men økningen i andelen sysselsatte er noe større for dem med barn under 7 år enn for dem med større barn. Mest markert var økningen for mødre med barn 3-6 år, noe som rimer bra med den sterke veksten i andel barn i barnehage i denne aldersgruppen. Forskjellen i andelen sysselsatte mellom mødre med små og store barn er altså noe mindre i dag enn på begynnelsen av 1990-tallet, men selv om barnas alder har fått litt mindre å si for mødres yrkestilknytning, er andelen sysselsatte fremdeles klart lavere blant dem med små enn blant dem med store barn. Eksempelvis var 73 prosent av mødre med barn 0-2 år sysselsatt i 2005, mot 86 prosent av dem med barn 7-15 år.

Blant fedre var sysselsettingsnivået stabilt høyt gjennom hele 1990-tallet og fram til 2005 (se tabellene 3.1, 3.2, 3.13 og 3.14 og figur 3.1). Både i 1991 og 2005 var 93 prosent av fedrene sysselsatte. Arbeidsledigheten var lav i hele perioden og lå på 3 prosent både i 2005 og 1991. Andelen fedre utenfor arbeidsstyrken var jevnt lav i hele perioden - 4 prosent i 1991 og 5 prosent i 2005. Skiftende konjunkturer på arbeidsmarkedet har altså i ganske liten grad påvirket ledighetsmønsteret blant fedre, men visse konjunkturvariasjoner har det vært.

Ulikt hva som er tilfellet for mødre, har barnas alder lite å si for fedres yrkestilknytning. Uansett barnas alder er godt og vel 90 prosent av fedrene sysselsatte.

Ettersom det har vært en viss økning i sysselsettingsnivået blant mødre, mens nivået for fedre har vært ganske stabilt, er kjønnsforskjellen i andelen sysselsatte redusert i perioden. Ser vi alle foreldre med barn 0-15 år under ett, lå andelen sysselsatte mødre 12 prosentpoeng under andelen sysselsatte fedre i 2005, mot 19 prosentpoeng under i 1991. Kjønnsforskjellen er mest markert når barna er helt små. Eksempelvis var 73 prosent av mødre med barn 0-2 år sysselsatte i 2005, mot 92 prosent av fedrene med så små barn. Blant dem med barn 7-15 år var sysselsettingsandelen blant mødre og fedre henholdsvis 86 og 93 prosent.

3.1.4. Avtalt arbeidstid

I AKU blir alle sysselsatte spurt både om sin *avtalte/vanlige arbeidstid* i referanseuka, og om hvor mange timer de *faktisk* arbeidet i denne uka. I en del tilfelle, og særlig for mødre med små barn, kan det være stor forskjell mellom avtalt og faktisk arbeidstid. I dette avsnittet ser vi på den avtalte arbeidstiden blant mødre og fedre. Den faktiske arbeidstiden vises i neste avsnitt. *Avtalt arbeidstid* er det antall timer som den ansatte skal arbeide ifølge arbeidskontrakten. Fravær pga. sykdom, ferie, permisjon o.l. skal ikke trekkes fra, og ekstraarbeid og overtid skal ikke regnes med. Dersom det avtalte timetallet varierer fra uke til uke for ansatte, oppgis både arbeidstiden i referanseuka, og gjennomsnittet per uke. I framstillingen i dette kapitlet benyttes gjennomsnittet. Det samme gjelder for ansatte uten arbeidstidsavtale og for selvstendige næringsdrivende.

I tråd med vanlig praksis i AKU regner jeg med arbeidstid både i hovedyrket og eventuelle biyrker. En avtalt arbeidstid på under 37 timer per uke regnes som deltid. I enkelte yrker kan imidlertid avtalt heltid være mindre enn 37 timer. Derfor blir de som oppgir en avtalt arbeidstid på 32-36 timer per uke, spurt om dette er hel- eller deltid. De som sier det er deltid, regnes som deltidsarbeidende, mens de som sier det er heltid, regnes som heltidsarbeidende. Jeg skiller mellom fire arbeidstidsgrupper:

Kort deltid (1-19 timer per uke)

Lang deltid (20-36 timer per uke)

Vanlig heltid (37-40 timer per uke, eventuelt 32-40 timer per uke)

Lang arbeidstid (minst 41 timer per uke)

Foreldre i Norge har i prinsippet gode muligheter for å få avtalt deltid. Arbeidsmiljøloven åpner for at arbeidstakere som av helsemessige, sosiale eller andre viktige velferdsgrunner har behov for det, kan få nedsatt arbeidstid dersom dette ikke medfører særlige ulemper for virksomheten. Foreldre med barn under 12 år kan søke om redusert tid for inntil to år om gangen og har senere rett til å gå tilbake til sin tidligere arbeidstid. Bruken av deltid varierer imidlertid mye mellom sektorer og yrker, og også mellom menn og kvinner (Næsheim og Lohne 2003, Kjeldstad og Nymoene 2004, Kjeldstad 2006).

Flere mødre på heltid

Mødres avtalte arbeidstid vises i tabellene 3.3, 3.4, 3.15 og 3.16. Ser vi sysselsatte mødre med barn 0-15 år under ett, har 16 prosent en avtale om kort deltid, 30 prosent lang deltid, 50 prosent vanlig heltid, og 4 prosent lang arbeidstid (tabell 3.3). Siden 1991 har det vært en klar økning i heltidsarbeidet blant mødre, og det er først og fremst den korte deltiden som er redusert. Mens 42 prosent av de sysselsatte mødre hadde full jobb i 1991 (vanlig heltid + lang arbeidstid), gjaldt dette 54 prosent i 2005. Men til tross for en betydelig økning i heltidsarbeidet, har altså fremdeles nærmere halvparten av de sysselsatte mødre en avtale om deltidsarbeid. De fleste har imidlertid lang deltid. Også når barna er store og trenger mindre tilsyn og oppfølging, er deltid utbredt blant mødre. Blant dem med barn 7-15 år har f.eks. 47 prosent deltidsarbeid, men dette er altså i hovedsak lang deltid. Ulikt hva vi kanskje kunne vente, er andelen med heltidsarbeid høyest blant mødre med helt små barn, særlig blant dem med 0- og 1-åringer (tabell 3.4). De aller fleste av disse er imidlertid borte fra jobben med foreldrepermisjon (se neste avsnitt). De blir da registrert som sysselsatte med den arbeidstiden de hadde før de tok permisjon, og

dette er ofte heltid. En del av disse vil trolig redusere arbeidstiden når permisjonen er slutt.

Arbeid utover vanlig fulltid er lite utbredt blant mødre. Bare 4 prosent av de sysselsatte mødrene har en avtalt arbeidstid på mer enn 40 timer per uke, og dette er samme andel som på begynnelsen av 1990-tallet. Det er liten forskjell mellom mødre med barn i ulike aldersgrupper. Selv blant dem med de eldste barna er det bare 4 prosent som har avtale om mer enn vanlig fulltid.

Færre fedre med lang arbeidstid

Fedres avtalte arbeidstid vises i tabellene 3.3, 3.4, 3.17 og 3.18. Deltidsarbeid er betydelig mindre vanlig blant fedre enn blant mødre, og dette har endret seg lite siden begynnelsen av 1990-tallet. I 2005 hadde 6 prosent av de sysselsatte fedrene en avtale om deltid, og i 1991 var andelen 4 prosent. Andelen med deltid varierer også lite med yngste barns alder.

Full jobb er altså det dominerende mønsteret blant fedre, og mange har også en avtalt arbeidstid som strekker seg utover en vanlig full jobb. I 2005 hadde 78 prosent av fedrene en arbeidstidsavtale som tilsvarer vanlig heltid, mens 16 prosent hadde avtalt arbeidstid utover 40 timer per uke. Mønsteret varierer lite med yngste barns alder.

Lang arbeidstid er imidlertid blitt litt mindre vanlig siden begynnelsen av 1990-tallet, da hele 24 prosent av de sysselsatte fedrene hadde lang arbeidstid. Mer detaljerte analyser (Kitterød og Kjeldstad 2006a) viser at det særlig er de veldig lange arbeidsukene (minst 50 timer) som er mindre utbredt enn før. Derimot er vanlig heltid blitt litt mer utbredt. Alt i alt ser det altså ut til at fedre har noe kortere avtalt arbeidstid i dag enn på begynnelsen av 1990-tallet. Denne utviklingen ser man også for menn generelt.

Tabell 3.3. Avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn 0-15 år. 1991 og 2005. Prosent

	1991	2005	Endring
Mødre			
Kort deltid	27	16	-11
Lang deltid	31	30	-1
Vanlig heltid	38	50	+12
Lang arbeidstid	4	4	0
Fedre			
Kort deltid	1	2	+1
Lang deltid	3	4	+1
Vanlig heltid	73	78	+5
Lang arbeidstid	24	16	-8

Tabell 3.4. Avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 2005. Prosent

	Barn 0 år	Barn 1 år	Barn 2 år	Barn 3-6 år	Barn 7-15 år
Mødre					
Kort deltid	13	14	17	15	16
Lang deltid	20	22	30	33	31
Heltid	63	59	49	47	49
Lang arbeidstid	5	5	4	4	4
Fedre					
Kort deltid	3	4	4	2	2
Lang deltid	4	5	4	4	3
Heltid	77	77	79	80	78
Lang arbeidstid	17	14	14	15	18

Redusert forskjell mellom mødres og fedres avtalte arbeidstid

Tabellene 3.5, 3.19 og 3.20 og figur 3.2 viser den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden blant mødre og fedre. Mindre kort deltid og mer heltid blant mødre har ført til en økning i den gjennomsnittlige arbeidstiden siden begynnelsen av 1990-tallet. Mødre med barn 0-15 år hadde i gjennomsnitt en avtalt arbeidstid på 31,3 timer i 2005, og dette var vel tre timer mer enn i 1991. Økningen gjelder, i noe ulike grad, for mødre med barn i alle aldersgrupper. Økningen var særlig markert blant mødre med 2-åringer og blant dem med barn 3-6 år, noe som må sees i lys av at mødre med så små barn hadde noe kortere arbeidstid enn mødre med eldre barn i 1991.

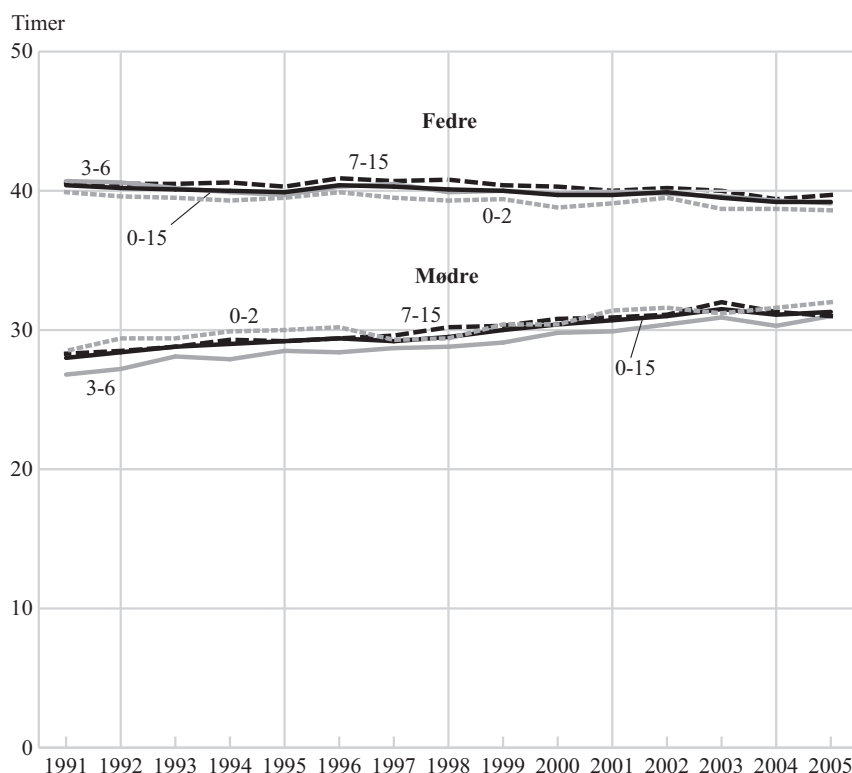
For fedre har det vært en svak nedgang i den gjennomsnittlige arbeidstiden siden begynnelsen av 1990-tallet, fra 40,4 timer i 1991 til 39,2 timer i 2005. Endringen gjelder uansett yngste barns alder, men i noe ulik grad. Det er liten forskjell i gjennomsnittlig arbeidstid mellom fedre med barn i ulike aldersgrupper. Det er en viss tendens til at fedre med barn 0-2 år har noe kortere arbeidstid enn dem med større barn, men forskjellen er beskjeden.

Med en økning i mødres arbeidstid og en liten nedgang i fedres, er det altså mindre kjønnsforskjeller i foreldres avtalte arbeidstid nå enn på begynnelsen av 1990-tallet. Ser vi på foreldre med barn 0-15 år, lå mødres gjennomsnittlige arbeidstid knapt åtte timer under fedres i 2005. I 1991 var forskjellen hele 12 timer. Utjevningen bunner altså i mindre deltidsarbeid og mer heltid blant mødre, og i at fedre sjeldnere enn før har veldig lange arbeidsuker. Til tross for en betydelig utjevning, er det fremdeles klar forskjell mellom mødres og fedres avtalte arbeidstid. Mens fulltid, og til dels lang arbeidstid er det dominerende mønsteret blant fedre, er deltid fremdeles en vanlig tilpasning blant mødre.

Tabell 3.5. Gjennomsnittlig avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn 0-15 år og barn 0-2 år. 1991 og 2005. Timer

	Barn 0-15 år			Barn 0-2 år		
	1991	2005	Endring	1991	2005	Endring
Mødre	28,0	31,3	+3,3	28,5	32,0	+3,5
Fedre	40,4	39,2	-1,2	39,9	38,6	-1,3

Figur 3.2. Gjennomsnittlig avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

3.1.5. Faktisk arbeidstid¹⁴

Den *faktiske arbeidstiden* gir et litt annet bilde av foreldes arbeidstid enn den *avtalte arbeidstiden*. *Faktisk arbeidstid* er altså det antall timer som folk faktisk jobbet i undersøkelsesuka, inklusive overtid og ekstraarbeid, og eksklusivt fravær ved sykdom, ferie, permisjon, sykdom e.l. Den faktiske arbeidstiden avviker ofte fra den avtalte, enten fordi folk jobber mindre enn arbeidstidsavtalen tilsier pga. avspasering, ferie, permisjon, sykdom e.l., eller fordi de jobber mer enn arbeidstidsavtalen tilsier, f.eks. i form av overtidsarbeid eller opparbeiding av "plusstid". Har man f.eks. full jobb, men er syk en dag, vil den avtalte arbeidstiden være 38 timer, mens den faktiske arbeidstiden er ca. 30 timer. En som har foreldrepermisjon fra full stilling, vil bli registrert med en avtalt arbeidstid på 38 timer, men med en faktisk arbeidstid på null timer. Det samme gjelder hvis man har ferie hele den aktuelle uka. Har man mye ekstraarbeid en gitt uke, kan man f.eks. bli registrert med en avtalt arbeidstid på 38 timer, og en faktisk arbeidstid på 50 timer. I tråd med vanlig praksis i AKU betegner jeg dem som var borte fra jobben hele undersøkelsesuka som *midlertidig fraværende*. Den faktiske arbeidstiden er da null timer.

For en del kan det nok være vanskelig å angi eksakt hvor mange timer de jobbet i en gitt uke ettersom grensene mellom jobb og fritid tidvis kan være flytende. Eksempelvis er det vanlig på en del arbeidsplasser at de ansatte sjekker jobberelatert e-post på kvelden og i helger, eller at de tar med arbeid hjem som utføres etter at barna har lagt seg. På den annen side er det ikke uvanlig å utføre private ærend i arbeidstiden. Det kan dermed være vanskelig å huske nøyaktig hvor mye man jobbet på de ulike dagene, og i en del tilfelle kan det være uklart hva som skal regnes med som arbeid. Skal f.eks. middag med kunder regnes med, og hva med lesing av faglig relevant stoff på kveldstid? Timetallet som oppgis for faktisk arbeidstid er derfor neppe alltid helt eksakt, men ettersom man spør om arbeidstiden i en uke kort forut for intervjuet, kan vi anta at anslagene er rimelig gode. Vi regner her med faktisk arbeidstid i både hoved- og eventuelle biyrker.

I tabellene i skiller jeg mellom følgende fire kategorier for faktisk arbeidstid:

- Midlertidig fraværende (0 timer)
- Arbeidet 1-36 timer
- Arbeidet 37-40 timer
- Arbeidet 41 timer +

Mer midlertidig fravær blant mødre

Den faktiske arbeidstiden blant mødre med barn i ulike aldersgrupper vises i tabellene 3.6, 3.7, 3.21 og 3.22. Ser vi sysselsatte mødre med barn 0-15 år under ett, var 24 prosent borte fra jobb hele undersøkelsesuka i 2005, 45 prosent arbeidet 1-36 timer, 24 prosent jobbet 37-40 timer, og 8 prosent jobbet mer enn 40 timer. Sett i forhold til begynnelsen av 1990-tallet er det nå flere mødre som var borte fra jobb hele undersøkelsesuka, og flere som jobbet 37-40 timer. Derimot var det færre som jobbet 1-36 timer, noe som stemmer med at færre har en avtale om deltid.

Som vi kunne vente, er forskjellen mellom avtalt og faktisk arbeidstid mest markert for mødre med små barn. Hele 46 prosent av mødre med barn 0-2 år var borte fra arbeid hele undersøkelsesuka i 2005, mens bare 22 prosent hadde en arbeidsinnsats på minst 37 timer. Det høye fraværet reflekterer i stor grad at mødre har foreldrepermisjon. Hele 85 prosent av dem med 0-åringer var borte hele undersøkelsesuka, og blant dem med 1-åringer gjaldt dette halvparten (tabell 3.7).

Blant mødre med barn 0-2 år var det en betydelig økning i andelen som var midlertidig borte fra jobb i den perioden vi ser på her. Mens dette altså gjaldt 46 prosent i

¹⁴ En omlegging av AKU i 1996 kan ha ført til et visst brudd i tidsserien for faktisk arbeidstid. Ettersom man da gikk over til løpende undersøkelser med kartlegging av alle uker i året, kan man ha fått noe mer midlertidig fravær og dermed noe kortere faktisk arbeidstid enn tidligere. Man gikk dessuten over fra en papirversjon av spørreskjemaet til data-assistert intervjuing. Dermed kan man i større grad minne om deltakernes svar på tidligere spørsmål. Ved spørsmålet om faktisk arbeidstid blir folk nå minnet om hva de oppgav som avtalt/vanlig arbeidstid (Statistisk sentralbyrå 2003).

2005, gjaldt det 38 prosent i 1991. Endringen gjenspeiler i hovedsak den kraftige utbyggingen av foreldrepermisjonen i perioden, med utvidede rettigheter til både betalt og ubetalt permisjon. I Sverige så man en lignende utvikling på 1980-tallet da permisjonsordningene ble bygget ut der (Jonung og Persson 1993). Til tross for den klare sysselsettingsveksten i Norge blant mødre med helt små barn, var det altså ikke flere som faktisk var på jobb i undersøkelsesuka i 2005 enn i 1991. Derimot var det flere som var midlertidig borte fra jobb, trolig for det meste med foreldrepermisjon. Sjenerøse permisjonsordninger gjør det altså enklere for mødre å beholde en fulltids tilknytning til yrkeslivet mens barna er små.

Den store forskjellen mellom avtalt og faktisk arbeidstid for mødre med små barn illustrerer at det er viktig å bruke veldefinerte mål i analyser av foreldres arbeidstid. Hvilket mål som er mest hensiktsmessig, avhenger av hvilken problemstilling man vil belyse. Den avtalte arbeidstiden viser altså den formelle tilknytningen til arbeidslivet og utløser en del rettigheter og plikter. Den faktiske arbeidstiden viser hvor mye tid folk faktisk bruker til yrkesarbeid, og er nok et bedre mål for arbeidsdelingen mellom mødre og fedre og for grad av tidspress og travelhet. Den tiden man faktisk er på jobb er også viktig for utvikling av kompetanse og karriere.

Tabell 3.6. Faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn 0-15 år og 0-2 år. 1991 og 2005. Prosent

	Barn 0-15 år			Barn 0-2 år		
	1991	2005	Endring	1991	2005	Endring
Mødre						
Midlertidig fravær	20	24	+4	38	46	+8
1-36 timer	53	45	-8	42	31	-11
37-40 timer	20	24	+4	16	17	+1
41 timer +	8	8	0	5	5	0
Fedre						
Midlertidig fravær	12	13	+1	11	17	+6
1-36 timer	15	18	+3	15	20	+5
37-40 timer	37	41	+4	39	38	-1
41 timer +	37	29	-8	34	26	-8

Tabell 3.7. Andel midlertidig fraværende og andel i arbeid blant sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 2005. Prosent

	Barn 0 år	Barn 1 år	Barn 2 år	Barn 3-6 år	Barn 7-15 år
Mødre					
Midlertidig fravær	85	50	17	17	15
I arbeid	15	50	83	83	85
Fedre					
Midlertidig fravær	17	19	15	12	12
I arbeid	83	81	85	88	88

Også fedre med små barn har mer midlertidig fravær

Blant fedre med barn 0-15 år var 13 prosent midlertidig fraværende i 2005, 18 prosent arbeidet 1-36 timer, 41 prosent arbeidet 37-40 timer, og 29 prosent arbeidet minst 41 timer. Andelen som jobbet lange uker var lavere enn i 1991, mens andelen som jobbet 1-40 timer var høyere. Dette er i tråd med at færre enn før har lang avtalt arbeidstid.

Bedre permisjonsrettigheter for fedre etter barns fødsel skulle tilsi en viss økning i det midlertidige fraværet blant fedre med små barn, noe som også ser ut til å ha skjedd. I 2005 var 17 prosent av fedrene borte fra jobb i hele undersøkelsesuka, og dette var 6 prosentpoeng mer enn i 1991. Det er særlig fedre med 0- og 1-åringer som har høyt midlertidig fravær. Økningen i det midlertidige fraværet tyder på at fedre tar mer foreldrepermisjon enn før, noe som er i tråd med intensjonen i fedrekvoten. Vi kan ellers legge merke til at fedre med 1-åringer har minst like mye midlertidig fravær som fedre med barn under 1 år. Dette kan indikere at fedre tar en del permisjon, ferie eller avspasering når barna er 1 år, kanskje for å være en buffer hjemme når mor skal tilbake i jobb etter endt permisjon.

Svak tilnærming mellom mødres og fedres faktiske arbeidstid

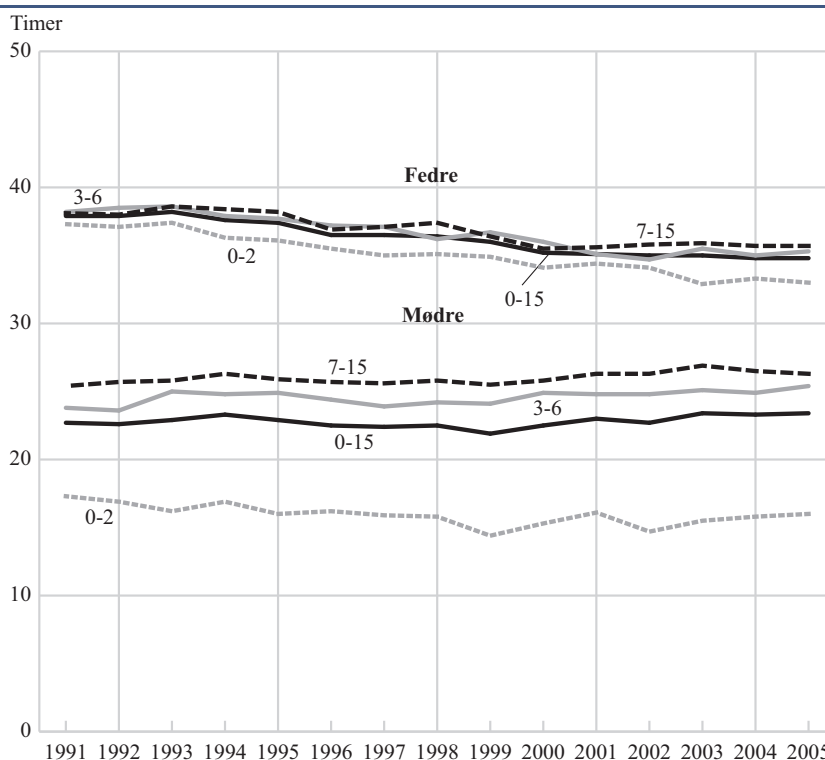
Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre vises i tabellene 3.8, 3.25 og 3.26 og figur 3.3. Ettersom de aller fleste tar ut ferie fire til fem uker per år og i tillegg har en del fravær pga. egen eller barns sykdom, vil den faktiske

arbeidstiden oftest ligge noe under den avtalte når vi beregner gjennomsnittet for alle sysselsatte slik vi gjør her.

Tabell 3.8. Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn 0-15 år og barn 0-2 år. 1991 og 2005. Timer

	Barn 0-15 år			Barn 0-2 år		
	1991	2005	Endring	1991	2005	Endring
Mødre	22,7	23,4	+0,7	17,3	16,0	-1,3
Fedre	37,9	34,8	-3,1	37,3	33,0	-4,3

Figur 3.3. Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

Samlet sett gir forskyvningene i mødres faktiske arbeidstid små utslag i den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden. I 2005 hadde mødre med barn 0-15 år en gjennomsnittlig faktisk arbeidstid på 23,4 timer, og dette var knapt en time mer enn i 1991. Økningen i andelen mødre med en innsats tilsvarende en full jobb oppveies altså av at flere ikke var i arbeid i undersøkelsesuka. Blant mødre med barn 0-2 år var det en svak nedgang i den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden fra 17,3 timer i 1991 til 16 timer i 2005. Blant mødre med eldre barn var det derimot en viss økning i den faktiske arbeidstiden, fra 23,8 til 25,4 timer for dem med barn 3-6 år, og fra 25,4 til 26,3 timer for dem med barn 7-15 år. Sett i lys av den sterke satsingen på barnehager og skolefritidsordninger, fokuset på likedeling ute og hjemme mellom mødre og fedre, samt den store etterspørselen etter mødres arbeidskraft, kan imidlertid økningen i mødres faktiske arbeidstid karakteriseres som forholdsvis beskjeden.

Den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden for sysselsatte mødre ligger betydelig under den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden, og forskjellen er særlig stor når barna er helt små.

Også for fedre ligger den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden noe under den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden, men forskjellen er mindre enn for mødre. Det har vært en klar nedgang i fedres faktiske arbeidstid siden begynnelsen av 1990-tallet. I gjennomsnitt hadde sysselsatte fedre med barn 0-15 år en faktisk arbeidstid

på 34,8 timer i 2005, og dette var vel tre timer mindre enn i 1991. Nedgangen gjelder uansett yngste barns alder, men var mest markert for dem med de minste barna. Blant dem med barn 0-2 år var den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden 33 timer i 2005, mot 37,3 timer i 1991. Nedgangen bunner i mer midlertidig fravær og at færre enn før faktisk har lange arbeidsuker.

Det har altså vært en viss tilnærming mellom sysselsatte mødres og fedres gjennomsnittlige faktiske arbeidstid siden begynnelsen av 1990-tallet. Ser vi foreldre med barn 0-15 år under ett, er denne tilnærmingen resultat av en klar nedgang i fedres faktiske arbeidstid, og en viss økning i mødres. For dem med barn under 3 år er tilnærmingen resultat av en mer markert reduksjon i fedres enn i mødres faktiske arbeidstid.

Til tross for en betydelig tilnærming, er det fremdeles stor forskjell mellom hvor mye tid fedre og mødre faktisk bruker i yrkeslivet. For foreldre med barn 0-15 år ligger mødres gjennomsnittlige faktiske arbeidstid 11,4 timer under fedres. For foreldre med barn under 3 år ligger mødres arbeidstid 17 timer under fedres. Etter som mødre tar det meste av foreldrepermisjonen i barnets første leveår, er det særlig blant dem med barn under 1 år at kjønnsforskjellen i foreldres faktiske arbeidstid er stor.

Kjønnsforskjellen enda større når vi ser på alle foreldre, ikke bare de sysselsatte

Hittil har jeg vist forskjeller mellom mødres og fedres arbeidstid ved å se på avtalt og faktisk arbeidstid for dem som er sysselsatt. Tar vi hensyn til at det fremdeles er færre mødre enn fedre som er sysselsatt, blir kjønnsforskjellen i arbeidstid enda mer markert. Tabellene 3.9, 3.27 og 3.28 og figur 3.4 viser den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden for alle gifte/samboende mødre og fedre, altså både sysselsatte og ikke sysselsatte. De som ikke er sysselsatt, er da gitt en arbeidstid på null timer per uke, og gjennomsnittet gjelder altså for hele året, inkludert perioder med fravær pga. ferie, permisjon, sykdom mm.

Mødre med barn 0-15 år brukte i gjennomsnitt omtrent 19 timer per uke til yrkesarbeid i 2005, og dette var en økning på vel to timer i forhold til 1991. Økningen skyldes først og fremst at andelen sysselsatte mødre gikk opp, men også en svak økning i den faktiske arbeidstiden blant de sysselsatte mødrene. Den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden for alle mødre økte klart både for dem med barn 3-6 år og for dem med barn 7-15 år. For dem med de minste barna, 0-2 år, var det derimot ingen nevneverdig økning i den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden. Denne var på omtrent 11,5 timer både i 1991 og i 2005. Økningen i andelen sysselsatte mødre med så små barn oppveies altså av en nedgang i den faktiske arbeidstiden blant de sysselsatte, først og fremst fordi mange er borte fra jobb med permisjon.

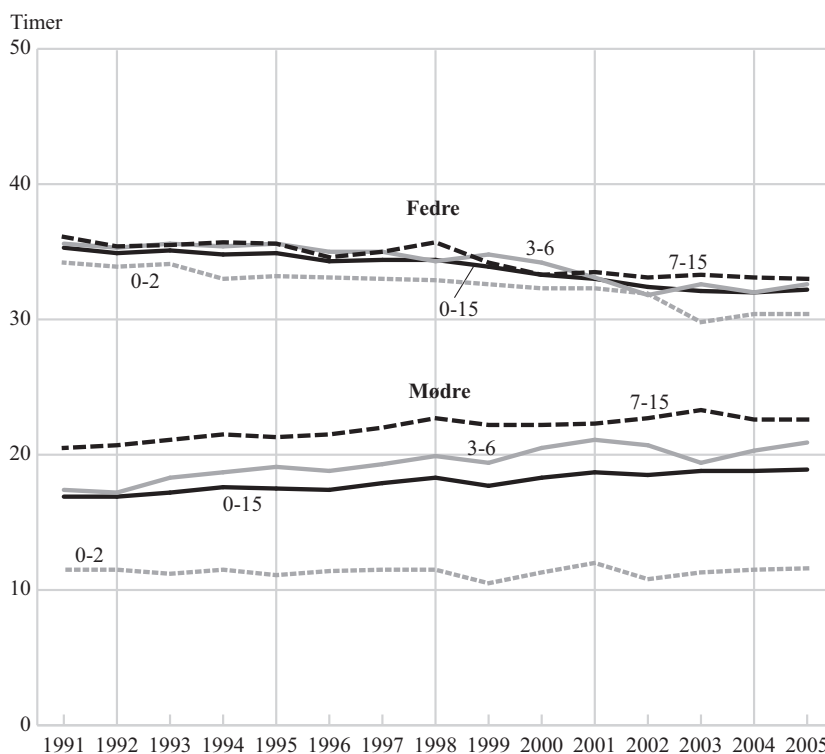
For fedre med barn 0-15 år var den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden 32,2 timer per uke i 2005, og dette var vel tre timer lavere enn i 1991. Nedgangen skyldes at sysselsatte fedre bruker litt mindre tid til yrkesarbeid enn før, ikke at andelen sysselsatte er gått ned.

Når mødres faktiske arbeidstid har økt, mens fedres har gått ned, er kjønnsforskjellene redusert. Men selv om forskjellen mellom mødres og fedres arbeidstid er blitt mindre, er den fremdeles betydelig når vi regner på denne måten.

Tabell 3.9. Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant alle mødre og fedre med barn 0-15 år og barn 0-2 år. 1991 og 2005. Timer

	Barn 0-15 år			Barn 0-2 år		
	1991	2005	Endring	1991	2005	Endring
Mødre	16,9	18,9	+2,0	11,5	11,6	+0,1
Fedre	35,3	32,2	-3,1	34,2	30,4	-3,8

Figur 3.4. Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant alle mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

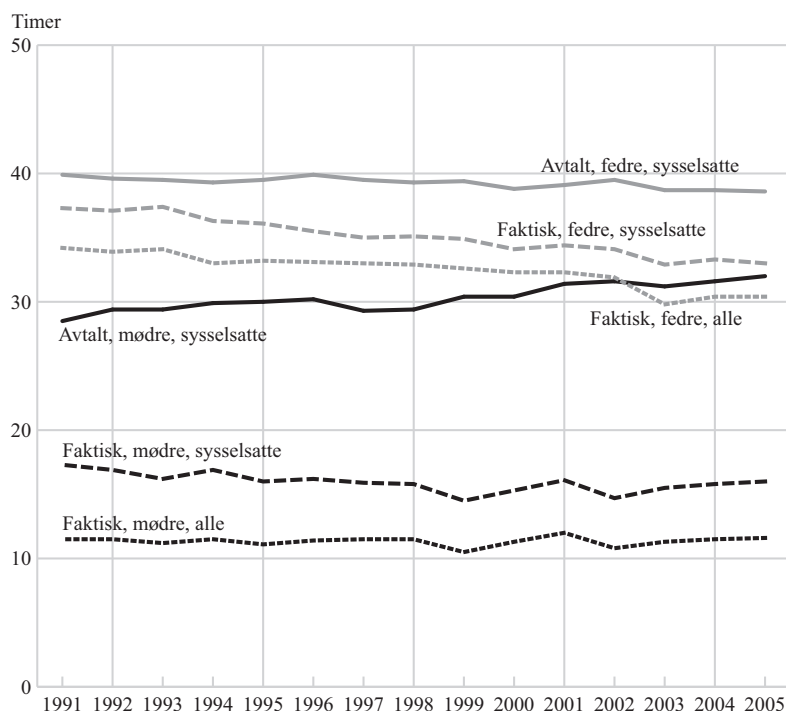

3.1.6. Ulike mål gir ulike bilder av hvor mye tid mødre med små barn bruker til yrkesarbeid

Forskjellige mål for arbeidstid gir altså forskjellige bilder av hvor mye tid foreldre bruker til yrkesarbeid, og dette gjelder særlig for mødre med små barn. Dette illustreres i figur 3.5. Her vises gjennomsnittlig avtalt arbeidstid for sysselsatte mødre og fedre med barn 0-2 år, gjennomsnittlig faktisk arbeidstid for de sysselsatte, og gjennomsnittlig faktisk arbeidstid for alle foreldre med barn 0-2 år. Samtlige av disse kurvene er vist i tidligere figurer, men her er de samlet i én figur for å få klarere fram hvordan de ulike målene avviker fra hverandre. For mødre ligger den faktiske arbeidstiden langt under den avtalte arbeidstiden, og forskjellen er enda mer markert nå enn i 1991. Økt andel sysselsatte og mer heltidsarbeid innebærer at den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden har økt betraktelig, mens den faktiske arbeidstiden blant de sysselsatte altså har gått litt ned. Den faktiske arbeidstiden for alle mødre ligger enda lavere enn den faktiske arbeidstiden blant de sysselsatte. Her har det imidlertid vært en viss tilnærming siden begynnelsen av 1990-tallet, noe som skyldes at den faktiske arbeidstiden for alle mødre sett under ett har vært stabil, mens den faktiske arbeidstiden for de sysselsatte er gått noe ned.

I og med at fedre har høyere sysselsettingsprosent enn mødre og tar mindre foreldrepermisjon, er forskjellen mellom de ulike målene for arbeidstid mindre for fedre enn for mødre. Også for fedre ligger den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden blant de sysselsatte noe lavere enn den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden. Ettersom de aller fleste fedre har en del fravær bl.a. pga. av ferie, vil den faktiske arbeidstiden alltid ligge noe under den avtalte når vi regner gjennomsnitt for alle sysselsatte slik det gjøres her. Avviket mellom faktisk og avtalt arbeidstid bunner også i at mange fedre tar en del foreldrepermisjon. Også blant fedre ligger den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden for alle noe under den faktiske arbeidstiden for de sysselsatte. Forskjellen er imidlertid mindre enn for mødre, noe som bunner i at flere fedre enn mødre er sysselsatt.

Figur 3.5. Avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre, faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre, og faktisk arbeidstid blant alle mødre og fedre. Gjennomsnitt for dem med barn 0-2 år. Timer

3.1.7. Mindre kjønnsforskjeller i foreldres arbeidstid, særlig i avtalt arbeidstid

Uansett hvilket mål for arbeidstid vi benytter, finner vi mindre forskjell mellom fedres og mødres arbeidstid i dag enn i 1991. Det bildet vi får av størrelsen på kjønnsforskjellen i dag, og av endringene siden 1990-tallet, avhenger imidlertid av hvilket mål vi ser på. Som mål på forskjellen mellom mødres og fedres arbeidstid, har jeg beregnet mødres gjennomsnittlige arbeidstid i prosent av fedres (se tabell 3.10). En høy prosentandel innebærer da stor grad av likhet.

Tabell 3.10. Mødres gjennomsnittlige arbeidstid i prosent av fedres, basert på ulike mål. Tall for foreldre med barn 0-15 år og 0-2 år. 1991 og 2005

	Barn 0-15 år			Barn 0-2 år		
	1991	2005	Endring	1991	2005	Endring
Avtalt arbeidstid, sysselsatte	69	80	+11	71	83	+12
Faktisk arbeidstid, sysselsatte	60	67	+7	46	48	+2
Faktisk arbeidstid, alle	48	59	+11	34	38	+4

Ser vi på sysselsatte foreldre med barn 0-15 år, utgjorde mødres gjennomsnittlige avtalte arbeidstid hele 80 prosent av fedres i 2005, og dette var en økning på 11 prosentpoeng i forhold til 1991. Den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden for sysselsatte mødre utgjorde 67 prosent av fedres i 2005, og dette var 7 prosentpoeng mer enn i 1991. Den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden for alle mødre utgjorde 59 prosent av fedres i 2005, og dette var en økning på 11 prosentpoeng fra 1991. Kjønnsforskjellen i foreldres arbeidstid er altså ganske beskjeden når vi ser på den avtalte arbeidstiden, men fremdeles ganske markert når vi ser på faktisk arbeidstid for alle foreldre. Forskjellen mellom disse to målene bunner blant annet i at færre mødre enn fedre er sysselsatt, og at mødre har mer midlertidig fravær enn fedre.

Også for foreldre med barn under 0-2 år er forskjellene mellom mødres og fedres arbeidstid redusert siden begynnelsen av 1990-tallet, men dette gjelder først og fremst for den avtalte arbeidstiden. Mødres gjennomsnittlige avtalte arbeidstid utgjorde her 83 prosent av fedres i 2005, mot 71 prosent i 1991. Ser vi på den faktiske arbeidstid blant de sysselsatte, finner vi fremdeles en markerte kjønnsforskjell i 2005. Mødres gjennomsnittlige arbeidstid utgjorde da 48 prosent av fedres, og

dette var bare 2 prosentpoeng mer enn i 1991. Målt ved gjennomsnittlig faktisk arbeidstid for alle foreldre, utgjorde mødres arbeidstid kun 38 prosent av fedres i 2005 blant dem med barn under 0-2 år - bare 4 prosentpoeng mer enn i 1991.

3.1.8. Oppsummering

De siste tiåra har det vært en viktig målsetting i familie- og likestillingspolitikken at både kvinner og menn skal kunne kombinere familie- og yrkesliv. På 1970- og 80-tallet var man særlig opptatt av å legge forholdene til rette for økt yrkesdeltakelse blant kvinner. På 1990-tallet var det mer oppmerksomhet om å få fedre til å engasjere seg hjemme. Flere velferds- og familiepolitiske reformer de siste tiåra har endret rammene rundt foreldres valg mellom yrkes- og familiearbeid. Dette kapitlet beskriver endringer i gifte og samboende mødres og fedres yrkesdeltakelse og arbeidstid (avtalt og faktisk) fra 1991-2005 på grunnlag av SSBs arbeidskraftundersøkelser.

Sysselsetting Andelen sysselsatte mødre økte fra 74 prosent i 1991 til 81 prosent i 2005. Arbeidsledigheten var forholdsvis lav i hele perioden. Sysselsettingen økte blant mødre med barn i alle aldersgrupper, men mest for dem med barn under 7 år. Fremdeles er sysselsettningsnivået noe lavere blant dem med barn under 7 år enn blant dem med større barn.

Fedre hadde stabilt høy sysselsetting i hele perioden. 93 prosent var sysselsatt i 2005, og dette var samme andel som i 1991. Til tross for varierte konjunkturer på arbeidsmarkedet, var arbeidsledigheten blant fedre lav i hele perioden. For fedre varierer sysselsettningsnivået lite med yngste barns alder.

Avtalt arbeidstid Det var en jevn økning av andelen sysselsatte mødre med heltidsarbeid i den perioden vi ser på her. I 2005 hadde 54 prosent av mødrene en avtale om minst full jobb, mens dette gjaldt 42 prosent i 1991. Heltid er mest utbredt blant mødre med små barn, men mange har da permisjon. De registreres som sysselsatte med den arbeidstiden de hadde før de tok permisjon, og dette er ofte heltid.

Andelen mødre med deltidsarbeid er redusert. Det er først og fremst kort deltid som er blitt mindre vanlig. Andelen med lang deltid er omtrent uendret. På tross av en viss nedgang i deltidsarbeidet, er deltid fremdeles vanlig blant mødre, også når barna er store.

Lang arbeidstid er lite utbredt blant mødre. I 2005 hadde bare 4 prosent en avtalt arbeidstid på minst 40 timer per uke, og dette var samme andel som i 1991.

Den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden blant mødre økte fra 28 timer per uke i 1991 til 31,3 timer per uke i 2005. Endringen bunner i forskyvningen fra kort deltid til heltid.

Deltid er lite utbredt blant fedre. I 2005 hadde 6 prosent av fedrene en avtale om deltidsarbeid, og dette var omtrent samme andel som i 1991.

Flere fedre enn før har en avtalt arbeidstid som tilsvarer vanlig full jobb (37-40 timer per uke), mens færre har lang ukentlig arbeidstid. Lang arbeidstid er likevel mer utbredt blant fedre enn mødre. I 2005 hadde 16 prosent av fedrene en avtalt arbeidstid som overstiger vanlig heltid.

Den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden blant fedre gikk noe ned, fra 40,4 timer per uke i 1991 til 39,2 timer i 2005. Med en økning i mødres avtalte arbeidstid og en reduksjon i fedres, var det en viss tilnærming mellom mødres og fedres avtalte arbeidstid fra 1991 til 2005.

Faktisk arbeidstid Faktisk arbeidstid gir et litt annet bilde av foreldres tidsbruk i yrkeslivet enn det vi får gjennom den avtalte arbeidstiden. Avstanden mellom de to målene er mest

markert for mødre med små barn ettersom mange mødre da har permisjon. 85 prosent av de sysselsatte mødrene med barn under 1 år var borte fra jobb i undersøkelsesuka i 2005. Blant dem med 1-åringer gjaldt dette omtrent halvparten.

I tråd med endringene i den avtalte arbeidstiden, har det vært en viss forskyvning mot mer vanlig heltid i mødres faktiske arbeidstid. Færre har nå en faktisk ukentlig arbeidstid som tilsvarer deltid. Andelen med lang faktisk arbeidstid var stabilt lav i hele perioden.

Samlet sett gir endringene i mødres faktiske arbeidstid lite utslag i den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden. I 2005 hadde mødre med barn 0-15 år en gjennomsnittlig faktisk arbeidstid på 23,4 timer, og dette var knapt en time mer enn i 1991. Økningen i andelen med en innsats tilsvarende full jobb oppveies av mer midlertidig fravær. Blant mødre med litt større barn var det imidlertid en viss økning i den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden i perioden.

Den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden for mødre ligger betydelig under den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden, særlig blant dem med små barn. Dette viser at det er viktig å bruke veldefinerte begreper og mål i diskusjoner og analyser av foreldres arbeidstid.

Også blant fedre er det større spredning i den faktiske enn i den avtalte arbeidstiden. Andelen som faktisk arbeidet tilsvarende fulltid var betydelig lavere enn andelen med avtale om vanlig fulltid. Samtidig var det flere som arbeidet mer enn fulltid, og flere som arbeidet mindre enn fulltid, enn hva arbeidstidsavtalen tilsier.

Noe flere fedre var borte fra jobb hele undersøkelsesuka i 2005 enn i 1991. Økningen gjaldt først og fremst dem med helt små barn, noe som tyder på økt uttak av foreldrepermisjon. I 2005 var midlertidig fravær minst like vanlig blant fedre med 1-åringer som blant dem med 0-åringer.

Også for fedre ligger den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden noe under den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden, men forskjellen er mindre enn for mødre. Det har vært en klar nedgang i fedres faktiske arbeidstid siden begynnelsen av 1990-tallet, særlig for dem med de minste barna.

Kjønnsforskjeller i arbeidstid

Uansett hvilket mål for arbeidstid vi benytter, ser vi mindre forskjeller mellom fedres og mødres arbeidstid i dag enn i 1991. Størrelsen på kjønnsforskjellen, og endringen siden begynnelsen av 1990-tallet, varierer imidlertid mellom de ulike målene.

Den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden blant sysselsatte mødre utgjorde 83 prosent av fedres avtalte arbeidstid i 2005, mot 69 prosent i 1991. Målt på denne måten er det stor grad av likedeling i mødres og fedres arbeidstid, og det har vært en klar utjevning siden 1991. Dette gjelder også for foreldre med helt små barn.

Den gjennomsnittlige faktiske arbeidstiden blant sysselsatte mødre utgjorde 67 prosent av fedres i 2005, mot 60 prosent i 1991. Blant foreldre med helt små barn utgjorde mødres faktiske arbeidstid bare halvparten av fedres, og dette var omtrent samme andel som i 1991.

Tar vi hensyn til at mødre har lavere sysselsettingsandel enn fedre og beregner gjennomsnittlig faktisk arbeidstid for alle foreldre, ser vi enda mer markerte kjønnsforskjeller. Mødres gjennomsnittlige arbeidstid utgjorde da 59 prosent av fedres i 2005, mot 48 prosent i 1991. Blant dem med helt små barn er forskjellen mellom mødres og fedres arbeidstid enda mer markert, noe som har endret seg lite siden begynnelsen av 1990-tallet.

Fremdeles et tosporet foreldreskap?

Mødre har altså et noe høyere sysselsettingsnivå nå enn på begynnelsen av 1990-tallet, og den avtalte arbeidstiden er blitt lenger. Det har også vært en svak økning i den faktiske arbeidstiden for dem med litt større barn. Sett i lys av den aktive politiske tilretteleggingen for mødres yrkesarbeid, er imidlertid økningen ganske beskjeden. Skrede (2004:170) hevder at dersom man ser større likedeling mellom mødre og fedre som et mål for familierpolitikken, er det et tankekors at "det tiåret som ble innledet med et kvantesprang i utvidet foreldrepermisjon og med fedrekvoten som likestillingspolitisk vimpel, har gitt så liten bevegelse i den faktiske arbeidstidsfordelingen mellom småbarnsmødre og småbarnsfedre". Som nevnt innledningsvis har det vanligste mønsteret for å kombinere jobb og barn blant par i Norge, blitt karakterisert som et "tosporet foreldreskap" (Ellingsæter 1999 og 2006), der mødre og fedre følger ulike spor eller mønstre. Selv om det har vært klare endringer i mødres yrkestilknytning og arbeidstid siden begynnelsen av 1990-tallet, og fedre har redusert sin arbeidstid noe og tar noe mer foreldrepermisjon, kan vi fremdeles snakke om et tosporet foreldreskap i Norge. Mye tyder på at den sterke vekten på valgfrihet i familierpolitikken er med på å opprettholde dette mønsteret (Skrede 2004, Brandth m. fl. 2005, Ellingsæter og Leira 2006, Leira 2006) - en arbeidsdeling mellom mødre og fedre som Skrede (2004: 193) karakteriserer som "likestilling light". Dette må også sees i lys av det strekt kjønnsdelte arbeidsmarkedet i Norge og de store lønnsforskjellene mellom kvinne- og mannsdominerte yrker. Mange mødre arbeider i yrker og på arbeidsplasser der deltid er utbredt og der det er vanlig å ta lang foreldrepermisjon. Mange fedre er i yrker og på arbeidsplasser der de møter sterke forventninger om stor arbeidsinnsats og der få jobber deltid. Ettersom far i de fleste par har høyere lønn enn mor, vil familien tape mindre økonomisk på at mor reduserer arbeidstiden enn at far gjør det. Par med barn har hatt en god inntektsutvikling siden begynnelsen av 1990-tallet. Dette, samt billigere barnetilsyn, kan gjøre at mange par synes de har råd til at en av partene, oftest mor, jobber deltid i en periode.

Tabell 3.11. Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant mødre med barn 0-15 år, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år															
Sysselsatte	66	68	69	68	69	70	72	73	73	74	75	73	73	73	73
Ledige	4	4	4	4	4	5	4	3	2	2	2	3	4	4	4
Utenfor arb.styrken	30	28	27	28	27	25	24	24	25	23	23	24	23	24	23
Barn 3-6 år															
Sysselsatte	73	73	73	75	77	77	81	82	81	83	85	83	77	82	82
Ledige	4	3	4	3	3	3	3	2	2	2	2	2	3	3	3
Utenfor arb.styrken	23	24	23	21	20	20	16	16	17	16	14	15	19	15	15
Barn 7-15 år															
Sysselsatte	81	80	82	82	83	84	86	88	87	86	85	86	87	85	86
Ledige	3	3	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	3
Utenfor arb.styrken	17	17	16	16	15	14	13	11	12	12	13	12	12	13	12
Alle (barn 0-15 år)															
Sysselsatte	74	75	75	76	77	77	80	82	81	81	82	82	80	81	81
Ledige	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	3	3	3
Utenfor arb.styrken	23	22	21	21	20	19	17	17	18	17	17	17	17	17	16

Tabell 3.12. Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant mødre med barn 0-2 år, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0 år															
Sysselsatte	63	69	71	69	70	69	70	76	76	77	77	75	71	70	73
Ledige	2	3	2	1	1	2	1	0	1	1	1	1	1	1	1
Utenfor arb.styrken	35	29	27	30	29	29	29	23	23	22	22	24	29	29	26
Barn 1 år															
Sysselsatte	65	67	65	66	67	69	68	70	71	71	72	75	73	70	72
Ledige	5	5	5	4	5	6	5	3	3	3	3	3	4	4	4
Utenfor arb.styrken	30	28	30	30	28	25	27	27	27	27	25	22	23	25	24
Barn 2 år															
Sysselsatte	69	68	72	70	71	72	78	74	73	77	77	71	75	77	74
Ledige	4	4	4	5	5	5	4	3	2	3	1	4	6	5	5
Utenfor arb.styrken	27	27	24	25	24	23	19	22	25	20	22	25	20	19	21

Tabell 3.13. Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant fedre med barn 0-15 år, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år															
Sysselsatte	92	91	91	91	92	93	94	94	93	95	94	94	90	92	92
Ledige	4	4	4	4	3	3	2	2	2	2	2	2	4	3	3
Utenfor arb.styrken	4	4	5	5	5	4	4	5	5	4	4	4	6	5	5
Barn 3-6 år															
Sysselsatte	93	92	92	93	95	94	94	95	95	95	94	92	92	92	92
Ledige	3	4	4	3	2	2	2	1	1	1	2	3	3	3	3
Utenfor arb.styrken	4	5	4	4	3	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5
Barn 7-15 år															
Sysselsatte	95	93	92	93	93	94	95	95	94	94	94	93	93	93	93
Ledige	2	3	3	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2
Utenfor arb.styrken	4	4	5	5	5	5	4	4	4	5	5	6	5	6	6
Alle (barn 0-15 år)															
Sysselsatte	93	92	92	92	93	94	94	95	94	94	94	93	92	92	93
Ledige	3	4	3	3	2	2	2	1	2	1	2	2	3	3	2
Utenfor arb.styrken	4	4	5	5	4	4	4	4	4	4	4	5	6	5	5

Tabell 3.14. Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant fedre med barn 0-2 år, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0 år															
Sysselsatte	91	90	93	91	91	94	93	92	94	94	95	94	88	93	95
Ledige	4	4	4	4	3	3	3	2	1	2	3	2	5	3	2
Utenfor arb.styrken	5	6	4	5	5	3	4	6	5	5	2	3	7	4	4
Barn 1 år															
Sysselsatte	92	91	89	90	93	93	94	94	92	94	93	94	91	90	92
Ledige	3	4	5	4	3	2	2	2	2	2	2	2	3	4	3
Utenfor arb.styrken	4	4	6	6	3	3	3	3	6	5	5	4	5	6	5
Barn 2 år															
Sysselsatte	92	92	92	92	91	93	94	94	95	97	94	93	91	92	91
Ledige	5	4	4	3	4	3	2	2	2	1	2	2	3	3	3
Utenfor arb.styrken	4	3	4	5	5	4	4	4	4	2	4	5	6	5	5

Tabell 3.15. Sysselsatte mødre med barn 0-15 år etter avtalt arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år															
Kort deltid	26	23	23	21	22	20	24	21	20	20	17	16	18	16	15
Lang deltid	26	25	27	26	26	25	26	28	26	26	24	24	23	25	25
Vanlig heltid	46	50	48	50	50	52	47	48	51	51	56	56	56	56	56
Lang arbeidstid	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	3	3	5
Barn 3-6 år															
Kort deltid	31	31	28	28	26	25	22	24	22	20	20	19	16	18	15
Lang deltid	33	29	30	30	32	32	35	33	34	34	34	33	33	32	33
Vanlig heltid	32	36	37	38	39	39	38	40	40	42	43	43	47	46	47
Lang arbeidstid	5	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	5	5	4	4
Barn 7-15 år															
Kort deltid	25	23	22	23	22	22	20	19	19	16	16	16	13	15	16
Lang deltid	34	36	35	33	33	33	35	34	34	34	35	34	32	33	31
Vanlig heltid	36	36	38	40	41	41	41	43	43	44	45	45	50	48	49
Lang arbeidstid	5	5	5	4	4	5	5	5	5	5	5	6	5	4	4
Alle (barn 0-15 år)															
Kort deltid	27	25	24	24	23	22	22	21	20	18	17	17	15	16	16
Lang deltid	31	31	31	30	31	30	32	32	32	32	31	31	30	31	30
Vanlig heltid	38	40	41	42	43	43	42	44	44	46	47	47	51	49	50
Lang arbeidstid	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	4	5	4	4	4

Tabell 3.16. Sysselsatte mødre med barn 0-2 år etter avtalt arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0 år															
Kort deltid	18	17	14	14	14	15	16	17	14	13	11	11	15	9	13
Lang deltid	24	18	17	20	19	15	23	20	16	20	17	17	17	21	20
Vanlig heltid	56	64	66	64	65	66	60	60	68	62	68	68	64	68	63
Lang arbeidstid	3	2	3	3	3	3	2	3	2	5	3	5	3	3	4
Barn 1 år															
Kort deltid	26	23	25	20	22	21	23	22	19	18	17	16	16	17	14
Lang deltid	25	24	28	25	25	24	23	26	26	23	23	21	21	27	22
Vanlig heltid	47	51	45	53	51	52	52	49	52	56	57	58	60	52	59
Lang arbeidstid	2	3	3	2	3	3	2	3	3	3	3	5	4	4	5
Barn 2 år															
Kort deltid	30	26	26	26	27	22	28	22	25	25	21	19	22	19	17
Lang deltid	27	30	31	31	31	31	30	34	33	32	28	32	28	26	30
Vanlig heltid	40	40	40	40	40	44	38	41	39	39	47	46	47	53	49
Lang arbeidstid	3	3	4	3	2	4	4	3	4	4	4	3	3	3	4

Tabell 3.17. Sysselsatte fedre med barn 0-15 år etter avtalt arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år															
Kort deltid	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	3	3
Lang deltid	3	3	2	2	3	4	4	3	3	2	3	2	4	4	4
Vanlig heltid	75	76	78	79	78	75	77	78	77	80	81	79	80	80	78
Lang arbeidstid	21	19	18	17	18	20	18	17	18	15	15	17	14	14	15
Barn 3-6 år															
Kort deltid	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	3	2
Lang deltid	3	2	2	2	3	3	3	3	3	4	2	2	3	3	4
Vanlig heltid	72	75	75	77	74	74	76	77	77	77	79	79	79	77	80
Lang arbeidstid	24	22	22	20	19	22	22	20	21	20	18	18	17	17	15
Barn 7-15 år															
Kort deltid	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	2	2
Lang deltid	3	3	2	2	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3
Vanlig heltid	71	73	74	74	74	72	73	73	74	76	78	77	77	78	78
Lang arbeidstid	25	23	23	23	22	25	23	23	22	21	19	19	19	18	18
Alle (barn 0-15 år)															
Kort deltid	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2
Lang deltid	3	3	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	4
Vanlig heltid	73	74	75	76	76	73	75	76	76	77	79	78	78	78	78
Lang arbeidstid	24	22	21	20	20	23	21	20	20	18	17	18	17	16	16

Tabell 3.18. Sysselsatte fedre med barn 0-2 år etter avtalt arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0 år															
Kort deltid	1	2	2	2	1	1	1	2	1	2	1	2	3	2	3
Lang deltid	2	3	1	3	2	3	3	3	3	2	2	3	4	4	4
Vanlig heltid	79	78	80	80	77	77	76	77	80	79	83	77	80	80	77
Lang arbeidstid	19	18	17	16	20	19	20	18	15	18	14	19	14	13	17
Barn 1 år															
Kort deltid	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	3	4
Lang deltid	3	4	3	3	3	5	4	2	3	3	3	3	3	4	5
Vanlig heltid	73	77	76	79	78	74	76	79	75	82	79	80	80	78	77
Lang arbeidstid	22	18	19	17	18	20	18	17	19	13	17	16	14	15	14
Barn 2 år															
Kort deltid	1	2	1	2	1	1	2	1	2	2	2	1	2	2	3
Lang deltid	2	3	2	2	3	3	4	4	3	2	4	2	4	4	4
Vanlig heltid	76	74	79	78	78	75	77	79	78	79	81	80	79	82	79
Lang arbeidstid	21	21	18	18	16	22	18	16	17	17	13	17	16	12	14

Tabell 3.19. Gjennomsnittlig avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år	28,5	29,4	29,4	29,9	30,0	30,2	29,3	29,4	30,4	30,4	31,4	31,6	31,2	31,6	32,0
Barn 3-6 år	26,8	27,2	28,1	27,9	28,5	28,4	28,7	28,8	29,1	29,8	29,9	30,4	30,9	30,3	31,0
Barn 7-15 år	28,3	28,5	28,8	29,3	29,2	29,4	29,6	30,2	30,3	30,8	30,9	31,1	32,0	31,3	31,0
Alle (Barn 0-15 år)	28,0	28,4	28,8	29,0	29,2	29,4	29,2	29,5	30,0	30,4	30,7	31,0	31,5	31,1	31,3
Barn 0 år	30,3	31,8	32,2	32,3	32,8	32,5	31,1	31,3	32,9	32,6	33,2	33,5	32,4	33,5	32,7
Barn 1 år	28,6	29,4	28,6	30,3	29,9	30,1	29,6	29,0	30,6	30,8	31,3	32,2	32,2	31,5	32,4
Barn 2 år	27,5	28,1	28,4	28,1	28,2	28,9	28,1	28,8	28,7	28,6	30,4	30,0	29,5	30,7	31,2

Tabell 3.20. Gjennomsnittlig avtalt arbeidstid blant sysselsatte fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år	39,9	39,6	39,5	39,3	39,5	39,9	39,5	39,3	39,4	38,8	39,1	39,5	38,7	38,7	38,6
Barn 3-6 år	40,7	40,6	40,2	39,9	39,7	40,3	40,5	39,9	40,0	39,8	39,9	39,8	39,6	39,3	39,1
Barn 7-15 år	40,6	40,5	40,5	40,6	40,3	40,9	40,7	40,8	40,4	40,3	40,0	40,2	40,0	39,4	39,7
Alle (Barn 0-15 år)	40,4	40,2	40,1	40,0	39,9	40,4	40,3	40,1	40,0	39,7	39,7	39,9	39,5	39,2	39,2
Barn 0 år	39,8	39,1	39,6	39,4	39,6	40,1	39,6	39,5	39,1	39,6	39,2	39,6	38,4	38,5	39,0
Barn 1 år	39,8	39,7	39,5	39,3	39,5	39,4	39,4	39,4	39,4	38,1	39,5	39,1	38,7	38,9	38,6
Barn 2 år	40,1	39,8	39,4	39,4	39,6	40,4	39,6	39,1	39,6	39,1	38,7	39,9	38,9	38,5	38,3

Tabell 3.21. Sysselsatte mødre med barn 0-15 år etter faktisk arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år															
Midlertidig fravær	38	40	42	42	44	43	42	45	49	46	44	48	46	46	46
1-36 timer	42	39	39	38	37	38	40	38	35	38	36	33	34	33	31
37-40 timer	16	16	15	16	16	15	14	14	12	14	16	14	16	16	17
41 timer +	5	5	5	5	4	4	4	4	4	3	4	4	4	5	5
Barn 3-6 år															
Midlertidig fravær	13	14	13	13	15	14	15	15	17	15	16	18	17	17	17
1-36 timer	60	56	58	56	55	58	58	57	54	54	54	52	50	51	50
37-40 timer	20	21	21	23	22	20	18	20	21	22	22	22	24	25	25
41 timer +	8	9	9	8	8	9	9	9	7	8	9	9	9	7	9
Barn 7-15 år															
Midlertidig fravær	12	12	14	11	14	14	14	16	15	16	15	16	14	15	15
1-36 timer	56	55	54	55	53	53	54	51	52	51	51	50	49	49	49
37-40 timer	22	23	24	25	24	22	23	24	23	24	24	25	27	26	27
41 timer +	10	10	9	9	9	11	9	9	10	9	10	10	10	10	8
Alle (barn 0-15 år)															
Midlertidig fravær	20	21	21	21	22	23	22	23	25	24	24	25	23	22	24
1-36 timer	53	51	50	50	49	50	51	49	48	48	48	46	45	46	45
37-40 timer	20	20	21	22	21	20	19	20	19	20	21	21	23	24	24
41 timer +	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	8

Tabell 3.22. Sysselsatte mødre med barn 0-2 år etter faktisk arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0 år															
Midlertidig fravær	84	94	90	89	90	85	84	91	96	86	95	91	90	83	85
1-36 timer	16	6	10	12	10	10	11	5	5	10	5	5	5	11	10
37-40 timer	-	-	-	-	-	5	5	5	-	5	-	5	5	6	4
41 timer +	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barn 1 år															
Midlertidig fravær	36	39	42	38	41	44	47	44	51	46	45	53	47	46	50
1-36 timer	42	41	39	38	38	39	39	38	33	35	35	31	31	35	29
37-40 timer	19	18	15	18	18	13	11	13	10	14	15	14	17	16	16
41 timer +	3	3	3	6	3	5	3	5	5	5	5	3	6	3	5
Barn 2 år															
Midlertidig fravær	13	10	14	13	10	12	18	14	19	16	16	22	18	19	17
1-36 timer	56	57	54	56	57	57	55	56	53	59	54	50	52	45	50
37-40 timer	22	23	23	22	23	24	20	22	19	19	22	19	21	26	27
41 timer +	9	10	9	9	10	9	8	8	8	5	8	8	9	10	7

Tabell 3.23. Sysselsatte fedre med barn 0-15 år etter faktisk arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år															
Midlertidig fravær	11	9	10	13	12	13	13	12	15	13	14	16	15	16	17
1-36 timer	15	18	18	17	18	19	22	19	19	21	19	20	22	21	20
37-40 timer	39	40	40	38	40	36	35	38	35	39	38	36	39	38	38
41 timer +	34	33	33	32	30	32	31	31	31	28	29	28	24	25	26
Barn 3-6 år															
Midlertidig fravær	13	9	8	9	9	10	10	13	12	12	12	14	12	12	12
1-36 timer	15	15	17	15	17	18	19	17	18	20	19	19	19	21	18
37-40 timer	36	39	39	41	40	35	35	36	38	38	40	40	39	38	41
41 timer +	36	37	37	36	34	37	36	34	32	31	29	27	30	29	28
Barn 7-15 år															
Midlertidig fravær	12	11	10	10	10	12	11	11	13	13	12	12	12	11	12
1-36 timer	14	15	14	13	14	17	18	18	17	18	18	18	19	18	16
37-40 timer	36	39	39	40	39	35	35	35	36	40	39	39	40	42	42
41 timer +	38	36	37	36	37	36	38	36	34	30	30	31	30	30	30
Alle (barn 0-15 år)															
Midlertidig fravær	12	11	10	11	11	12	11	12	13	13	13	14	12	13	13
1-36 timer	15	15	15	15	16	18	20	18	18	19	19	19	19	19	18
37-40 timer	37	39	39	40	40	35	35	36	36	38	39	39	39	40	41
41 timer +	37	35	36	35	34	35	34	34	33	30	29	29	29	28	29

Tabell 3.24. Sysselsatte fedre med barn 0-2 år etter faktisk arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0 år															
Midlertidig fravær	11	8	12	17	8	16	17	15	19	15	15	19	18	17	17
1-36 timer	15	21	15	17	16	16	17	19	19	19	19	19	23	22	17
37-40 timer	41	38	42	38	44	40	35	35	33	35	39	35	36	35	38
41 timer +	33	33	31	29	32	28	30	31	30	31	27	27	23	26	29
Barn 1 år															
Midlertidig fravær	13	13	9	15	9	12	14	12	14	14	15	16	18	18	19
1-36 timer	15	15	17	15	17	20	22	19	18	24	19	23	18	20	21
37-40 timer	38	40	39	38	41	35	33	39	35	38	37	37	41	37	36
41 timer +	34	32	35	33	33	33	31	31	33	24	29	24	22	24	26
Barn 2 år															
Midlertidig fravær	12	9	11	12	12	9	10	9	11	11	13	9	10	12	15
1-36 timer	14	16	16	17	20	19	22	20	21	20	21	23	23	21	20
37-40 timer	40	42	39	39	39	37	37	39	36	40	38	36	40	42	42
41 timer +	35	33	34	32	29	35	31	32	32	29	28	32	28	26	24

Tabell 3.25. Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år	17,3	16,9	16,2	16,9	16,0	16,2	15,9	15,8	14,4	15,3	16,1	14,7	15,5	15,8	16,0
Barn 3-6 år	23,8	23,6	25,0	24,8	24,9	24,4	23,9	24,2	24,1	24,9	24,8	24,8	25,1	24,9	25,4
Barn 7-15 år	25,4	25,7	25,8	26,3	25,9	25,7	25,6	25,8	25,5	25,8	26,3	26,3	26,9	26,5	26,3
Alle (barn 0-15 år)	22,7	22,6	22,9	23,3	22,9	22,5	22,4	22,5	21,9	22,5	23,0	22,7	23,4	23,3	23,4
Barn 0 år	3,5	2,1	2,5	2,3	2,5	3,4	2,9	2,2	1,7	3,1	2,1	2,5	3,6	3,1	2,4
Barn 1 år	18,6	17,4	15,9	17,0	15,8	15,5	14,4	15,0	13,0	14,3	15,4	13,5	15,6	15,8	14,9
Barn 2 år	24,1	24,6	24,5	24,8	24,9	24,9	23,5	24,5	23,8	23,1	24,2	23,1	22,4	23,3	25,0

Tabell 3.26. Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant sysselsatte fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år	37,3	37,1	37,4	36,3	36,1	35,5	35,0	35,1	34,9	34,1	34,4	34,1	32,9	33,3	33,0
Barn 3-6 år	38,2	38,5	38,6	37,9	37,7	37,2	37,1	36,2	36,7	36,0	35,1	34,7	35,5	35,0	35,3
Barn 7-15 år	38,1	38,0	38,6	38,4	38,2	36,9	37,1	37,4	36,4	35,5	35,6	35,8	35,9	35,7	35,7
Alle (barn 0-15 år)	37,9	37,9	38,2	37,6	37,4	36,5	36,5	36,4	36,0	35,2	35,1	35,0	35,0	34,8	34,8
Barn 0 år	36,5	35,4	35,9	35,4	36,0	34,8	34,6	34,9	33,5	34,0	33,4	32,7	31,6	33,8	32,9
Barn 1 år	37,3	37,2	37,5	36,2	36,1	35,0	34,7	35,4	34,7	32,6	34,7	33,0	32,5	31,7	32,1
Barn 2 år	37,8	38,0	38,2	37,0	36,3	36,5	35,6	35,0	35,7	35,7	34,5	36,1	34,1	34,7	33,9

Tabell 3.27. Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant alle mødre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år	11,5	11,5	11,2	11,5	11,1	11,4	11,5	11,5	10,5	11,3	12,0	10,8	11,3	11,5	11,6
Barn 3-6 år	17,4	17,2	18,3	18,7	19,1	18,8	19,3	19,9	19,4	20,5	21,1	20,7	19,4	20,3	20,9
Barn 7-15 år	20,5	20,7	21,1	21,5	21,3	21,5	22,0	22,7	22,2	22,2	22,3	22,7	23,3	22,6	22,6
Alle (barn 0-15 år)	16,9	16,9	17,2	17,6	17,5	17,4	17,9	18,3	17,7	18,3	18,7	18,5	18,8	18,8	18,9
Barn 0 år	2,2	1,4	1,8	1,6	1,7	2,4	2,0	1,7	1,3	2,4	1,6	1,8	2,5	2,2	1,8
Barn 1 år	12,0	11,7	10,4	11,2	10,6	10,7	9,8	10,4	9,2	10,0	11,1	10,2	11,4	11,1	10,7
Barn 2 år	16,7	16,9	17,6	17,3	17,7	17,9	18,2	18,2	17,4	17,6	18,7	16,4	16,7	17,8	18,6

Tabell 3.28. Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant alle fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Barn 0-2 år	34,2	33,9	34,1	33,0	33,2	33,1	33,0	32,9	32,6	32,3	32,3	31,9	29,8	30,4	30,4
Barn 3-6 år	35,6	35,3	35,6	35,4	35,6	35,0	35,0	34,3	34,8	34,2	33,1	31,8	32,6	32,0	32,6
Barn 7-15 år	36,1	35,4	35,5	35,7	35,6	34,6	35,0	35,7	34,2	33,3	33,5	33,1	33,3	33,1	33,0
Alle (barn 0-15 år)	35,3	34,9	35,1	34,8	34,9	34,3	34,4	34,4	33,9	33,3	33,0	32,4	32,1	32,0	32,2
Barn 0 år	33,0	31,8	33,3	32,2	32,8	32,6	32,4	32,1	31,3	31,8	31,8	30,9	27,8	31,4	31,1
Barn 1 år	34,4	34,0	33,4	32,7	33,5	32,5	32,6	33,2	32,1	30,6	32,4	30,9	29,6	28,6	29,6
Barn 2 år	34,6	35,0	35,2	33,9	33,1	34,1	33,6	33,0	33,7	34,5	32,5	33,6	31,0	32,0	30,9

3.2. Hvor mye jobber mor og far til sammen? Arbeidstid blant par av foreldre

3.2.1. Innledning

Statistikk og forskning om foreldres yrkestilknytning og arbeidstid viser ofte mønstre for mødre og fedre hver for seg. Man ser på variasjon og endring blant grupper av mødre og grupper av fedre, mens analyser med paret som enhet er mer sjeldne. Både i Norge og internasjonalt har forskere de senere åra argumentert for at studier av mødre og fedre bør suppleres med analyser av par. Dette gir en bedre forståelse av familienes tidsbruk, av kvinners og menns ulike forhold til familie- og yrkesliv, av parets samlede arbeidstilbud, og av hvordan mor og far i samme par innretter seg i forhold til hverandre. Vi vet at mødres yrkesarbeid har økt betraktelig de siste tiåra, både ved at flere er yrkesaktive, og ved at flere har full jobb. Fremdeles har imidlertid omtrent halvparten av de yrkesaktive mødrene deltidsarbeid. De fleste fedre har derimot full jobb, og mange har svært lang arbeidstid. Etter hvert som mødre har økt sitt yrkesarbeid, samtidig som det kun er beskjedne endringer å spore blant fedre, har mange vært bekymret for at dagliglivet i barnefamilie er vel hektisk, særlig når både mor og far har krevende karrierejobber. Men hvor vanlig er det egentlig med slike tilpasninger, og hvor mange par har to fulle jobber? Er det slik at når mor jobber mye, så jobber far også mye, eller er hovedmønsteret snarere at mors deltid legger til rette for fedres lange arbeidsdager? Og hva med mødre som jobber mye - har de en partner som jobber mindre enn dem selv?

I USA har Jacobs og Gerson (1998 og 2001) vært ivrige talsmenn for paranalyser i studier av arbeidstid. De viser blant annet hvordan analyser av par kan nyansere forklaringene på hvorfor flere enn før rammes av tidsklemma. Et viktig poeng er da at det ikke først og fremst er den individuelle arbeidstiden som har økt, slik det ofte er blitt hevdet (Schor 1992, Hochschild 1997). Flere toinntektsfamilier innebærer imidlertid at færre arbeidstakere nå har en partner som tar hånd om hus og barn på heltid. Selv om toinntektsfamilier nå bare bruker litt mer tid i yrkeslivet enn hva toinntektsfamilier gjorde før, er det altså blitt langt flere toinntektsfamilier. I Norge viste Iversen (1986) hvordan analyser av par kan gi en bedre forståelse av forholdet mellom mors og fars arbeidstid, enn det vi får ved å studere mødre og fedre for deg. Likevel har det vært få slike studier i Norge, i hvert fall innen den kvantitative forskningen. Enkelte bidrag er imidlertid kommet. På grunnlag av en undersøkelse fra begynnelsen av 1990-tallet blant foreldre i utvalgte yrkesgrupper, viser Abrahamsen og Storvik (2002) hvordan den samlede arbeidstiden i par varierer sterkt mellom yrkesgrupper. I mannsdominerte yrker har gjerne både mor og far lang

arbeidstid, og det er først og fremst variasjoner i mors arbeidstid som bidrar til forskjeller i pars arbeidstid. Brandth og Kvande (2003) har sett på arbeidstiden blant foreldre med helt små barn, og finner blant annet at fedre med lang arbeidstid nesten alltid har en partner som jobber mindre enn dem selv, mens dette sjelden er tilfelle for mødre med lang arbeidstid. Kitterød (2004, 2005, 2006) har undersøkt arbeidstid blant par av småbarnsforeldre (barn 0-6 år) og viser blant annet at barnefamilier i Norge jevnt over bruker ganske mye tid i yrkeslivet, men få par har en samlet arbeidstid som overstiger to fulle jobber. Det er først og fremst mors arbeidstid som varierer. Det at mødre ofte jobber deltid og en del ikke er yrkesaktive, gjør at mange par har forholdsvis kort samlet arbeidstid. Sjenerøse permisjonsordninger åpner dessuten for pustehull fra yrkeslivet når barna er små, først og fremst i barnets første leveår, men også når barna er 1-2 år.

Dette kapitlet viser arbeidstid blant par av foreldre med barn i alderen 2-17 år. Foreldre med helt små barn, altså perioder da mange har foreldrepermisjon, holdes utenfor, men arbeidstid blant par med helt små barn er diskutert i tidligere analyser basert på et annet datamateriale (jf over). Det presenteres tall for alle gifte/samboende foreldrepar under ett, samt fordelinger gruppert etter yngste barns alder, antall barn og foreldrenes utdanningsnivå yrkestilknytning. Analysene er basert på EU-SILC 2005, en norsk undersøkelse som inngår som en del av EUs undersøkelse om inntekt og levekår.¹⁵

Framstillingen er rent deskriptiv, og det drøftes ikke hvilke avveininger som ligger bak de mønstrene vi observerer, og heller ikke om pars tilpasninger er i tråd med begge parters ønsker, eller en følge av at den ene har innrettet seg etter den andre. Mødres og fedres arbeidstid er resultat av egne preferanser og av muligheter og begrensninger på flere områder. Det vil ha betydning hvor mye tid man ønsker å tilbringe med barna, hvilke muligheter man har for å få tilfredsstillende barnetilsyn, hvordan det lokale arbeidsmarkedet ser ut og hvilke føringer arbeidsplassen gir for deltids-, heltids- og overtidsarbeid. Også partnerens arbeidstid og forholdet mellom partenes lønnsnivå er viktig. Det norske arbeidsmarkedet er fremdeles sterkt kjønnsdelt (Håland og Daugstad 2003), og lønnsnivået er gjerne høyere i typiske mannsyrker enn i typiske kvinneyrker. Dessuten er menn ofte på arbeidsplasser med lite tradisjon for deltidsarbeid og sterke forventninger om ekstraarbeid og overtid, mens mange kvinner er på arbeidsplasser der deltid er utbredt og akseptert (Abrahamsen 2002). Mødre og fedre møter også ulike normer for hvordan de bør være gode foreldre (Ellingsæter og Leira 2006). Mens full jobb for mor ofte antas å gi stress og mas for familien, sees det ikke som noe problem at far har full jobb. Det er først når far jobber veldig mye, at dette kan oppfattes som problematisk.

Selv om det er arbeidstiden blant par som er tema i dette kapitlet, vises også enkelte tabeller for mødre og fedre hver for seg. Dette gir en bedre forståelse av tallene for par. Kapitlet er bygd opp som følger: I neste avsnitt omtales datagrunnlaget og analysevariablene. I avsnitt 3 beskrives arbeidstiden blant mødre og fedre hver for seg. I avsnitt 4 vises ulike kombinasjoner av yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldrepar. I avsnitt 5 vises den samlede arbeidstiden blant par, og i avsnitt 6 diskuteres forholdet mellom mors og fars arbeidstid blant par. Avsnitt 7 viser endringer i pars arbeidstid siden 1980-tallet, og avsnitt 8 gir en kort oppsummering. Tabellene er samlet bak i hvert avsnitt.

3.2.2. Data og definisjoner

Om EU-SILC

Det finnes ikke så mange datakilder med gode opplysninger om yrkesarbeid blant par. Gjennom Arbeidskraftundersøkelsen, som er den viktigste kilden til kunnskap om befolkningens arbeidsmarkedsatferd, kan vi studere yrkestilpasninger for gifte, men foreløpig ikke for samboende par. Ettersom mange foreldre er samboere, særlig mens barna er små, kan vi få et skjevt bilde av arbeidstiden blant foreldrepar dersom vi bare ser på de gifte. Analysene i dette kapitlet er basert på EU-SILC

¹⁵ SILC står for Statistics on Income and Living Conditions.

2005, jf. kapittel 1.2 for mer informasjon om denne og de begrepsdefinisjoner som er brukt.

De fleste tabellene i dette kapitlet viser arbeidstiden for samtlige foreldrepar, også for dem der en eller begge parter ikke er sysselsatt. Arbeidstiden for dem som ikke er sysselsatt, er da satt til null timer. I studier av arbeidstid vises ofte arbeidstiden kun for de sysselsatte. Her ønsker vi imidlertid å vise hvor mye tid samtlige gifte/samboende foreldrepar bruker til yrkesarbeid. Da er det nødvendig å inkludere også par der en eller begge parter ikke er sysselsatte.

I dette kapitlet ser vi på arbeidstiden blant gifte og samboende foreldre med minst ett barn under 18 år i husholdningen. Foreldre med barn under to år holdes utenfor i analysene ettersom det ikke ble kartlagt om folk hadde foreldrepermisjon på intervju tidspunktet. Særlig mødre, men også fedre, er ofte borte fra jobb med permisjon når barna er under to år. Så lenge vi ikke har opplysninger om dette, vet vi ikke hvordan vi skal tolke opplysningene om arbeidstid fra foreldre med helt små barn. En del oppgir kanskje hvor mye de vanligvis jobbet før de tok permisjon, mens de på intervju tidspunktet har permisjon og egentlig ikke bruker noe tid til yrkesarbeid. Vi kan dermed lett få et overdrevent inntrykk av hvor mye foreldre med helt små barn jobber.

Tabellene er gruppert etter følgende variabler:

- Yngste barns alder
- En kombinert variabel for yngste barns alder og antall barn i husholdningen
- Foreldrenes utdanningsnivå (mors utdanning, fars utdanning og forholdet mellom partenes utdanning)
- Foreldrenes arbeidstid. Selv om parets arbeidstid er en av de viktigste analysevariablene i notatet, benyttes mors, fars og parets arbeidstid også som grupperingsvariabler i en del tabeller. Slik kan vi se hvordan parets arbeidstid varierer med hver av partenes arbeidstid og også med parets arbeidstid.

Grupperingsvariablene er nærmere definert i rammen på neste side. Tabell 3.29 viser prosentfordelinger for disse variablene.

Grupperingsvariabler

Variabelen *Yngste barns alder* refererer til barnets alder på intervjutidspunktet. Den skiller mellom følgende aldersgrupper: 2-3 år, 4-5 år, 6-10 år og 11-17 år.

Variabelen *Yngste barns alder og antall barn* kombinerer opplysninger om barnas alder og antall barn i husholdningen. For å få tilstrekkelig antall observasjoner i hver kategori, skilles det kun mellom to aldersgrupper, nemlig dem med yngste barn 2-5 år og dem med yngste barn 6-17 år. For hver av disse gruppene skilles det mellom dem som har ett, to og tre eller flere barn.

Variablene *Mors utdanningsnivå*, *Fars utdanningsnivå* og *Utdanning for paret* er laget ut fra SSBs utdanningsregister. Det skilles mellom tre utdanningsnivåer: fullført utdanning på ungdomskole- eller videregående skolenivå, fullført utdanning fra universitet eller høyskole ett til fire år, og fullført utdanning fra universitet eller høyskole minst fem år. Denne inndelingen gir mange observasjoner i den første gruppa og få i den siste. Selv om relativt få foreldre har lang universitetsutdanning, har jeg valgt å skille ut dette som en egen gruppe fordi de høyest utdannede foreldrene er mye framme i den offentlige debatten, og fordi de ofte skiller seg fra dem med kortere utdanning både når det gjelder holdninger til likedeling av familie- og yrkesarbeid og faktiske tilpasninger i tid brukt til betalt og ubetalt arbeid. Eksempelvis er mødre med lang utdanning gjerne mer positive til likedeling mellom menn og kvinner av arbeidsoppgaver ute og hjemme enn hva kvinner med kortere utdanning er (Ellingsæter m. fl. 1994 og 1997), de går raskere tilbake til jobb etter barnefødsler og arbeider oftere heltid (Rønsen og Sundström 1996, Kjeldstad og Nymoen 2004, Rønsen 2004). Blant dem som inngår i analysene her, hadde 7 prosent av mødrene og 12 prosent av fedrene lang universitetsutdanning. I 4 prosent av parene hadde begge parter lang universitetsutdanning. For enkelte av foreldrene gav ikke SSBs utdanningsregister gode opplysninger om utdanning. Disse er holdt utenfor i tabeller som sorterer etter foreldrenes utdanningsnivå.

Også når det gjelder kombinasjonen av partenes utdanning, har jeg valgt å skille ut par der en eller begge har lang utdanning. Det skilles mellom følgende seks grupper: Begge parter har høyeste utdanning fra videregående skole eller kortere, én har utdanning fra videregående skole og én har universitetsutdanning inntil fire år, begge har universitetsutdanning inntil fire år, far har minst fem års universitetsutdanning og mor har kortere utdanning, mor har minst fem års universitetsutdanning og far har kortere utdanning, begge parter har minst fem års universitetsutdanning. Ettersom det er ganske få observasjoner i noen av kategoriene, skal det store prosentforskjeller til mellom gruppene for at forskjellene skal være statistisk signifikante.

For mors arbeidstid skilles det mellom følgende fem kategorier: Ikke sysselsatt, vanlig ukentlig arbeidstid 1-19 timer, vanlig ukentlig arbeidstid 20-36 timer, vanlig ukentlig arbeidstid 37-44 timer og vanlig ukentlig arbeidstid 45 timer eller mer. De samme kategoriene benyttes for fedre, bortsett fra at kategoriene to og tre er slått sammen (vanlig ukentlig arbeidstid 1-36 timer).

Det er viktig å være klar over at skillet som gjøres her mellom en vanlig ukentlig arbeidstid på 1-36 timer på den ene side, og 37 timer eller mer på den annen, ikke tilsvarer arbeidskraftundersøkelsens (AKUs) skille mellom deltid og heltid. For det første kartlegger man i AKU avtalt, og ikke vanlig, ukentlig arbeidstid. For det andre spør man dem som har en avtalt arbeidstid på 32-36 timer, om dette er deltid eller heltid. De som oppgir at dette utgjør heltid, blir kategorisert som heltidsarbeidende. Man kan altså regnes som heltidsarbeidende selv om arbeidstiden er under 37 timer per uke. I dette kapitlet skiller jeg ikke mellom heltid og deltid, men foretar en inndeling ut fra antall timer man vanligvis arbeider per uke. Det kan godt tenkes at noen av dem som vanligvis jobber under 37 timer per uke, har full jobb. I avsnitt 7 bruker jeg imidlertid betegnelsene deltid og heltid i en av tabellene. Her sammenligner jeg med resultater fra en rapport av Iversen (1986) og følger hennes terminologi.

Tabell 3.29. Frekvenser for grupperingsvariablene i tabellene. Prosent

	Prosent	Antall observasjoner
Yngste barns alder		
2-3 år	19	253
4-5 år	16	216
6-10 år	31	415
11-17 år	35	461
Yngste barns alder og antall barn		
Yngste barn 2-5 år, 1 barn	5	58
Yngste barn 2-5 år, 2 barn	17	225
Yngste barn 2-5 år, 3 barn +	14	186
Yngste barn 6-17 år, 1 barn	13	168
Yngste barn 6-17 år, 2 barn	31	421
Yngste barn 6-17 år, 3 barn +	21	287
Mors utdanningsnivå		
Videregående skole	60	813
Universitet, t.o.m. 4 år	30	406
Universitet, 5 år +	7	90
Uoppgitt	3	36
Fars utdanningsnivå		
Videregående skole	65	876
Universitet, t.o.m. 4 år	19	256
Universitet, 5 år +	12	157
Uoppgitt	4	56
Utdanning for paret		
Begge videregående skole	48	645
En videregående / en universitet, t.o.m. 4 år	23	314
Begge universitet t.o.m. 4 år	9	118
Far universitet 5 år +/- mor kortere utdanning	8	102
Mor universitet 5 år +/- far kortere utdanning	3	36
Begge universitet 5 år +	4	51
Uoppgitt	6	79
Mors arbeidstid		
Ikke sysselsatt	15	208
1-19 timer per uke	11	149
20-36 timer per uke	34	464
37-44 timer per uke	34	455
45 timer + per uke	5	69
Fars arbeidstid		
Ikke sysselsatt	6	77
1-36 timer per uke	8	110
37-44 timer per uke	58	786
45 timer + per uke	28	372
Parets arbeidstid		
0-39 timer per uke	14	182
40-49 timer per uke	6	75
50-59 timer per uke	10	132
60-69 timer per uke	17	234
70-79 timer per uke	33	438
80-89 timer per uke	11	154
90 timer + per uke	10	130
Totalt	100	1345

Kilde: EU-SILC 2005

3.2.3. Arbeidstid blant mødre og fedre

Vi vet at mødre har fått en sterkere yrkestilknytning de siste tiåra. Andelen sysselsatte har økt, færre har kort deltidsarbeid og flere arbeider heltid eller lang deltid. Samtidig innebærer de bedre permisjonsrettighetene på 1990-tallet at den faktiske arbeidstiden har økt lite for dem med helt små barn siden begynnelsen av 1990-tallet. I SSBs arbeidskraftundersøkelser registreres både den avtalte og den faktiske arbeidstiden (se kap. 1.2). For foreldre, og særlig mødre, med helt små barn, så man et økende gap mellom avtalt og faktisk arbeidstid på 1990-tallet (kap. 3.1). Eksempelvis vil en som har full jobb, men som har permisjon hele den uka man kartlegger, bli registrert med en avtalt arbeidstid på 38 timer per uke, men en faktisk arbeidstid på null timer. Jo lengre permisjonen er, jo større blir avstanden mellom avtalt og faktisk arbeidstid for foreldre med små barn. I dette notatet ser vi imidlertid på mødre, fedre og par med barn 2-17 år. Når barna er to år, er forholdsvis få foreldre hjemme med permisjon.

Mens deltidsarbeid er vanlig blant mødre, vet vi at de aller fleste fedre har full jobb, og en del jobber mer enn vanlig heltid. På 1980-tallet så man en viss økning i andelen fedre med lang ukentlig arbeidstid, men denne tendensen snudde på 1990-tallet. Lang arbeidstid er imidlertid fremdeles utbredt. Mange fedre er en del borte fra jobb i barnas to første leveår, en praksis som ble mer utbredt på 1990-tallet og som trolig reflekterer de bedre permisjonsrettighetene for fedre, særlig fedrekvoten. Mødrene tar imidlertid fremdeles det meste av foreldrepermisjonen. Ettersom analysene i dette notatet gjelder for fedre med barn to år og over, vil vi i liten grad se spor av fedres permisjonsuttak.

Tabell 3.30 viser yrkestilknytning og arbeidstid blant gifte/samboende mødre med barn i ulike aldersgrupper basert på EU-SILC 2005. 85 prosent av mødrene var sysselsatt. 15 prosent var ikke sysselsatt og hadde dermed en arbeidstid på 0 timer per uke. 11 prosent arbeidet 1-19 timer per uke, 34 prosent arbeidet 20-36 timer per uke, en tilsvarende andel arbeidet 37-44 timer per uke, mens 5 prosent arbeidet minst 45 timer per uke. I gjennomsnitt hadde mødrene en vanlig ukentlig arbeidstid på 27,3 timer. Dette tallet er såpass lavt fordi det omfatter samtlige gifte/samboende mødre, også dem som ikke er sysselsatt. Dette skiller seg fra det som ofte er praksis ellers, nemlig at arbeidstiden beregnes kun for de sysselsatte. Det er beskjedne forskjeller i yrkestilknytning og arbeidstid mellom mødre med barn i ulike aldersgrupper. Når barna først er blitt to år, ser det altså ut til at mødre har en ganske stabil tilknytning til arbeidsmarkedet, uavhengig av yngste barns alder.

Tabell 3.31 viser arbeidstiden for de sysselsatte mødrene. Den gjennomsnittlige arbeidstiden var da 32,3 timer per uke. 13 prosent av de sysselsatte hadde en vanlig arbeidstid på 1-19 timer per uke, 41 prosent arbeidet 20-36 timer per uke, 40 prosent arbeidet 37-45 timer per uke, og 6 prosent arbeidet minst 45 timer per uke. Også her ser vi små forskjeller etter yngste barns alder.

Tabell 3.32 viser sysselsetting og arbeidstid blant gifte/samboende fedre. 94 prosent av fedrene var sysselsatte, og de resterende 6 prosent hadde altså en arbeidstid på 0 timer per uke. 2 prosent av fedrene arbeidet 1-19 timer per uke, 7 prosent arbeidet 20-36 timer per uke, 58 prosent arbeidet 37-44 timer per uke, og hele 28 prosent arbeidet minst 45 timer per uke. I gjennomsnitt hadde fedrene en vanlig ukentlig arbeidstid på 39,5 timer per uke. Som for mødre, er det relativt beskjedne forskjeller mellom fedre med barn i ulike aldersgrupper.

I og med at de fleste fedre er sysselsatt, ligger den gjennomsnittlige arbeidstiden for de sysselsatte forholdsvis nær gjennomsnittet for alle fedre. I gjennomsnitt hadde de sysselsatte en vanlig ukentlig arbeidstid på 41,9 timer per uke (tabell 3.33). 2 prosent arbeidet 1-19 timer per uke, 7 prosent arbeidet 20-36 timer per uke, 62 prosent arbeidet 37-44 timer per uke, og 29 prosent arbeidet minst 45 timer per uke.

De som ikke var sysselsatt, samt de som arbeidet under 32 timer per uke, ble spurt hva de betraktet som sin hovedsakelige virksomhet. Blant de mødrene som ikke var sysselsatt, karakteriserte 30 prosent seg selv som hjemmearbeidende (tabell 3.34). En tilsvarende andel betraktet seg hovedsakelig som arbeidsuføre. 16 prosent oppgav at de var arbeidsledige, mens 17 prosent oppgav at de var studenter. Blant de sysselsatte mødrene som jobbet under 32 timer per uke, oppgav hele 63 prosent at de betraktet seg selv hovedsakelig som yrkesaktive. De øvrige var enten hjemmearbeidende (13 prosent), arbeidsuføre (10 prosent), studenter (6 prosent) eller arbeidsledige (6 prosent).

For fedre er bildet litt annerledes. Bare 3 prosent av de ikke sysselsatte betraktet seg hovedsakelig som hjemmearbeidende, mens 40 prosent betraktet seg selv som arbeidsuføre, 21 prosent som arbeidsledige og 16 prosent som studenter. Blant de sysselsatte fedrene som arbeidet mindre enn 32 timer per uke, betraktet kun 37 prosent yrkesarbeid som sin hovedsakelige virksomhet. 26 prosent betraktet seg hovedsakelig som arbeidsuføre og 13 prosent som arbeidsledige.

Tabell 3.30. Sysselsetting og arbeidstid blant mødre med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder. Prosent og gjennomsnitt

	Sysselsatt			Arbeidstid, timer per uke						Antall personer	
	Ja	Nei	Totalt	0 timer	1-19	20-36	37-44	45	Totalt		Gj.snitt
				Timer	timer	timer	timer	timer +			
Alle	85	15	100	15	11	34	34	5	100	27,3	1345
Yngste barns alder											
2-3 år	83	17	100	17	11	36	31	5	100	26,6	253
4-5 år	86	14	100	14	12	34	37	3	100	26,8	216
6-10 år	84	16	100	16	9	36	34	5	100	27,4	415
11-17 år	85	15	100	15	12	32	34	6	100	27,7	461

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.31 Arbeidstid per uke blant sysselsatte mødre med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder. Prosent og gjennomsnitt

	1-19	20-36	37-44	45	Totalt	Gj.snitt	Antall personer
	timer	timer	timer	timer +			
Alle	13	41	40	6	100	32,3	1137
Yngste barns alder							
2-3 år	13	43	37	6	100	31,9	211
4-5 år	14	39	43	4	100	31,3	185
6-10 år	11	43	40	7	100	32,5	350
11-17 år	15	38	41	7	100	32,7	391

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.32. Sysselsetting og arbeidstid blant fedre med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder. Prosent og gjennomsnitt

	Sysselsatt			Arbeidstid, timer per uke						Antall personer	
	Ja	Nei	Totalt	0	1-19	20-36	37-44	45	Totalt		Gj. snitt
				timer	Timer	timer	timer	timer +			
Alle	94	6	100	6	2	7	58	28	100	39,5	1345
Yngste barns alder											
2-3 år	94	6	100	6	1	6	64	23	100	39,1	253
4-5 år	92	8	100	8	1	3	60	28	100	38,5	216
6-10 år	95	5	100	5	3	7	57	29	100	39,5	415
11-17 år	95	5	100	5	2	8	56	29	100	40,2	461

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.33. Arbeidstid per uke blant sysselsatte fedre med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder. Prosent og gjennomsnitt

	1-19 timer	20-36 timer	37-44 timer	45 timer +	Totalt	Gj.snitt	Antall personer
Alle	2	7	62	29	100	41,9	1268
Yngste barns alder							
2-3 år	1	6	68	25	100	41,6	238
4-5 år	1	3	65	31	100	41,8	199
6-10 år	3	7	60	30	100	41,7	394
11-17 år	1	9	59	30	100	42,4	437

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.34. Hovedsakelig virksomhet blant ulike grupper av mødre og fedre

	Mødre		Fedre	
	Ikke sysselsatt	Sysselsatt, jobber under 32 timer	Ikke sysselsatt	Sysselsatt, jobber under 32 timer
Yrkesarbeid	0	63	3	37
Arbeidsledig	16	6	21	13
Student	17	6	16	9
Alders- eller førtidspensjonist	-	-	8	6
Arbeidsufør	30	10	40	26
Vernepliktig, sivilarbeider	-	-	1	1
Hjemmearbeidende	30	13	3	1
Annet	7	2	9	8
Antall personer	208	708	77	134

Kilde: EU-SILC 2005

3.2.4. Ulike kombinasjoner av yrkestilknytning og arbeidstid blant par

I dette avsnittet vises ulike kombinasjoner av yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldrepar. Tabellene 3.35-3.38 viser andel par der ingen er sysselsatt, der bare mor er sysselsatt, der bare far er sysselsatt, og der begge parter er sysselsatt. Fordeelingen vises for grupper av par sortert etter yngste barns alder, yngste barns alder og antall barn, foreldrenes utdanningsnivå og foreldrenes arbeidstid.

Parets sysselsetting: Ingen, en eller begge

Ser vi alle gifte/samboende foreldrepar med barn 2-17 år under ett, var begge parter sysselsatt i 81 prosent av parene (tabell 3.35). I 13 prosent av parene var bare far sysselsatt. I kun 4 prosent av parene var bare mor sysselsatt, og i 2 prosent av parene var ingen av partene sysselsatt. Mønsteret gjelder uansett yngste barns alder og uansett antall barn i husholdningen (tabellene 3.35 og 3.36). Derimot ser vi visse forskjeller mellom ulike utdanningsgrupper, først og fremst i andelen par der begge er sysselsatt, og der bare far er sysselsatt (tabell 3.37). Det er vanligere at bare far er sysselsatt i par med kort utdanning enn i par med lengre utdanning. Sorterer vi etter mors utdanningsnivå, ser vi at 17 prosent av parene der mor hadde videregående skole som høyeste utdanning, hadde en tilpasning med far i jobb og mor ikke sysselsatt. I par der mor hadde lengre utdanning, gjaldt dette bare 6-7 prosent. I par der begge hadde videregående skole som sin høyeste utdanning, hadde 19 prosent en tilpasning med far i jobb og mor hjemme. For par med samtlige øvrige utdanningskombinasjoner gjaldt dette betraktelig færre. Tilsvarende er en tilpasning med begge parter i jobb mindre vanlig der mor, far, eller begge har kort utdanning, enn i andre par. Aller vanligst er det med to jobber når begge parter har lang utdanning. I hele 96 prosent av parene der både mor og far hadde lang universitetsutdanning, var begge parter sysselsatt.

I tabell 3.38 er parets yrkestilknytning gruppert etter mors, fars og parets arbeidstid. Her er det en del tomme celler ettersom analysevariabelen til dels er konstruert ut fra grupperingsvariablene. Ellers kan vi merke oss at når parets samlede arbeidstid overstiger 60 timer per uke, er nesten alltid både mor og far sysselsatte. Det er altså uvanlig med en ekstrem skjevdeling av partenes yrkesinnsats, slik at den ene er hjemme, mens den andre har arbeidsuker på mer enn 60 timer.

Parets sysselsetting og arbeidstid

Tabellene 3.39-3.42 viser ulike kombinasjoner for parets sysselsetting og arbeidstid. For begge parter har jeg skilt mellom dem som ikke er sysselsatt, dem som er sysselsatt og arbeider 1-36 timer per uke, og dem som er sysselsatt og arbeider

minst 37 timer per uke. Dette gir ni mulige kombinasjoner for paret. Som vi kunne vente, er den mest utbredte tilpasningen at mor arbeider 1-36 timer per uke, mens far arbeider minst 37 timer. 40 prosent av parene har en slik ordning. I 34 prosent av parene arbeider begge minst 37 timer per uke. I 12 prosent av parene er mor ikke sysselsatt, mens far arbeider minst 37 timer per uke. Alle de øvrige tilpasningene er relativt sjeldne. Dette mønsteret varierer lite med yngste barns alder (tabell 3.39). Det er imidlertid en viss tendens til at par med tre barn noe sjeldnere har en tilpasning der begge foreldre jobber minst 37 timer per uke, enn hva som er tilfellet for dem med ett eller to barn (tabell 3.40). Forskjellene er imidlertid små og gjelder først og fremst for dem med barn 2-5 år.

Sorterer vi etter partenes utdanningsnivå, ser vi at en tilpasning der begge parter arbeider minst 37 timer per uke, er langt mer utbredt blant par med lang utdanning enn blant dem med kortere utdanning (tabell 3.41). Det er særlig mors utdanning som har betydning. I den lille gruppen av par der begge parter har lang universitetsutdanning, har hele 72 prosent en tilpasning der begge arbeider minst 37 timer per uke. I de øvrige utdanningsgruppene er det stort sett mer vanlig, eller like vanlig, at mor er sysselsatt 1-36 timer per uke, mens far jobber minst 37 timer.

Vi ser ellers, som vi kunne vente, at en tilpasning der begge parter arbeider minst 37 timer per uke er vanligst når mor jobber mye (tabell 3.42).

*Andel par der begge jobber
minst 37 timer*

Ettersom debatten om tidspress i barnefamilier har dreid seg mye om foreldre som jobber mye, har jeg konstruert en del mål som viser andel par med ulike kombinasjoner av ganske lang arbeidstid (minst 37 timer per uke). Disse kategoriene er ikke gjensidig utelukkende. I 34 prosent av parene arbeider altså begge parter minst 37 timer per uke (tabell 3.43), noe som også ble vist i tabell 3.39. Det er imidlertid ikke så vanlig at begge parter arbeider utover det som er arbeidstiden i en vanlig full jobb. I 8 prosent av parene har begge parter en vanlig ukentlig arbeidstid på minst 40 timer, og i kun 3 prosent av parene har begge en ukentlig arbeidstid på minst 45 timer. Vi ser ellers at i 10 prosent av parene arbeider mor 37-39 timer per uke, mens far arbeider minst 40 timer, og i 7 prosent av parene arbeider mor 37-44 timer per uke, mens far arbeider minst 45 timer. Disse mønstrene varierer forholdsvis lite etter yngste barns alder og antall barn (tabellene 3.43 og 3.44).

Igjen ser vi imidlertid store forskjeller mellom par med ulikt utdanningsnivå, og det er særlig mors utdanning som har betydning (tabell 3.45). I hele 23 prosent av parene der mor har lang universitetsutdanning, arbeider begge parter minst 40 timer per uke. I par der begge har lang utdanning, gjelder dette nesten 31 prosent av parene. Selv blant høyt utdannede par er det imidlertid sjelden at begge parter arbeider minst 45 timer per uke. Dette gjelder 11 prosent av parene der mor har lang utdanning og 12 prosent av parene der begge parter har lang utdanning.

Igjen får vi en del tomme celler når analysevariabelen grupperes etter partenes arbeidstid (tabell 3.46). Ettersom det særlig er variasjoner i mors arbeidstid som bidrar til variasjoner i pars arbeidstid, er andelen par der begge jobber mye, klart høyest når mor har lang arbeidstid. En samlet arbeidstid for paret på minst 90 timer per uke rommer ulike tilpasninger. I en tredel av disse parene er det slik at begge parter har lang arbeidstid, minst 45 timer per uke. I en like stor andel (38 prosent) er det imidlertid særlig far som jobber veldig mye, mens mor arbeider 37-44 timer per uke. Det er sjelden slik at mor arbeider veldig mye, mens far arbeider mindre.

Tabell 3.35. Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning, i grupper for yngste barns alder. Prosent

	Ingen sysselsatt	Mor sysselsatt, ikke far	Far sysselsatt, ikke mor	Begge sysselsatt	Totalt	Antall par
Alle	2	4	13	81	100	1345
Yngste barns alder						
2-3 år	2	4	14	80	100	253
4-5 år	3	5	11	81	100	216
6-10 år	1	4	14	81	100	415
11-17 år	2	4	13	81	100	461

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.36. Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning, i grupper for yngste barns alder og antall barn. Prosent

	Ingen sysselsatt	Mor sysselsatt, ikke far	Far sysselsatt, ikke mor	Begge sysselsatt	Totalt	Antall par
Yngste barns alder og antall barn						
Yngste barn 2-5 år, 1 barn	2	-	17	81	100	58
Yngste barn 2-5 år, 2 barn	2	3	9	86	100	225
Yngste barn 2-5 år, 3 barn +	4	7	16	74	100	186
Yngste barn 6-17 år, 1 barn	1	4	18	77	100	168
Yngste barn 6-17 år, 2 barn	2	3	12	83	100	421
Yngste barn 6-17 år, 3 barn +	2	3	15	80	100	287

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.37. Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning, i grupper for foreldrenes utdanningsnivå. Prosent

	Ingen sysselsatt	Mor sysselsatt, ikke far	Far sysselsatt, ikke mor	Begge sysselsatt	Totalt	Antall par
Mors utdanningsnivå						
Videregående skole	2	4	17	76	100	784
Universitet, t.o.m. 4 år	-	3	7	91	100	395
Universitet, 5 år +	-	2	6	92	100	87
Fars utdanningsnivå						
Videregående skole	2	4	16	77	100	861
Universitet, t.o.m. 4 år	1	2	8	89	100	252
Universitet, 5 år +	-	2	6	92	100	153
Utdanning for paret						
Begge videregående skole	2	4	19	74	100	645
En videregående / en universitet, t.o.m. 4 år	-	4	8	88	100	314
Begge universitet t.o.m. 4 år	-	1	5	94	100	118
Far universitet 5 år +/- mor kortere utdanning	-	3	7	90	100	102
Mor universitet 5 år +/- far kortere utdanning	-	5	8	86	100	36
Begge universitet 5 år +	-	-	4	96	100	51

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.38. Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid. Prosent

	Ingen sysselsatt	Mor sysselsatt, ikke far	Far sysselsatt, ikke mor	Begge sysselsatt	Totalt	Antall par
Mors arbeidstid						
Ikke sysselsatt	13	-	87	-	100	208
1-19 timer	-	4	-	96	100	149
20-36 timer	-	5	-	95	100	464
37-44 timer	-	4	-	96	100	455
45 timer +	-	3	-	97	100	69
Fars arbeidstid						
Ikke sysselsatt	35	65	-	-	100	77
1-36 timer	-	-	18	82	100	110
37-44 timer	-	-	13	87	100	786
45 timer +	-	-	15	85	100	372
Parets arbeidstid						
0-39 timer per uke	15	25	57	4	100	182
40-49 timer per uke	-	5	57	37	100	75
50-59 timer per uke	-	1	15	84	100	132
60-69 timer per uke	-	-	4	96	100	234
70-79 timer per uke	-	-	1	99	100	438
80-89 timer per uke	-	-	1	99	100	154
90 timer + per uke	-	-	1	99	100	130

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.39. Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for yngste barns alder. Prosent

	Ingen syssel- satt	Mor ikke syssel- satt, far 1-36 timer	Mor ikke syssel- satt, far 37 timer +	Far ikke syssel- satt, mor 1-36 timer	Far ikke syssel- satt, mor 37 timer +	Mor 1-36 timer, far 1-36 timer	Mor 1-36 timer, far 37 timer +	Far 1-36 timer, mor 37 timer +	Begge 37 timer +	Totalt	Antall par
Alle	2	2	12	2	2	3	40	4	34	100	1345
Yngste barns alder											
2-3 år	2	1	13	3	1	2	42	3	32	100	253
4-5 år	3	1	10	2	3	2	42	1	36	100	216
6-10 år	1	2	13	2	1	3	39	5	33	100	415
11-17 år	2	2	11	2	2	4	39	4	35	100	461

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.40. Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning og arbeidstid, i grupper for yngste barns alder og antall barn. Prosent

	Ingen syssel- satt	Mor ikke syssel- satt, far 1-36 timer	Mor ikke syssel- satt, far 37 timer +	Far ikke syssel- satt, mor 1-36 timer	Far ikke syssel- satt, mor 37 timer +	Mor 1-36 timer, far 1-36 timer	Mor 1-36 timer, far 37 timer +	Far 1-36 timer, mor 37 timer +	Begge 37 timer +	Totalt	Antall par
Yngste barns alder og antall barn											
Yngste barn 2-5 år, 1 barn	2	-	17	-	-	5	40	2	35	100	58
Yngste barn 2-5 år, 2 barn	2	1	8	1	2	1	42	2	40	100	225
Yngste barn 2-5 år, 3 barn +	4	2	15	4	2	2	43	3	26	100	186
Yngste barn 6-17 år, 1 barn	1	4	14	2	2	4	35	4	35	100	168
Yngste barn 6-17 år, 2 barn	2	1	11	2	1	4	39	4	36	100	421
Yngste barn 6-17 år, 3 barn +	2	2	13	2	2	4	41	4	31	100	287

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.41. Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning og arbeidstid, i grupper for foreldrenes utdanningsnivå. Prosent

	Ingen syssel- satt	Mor ikke syssel- satt, far 1-36 timer	Mor ikke syssel- satt, far 37 timer +	Far ikke syssel- satt, mor 1-36 timer	Far ikke syssel- satt, mor 37 timer +	Mor 1-36 timer, far 1-36 timer	Mor 1-36 timer, far 37 timer +	Far 1-36 timer, mor 37 timer +	Begge 37 timer +	Totalt	Antall par
Mors utdanningsnivå											
Videregående skole	2	2	15	3	2	4	42	3	28	100	784
Universitet, t.o.m. 4 år	-	0	6	2	1	3	42	5	40	100	395
Universitet, 5 år +	-	-	6	-	2	2	22	7	61	100	87
Fars utdanningsnivå											
Videregående skole	2	2	14	3	1	4	40	4	30	100	861
Universitet, t.o.m. 4 år	1	1	8	1	1	3	43	2	41	100	252
Universitet, 5 år +	-	-	6	-	2	1	44	3	44	100	153
Utdanning for paret											
Begge videregående skole	2	3	17	3	1	4	40	3	28	100	645
En videregående / en universitet, t.o.m. 4 år	0	1	7	2	2	4	44	4	36	100	314
Begge universitet t.o.m. 4 år	-	-	5	1	-	4	41	3	46	100	118
Far universitet 5 år +/ mor kortere utdanning	-	-	7	-	3	-	59	2	29	100	102
Mor universitet 5 år +/ far kortere utdanning	-	-	8	-	5	-	31	8	47	100	36
Begge universitet 5 år +	-	-	4	-	-	4	16	4	72	100	51

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.42. Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning og arbeidstid, i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid. Prosent

	Ingen syssel- satt	Mor ikke syssel- satt, far 1-36 timer	Mor ikke syssel- satt, far 37 timer +	Far ikke syssel- satt, mor 1-36 timer	Far ikke syssel- satt, mor 37 timer +	Mor 1-36 timer, far 1-36 timer	Mor 1-36 timer, far 37 timer+	Far 1-36 timer, mor 37 timer +	Begge 37 timer +	Totalt	Antall par
Mors arbeidstid											
Ikke sysselsatt	13	10	77	-	-	-	-	-	-	100	208
1-19 timer	-	-	-	4	-	8	88	-	-	100	149
20-36 timer	-	-	-	5	-	7	88	-	-	100	464
37-44 timer	-	-	-	-	4	-	-	10	86	100	455
45 timer +	-	-	-	-	3	-	-	4	93	100	69
Fars arbeidstid											
Ikke sysselsatt	35	-	-	38	27	-	-	-	-	100	77
1-36 timer	-	18	-	-	-	39	-	43	-	100	110
37-44 timer	-	-	13	-	-	-	46	-	40	100	786
45 timer +	-	-	15	-	-	-	47	-	38	100	372
Parets arbeidstid											
0-39 timer per uke	15	11	45	16	9	4	-	-	-	100	182
40-49 timer per uke	-	-	57	-	5	15	21	1	-	100	75
50-59 timer per uke	-	-	15	-	1	6	71	8	-	100	132
60-69 timer per uke	-	-	4	-	-	6	86	5	-	100	234
70-79 timer per uke	-	-	1	-	-	1	36	5	57	100	438
80-89 timer per uke	-	-	1	-	-	-	29	1	70	100	154
90 timer + per uke	-	-	1	-	-	-	21	-	78	100	130

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.43. Andel par med ulike arbeidstidskombinasjoner for minst 37 timer per uke. Tall i grupper for yngste barns alder. Prosent

	Begge minst 37 timer	Begge minst 40 timer	Begge minst 45 timer	Begge 37-39 timer	Mor 37-39 timer, far 40 +	Mor 37-44 timer, far 45 +	Far 37-39 timer, mor 40 +	Far 37-44 timer, mor 45 +	Antall par
Alle	34	8	3	14	10	7	2	1	1345
Yngste barns alder									
2-3 år	32	9	3	12	8	4	4	2	253
4-5 år	36	10	2	15	9	7	2	1	216
6-10 år	33	9	3	13	10	8	2	2	415
11-17 år	35	7	4	15	11	8	2	1	461

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.44. Andel par med ulike arbeidstidskombinasjoner for minst 37 timer per uke. Tall i grupper for yngste barns alder og antall barn. Prosent

	Begge minst 37 timer	Begge minst 40 timer	Begge minst 45 timer	Begge 37-39 Timer	Mor 37-39 timer, far 40 +	Mor 37-44 timer, far 45 +	Far 37-39 timer, mor 40 +	Far 37-44 timer, mor 45 +	Antall par
Yngste barns alder og antall barn									
Yngste barn 2-5 år, 1 barn	35	14	4	10	9	9	2	3	58
Yngste barn 2-5 år, 2 barn	40	11	4	16	10	6	3	2	225
Yngste barn 2-5 år, 3 barn +	26	5	1	11	7	4	3	1	186
Yngste barn 6-17 år, 1 barn	35	8	2	13	12	10	2	2	168
Yngste barn 6-17 år, 2 barn	36	9	4	14	11	7	2	1	421
Yngste barn 6-17 år, 3 barn +	31	7	3	14	9	8	2	1	287

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.45. Andel par med ulike arbeidstidskombinasjoner for minst 37 timer per uke. Tall i grupper for foreldrenes utdanningsnivå. Prosent

	Begge minst 37 timer	Begge minst 40 timer	Begge minst 45 timer	Begge 37-39 timer	Mor 37-39 timer, far 40 +	Mor 37-44 timer, far 45 +	Far 37-39 timer, mor 40 +	Far 37-44 timer, mor 45 +	Antall par
Mors utdanningsnivå									
Videregående skole	28	7	2	12	7	5	2	1	784
Universitet, t.o.m. 4 år	40	8	4	15	15	9	2	1	395
Universitet, 5 år +	66	23	11	21	13	12	3	4	87
Fars utdanningsnivå									
Videregående skole	30	7	2	13	9	6	2	1	861
Universitet, t.o.m. 4 år	41	10	4	17	10	8	3	2	252
Universitet, 5 år +	44	14	6	13	14	12	3	4	153
Utdanning for paret									
Begge videregående skole	28	7	2	12	7	6	2	1	645
En videregående / en universitet, t.o.m. 4 år	36	9	3	14	10	7	3	2	314
Begge universitet t.o.m. 4 år	46	9	4	16	18	10	3	1	118
Far universitet 5 år + / mor kortere utdanning									102
Mor universitet 5 år + / far kortere utdanning	29	7	4	11	11	8	1	2	
Begge universitet 5 år +	47	14	11	28	6	6	-	-	36
Begge universitet 5 år +	72	31	12	18	17	17	6	8	51

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.46. Andel par med ulike arbeidstidskombinasjoner for minst 37 timer per uke. Tall i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid. Prosent

	Begge minst 37 timer	Begge minst 40 timer	Begge minst 45 timer	Begge 37-39 timer	Mor 37-39 timer, far 40 +	Mor 37-44 timer, far 45 +	Far 37-39 timer, mor 40 +	Far 37-44 timer, mor 45 +	Antall par
Mors arbeidstid									
Ikke sysselsatt	-	-	-	-	-	-	-	-	208
1-19 timer	-	-	-	-	-	-	-	-	149
20-36 timer	-	-	-	-	-	-	-	-	464
37-44 timer	86	13	-	40	29	21	5	-	455
45 timer +	93	78	64	-	-	-	15	29	69
Fars arbeidstid									
Ikke sysselsatt	-	-	-	-	-	-	-	-	77
1-36 timer	-	-	-	-	-	-	-	-	110
37-44 timer	40	5	-	23	8	-	4	3	786
45 timer +	38	20	12	-	18	26	-	-	372
Parets arbeidstid									
0-39 timer per uke	-	-	-	-	-	-	-	-	182
40-49 timer per uke	-	-	-	-	-	-	-	-	75
50-59 timer per uke	-	-	-	-	-	-	-	-	132
60-69 timer per uke	-	-	-	-	-	-	-	-	234
70-79 timer per uke	57	-	-	42	11	-	4	-	438
80-89 timer per uke	70	28	-	-	35	31	7	7	154
90 timer + per uke	78	54	34	-	22	38	3	7	130

Kilde: EU-SILC 2005

3.2.5. Parets samlede arbeidstid

Ved å summere mors og fars arbeidstid får vi et mål for parets arbeidstid. Tabell 3.47 viser den samlede arbeidstiden for par av foreldre, for alle par og gruppert etter yngste barns alder. I tillegg vises gjennomsnittet for mødre og fedre hver for seg, samt mødres og fedres andeler av parets samlede arbeidstid. Vi minner om at beregningene her gjelder for alle par, også dem der en eller begge parter ikke er sysselsatte. De ikke sysselsatte regnes her for å ha en arbeidstid på null timer.

Ser vi alle par under ett, brukte mor og far sammenlagt i gjennomsnitt 66,8 timer per uke til yrkesarbeid (tabell 3.47). Gjennomsnittene for mødre og fedre var henholdsvis 27,3 timer og 39,5 timer (også vist i tabellene 3.30 og 3.32). I gjennomsnitt utgjorde mødres arbeidstid 41 prosent av parets samlede arbeidstid. Den samlede arbeidstiden blant foreldrepar varierer lite med yngste barns alder. Det er imidlertid en viss tendens til at par med barn under skolealder bruker noe mindre tid til yrkesarbeid enn dem med eldre barn. Forskjellen utgjør om lag to timer per uke og bunner i at både mors og fars arbeidstid varierer svakt med yngste barns alder. Hovedinntrykket er imidlertid barnas alder har relativt lite å si for foreldrenes tidsbruk i yrkeslivet.

I tabell 3.48 er parets samlede arbeidstid delt inn i timegrupper slik at vi kan studere fordelingene bak gjennomsnittstallene i tabell 3.47. Ser vi alle foreldrepar under ett, hadde bare 14 prosent en samlet arbeidstid under 40 timer per uke. 5 prosent arbeidet 40-49 timer per uke, 10 prosent arbeidet 50-59 timer per uke, 19 prosent arbeidet 60-69 timer per uke, 32 prosent arbeidet 70-79 timer per uke, mens henholdsvis 11 og 9 prosent arbeidet 80-89 og minst 90 timer per uke. Det vanligste mønsteret er altså en samlet arbeidstid på 70-79 timer, mens få par jobber veldig mye.

Tabellene 3.49 og 3.50 viser de samme målene som tabellene 3.47 og 3.48, men sortert etter barnas alder og antall barn. Igjen er hovedinntrykket at foreldrenes arbeidstid varierer lite mellom gruppene, bortsett fra at foreldre med tre eller flere barn, og minst ett barn i alderen 2-5 år, bruker litt mindre tid til yrkesarbeid enn andre foreldre. Den gjennomsnittlige samlede arbeidstiden for paret er her 61,7 timer per uke fordelt på 24 timer for mødre og 37,7 timer for fedre. Svært lang samlet arbeidstid er også litt mindre vanlig i denne gruppen enn blant foreldre ellers. Bare 15 prosent av parene har her en samlet ukentlig arbeidstid på minst 80 timer (tabell 3.50), mot vel 20 prosent i de øvrige foreldregruppene. Uansett yngste barns alder og antall barn, står mødre for omtrent 40 prosent av parets samlede arbeidstid.

Tabellene 3.51 og 3.52 viser parets samlede arbeidstid sortert etter partenes utdanningsnivå. Igjen ser vi at parets arbeidstid øker med parets utdanning, og at det særlig er mors utdanning som har betydning. Par der mor har lang universitetsutdanning har i gjennomsnitt en arbeidstid på 77 timer per uke. Dette er 13 timer mer enn par der mor har videregående skole. Aller lengst arbeidstid har par der begge parter har lang universitetsutdanning. I gjennomsnitt bruker disse parene vel 80 timer per uke til yrkesarbeid. Dette er nesten 17 timer mer enn par der begge parter har videregående skole som sin høyest fullførte utdanning. Hele 44 prosent av parene der begge har lang universitetsutdanning har en samlet ukentlig arbeidstid på minst 80 timer (tabell 3.52). 25 prosent har en samlet ukentlig arbeidstid på minst 90 timer. For par der begge har videregående skole er de tilsvarende andelen henholdsvis 18 og 9 prosent. Yrkesarbeidet er også jevnt fordelt mellom mor og far blant par med lang utdanning. I par der begge parter har lang universitetsutdanning står mødre i gjennomsnitt for 47 prosent av parets samlede arbeidstid. Blant par med videregående skole står mødre for kun 38 prosent av parets arbeidstid. Som vi har sett tidligere, bunner dette dels i at andelen sysselsatte mødre er lavere blant dem med videregående skole enn blant dem med lengre utdanning.

Tabellene 3.53 og 3.54 viser parets samlede arbeidstid sortert etter partenes arbeidstid. Som ventet, ser vi her at parets arbeidstid øker med både mors og fars arbeidstid. Lengst arbeidstid har den lille gruppen av par der mor arbeider minst 45 timer per uke. I gjennomsnitt har slike par en arbeidstid på vel 100 timer per uke. Hele 95 prosent av disse parene arbeider minst 80 timer per uke, og hele 77 prosent arbeider minst 90 timer per uke. Par der far arbeider minst 45 timer per uke, har atskillig kortere arbeidstid enn par der mor jobber mye. Som vi skal se i neste avsnitt, henger dette sammen med at mødre med lang arbeidstid sjelden har en partner som jobber noe særlig mindre enn dem selv, mens dette er svært vanlig for fedre som jobber mye.

Tabell 3.47. Gjennomsnittlig antall timer til yrkesarbeid per uke blant par og blant mødre og fedre, samt mødres og fedres andel av parets samlede arbeidstid. Tall for par med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder.

	Gjennomsnitt, par	Gjennomsnitt, mor	Gjennomsnitt, Far	Mors andel	Fars andel	Antall personer/par
Alle	66,8	27,3	39,5	41	59	1345
Yngste barns alder						
2-3 år	65,7	26,6	39,1	40	60	253
4-5 år	65,3	26,8	38,5	41	59	216
6-10 år	67,0	27,4	39,5	41	59	415
11-17 år	68,0	27,7	40,2	41	59	461

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.48. Par med barn 2-17 år etter samlet ukentlig arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. Prosent

	0-39 timer	40-49 timer	50-59 timer	60-69 timer	70-79 timer	80-89 timer	90 timer +	Totalt	Antall par
Alle	14	5	10	19	32	11	9	100	1345
Yngste barns alder									
2-3 år	13	8	8	17	33	14	6	100	253
4-5 år	14	5	10	16	33	11	11	100	216
6-10 år	13	5	10	17	32	11	11	100	415
11-17 år	14	6	10	17	33	11	10	100	461

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.49. Gjennomsnittlig antall timer til yrkesarbeid per uke blant par og blant mødre og fedre, samt mødres og fedres andel av parets samlede arbeidstid. Tall for par med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder og antall barn.

	Gj.snitt, par	Gj.snitt, mor	Gj.snitt, far	Mors andel	Fars andel	Antall personer/par
Yngste barns alder og antall barn						
Yngste barn 2-5 år, 1 barn		67,7	26,0	41,6	38	62
Yngste barn 2-5 år, 2 barn		68,0	29,0	39,0	43	57
Yngste barn 2-5 år, 3 barn +		61,7	24,0	37,7	39	61
Yngste barn 6-17 år, 1 barn		65,7	26,4	39,3	40	60
Yngste barn 6-17 år, 2 barn		68,7	28,8	39,9	42	58
Yngste barn 6-17 år, 3 barn +		66,8	26,6	40,3	40	60

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.50. Par med barn 2-17 år etter samlet ukentlig arbeidstid, i grupper for yngste barns alder og antall barn. Prosent

	0-39 timer	40-49 timer	50-59 timer	60-69 timer	70-79 timer	80-89 timer	90 timer +	Totalt	Antall par
Yngste barns alder og antall barn									
Yngste barn 2-5 år, 1 barn	12	8	14	10	26	17	12	100	58
Yngste barn 2-5 år, 2 barn	11	3	9	20	36	15	7	100	225
Yngste barn 2-5 år, 3 barn +	17	10	9	19	30	8	7	100	186
Yngste barn 6-17 år, 1 barn	17	5	13	15	28	11	11	100	168
Yngste barn 6-17 år, 2 barn	12	6	9	15	36	11	11	100	421
Yngste barn 6-17 år, 3 barn +	14	4	10	20	31	11	10	100	287

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.51. Gjennomsnittlig antall timer til yrkesarbeid per uke blant par og blant mødre og fedre, samt mødres og fedres andel av parets samlede arbeidstid. Tall for par med barn 2-17 år, i grupper for foreldrenes utdanningsnivå.

	Gj.snitt, par	Gj.snitt, mor	Gj.snitt, far	Mors Andel	Fars andel	Antall personer/par
Mors utdanningsnivå						
Videregående skole	64,0	24,8	39,3	39	61	784
Universitet, t.o.m. 4 år	71,9	31,0	40,9	43	57	395
Universitet, 5 år +	77,0	35,9	41,1	47	53	87
Fars utdanningsnivå						
Videregående skole	65,3	26,1	39,3	40	60	861
Universitet, t.o.m. 4 år	70,2	29,7	40,5	42	58	252
Universitet, 5 år +	74,5	31,9	42,6	43	57	153
Utdanning for paret						
Begge videregående skole	63,4	24,3	39,1	38	62	645
En videregående / en universitet, t.o.m. 4 år	69,4	29,7	39,7	43	57	314
Begge universitet t.o.m. 4 år	73,0	31,7	41,3	43	57	118
Far universitet 5 år +/- mor kortere utdanning	71,7	28,9	42,8	40	60	102
Mor universitet 5 år +/- far kortere utdanning	72,4	32,9	39,6	45	55	36
Begge universitet 5 år +	80,2	38,0	42,1	47	53	51

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.52. Par med barn 2-17 år etter samlet ukentlig arbeidstid, i grupper for foreldrenes utdanningsnivå. Prosent

	0-39 timer	40- 49 timer	50- 59 timer	60- 69 timer	70- 79 timer	80- 89 timer	90 timer +	Totalt +	Antall par
Mors utdanningsnivå									
Videregående skole	17	7	12	18	27	10	9	100	784
Universitet, t.o.m. 4 år	7	3	7	18	42	14	9	100	395
Universitet, 5 år +	3	3	7	13	39	15	20	100	87
Fars utdanningsnivå									
Videregående skole	15	7	10	17	32	9	10	100	861
Universitet, t.o.m. 4 år	8	2	9	22	35	16	8	100	252
Universitet, 5 år +	5	5	7	14	37	16	17	100	153
Utdanning for paret									
Begge videregående skole	18	7	12	17	27	9	9	100	645
En videregående / en universitet, t.o.m. 4 år	10	3	9	19	38	12	9	100	314
Begge universitet t.o.m. 4 år	5	2	5	22	41	19	7	100	118
Far universitet 5 år +/- mor kortere utdanning	6	6	9	15	38	14	13	100	102
Mor universitet 5 år +/- far kortere utdanning	5	5	11	14	44	8	11	100	36
Begge universitet 5 år +	2	2	4	12	36	19	25	100	51

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.53. Gjennomsnittlig antall timer til yrkesarbeid per uke blant par og blant mødre og fedre, samt mødres og fedres andel av parets samlede arbeidstid. Tall for par med barn 2-17 år, i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid.

	Gj.snitt, par	Gj.snitt, mor	Gj.snitt, Far	Mors andel	Fars andel	Antall personer/par
Mors arbeidstid						
Ikke sysselsatt	36,5	-	36,5	-	100	208
1-19 timer	54,9	15,1	39,8	28	72	149
20-36 timer	68,6	28,6	40,0	42	58	464
37-44 timer	77,6	38,5	39,1	50	50	455
45 timer +	101,2	53,1	53,1	52	48	69
Fars arbeidstid						
Ikke sysselsatt	20,4	20,4	-	100	-	77
1-36 timer	54,0	26,5	27,5	49	51	110
37-44 timer	66,4	27,6	38,8	42	58	786
45 timer +	81,2	28,2	53,0	35	65	372
Parets arbeidstid						
0-39 timer per uke	28,9	8,2	20,7	28	72	182
40-49 timer per uke	43,5	7,1	36,4	16	84	75
50-59 timer per uke	55,1	16,5	38,6	30	70	132
60-69 timer per uke	65,3	25,6	39,7	39	61	234
70-79 timer per uke	74,9	34,8	40,1	46	54	438
80-89 timer per uke	82,9	36,5	46,4	44	56	154
90 timer + per uke	101,6	43,3	58,3	43	57	130

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.54. Par med barn 2-17 år etter samlet ukentlig arbeidstid, i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid. Prosent

	0-39 timer	40-49 timer	50-59 timer	60-69 timer	70-79 Timer	80-89 timer	90 timer +	Totalt	Antall par
Mors arbeidstid									
Ikke sysselsatt	62	21	10	4	2	0	0	100	208
1-19 timer	7	14	56	15	5	2	1	100	149
20-36 timer	6	1	4	41	34	9	5	100	464
37-44 timer	4	1	2	2	60	21	11	100	455
45 timer +	-	1	2	3	-	18	77	100	69
Fars arbeidstid									
Ikke sysselsatt	93	5	1	-	-	-	-	100	77
1-36 timer	25	11	16	22	25	1	-	100	110
37-44 timer	11	5	11	21	44	8	1	100	786
45 timer +	-	6	7	12	17	25	33	100	372
Parets yrkestilknytning									
Ingen sysselsatt	100	-	-	-	-	-	-	100	27
Mor sysselsatt, ikke far	90	8	2	-	-	-	-	100	77
Far sysselsatt, ikke mor	57	24	11	5	2	1	1	100	258
Begge sysselsatt	1	3	10	21	40	14	12	100	1345

Kilde: EU-SILC 2005

3.2.6. Forholdet mellom mors og fars arbeidstid

Partnerens arbeidstid kan være en viktig rammebetingelse når foreldre skal avgjøre hvor mye de selv skal jobbe. En partner som er hjemmearbeidende eller arbeider deltid gjør det enklere å ha lange arbeidsdager dersom man ønsker det. På den annen side kan partnerens ønske om å jobbe lite medføre at enkelte må jobbe mer enn de selv ønsker, for å skaffe husholdningen tilstrekkelige inntekter. I dette avsnittet vises forholdet mellom mors og fars yrkestilknytning og arbeidstid på parnivå. Vi ser hvordan mors arbeidstid varierer med fars arbeidstid, og omvendt. Vi ser også hvor vanlig det er at begge parter jobber like mye, at far jobber mer enn mor, og at mor jobber mer enn far.

Tabell 3.55 viser mors yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for fars yrkestilknytning og arbeidstid, for par med barn 2-17 år. Hovedinntrykket er at mors arbeidstid varierer forholdsvis lite med fars arbeidstid. Mødre med en partner som ikke er sysselsatt, bruker imidlertid noe mindre tid til yrkesarbeid enn dem som har en sysselsatt partner, hovedsakelig fordi færre av mødrene er sysselsatte. Blant den lille gruppen av mødre som har en partner som ikke er sysselsatt, var hele 35 prosent av mødrene selv ikke sysselsatt. Den gjennomsnittlige arbeidstiden for denne gruppen av mødre var 20,4 timer per uke, og gjennomsnittet trekkes altså ned av at mange ikke jobber i det hele tatt. Når far er sysselsatt, er det kun beskjedne variasjoner i mors arbeidstid avhengig av hvor mye far jobber. Det er imidlertid en viss tendens til at mors arbeidstid øker med fars arbeidstid. Selv om denne økningen ikke er statistisk signifikant, kan vi i hvert fall slå fast at det ikke er noen negativ samvariasjon mellom partenes arbeidstid, slik at mor jobber lite når far jobber mye. Snarere er det visse tegn til at mor jobber mye når far jobber mye. Eksempelvis hadde hele 12 prosent av mødrene med en partner med lang ukentlig arbeidstid, selv lang ukentlig arbeidstid. Blant mødre ellers gjaldt dette kun 3 prosent. Det er også verdt å merke seg at de aller fleste fedre har en partner som jobber mindre enn dem selv. Dette tyder på at de fleste fedre med vanlig full jobb eller lang arbeidstid kan støtte seg på en partner som tar hovedansvaret hjemme.

Tabellene 3.56 og 3.57 viser de samme fordelingene som tabell 3.55, men for henholdsvis par med yngste barn 2-5 år og yngste barn 6-17 år. I all hovedsak ser vi her det samme mønsteret som i tabell 3.55. Forholdet mellom mors og fars arbeidstid varierer altså lite med barnas alder. Ettersom det er få observasjoner i noen av gruppene av fedre i disse tabellene, er det stor usikkerhet ved en del av tallene. Dette gjelder først og fremst for fedre som ikke er sysselsatt, og for dem med kort arbeidstid (1-36 timer).

Tabell 3.58 viser fars yrkestilknytning og arbeidstid gruppert etter mors yrkestilknytning og arbeidstid, for par med barn 2-17 år. Stort sett varierer fars arbeidstid

lite med mors arbeidstid, med unntak av fedre som har en partner som jobber veldig mye. Mødre med deltidsarbeid og mødre med en tilnærmet vanlig full jobb, hadde partnere som jobbet 39-40 timer i uka i gjennomsnitt. Det er ingen tegn til at far kompensere med å jobbe lite når mor jobber veldig mye. Mødre med vanlig full jobb og mødre som jobber mye, har dermed sjelden en partner som arbeider deltid og kan ta hovedansvaret hjemme. Når mor har lang arbeidstid (minst 45 timer per uke), bruker ofte også far mye tid i yrkeslivet. Hele 64 prosent av disse fedrene jobbet selv minst 45 timer i uka, og den gjennomsnittlige arbeidstiden var omtrent 48 timer. Det er imidlertid viktig å huske på at det er få mødre som har lang arbeidstid. Ser vi alle foreldre under ett, er det altså få par der begge jobber veldig mye. Dette er også vist tidligere i kapitlet (tabell 3.43).

Tabellene 3.59 og 3.60 viser de samme fordelingene som tabell 3.58, men for henholdsvis par med yngste barn 2-5 år og yngste barn 6-17 år. Disse viser stort sett det samme mønsteret som tabell 3.58. Blant parene med de yngste barna er det imidlertid få observasjoner for mødre med lang arbeidstid, noe som gir stor usikkerhet ved tallene her.

Forholdet mellom partenes arbeidstid kan også illustreres ved å se på andelen par der far har lengre arbeidstid enn mor, andelen par der foreldrene har like lang arbeidstid, og andelen par der mor har lengre arbeidstid enn far. Også målt på denne måten kommer det tydelig fram at mødre sjelden har en partner som bruker mindre tid i yrkeslivet enn dem selv, mens dette er hovedregelen for fedre. Tabell 3.61 viser forholdet mellom mors og fars arbeidstid for alle foreldre, og gruppert etter yngste barns alder. Som ellers i notatet er også par der en eller begge parter ikke er sysselsatte, regnet med her. Dersom ingen av partene var sysselsatte, har begge en arbeidstid på null timer per uke, noe som altså gir like lang arbeidstid.

Ser vi alle foreldrepår under ett, var det 19 prosent av parene der partene hadde like lang arbeidstid, 12 prosent der mor hadde lengre arbeidstid enn far, og 69 prosent der far hadde lengre arbeidstid enn mor. Når partene hadde like lang arbeidstid, hadde både mor og far en gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid på 34,7 timer. Når mor hadde lengre arbeidstid enn far, arbeidet mor i gjennomsnitt 39,5 timer per uke, mens far jobbet 23,9 timer per uke. Det lave gjennomsnittet for fedre bunner blant annet i at vi her finner mange ikke sysselsatte fedre. Når far hadde lengre arbeidstid enn mor, arbeidet mor i gjennomsnitt 23,1 timer per uke, mens far arbeidet 43,1 timer i gjennomsnitt. Forskjellen mellom partenes arbeidstid er altså større når far jobber mer enn mor, enn når mor jobber mer enn far.

Det er liten variasjon etter yngste barns alder og antall barn i andelen par der mor jobber mer enn far, og omvendt (tabellene 3.61 og 3.62). Derimot er det en viss variasjon etter partenes, og særlig mors, utdanningsnivå (tabell 3.63). Igjen ser vi at yrkesarbeidet er jevnest fordelt når mor har lang utdanning. Når mor hadde lang universitetsutdanning, jobbet hun like mye som far, eller mer enn far, i nesten halvparten av parene. Det samme er tilfellet i par der begge parter har lang universitetsutdanning, og i par der mor har lang universitetsutdanning, mens far har kortere utdanning. Jeg minner igjen om at disse parene utgjør en liten andel av samtlige par.

Som vi kunne vente, varierer forholdet mellom mors og fars arbeidstid mye med partenes arbeidstid (tabell 3.64). Ikke overraskende var andelen par der mor jobbet mer enn far, høyest i par der mor hadde lang arbeidstid. Ettersom få mødre jobber veldig mye, gjelder dette få par. Vi ser ellers at mor ofte jobber mer enn far når far jobber under 37 timer per uke. Når far jobbet minst 45 timer per uke, jobbet han mer enn partneren i 93 prosent av parene. Andelen par der mor jobber like mye som far, eller mer enn far, er lavest for par med en samlet arbeidstid på 50-69 timer per uke. Dette er par der far ofte jobber heltid og mor lang deltid eller vanlig fulltid, eller der far jobber veldig mye og mor jobber deltid.

Tabell 3.55. Mors yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for fars yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 2-17 år. Prosent og gjennomsnitt

	Mors arbeidstid					Totalt	Gjennomsnitt	Antall personer
	Ikke sysselsatt	1-19 timer	20-36 timer	37-44 timer	45 timer +			
Fars arbeidstid								
Ikke sysselsatt	35	8	30	25	3	100	20,4	77
1-36 timer	18	11	28	40	3	100	26,5	110
37-44 timer	13	12	35	38	3	100	27,6	786
45 timer +	15	10	37	26	12	100	28,2	372
Alle	15	11	34	34	5	100	27,3	1345

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.56. Mors yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for fars yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 2-5 år. Prosent og gjennomsnitt

	Mors arbeidstid					Totalt	Gjennomsnitt	Antall personer
	Ikke sysselsatt	1-19 timer	20-36 timer	37-44 timer	45 timer +			
Fars arbeidstid								
Ikke sysselsatt	41	3	31	25	-	100	18,7	32
1-36 timer	19	8	31	42	-	100	26,6	26
37-44 timer	13	12	33	39	3	100	27,6	291
45 timer +	14	13	42	21	10	100	26,6	120
Alle	16	11	35	34	4	100	26,7	469

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.57. Mors yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for fars yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 6-17 år. Prosent og gjennomsnitt

	Mors arbeidstid					Totalt	Gjennomsnitt	Antall personer
	Ikke sysselsatt	1-19 timer	20-36 timer	37-44 timer	45 timer +			
Fars arbeidstid								
Ikke sysselsatt	31	11	29	24	4	100	21,7	45
1-36 timer	18	12	27	39	4	100	26,4	84
37-44 timer	14	12	36	37	2	100	27,6	495
45 timer +	15	9	34	29	13	100	29,0	252
Alle	15	11	34	34	6	100	27,6	876

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.58. Fars yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for mors yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 2-17 år. Prosent og gjennomsnitt

	Fars arbeidstid				Totalt	Gjennomsnitt	Antall personer
	Ikke sysselsatt	1-36 timer	37-44 timer	45 timer+			
Mors arbeidstid							
Ikke sysselsatt	13	10	51	27	100	36,5	208
1-19 timer	4	8	62	26	100	39,8	149
20-36 timer	5	7	59	29	100	40,0	464
37-44 timer	4	10	65	21	100	39,1	455
45 timer +	3	4	29	64	100	48,1	69
Alle	6	8	58	28	100	39,5	1345

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.59. Fars yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for mors yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 2-5 år. Prosent og gjennomsnitt

	Fars arbeidstid					Gjennomsnitt	Antall personer
	Ikke sysselsatt	1-36 timer	37-44 timer	45 timer+	Totalt		
Mors arbeidstid							
Ikke sysselsatt	18	7	52	23	100	34,5	73
1-19 timer	2	4	65	29	100	41,8	54
20-36 timer	6	5	59	30	100	39,4	164
37-44 timer	5	7	72	16	100	38,3	158
45 timer +	(-)	(-)	(40)	(60)	100	(46,7)	20
Alle	7	6	62	26	100	38,9	469

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.60. Fars yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for mors yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 6-17 år. Prosent og gjennomsnitt

	Fars arbeidstid					Gjennomsnitt	Antall personer
	Ikke sysselsatt	1-36 timer	37-44 timer	45 timer+	Totalt		
Mors arbeidstid							
Ikke sysselsatt	10	11	50	28	100	37,6	135
1-19 timer	5	11	60	24	100	38,6	95
20-36 timer	4	8	59	29	100	40,3	300
37-44 timer	4	11	61	24	100	39,5	297
45 timer +	4	6	25	65	100	48,6	49
Alle	5	10	57	29	100	39,9	876

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.61. Forholdet mellom partenes arbeidstid blant par med yngste barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder. Prosent

	Far lengst arbeidstid	Mor og far like lang arbeidstid	Mor lengst arbeidstid	Totalt	Antall par
Alle	69	19	12	100	1345
Yngste barns alder					
2-3 år	68	20	12	100	253
4-5 år	67	22	11	100	216
6-10 år	70	17	14	100	415
11-17 år	70	18	13	100	461
Gjennomsnittlig arbeidstid, mor	23,1	34,7	39,5		
Gjennomsnittlig arbeidstid, far	43,7	34,7	23,9		
Antall par	929	249	167		

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.62. Forholdet mellom partenes arbeidstid blant par med yngste barn 2-17 år, i grupper for barns alder og antall barn. Prosent

	Far lengst arbeidstid	Mor og far like lang arbeidstid	Mor lengst arbeidstid	Totalt	Antall par
Yngste barns alder og antall barn					
Yngste barn 2-5 år, 1 barn	72	17	10	100	58
Yngste barn 2-5 år, 2 barn	65	25	10	100	225
Yngste barn 2-5 år, 3 barn +	69	17	13	100	186
Yngste barn 6-17 år, 1 barn	70	17	14	100	168
Yngste barn 6-17 år, 2 barn	69	18	13	100	421
Yngste barn 6-17 år, 3 barn +	71	17	12	100	287

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.63. Forholdet mellom partenes arbeidstid blant par med yngste barn 2-17 år, i grupper for foreldrenes utdanningsnivå. Prosent

	Far lengst arbeidstid	Mor og far like lang arbeidstid	Mor lengst arbeidstid	Totalt	Antall par
Mors utdanningsnivå					
Videregående skole	71	17	12	100	784
Universitet, t.o.m. 4 år	69	18	13	100	395
Universitet, 5 år +	54	27	19	100	87
Fars utdanningsnivå					
Videregående skole	70	17	13	100	861
Universitet, t.o.m. 4 år	68	23	9	100	252
Universitet, 5 år +	72	15	12	100	153
Utdanning for paret					
Begge videregående skole	72	17	11	100	645
En videregående / en universitet, t.o.m. 4 år	66	19	15	100	314
Begge universitet t.o.m. 4 år	70	20	9	100	118
Far universitet 5 år +/- mor kortere utdanning	81	11	8	100	102
Mor universitet 5 år +/- far kortere utdanning	53	33	14	100	36
Begge universitet 5 år +	55	24	22	100	51

Kilde: EU-SILC 2005

Tabell 3.64. Forholdet mellom partenes arbeidstid blant par med yngste barn 2-17 år, i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid. Prosent

	Far lengst arbeidstid	Mor og far like lang arbeidstid	Mor lengst Arbeidstid	Totalt	Antall par
Mors ukentlige arbeidstid					
Ikke sysselsatt	87	13	-	100	208
1-19 timer	95	1	4	100	149
20-36 timer	91	2	8	100	464
37-44 timer	37	44	20	100	455
45 timer +	26	23	51	100	69
Fars ukentlige arbeidstid					
Ikke sysselsatt	-	35	65	100	77
1-36 timer	38	7	54	100	110
37-44 timer	69	25	6	100	786
45 timer +	93	4	3	100	372
Parets arbeidstid					
0-39 timer per uke	58	15	26	100	182
40-49 timer per uke	85	3	12	100	75
50-59 timer per uke	91	-	9	100	132
60-69 timer per uke	93	1	6	100	234
70-79 timer per uke	49	40	11	100	438
80-89 timer per uke	73	16	11	100	154
90 timer + per uke	73	12	15	100	130

Kilde: EU-SILC 2005

3.2.7. Endringer i pars arbeidstid siden 1980

Det er en vanlig oppfatning at arbeidstiden blant foreldrepar har økt, både fordi det er blitt flere toinntektspar, og fordi mødre har lengre arbeidstid enn før uten at fedre har redusert sin arbeidstid tilsvarende. Som nevnt innledningsvis, argumenterer Jacobs og Gerson (1998 og 2001) for at den store oppmerksomheten om tidspress og tidsklemme i USA har sammenheng med at det er blitt flere toinntektspar, og ikke først og fremst med at toinntektspar i dag arbeider så mye mer enn hva tilsvarende par gjorde før. For Norges del har vi ikke tidligere undersøkelser som er direkte sammenlignbare med EU-SILC når det gjelder arbeidstid for par, men vi kan få et visst inntrykk av endringer i pars arbeidstid ved å sammenligne med resultater fra en analyse av parutvalget i SSBs Levekårsundersøkelse 1980.

Mens SSBs tverrsnittundersøkelser av befolkningens levekår oftest har vært basert på utvalg av individer og ikke husholdninger, hadde man i 1980 også et utvalg av ektefeller. Her ble begge parter intervjuet om en rekke levekårskomponenter, og også om sin yrkestilknytning og arbeidstid. Datamaterialet er ikke helt sammenlignbart med EU-SILC. Blant annet intervjuet man bare gifte par, mens man i EU-SILC også intervjuet samboende. Imidlertid var det neppe så mange samboende foreldre i 1980.

Jeg har ikke gjennomført egne analyser av Levekårsundersøkelsen 1980 til dette prosjektet, men baserer meg på tabeller publisert i Iversen (1986). Jeg har foretatt de samme inndelingene av pars arbeidstid i EU-SILC 2005 som Iversen benyttet i sin rapport. Disse skiller seg noe fra de inndelingene som er brukt ellers i dette notatet. Iversens analyse omfatter samtlige gifte par i yrkesaktiv alder, også dem som ikke har barn boende hjemme. Hun skiller ut to grupper av par med barn, nemlig par med yngste barn 0-6 år og par med yngste barn 7-18 år. Ettersom par med barn under to år er holdt utenfor i dette notatet, gjør jeg sammenligninger med Iversen kun for parene med de eldste barna. Iversen diskuterer ikke forskjeller mellom grupper av foreldre, men ser alle foreldre med barn 7-18 år under ett. Vi kan derfor ikke vise variasjon etter f. eks. partenes utdanningsnivå og antall barn. Det forholdsvis lave antallet observasjoner blant par med barn 7-18 år i 1980 begrenser også hvilke inndelinger det ville ha vært mulig å gjøre.

Tabell 3.65 viser foreldrepar med yngste barn 7-18 år etter parets samlede ukentlige arbeidstid, basert på Levekårsundersøkelsen 1980 og EU-SILC 2005. Det har vært en klar økning i andelen par med en arbeidstid på minst 71 timer per uke, mens det har vært en nedgang i andelen par med kortere arbeidstid. Det er særlig en tilpasning der paret arbeider 41-70 timer som er blitt mindre vanlig. I 1980 hadde 32 prosent av parene en samlet arbeidstid på minst 71 timer per uke. I 2005 gjaldt dette halvparten av alle par.

Ser vi på ulike kombinasjoner for paret av heltids yrkesaktivitet, deltids yrkesaktivitet og det å ikke være sysselsatt, finner vi en klar økning i andelen par der både mor og far har full jobb, fra 19 prosent i 1980 til 39 prosent i 2005 (tabell 3.66). I tråd med Iversens inndeling er full jobb her definert som en arbeidstid i hoved- og eventuelle biyrker på minst 35 timer per uke. Kort deltid er definert som en arbeidstid på 1-19 timer per uke, og lang deltid er satt til 20-34 timer per uke. Vi ser ellers at en tilpasning med far i full jobb og mor ikke yrkesaktiv er blitt langt mindre vanlig. Det samme gjelder en ordning med far i full jobb og mor på kort deltid. I 1980 hadde hele 48 prosent av parene en av disse tilpasningene. I 2005 var andelen 23 prosent.

I tabell 3.67 er parene fordelt etter hvor stor del av parets samlede arbeidstid som mor står for. Her ser vi at det er blitt mindre vanlig både at mor ikke er sysselsatt, og at hun bidrar med inntil en tredel av parets yrkesarbeid. Derimot er det langt vanligere enn før at mor står for mellom en tredel og halvparten av parets yrkesinnsats. I 1980 gjaldt dette for bare 26 prosent av parene, mot hele 60 prosent i 2005. Det har imidlertid ikke vært noen økning i andelen par der mor står for mer enn halvparten av parets samlede arbeidstid. Både i 1980 og i 2005 gjaldt dette kun for 13 prosent av parene.

De enkle sammenstillingene i tabellene 3.65 – 3.67 viser altså at foreldrepar i dag bruker en del mer tid i yrkeslivet enn foreldrepar i 1980, og at denne utviklingen langt på vei henger sammen med at flere mødre enn før er sysselsatt og at flere par har to fulle jobber. Ut fra de tabellene som vises her kan vi ikke si eksakt hvor mye den gjennomsnittlige arbeidstiden blant par har økt. Vi kan heller ikke si sikkert hvor mye av økningen i foreldrepars samlede arbeidstid som bunner i at det er blitt flere toinntektspar enn før, og hvor mye som bunner i at par med to jobber i dag bruker mer tid i yrkeslivet enn hva tilsvarende par gjorde i 1980. Det er mulig å studere dette gjennom nye analyser av Levekårsundersøkelsen 1980, men dette faller utenfor rammen for dette prosjektet.

Tabell 3.65. Par med barn 7-18 år etter samlet ukentlig arbeidstid. 1980 og 2005. Prosent

	0 timer	1-40 timer	41-50 timer	51-70 timer	71 timer +	Totalt	Antall par
Levekår 1980	2	15	13	39	32	100	337
EU-SILC 2005	1	14	5	29	50	100	802

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980 og EU-SILC 2005

Tabell 3.66. Par med barn 7-18 år etter ulike arbeidstidskombinasjoner blant partene. 1980 og 2005. Prosent

	Ingen sysselsatte	Mor ikke sysselsatt, far minst heltid	Mor kort deltid, far minst heltid	Mor lang deltid, far minst heltid	Begge minst heltid	Andre tilpasninger	Totalt	Antall par
Levekår 1980	2	26	22	28	19	5	100	337
EU-SILC 2005	1	13	10	27	39	10	100	802

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980 og EU-SILC 2005

Tabell 3.67. Par med barn 7-18 år etter mors andel av parets samlede arbeidstid. 1980 og 2005. Prosent

	Mor ikke sysselsatt	Mor bidrar med opptil 1/3 av parets yrkesarbeid	Mor bidrar med mellom 1/3 og 50% av parets yrkesarbeid	Mor bidrar med mer enn 50% av parets Yrkesarbeid	Totalt	Antall par
Levekår 1980	27	34	26	13	100	337
EU-SILC 1990	16	12	60	13	100	802

Kilde: Levekårsundersøkelsen 1980 og EU-SILC 2005

3.2.8. Oppsummering

Analysen av arbeidstid blant par av foreldre kan gi en bedre forståelse av familiers tidsmønstre og av mors og fars ulike innsats ute og hjemme, enn hva vi får ved å se på mødre og fedre hver for seg. I dette notatet beskrives arbeidstiden blant foreldrepar med barn 2-17 år. Foreldre med helt små barn er holdt utenfor i analysene. Vi fanger derfor ikke opp effektene av foreldres omfattende permisjonsuttak i barnas to første leveår. Analysene er basert på EU-SILC 2005. Vi ser på den vanlige ukentlige arbeidstiden, ikke på avtalt eller faktisk arbeidstid slik man gjør i arbeidskraftundersøkelsene.

Foreldrepar i Norge bruker jevnt over ganske mye tid i yrkeslivet, men mindre enn vi kanskje kunne få inntrykk av gjennom den omfattende debatten om barnefamiliers tidsklemme for noen år tilbake. Gjennomsnittet for alle par er 66,8 timer per uke. Da er også par der en eller begge foreldre ikke er sysselsatt, tatt med. Dette tilsvarer en arbeidstid på vel 33 timer per uke, eller vel 6,5 timer per arbeidsdag, for hver av partene. Gjennomsnittet dekker imidlertid over betydelige forskjeller mellom mødre og fedre og mellom ulike grupper av par. Noen par bruker lite tid til yrkesarbeid, mens de fleste bruker ganske mye. Få har imidlertid arbeidsuker som overstiger to fulle jobber i betydelig grad. Eksempelvis jobber både mor og far minst 45 timer per uke i kun 3 prosent av parene, og bare 9 prosent av parene har en samlet arbeidstid på minst 90 timer per uke. Det er først og fremst mors arbeidstid som varierer mellom par. Etter at barna er fylt to år, varierer imidlertid parets arbeidstid forholdsvis lite med barnas alder. Det er derimot en viss tendens til at par med tre eller flere barn bruker noe mindre tid i yrkeslivet enn dem med færre barn. Dette kan ha sammenheng med at barna tar mye tid og dermed begrenser foreldrenes arbeidstilbud, eller med at de som velger å få såpass mange barn bestemmer seg for å jobbe mindre fordi de vil prioritere flere barn. Forskjellen i arbeidstid mellom par med få og mange barn er imidlertid beskjeden.

Derimot varierer parets arbeidstid med foreldrenes, og særlig mors, utdanningsnivå. Når begge parter har lang universitetsutdanning, er parets arbeidstid lang og overstiger ofte to fulle jobber. Dette kan ha sammenheng med at høyt utdannede mødre oftere enn andre finner jobben interessant og utviklende, og dessuten er på arbeidsplasser der deltid er mindre vanlig. Det kan også tenkes at det særlig er de kvinnene som ønsker å jobbe mye, som har valgt å ta lang utdanning. Høyt utdannede par utgjør en liten andel av samtlige foreldrepar, men er godt synlige i den offentlige debatten, noe som kan bidra til at deres tilpasninger med to fulle jobber og lange arbeidsuker ofte antas å ha større utbredelse enn de faktisk har.

Det har vært en klar økning i den samlede arbeidstiden blant foreldrepar siden begynnelsen av 1980-tallet, men økningen er mindre enn vi kanskje kunne forvente ut

fra all oppmerksomheten som har vært om barnefamilienes tidsknapphet. Økningen bunner i stor grad i høyere yrkesdeltakelse og mer heltidsarbeid blant mødre, men fremdeles ligger altså pars gjennomsnittlige arbeidstid godt under nivået for to fulle jobber. Det er imidlertid ikke bare arbeidstiden som har betydning for opplevelsen av tidsknapphet. Med høyere utdanningsnivå enn tidligere kan vi anta at flere enn før har interessante og altoppslukende jobber, eller jobber der grensene mellom arbeid og fritid er mindre klare enn før. Også dette kan bidra til opplevelsen av tidspress. Økte krav til oppfølging av barns fritidsaktiviteter og skolearbeid kan også gjøre dagliglivet hektisk for foreldre. På den annen side innebærer bedre barnehagedekning og utbygging av skolefritidsordningen at forholdene ligger bedre til rette enn før for at begge foreldre kan være yrkesaktive.

Fremdeles har far lengre arbeidstid enn mor i de fleste par. Dette gjelder uavhengig av yngste barns alder og antall barn. Fedre som jobber mye, har dermed ofte støtte hjemme av en partner som jobber mindre enn dem selv, mens dette ikke er tilfellet for mødre med lang arbeidstid. Yrkesarbeidet er jevnest fordelt mellom partene når mor har lang utdanning. Forskjellen mellom mødres og fedres arbeidstid må dels sees i lys av det sterkt kjønnsdelte arbeidsmarkedet i Norge, der typiske mannsyrker er bedre betalt enn typiske kvinneyrker, og der menn ofte har arbeidsplasser med lite tradisjon for deltid og sterke forventninger om overtidsarbeid, mens mange kvinner er på arbeidsplasser der deltid er utbredt og akseptert. Vi skal heller ikke glemme at mødre og fedre fremdeles møter ulike forventninger for hvordan de skal utforme sitt foreldreskap, og kanskje også har ulike preferanser.

3.3. Avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger

Formålet med denne analysen er å se på hvordan de ansatte fordeler seg på ukentlig arbeidstid etter ulike arbeidstidsordninger, det vil si ordinær dagtid, skift/turnus eller annet arbeid utenom dagtid. Dette gjøres ved å bruke tverrsnittsdata fra arbeidskraftundersøkelsen (AKU) for lønntakere (ansatte) i ulike aldersgrupper og fordelt på kjønn. I tillegg vil vi se på de ulike arbeidstidsordningene utenom dagtid hver for seg.

3.3.1. Arbeidstidsordninger - definisjoner

I dette avsnittet gis en kort beskrivelse av kartleggingen av arbeid utenom ordinær dagtid i AKU. Bakerst i kapitlet er det en beskrivelse av de mest vanlige typene av arbeid utenom ordinær dagtid.

Skift- eller turnusarbeid forstås vanligvis som arbeidstidsordninger hvor arbeidstiden legges til ulike tider av døgnet i nærmere angitte perioder. Dette regnes som allment kjent, og er ikke presisert i selve spørreskjemaet. Manglende presisering kan føre til at ansatte som for eksempel bare arbeider kveldsvakter, vil svare at de arbeider skift- eller turnus, mens det egentlig skulle være klassifisert som regelmessig kveldsarbeid. Det spørres kun om skift- eller turnusarbeid i hovedjobben.

Spørsmålene om **arbeidstidsordning/arbeid utenom ordinær dagtid** (kvelds- og nattarbeid, lørdags- og søndagsarbeid) skal for de ansatte referere seg til det som er nedfelt i arbeidsavtalen, og ikke arbeid som mer eller mindre sporadisk blir utført på disse tidene. Det spørres om dette både i hoved- og bijobb. Kveldsarbeid er definert som arbeid mellom kl 18.00 og 22.00. Nattarbeid gjelder tidsrommet 22.00 - 06.00.

De som oppgir at de har arbeid utenom ordinær dagtid (skift/turnus eller ikke), spørres også om de har det "regelmessig" eller "av og til", men i publiseringen og i denne analysen har vi valgt å holde oss til "regelmessig". På grunn av en større omlegging av undersøkelsen i 2006 gjelder denne analysen kun årene 2001-2005.

3.3.2. Arbeid utenom vanlig dagtid

Før vi ser på hvordan de ansatte fordeler seg på ukentlig arbeidstid etter ulike arbeidstidsordninger vil vi gi en oversikt over hvor mange ansatte som arbeider utenom ordinær dagtid.

Hver tredje ansatte arbeidet utenom vanlig dagtid (mandag - fredag kl. 06 - 18) i 2. kvartal 2005. Totalt utgjorde dette 631 000 ansatte. De fleste (75 prosent) hadde en skift- eller turnusordning. Andelen som arbeidet utenom vanlig dagtid i hovedjobben i 2005 var på omtrent samme nivå som i 2004, men to prosentpoeng høyere enn i 2001. Tabell 3.68 viser antall personer (ansatte) som regelmessig arbeider utenom ordinær dagtid fordelt på hovedjobb og bijobb.

Tabell 3.68. Andel ansatte som regelmessig arbeider skift- eller turnus, etter ulike kombinasjoner av arbeidstidsordninger. 2 kvartal 2001-2005. Prosent

	2. kv. 2001	2. kv. 2002	2 kv. 2003	2 kv. 2004	2. kv. 2005
Ansatte i alt	100	100	100	100	100
Andel ansatte som arbeider ordinær dagtid	71,2	70,3	69,1	69,7	69,4
Andel ansatte som arbeider utenom ordinær dagtid i hovedarbeidsforholdet, herav:	27,7	28,5	29,7	29,3	29,8
Skift- eller turnus i alt	20,7	21,3	22,4	21,8	22,3
Lørdags- og/eller søndagsarbeid	11,4	12,7	13,1	12,1	12,6
Kveld- og/eller nattarbeid	4,0	3,8	4,2	4,3	4,1
Alle ordningene samtidig	4,1	3,5	3,9	4,3	4,3
Uoppgitt	1,2	1,3	1,3	1,2	1,3
Ikke skift- eller turnus i alt	7,0	7,2	7,2	7,5	7,5
Lørdags- og/eller søndagsarbeid, regelmessig	4,6	4,9	4,7	4,8	4,8
Kvelds- og/eller nattarbeid, regelmessig	2,1	1,9	2,1	2,2	2,3
Alle ordningene, regelmessig	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
Andel ansatte som arbeider utenom ordinær dagtid i biarbeidsforholdet, herav:	1,1	1,2	1,2	1,0	0,8
Ikke skift- eller turnus i alt					
Lørdags- og/eller søndagsarbeid, regelmessig	0,7	0,9	0,8	0,6	0,5
Kvelds- og/eller nattarbeid, regelmessig	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
Alle ordningene, regelmessig	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1

I den videre analysen ser vi kun på hovedarbeidsforholdet, hvis ikke annet er nevnt.

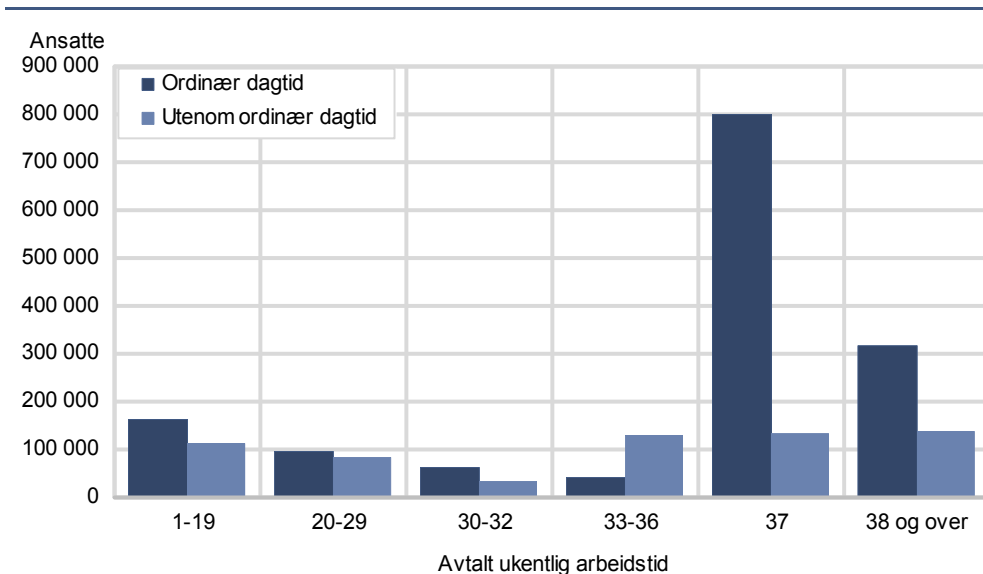
3.3.3. Ukentlig arbeidstid

Gjennomsnittlig avtalt arbeidstid for lønnstakere var på 33,7 timer per uke i 2. kvartal 2005. *Avtalt arbeidstid* er det antall arbeidstimer som den ansatte ifølge arbeidskontrakten skal være på arbeid. Eventuelt fravær fra arbeidet pga. sykdom, ferie e.l. skal ikke trekkes fra i avtalt arbeidstid, og overtid skal ikke medregnes hvis denne ikke er fast avtalt. For ansatte som ikke har noen arbeidstidsavtale, får vi oppgitt deres vanlige (gjennomsnittlige) arbeidstid per uke.

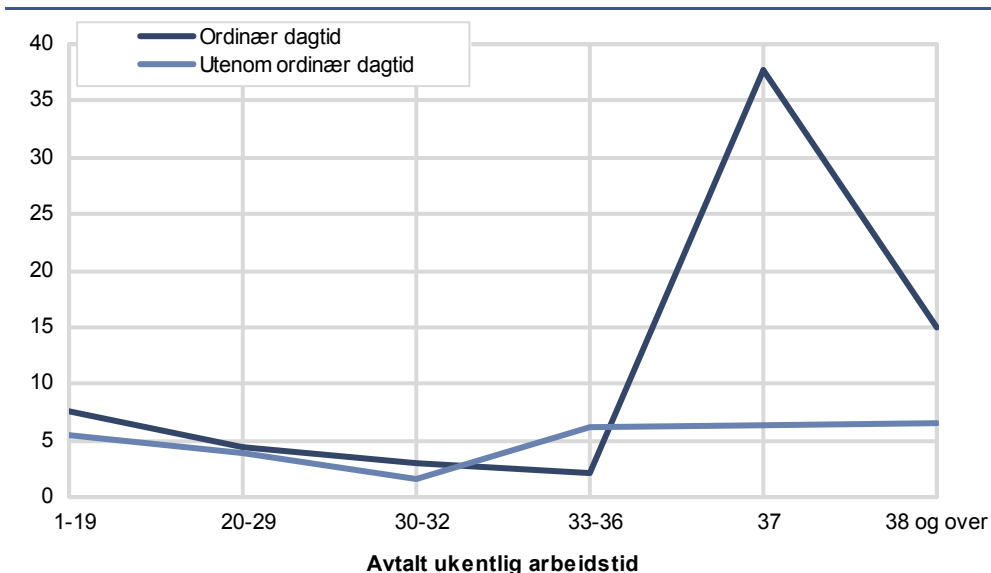
Over halvparten av alle ansatte har en arbeidstid på 37 timer eller mer *innenfor* vanlig dagtid (mandag - fredag kl 06 - 18). Svært få i denne gruppa har en arbeidstid på 33-36 timer, som derimot er utbredt ved arbeid *utenom* vanlig dagtid. Det har sammenheng med bestemmelsene om redusert ukentlig arbeidstid for personer med skift- og turnusarbeid. Blant ansatte med 33-36 timer som avtalt arbeidstid arbeider de fleste (75 prosent) utenom ordinær dagtid. Nesten halvparten av dem på lang deltid (20-29 timer) gjør det samme (figurene 3.6 og 3.7). To av tre ansatte med arbeid utenom dagtid har en ukentlig arbeidstid på 33 timer eller mer, nokså jevnt fordelt på timeintervallene 33-36 timer, 37 timer samt 38 timer og over. Bare 18 prosent har kort deltid, det vil si under 20 timer i uka.

Mens nær halvparten av kvinnene med såvel kort som lang deltid har arbeid utenom ordinær dagtid, er bildet annerledes for menn: andelen med arbeid utenom ordinær dagtid stiger med økende avtalt arbeidstid fra 33 timer per uke. Deltidsansatte som arbeider utenom ordinær dagtid, er oftest kvinner (78 prosent), mens 60 prosent av de heltidsansatte med denne typen arbeidstidsordning er menn.

Figur 3.6. Ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005

Figur 3.7. Ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005

Figur 3.7 viser både fordelingen av de ansatte etter avtalt ukentlig arbeidstid (andeler) og andel med og uten ordinær dagtid. Det vil si at i figur 3.7 ser vi at 38 prosent av alle ansatte har en avtalt arbeidstid på 37 timer per uke på ordinær dagtid. Tilsvarende for de som arbeider utenom ordinær dagtid har 6 prosent 37 timer per uke. Det betyr at nesten halvparten (44 prosent) av totalt antall ansatte arbeider 37 timer per uke.

I 2005 hadde 83 prosent (1 224 000) av de ansatte med vanlig dagtid en arbeidstid på 30 timer eller mer per uke i hovedjobben. Tilsvarende gjaldt for 69 prosent (432 000) av de som arbeider *utenom* vanlig dagtid.

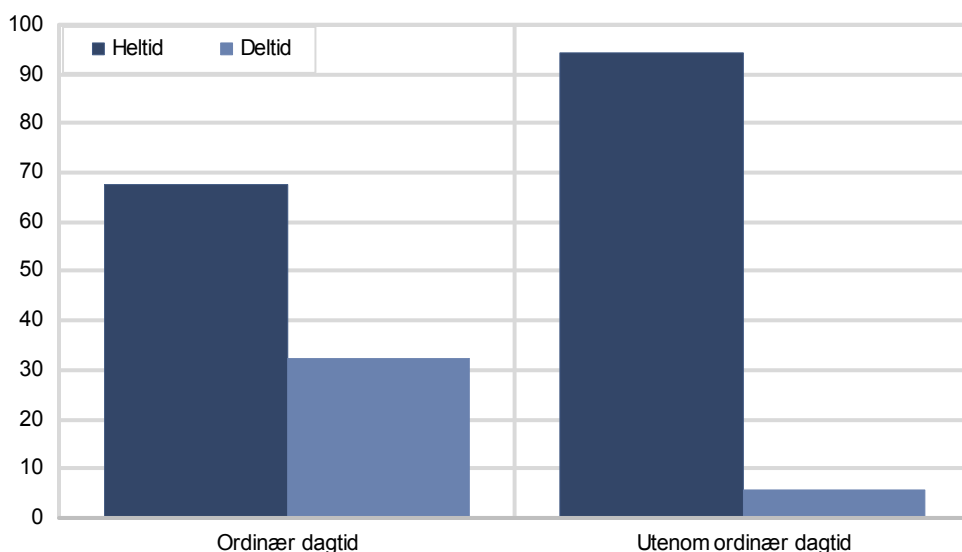
De personer som svarer at de har avtalt ukentlig arbeidstid på 32-36 timer får også spørsmål om dette er en deltids- eller heltidsjobb. Fordelingen på heltid/deltid beregnes av avtalt/vanlig arbeidstid. Arbeidstid på 37 timer og over er heltid, samt arbeidstid på 32-36 timer hvor intervjupersonen bekrefter at dette utgjør heltid i vedkommendes yrke. Deltid er dermed avtalt arbeidstid under 32 timer, samt de som har avtalt arbeidstid 32-36 timer hvor dette ikke er heltid.

Det er relativt få av de totalt antall ansatte som har arbeidstid på 33-36 timer, 8,1 prosent (172 000), men 129 000 av disse har arbeidstid utenom ordinær dagtid. Vi velger å se nærmere på gruppen som arbeider 33.0-36.9 timer og om dette er deltids- eller heltidsarbeid, fordi det er i dette intervallet skift- eller turnusarbeid er definert som heltidsarbeid i følge tariffavtalene (nærmere omtalt bakerst i dette kapitlet).

94 prosent av de som har en arbeidstid på 33-36 timer per uke og som har arbeid utenom ordinær dagtid har en heltidsjobb, mens 68 prosent av de med ordinær dagtid sier at dette er en heltidsjobb. Årsaken til denne forskjellen må være at den tariffbestemte arbeidstiden for skift- eller turnusarbeid ligger mellom 33,6 timer og 36,5 timer og dette er heltidsstillinger.

Det var forventet at andelen med heltidsarbeid skulle være lavere enn 68 prosent for de med ordinær dagtid og med en ukentlig arbeidstid på 33-36 timer. De to største næringen i denne relativt lille gruppen (43 000) er helse- og sosialtjenester (12 000) og undervisning (10 000). Andelen med heltidsjobber og en avtalt arbeidstid på 33-36 timer per uke var for disse to næringene på henholdsvis 67 og 57 prosent. Andre næringer med antall ansatte med arbeidstid i dette tidsintervallet og med høy andel heltidsjobber er varehandel (66 prosent), finansiell- og forretningsmessig tjenesteyting (79 prosent), transport og kommunikasjon (84 prosent) og industri og bergverksdrift (89 prosent). Totalt antall ansatte for disse fire gruppene med arbeidstid på 33-36 timer var fra 2 500 til 5 300.

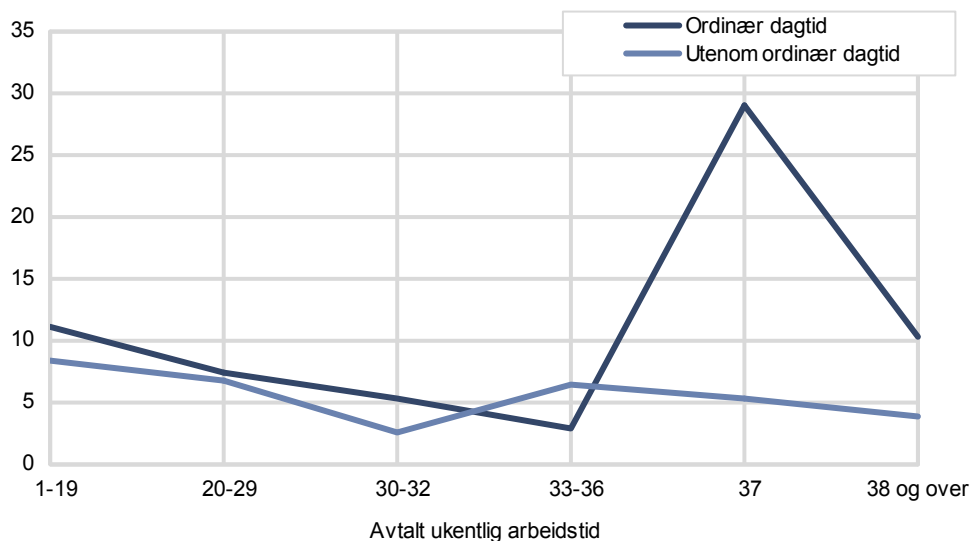
Figur 3.8. Ansatte som arbeider 33-36 timer per uke etter deltid og heltid i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

3.3.4. Kjønnsfordeling

Kvinnens arbeidstid fordeler seg i langt større grad enn mennenes på timeintervaller lavere enn heltid. Halvparten av de kvinnelige ansatte har en arbeidstid (i hovedjobben) på 1-36 timer i uken. Bare 18 prosent av mennene er i samme kategori. 2. kvartal 2005 var den gjennomsnittlige avtalte arbeidstiden på 36,7 timer for menn og 30,4 timer for kvinner i hovedjobben.

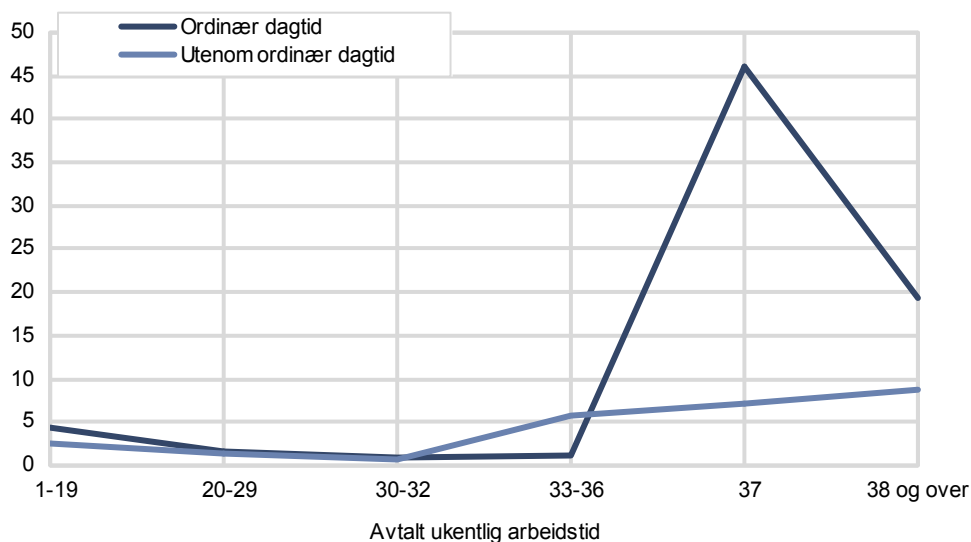
Figurene 3.9 og 3.10 viser tydelig denne forskjellen i menn og kvinners avtalte ukentlige arbeidstid. Over halvparten (53 prosent) av alle de mannlige ansatte har 37 timer per uke, mens kun 34 prosent av alle de kvinnelige ansatte har denne arbeidstiden. I tillegg er det langt vanligere for menn med arbeidstid på mer enn 37 timer per uke enn for kvinner.

Figur 3.9. Kvinnelige ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

I figur 3.9 ser vi at den mest utbredte arbeidstiden for kvinnelige ansatte, foruten 37 timer per uke, er 1-19 timer. Det er omtrent like mange kvinner som har avtalt arbeidstid på 20-29 timer som 38 timer og mer. Når det gjelder arbeid utenom ordinær dagtid for kvinner, ser vi at andelen med slikt arbeid er synkende med økende avtalt arbeidstid, med unntak av arbeidstid i intervallet 30-32 timer. Figur 3.9 viser også at nesten halvparten av kvinner med kort og lang deltid har arbeid utenom ordinær dagtid.

For menn forholder det seg annerledes. Andelen med arbeid utenom ordinær dagtid stiger med økende avtalt arbeidstid fra 33 timer per uke.

Arbeid utenom ordinær dagtid er vanligere for kvinner (34 prosent) enn for menn (26 prosent). Ser vi bare på de som arbeider mer enn 30 timer i uken, er kjønnsforskjellen mindre. 28 prosent av kvinnene og 25 prosent av mennene, som har avtalt arbeidstid på 30 timer eller mer per uke, arbeidet utenom ordinær dagtid og da oftest som skift- eller turnusarbeid.

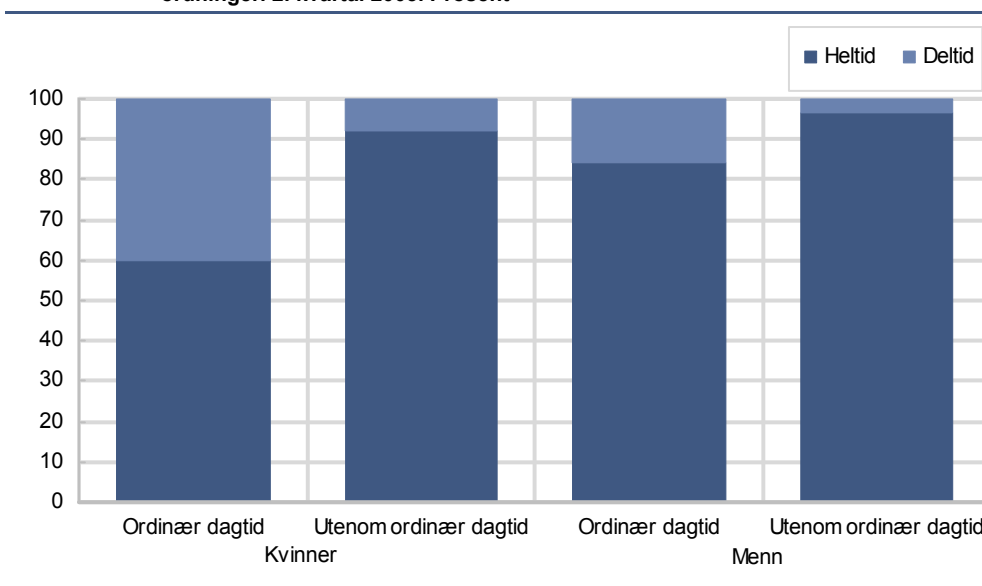
Figur 3.10. Mannlige ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

Av de 343 000 kvinnene som arbeider utenom vanlig dagtid, har 20 prosent (67 000) en avtalt arbeidstid på 33-36 timer per uke. Av de 288 000 mennene som arbeider utenom vanlig dagtid, har 22 prosent (62 000) avtalt arbeidstid på 33-36 timer per uke. Selv om det er omtrent like mange kvinner og menn med arbeid utenom ordinær dagtid og med arbeidstid på 33-36 timer, har mennene oftere dette som en heltidsstilling enn kvinner (figur 3.11).

Figur 3.11 viser som figur 3.8 at det var uventet høy andel med heltidsarbeid i arbeidsintervallet 33-36 timer for de som arbeider vanlig dagtid. 29 000 av de 43 000 med denne arbeidstiden er kvinner, slik at det er relativt få menn. I helse- og sosialtjenester, transport og kommunikasjon, samt i finansiell og forretningsmessig tjenesteyting har alle mennene dette som heltidsjobber. Av kvinnene har 58 prosent en heltidsjobb i helse- og sosialtjenester med avtalt arbeidstid på 33-36 timer (på dagtid).

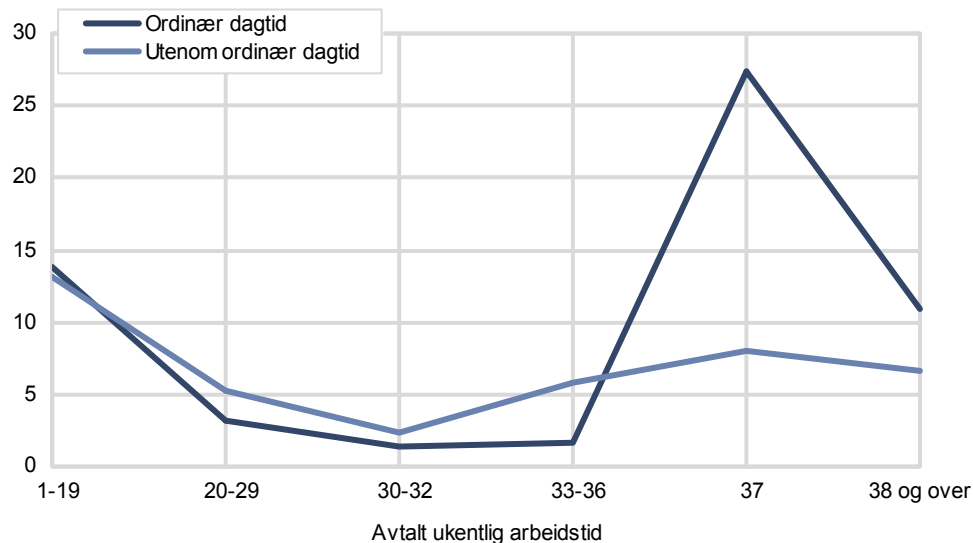
Deltidsansatte som arbeider utenom vanlig dagtid, er oftest kvinner (78 prosent), mens 60 prosent av de heltidsansatte med denne typen arbeidstidsordning er menn.

Figur 3.11. Ansatte med arbeidstid 33-36 timer per uke etter deltid og heltid og arbeidstidsordninger. 2. kvartal 2005. Prosent

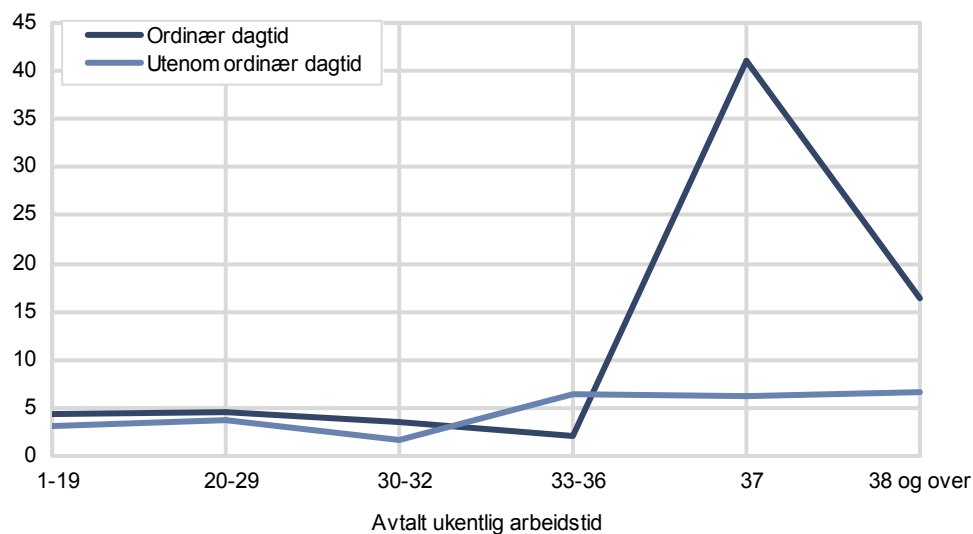

3.3.5. Aldersfordeling

Figurene 3.12-3.14 viser tydelig forskjellen i yngre og eldres tilknytning til arbeidsmarkedet. Deltid er mest utbredt blant de yngste og de eldste. For de yngste kan dette ha sammenheng med at de gjerne har en deltidsjobb ved siden av skolegangen eller studiene, og for de eldste at de kombinerer pensjonen med noe arbeidsinntekt.

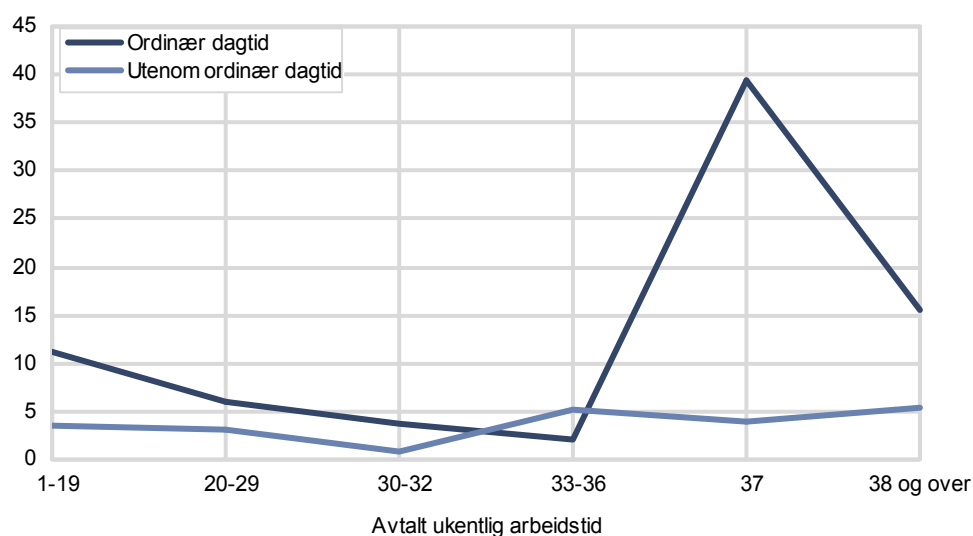
Figur 3.12. Ansatte, 16-29 år, etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

I figur 3.12 ser vi også at halvparten av de ansatte i alderen 16-29 år som arbeider 1-19 timer per uken har arbeid utenom ordinær dagtid. I tillegg har de fleste som arbeider 20-29 timer arbeid utenom ordinær dagtid.

Figur 3.13. Ansatte, 30-54 år, etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

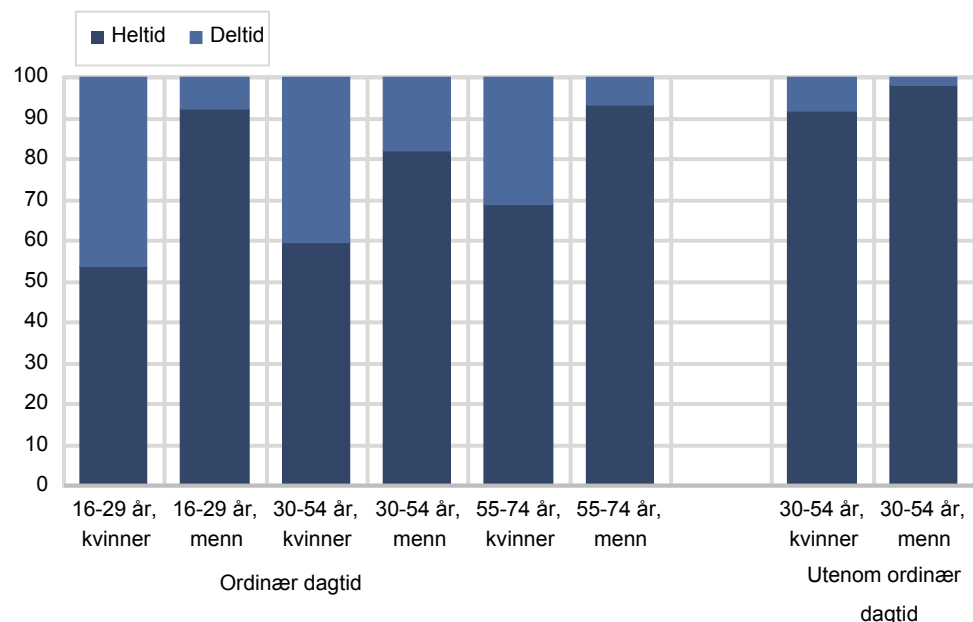
Figur 3.13 viser at andelen av de ansatte i alderen 30-54 år som arbeider utenom ordinær dagtid er liten, men det er allikevel denne gruppen som har flest personer med avtalt arbeidstid på 33-36 timer per uke og som samtidig arbeider utenom ordinær dagtid (83 000). Figurene 3.12-3.14 viser at andelen ansatte som jobber utenom ordinær dagtid, synker med økende alder.

Figur 3.14. Ansatte, 55-74 år, etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

64 prosent av de som arbeider utenom vanlig dagtid med 33-36 timer som ukentlig arbeidstid, er i alderen 30-54 år, omtrent like mange kvinner som menn. Den kjønnsforskjellen som figuren antyder når det gjelder hvor mange som har dette som en heltidsstilling (figur 3.15), ligger innenfor feilmarginen i AKU. Andelen kvinner og menn blant de yngste og eldste med arbeidstid på 33-36 timer med heltidsstilling er nesten lik, henholdsvis rundt 90 og 100 prosent.

Figur 3.15. Ansatte med arbeidstid 33-36 timer per uke etter deltid og heltid og arbeidstidsordninger. 2. kvartal 2005. Prosent

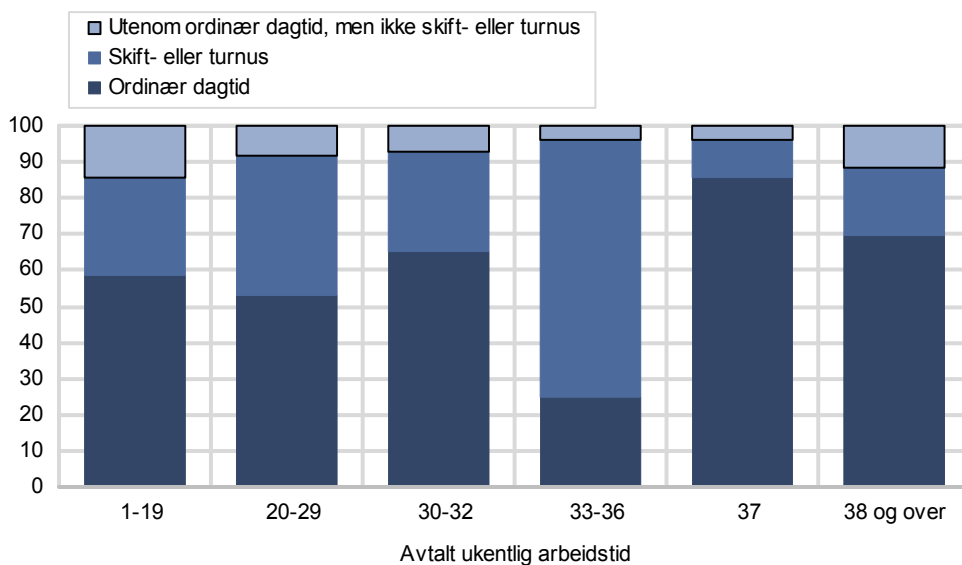
De største kjønnsforskjellene når det gjelder hvorvidt arbeid på 33-36 timer per uken regnes som deltids- eller heltidsstilling får vi for arbeid innenfor ordinær dagtid. Andelen kvinner med heltidsstilling og arbeid innenfor ordinær dagtid er fra 23 til 38 prosentpoeng lavere enn for menn. Særlig kvinner i alderen 16-29 år har lavere andel heltidsstillinger enn menn (figur 3.15).

3.3.6. Skift eller turnus er mer vanlig enn annet arbeid utenom vanlig dagtid

Vi har hittil i analysen sett på hvordan de med ordinær dagtid og de utenom ordinær dagtid fordeler seg på ukentlig arbeidstid. I dette avsnittet vil vi splitte opp gruppen utenom ordinær dagtid etter om de har skift-/turnusarbeid eller ikke, og se om disse to gruppene fordeler seg ulikt på ukentlig arbeidstid.

75 prosent av de som har arbeid utenom ordinær dagtid, har dette som en regelmessig skift- eller turnusordning. Som figur 3.16 viser er skift/turnus den dominerende arbeidstidsordningen utenom vanlig dagtid for alle arbeidstider. Arbeid utenom dagtid som ikke har sammenheng med skift/turnus finner vi størst innslag av blant dem med korte eller lange arbeidstider, det vil si 1-19 timer eller 38 timer og over.

Figur 3.16. Ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal. Prosent

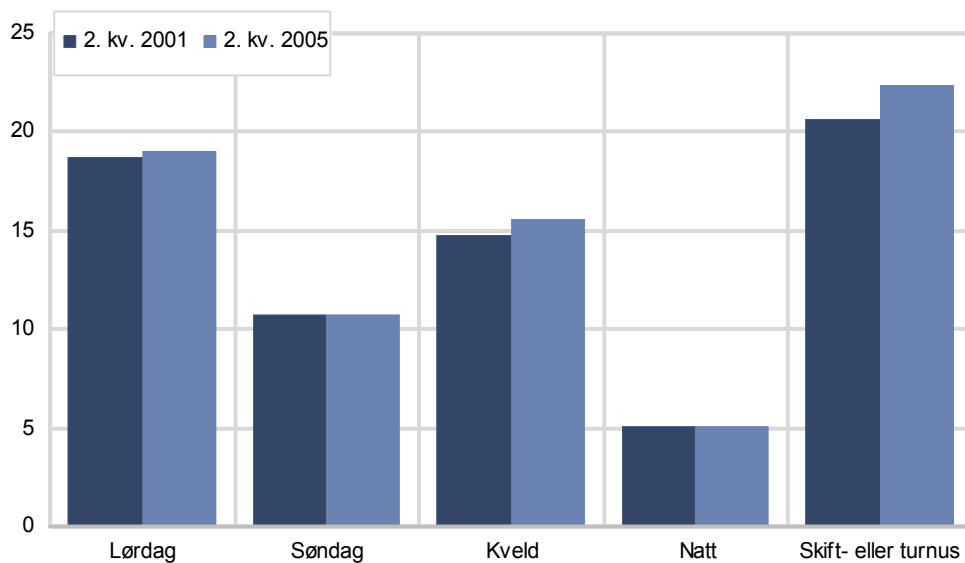
57 prosent av de 472 000 med en skift- eller turnusordning er kvinner. Utover dette arbeider 159 000 ansatte utenom ordinær dagtid uten å inngå i en skift- eller turnusordning. Av dem er 55 prosent menn.

3.3.7. En person kan ha flere arbeidstidsordninger

Dette avsnittet skiller seg fra den tidligere analysen ved at vi nå tar utgangspunkt i de ulike arbeidstidsordningene hver for seg og ser hvor mange som har dem (uavhengig av hverandre), mens vi tidligere tok utgangspunkt i de ansatte og så hvordan de fordelte seg på de ulike ordningene (og dermed ble talt med kun én gang). I den videre analysen vil vi for eksempel fange opp at en servitør som arbeider på lørdagskvelder, har både lørdags- og kveldsarbeid. *Det er dermed antallet arbeidstidsordninger som hver ansatt har, som blir talt opp.* Summen av ansatte med de ulike arbeidstidsordninger blir derfor større enn ansatte til sammen, fordi hver enkelt ansatt kan ha flere arbeidstidsordninger på samme tid.

Andelen med søndags- eller nattarbeid var den samme i 2001 som i 2005, mens det var en liten økning i andelen ansatte som arbeider regelmessig på lørdag eller på kvelden, henholdsvis 0,4 og 0,8 prosentpoeng. Som nevnt tidligere økte dessuten andelen med regelmessig skift- eller turnusarbeid med 2 prosentpoeng fra 2001 til 2005.

Figur 3.17. Andel hovedarbeidsforhold som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid. 2. kvartal 2001 og 2005

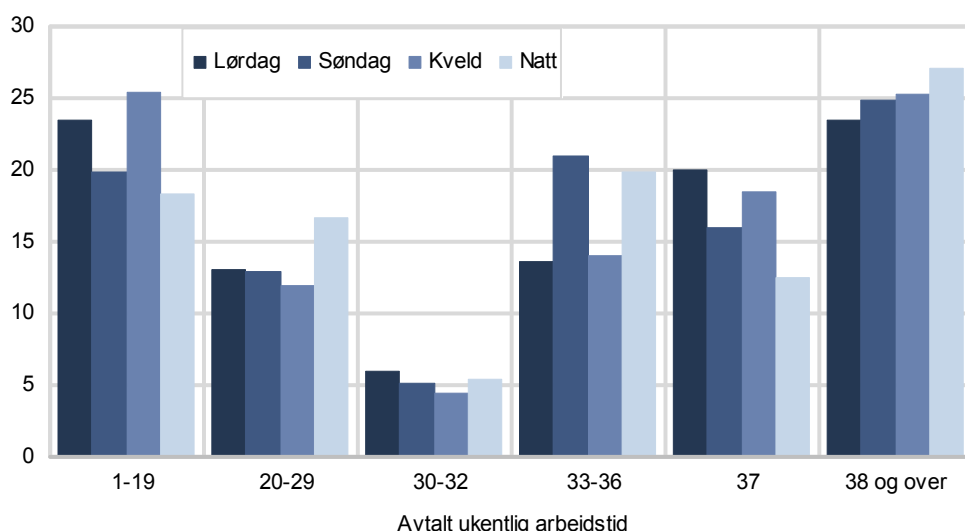

Avtalt arbeidstid per uke

Figur 3.18 viser fordelingen av arbeidstidsordningene etter avtalt ukentlig arbeidstid. 25 prosent av de som har kveldsarbeid (alene eller i kombinasjon med en av de andre ordningene) har en avtalt ukentlig arbeidstid på 1-19 timer.

Som vi ser i figur 3.18 kan vi dele disse ulike ordningene i to; lørdags- og kveldsarbeid og søndags- og nattarbeid. Andelen med kort deltid (1-19 timer) eller lang heltid (38 timer og mer) er lik for lørdagsarbeid og kveldsarbeid på henholdsvis 24 og 25 prosent. For søndags- eller nattarbeid er det mest vanlig med slikt arbeid som lang heltid og dernest med arbeidstid i intervallet 33-36 timer.

Figur 3.18. Andel hovedarbeidsforhold som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid etter avtalt arbeidstid. 2. kvartal 2005

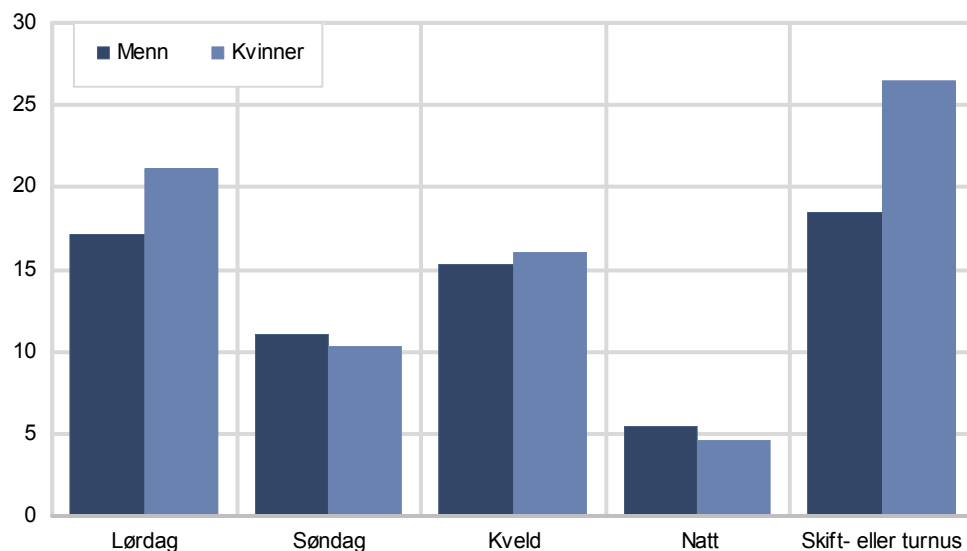
93 prosent av de som arbeider regelmessig på søndager med avtalt ukentlig arbeidstid på 33-36 timer har dette som en heltidsjobb. For de tre andre ordningene ligger denne andelen i overkant av 90 prosent.

Kjønnsfordeling

Det er mer vanlig å ha skift- eller turnusarbeid eller jobbe på lørdager for kvinner enn for menn. Andelen kvinner som arbeider lørdager og skift- eller turnus i for-

hold til andelen menn har økt i perioden 2001 til 2005. I 2001 var andelen menn og kvinner med kveldsarbeid lik, mens i 2005 var andelen kvinner med kveldsarbeid 0,7 prosentpoeng høyere enn for menn. Andelen som utfører arbeid søndag eller natt har vært uendret i perioden 2001 til 2005, og det er fremdeles slik at andelen menn er høyere for disse arbeidstidsordningene.

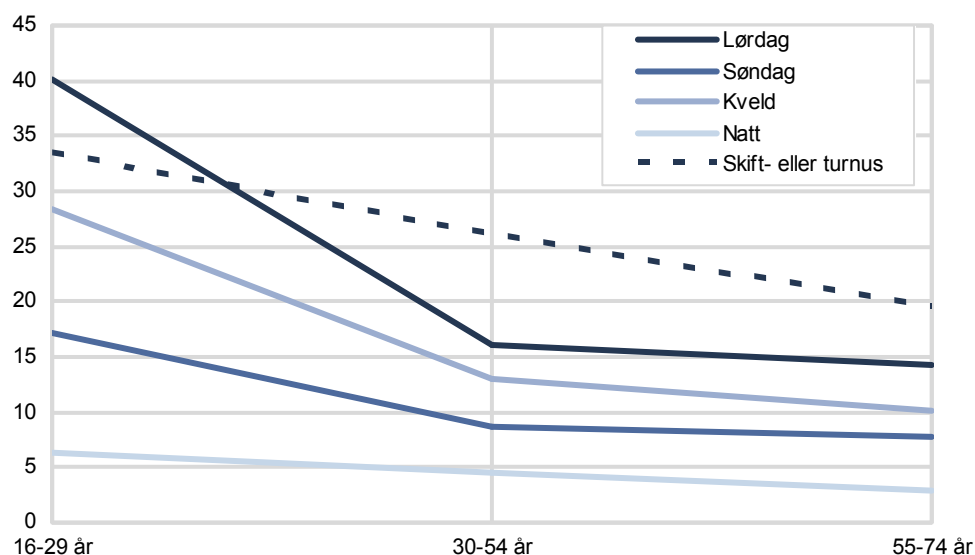
Figur 3.19. Andel hovedarbeidsforhold som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid etter kjønn. 2. kvartal 2005

Aldersfordeling

Forskjellen mellom kvinnelige og mannlige ansatte jevner seg ut for de eldre arbeidstakerne, med unntak av skift- eller turnusarbeid, som er mer utbredt for kvinner i alle aldersgrupper enn for menn.

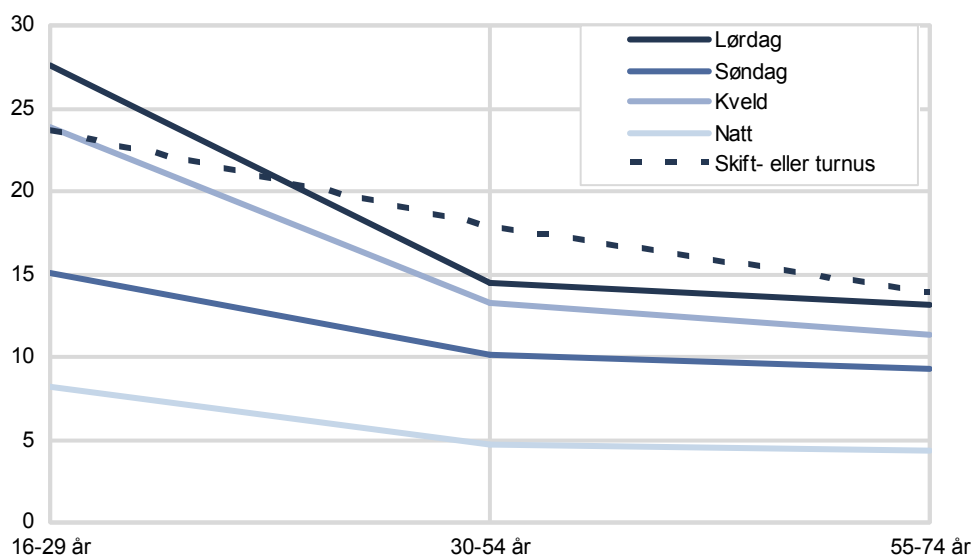
Figur 3.20. Andel kvinner i hovedarbeidsforholdet som utfører regelmessig arbeid utenom ordinær dagtid etter alder. 2. kvartal 2005

34 prosent av de 471 000 ansatte i alderen 16-29 år arbeider på lørdager. Det er særlig lørdagsarbeid og kveldsarbeid som er vanlig blant de unge. Men yngre kvinner har og stor andel (33 prosent) skift- eller turnusarbeid og da spesielt i helse- og sosialnæringen. De mest typiske arbeidsstedene for lørdags eller kveldsarbeid er varehandel, hotell og restaurant. For de yngste i aldersgruppen 16-29 år er dette i stor grad deltidsarbeid ved siden av skolegang eller studier. Over 60 prosent av de

som arbeider på lørdager eller søndager har dette som en deltidsjobb, mens 44 prosent har dette som deltidsjobb når de har en skift- eller turnusordning.

Figur 3.21. Andel menn i hovedarbeidsforholdet som utfører regelmessig arbeid utenom ordinær dagtid etter alder. 2. kvartal 2005

Næring Arbeid utenom ordinær dagtid er vanligst i hotell og restaurant. 66 prosent av de ansatte i denne næringen hadde regelmessig lørdagsarbeid – minst to lørdager i løpet av fire uker, 46 prosent hadde søndagsarbeid, 43 prosent kveldsarbeid og 20 prosent nattarbeid – minst halvparten av arbeidsdagene i 2005.

Skift- eller turnusarbeid er mest utbredt i olje- og gassutvinning, i helse- og sosialtjenester og transport og kommunikasjon, med henholdsvis 47, 45 og 42 prosent.

I varehandel er det særlig lørdagsarbeid som skiller seg ut som den mest typiske av disse arbeidstidsordningene, 40 prosent. Kveldsarbeid er noe mindre vanlig enn lørdagsarbeid innen varehandel (19 prosent), men andelen som arbeider på kvelden har økt med 4,5 prosentpoeng fra 2001 til 2005. Mens andelen som arbeider på lørdager har økt med 3 prosentpoeng fra 2001 til 2005.

3.3.8. Oppsummering

Hver tredje ansatt arbeider utenom vanlig dagtid, 75 prosent som ledd i en skift- eller turnusordning. Det store flertall av disse (63 prosent) har en ukentlig arbeidstid på 33 timer eller mer som avtalt arbeidstid. Bare 18 prosent har kort deltid, det vil si under 20 timer i uka.

Over halvparten av alle ansatte har en arbeidstid på 37 timer eller mer *innenfor* vanlig dagtid (mandag - fredag kl 06 - 18). Svært få i denne gruppa har en arbeidstid på 33-36 timer, som derimot er utbredt ved arbeid *utenom* vanlig dagtid. Det har sammenheng med bestemmelsene om redusert ukentlig arbeidstid for personer med skift- og turnusarbeid. Blant ansatte med 33-36 timer som avtalt arbeidstid arbeider de fleste (75 prosent) utenom ordinær dagtid. Nesten halvparten av dem på lang deltid (20-29 timer) gjør det samme.

Mens nær halvparten av kvinnene med såvel kort som lang deltid har arbeid utenom ordinær dagtid, er bildet annerledes for menn: andelen med arbeid utenom ordinær dagtid stiger med økende avtalt arbeidstid fra 33 timer per uke. Deltidsansatte som arbeider utenom ordinær dagtid, er oftest kvinner (78 prosent), mens 60 prosent av de heltidsansatte med denne typen arbeidstidsordning er menn.

*Arbeidstidsordninger -
definisjoner*

Det er to hovedtyper av arbeid utenom ordinær dagtid mandag - fredag kl. 06-18:

1. Skift- eller turnusarbeid

Skiftarbeid er en arbeidsform der to eller flere arbeidslag regelmessig avløser hverandre på bestemte tider hvert arbeidsdøgn. Det er hovedsakelig to typer skiftordninger; døgnkontinuerlig og helkontinuerlig.

I **døgnkontinuerlig** skift stopper produksjonen i helgene, og kan dreie seg om en treskiftsordning eller en toskiftsordning uten nattarbeid. Ved toskiftsarbeid er døgnet inndelt i to arbeidsperioder. Tariffbestemt arbeidstid er oftest 35,5 timer for treskift (38 timer i arbeidsmiljøloven) eller 36,5 timer for toskiftsordning uten regelmessig arbeid på søn- og helgedager.

Helkontinuerlig innebærer som navnet tilsier skift både på natten og i helger og høytider. I mange virksomheter går produksjonen syv dager i uken, døgnet rundt. Dermed oppstår det behov for skiftarbeid. Tariffbestemt arbeidstid er oftest 33,6 timer per uke (36 timer i arbeidsmiljøloven).

Turnusordning er en arbeidstidsordning der arbeidet foregår på ulike tider av døgnet i samsvar med en vaktliste som gjelder for en gitt periode og minst for en uke. Turnus sidestilles med døgnkontinuerlig skift, fordi turnus ikke inneholder nok timer med ubekvem arbeidstid på natt og søndager i forhold til arbeidsmiljølovens definisjon av "helkontinuerlig". Bakgrunnen for forskjellen er at bemanning på sykehus er lavere på natten. Det gjør at det blir færre nattevakter for helsepersonell. Tariffbestemt arbeidstid er derfor det samme som døgnkontinuerlig treskiftsordning på 35,5 timer per uke.

I industrien er (helkontinuerlig) skift vanlig fordi bemanningsbehovet stort sett er det samme døgnet rundt, uken i gjennom. I helse- og sosialtjenester svinger behovet for bemanning med det som er den naturlige rytmen for pasientene med dag og natt, og følgelig vil bemanningsbehovet variere gjennom døgnet og uken.

2. Arbeid utenom ordinær dagtid, men ikke skift eller turnus

Dette innebærer arbeid på kveld, natt, lørdag og/eller søndag uten at dette er skift- eller turnusarbeid.

For grupper med belastende arbeidstidsordninger er det fastsatt kortere ukentlig arbeidstid i §10-4 i arbeidsmiljøloven vedrørende alminnelig arbeidstid. Men ofte er arbeidstiden i tariffavtalene kortere enn det som er fastsatt i arbeidsmiljøloven.

3.4. Hovedtrekk ved arbeidstidens lengde

I dette kapitlet skal vi se hvordan lengden på den avtalte arbeidstiden per uke fordeles seg på grupper etter kjønn, alder, yrke, næring og hovedsaklig virksomhet. Tatt i betraktning forsøkene med 6-timersdag og den offentlige debatten omkring en eventuell arbeidstidsforkortelse, vil vi spesielt se på sysselsatte som *i dag* har om lag 30 timer i uka som avtalt arbeidstid i hovedjobben. Arbeidstid i eventuelle biarbeidsforhold eller ekstrajobber vil også bli trukket inn. Vi vil videre se på ukentlig arbeidstid i forhold til ønsker om lengre arbeidstid (undersysselsetting). Analysen bygger på data fra arbeidskraftundersøkelsen (i hovedsak for 2005/2006), se nærmere omtale i kapittel 1.2.

3.4.1. Fordeling på deltid/heltid

For de yrkesaktive kvinnene har andelen på heltid ligget på 57 prosent i perioden 2000-2005. Fra midten av 1980-årene og utover økte andelen kvinner på heltid jevnt og trutt fra et nivå på 47 prosent i 1985, men ser altså ut til å ha stabilisert seg etter år 2000. For menn lå heltidsandelen på rundt 90 prosent til 2003, da den sank til 88 prosent. Deltidsarbeid for menn er likevel først og fremst en tilpasning blant ungdom under utdanning og blant de aller eldste. For kvinner er det relativt utbredt også i den mest yrkesaktive fasen, selv om det også blant dem varierer med alde-

ren. For en nærmere omtale av fordelingen på deltid, heltid og gjennomsnittlig arbeidstid vises det til pkt. 4.1.

3.4.2. Omfanget av 6-timersdagen i dag

I 2006 hadde 110 000 sysselsatte en arbeidstid på 30 timer per uke i hovedjobben, det vil si et gjennomsnitt på 6 timer per dag. Av disse var 100 000 lønnstakere, mens de andre var selvstendig næringsdrivende. De aller fleste med 6-timersdag er kvinner (80 prosent), men av alle sysselsatte kvinner utgjorde de likevel bare 8 prosent.

Om vi i tillegg trekker inn de som har en arbeidstid i nærheten av 30-timer i uka, viser det seg at 206 000 sysselsatte har en avtalt (eventuelt vanlig) arbeidstid på 27-33 timer i uka (tabell 3.69). De utgjør 9 prosent av alle sysselsatte. Tallet blir på om lag samme nivå om vi også inkluderer arbeidstid i eventuelle biarbeidsforhold eller ekstrajobber.

150 000 av de 206 000 med arbeidstid på 27-33 timer i uka er kvinner. Det betyr at 14 prosent av alle sysselsatte kvinner har en avtalt arbeidstid som i gjennomsnitt per dag ligger nær opp til 6-timersdagen. De fleste av dem, nær 90 prosent, var i alderen 30-59 år. Til sammenligning er knapt 70 prosent av alle sysselsatte kvinner i denne aldersgruppa.

For menn var det bare 4 prosent (54 000 personer) som i 2006 hadde en tilsvarende arbeidstid, nokså jevnt fordelt på de ulike aldersgruppene.

3.4.3. Hva er mest normalt?

En avtalt arbeidstid på 37-39 timer i uka er det som er mest utbredt, og gjelder for 61 prosent av mennene og 42 prosent av kvinnene (tabell 3.70). Kvinners arbeidstid fordeler seg i langt større grad enn mennenes på timeintervaller lavere enn heltid. En tredjedel av de yrkesaktive kvinnene har en arbeidstid på 20-36 timer i uka. Bare 12 prosent av mennene er i samme kategori. I 2006 var den gjennomsnittlige arbeidstiden ifølge arbeidsavtalen på 36,6 timer for menn og 29,9 timer for kvinner i hovedjobben.

3.4.4. Ekstra lang arbeidstid

Om lag 150 000, eller 6 prosent av de sysselsatte, oppga å ha en arbeidstid i hovedjobben på 45 timer eller mer i uka. Nær halvparten av disse var imidlertid selvstendig næringsdrivende, det vil si personer uten arbeidstidsavtale, og det er gjennomsnittet av deres faktiske arbeidstid som her måles. Av de 150 000 var 15 prosent kvinner.

I tillegg har om lag 140 000 en arbeidstid på 40-44 timer i uka. En fjerdedel av disse er selvstendig næringsdrivende.

3.4.5. Kort arbeidstid

På motsatt ende av skalaen, med særlig kort arbeidstid, finner vi heller ikke så mange sysselsatte. 124 000 hadde i 2006 en avtalt arbeidstid på under 10 timer i uka (i hovedjobben), det vil si 5 prosent av de sysselsatte. For en stor del dreier dette seg om jobber blant ungdom under utdanning. I tillegg var det 205 000 sysselsatte med en arbeidstid på 10-19 timer i uka, 13 prosent av kvinnene og 5 prosent av mennene. En fjerdedel av disse hadde utdanning som hovedaktivitet.

3.4.6. Nærings- og yrkesfordeling

Her skal vi først se nærmere på i hvilke næringer og yrker det er flest lønnstakere med en ukentlig arbeidstid på rundt 30 timer, det vil si nær opp til 6-timers arbeidsdag i gjennomsnitt. Presentasjonen begrenses her til lønnstakere, da det kun er denne gruppen av sysselsatte som har et avtaleverk å forholde seg til når det gjelder arbeidstid. Deltidsomfanget i ulike næringer er nærmere omtalt i pkt. 4.1.

Ansatte med 6-timersdag

I alt 194 000 lønntakere hadde i 2006 en avtalt arbeidstid på 27-33 timer i uka. De fordelte seg på følgende næringer:

Helse- og sosialtjenester	65 000 (15 prosent av alle lønntakere i denne næringen)
Undervisning	25 000 (13 prosent)
Detaljhandel	21 000 (11 prosent)
Industri m.v.	20 000 (7 prosent)
Finansiell og forretningsmessig tjenesteyting	17 000 (6 prosent)
Olje- og gassutvinning	9 000 (29 prosent)
Transport og kommunikasjon	8 000 (6 prosent)
Offentlig administrasjon m.v.	8 000 (6 prosent)
Hotell og restaurant	5 000 (8 prosent)
Bygge- og anleggsvirksomhet	2 000 (1 prosent)
Primærnæringene	1 000 (3 prosent)
Andre næringer	13 000

At så mange ansatte i oljevirksomheten har arbeidstid rundt 30 timer, har sammenheng med skiftordningen for offshore-ansatte.

En mer detaljert yrkesfordeling viser at det er 14 000 hjelpepleiere/omsorgsarbeidere og 9 000 sykepleiere med en slik arbeidstid, det vil si 18 prosent av alle hjelpepleiere og 17 prosent av alle sykepleiere. Videre finner vi 16 000 lærere her (14 prosent). Av rengjøringspersonale finner vi 8 000 (15 prosent). Det må presiseres at disse tallene for ukentlig arbeidstid er begrenset til hovedjobben, slik at arbeidstid i eventuelle ekstrajobber ikke er medregnet.

Kort arbeidstid Ansatte med særlig kort arbeidstid (under 10 timer i uka) i hovedjobben finner vi først og fremst innenfor helse- og sosialtjenester og i detaljhandel med henholdsvis 30 000 og 25 000 personer. De utgjør 14 prosent av alle ansatte i detaljhandel og 7 prosent i helse- og sosialtjenester. For en stor del dreier det seg om ungdom under utdanning og ansatte som blir tilkalt ved behov. Av enkeltyrker er rengjøringspersonale en av de større gruppene (utenom butikkmedarbeidere) med 11 000 ansatte med så kort arbeidstid. De utgjorde 20 prosent av alle ansatte i dette yrket i 2006. Alt i alt var det 114 000 ansatte med en ukentlig arbeidstid på under 10 timer i uka.

Lang arbeidstid I motsatt ende var det 77 000 ansatte med særlig lang arbeidstid (45 timer eller mer) i hovedjobben, definert som gjennomsnittlig avtalt arbeidstid per uke (eventuelt vanlig arbeidstid for dem uten avtale). Den største gruppa finner vi i transport og kommunikasjon med 14 000 ansatte (10 prosent av alle ansatte i denne næringen), dernest 13 000 i finansiell og forretningsmessig tjenesteyting (5 prosent), 7 000 i detaljhandel (4 prosent) og 6 000 i helse- og sosialtjenester (1 prosent).

3.4.7. Undersysselsetting

Av de 606 000 sysselsatte på deltid i 2005 var det 98 000, det vil si 16 prosent, som aktivt hadde forsøkt å få lengre arbeidstid og dermed ble regnet som undersyssel-satte (tabell 3.71). I relative tall var omfanget av undersysselsetting like stort for menn som for kvinner, men i absolutte tall var det naturlig nok høyere for kvinner, i og med at 43 prosent av dem har en deltidsjobb. Av de 457 000 kvinnene på deltid i 2005 var 73 000 undersyssel-satte.

Om vi ser bort fra betingelsen om å ha forsøkt å få lengre arbeidstid, og ser hvor mange som likevel ønsker lengre arbeidstid, blir tallene høyere. 26 prosent av alle deltidssyssel-satte, nær 160 000 personer, ønsket å arbeide mer enn det som lå nedfelt i arbeidskontrakten.

Halvparten av de undersyssel-satte hadde i 2005 en avtalt arbeidstid på under 20 timer i uka. En tredjedel hadde 20-29 timer, og de resterende 30-36 timer. Det kart-

legges også hvor mange timer per uke de ønsker som avtalt arbeidstid. I gjennomsnitt ønsket de seg 32,8 timer i uka. Fordelt på timeintervaller var det 53 prosent som ønsket 37 timer eller mer per uke, mens 26 prosent ønsket 30-36 timer. Bare 9 prosent av de undersysselsatte ønsket en arbeidstid på under 20 timer i uka.

Det store flertall av de undersysselsatte betrakter yrkesaktiviteten som sin hovedaktivitet. Bare 12 prosent oppgav utdanning som hovedsakelig virksomhet. Flest undersysselsatte var det i helse- og sosialtjenester og i detaljhandel (18 prosent av alle på deltid i disse næringene). Til sammen utgjorde de over halvparten av alle undersysselsatte.

3.4.8. Oppsummering

For kvinner var andelen heltidssysselsatte på 57 prosent i 2005, mens den for menn var på 88 prosent. Deltidsarbeid for menn er først og fremst en tilpasning blant ungdom under utdanning og blant de aller eldste. For kvinner er det ganske utbredt også i den mest yrkesaktive fasen.

206 000 sysselsatte har en avtalt arbeidstid på 27-33 timer, det vil si nær opp til 6 timer per dag i gjennomsnitt. De utgjør 9 prosent av alle sysselsatte. 150 000 av disse er kvinner, 14 prosent av alle kvinner i jobb. Blant menn var det bare 4 prosent (54 000 personer) som i 2006 hadde en tilsvarende arbeidstid. Det er relativt mest utbredt blant ansatte i olje- og gassutvinning, dernest i helse- og sosialtjenester, undervisning og detaljhandel.

Om lag 150 000, eller 6 prosent av de sysselsatte, har en arbeidstid i hovedjobben på 45 timer eller mer i uka. Nær halvparten av disse var selvstendig næringsdrivende.

På motsatt ende av skalaen, med særlig kort arbeidstid, er det heller ikke så mange sysselsatte. 124 000 hadde i 2006 en avtalt arbeidstid på under 10 timer i uka (i hovedjobben), dvs. 5 prosent av de sysselsatte. For en stor del dreier dette seg om jobber blant ungdom under utdanning.

Av de 606 000 sysselsatte på deltid i 2005 var det 98 000, det vil si 16 prosent, som aktivt hadde forsøkt å få en lengre avtalt arbeidstid og dermed ble regnet som undersysselsatte. 73 000 av de undersysselsatte var kvinner.

Tabell 3.69. Sysselsatte etter alder, kjønn og avtalt/vanlig arbeidstid i hovedarbeidsforholdet. 2006. 1 000

	I alt	01-09 timer	10-19 timer	20-26 timer	27-33 timer	34-36 timer	37-39 timer	40-44 timer	45 t. og over
I ALT	2354	124	205	156	206	146	1222	141	151
16-19 år	92	41	22	5	2	2	17	2	1
20-24 år	189	26	29	16	11	8	84	8	5
25-29 år	231	13	20	16	16	19	121	15	11
30-49 år	1146	20	69	69	108	77	651	76	77
50-59 år	485	8	37	31	47	30	262	29	41
60-66 år	182	10	22	16	17	10	82	11	13
67-74 år	27	6	6	3	2	0	4	2	2
MENN	1246	42	57	34	54	64	759	106	128
16-19 år	43	15	8	2	1	1	13	1	1
20-24 år	100	8	11	5	5	3	57	6	4
25-29 år	122	5	7	3	6	7	75	10	9
30-49 år	605	4	13	11	24	34	395	58	66
50-59 år	259	2	7	5	11	14	161	21	36
60-66 år	102	4	8	5	3	4	56	9	11
67-74 år	17	3	3	2	1	0	2	1	2
KVINNER	1108	82	148	121	150	82	463	35	23
16-19 år	49	25	14	3	1	1	4	1	0
20-24 år	89	18	18	11	7	5	27	2	1
25-29 år	110	9	13	13	11	12	45	5	2
30-49 år	542	16	56	58	83	43	256	18	11
50-59 år	227	6	30	26	35	16	101	7	5
60-66 år	81	6	15	11	11	5	27	2	2
67-74 år	10	2	3	1	1	0	2	0	0

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU).

Tallene er beregnet etter gammelt opplegg (før AKU-omleggingen i 2006) av hensyn til sammenlignbarhet med tidligere år og tall brukt i øvrige avsnitt. Det gjelder i første rekke hvilke aldersgrupper som inngår i undersøkelsen og hvordan alder defineres (fylte år ved utgangen av året eller eksakt alder på undersøkelsestidspunktet).

Tabell 3.70. Sysselsatte etter alder, kjønn og avtalt/vanlig arbeidstid i hovedarbeidsforholdet. 2006. Prosent

		01-09 timer	10-19 timer	20-26 timer	27-33 timer	34-36 timer	37-39 timer	40-44 timer	45 t. og over
I ALT	100	5	9	7	9	6	52	6	6
16-19 år	100	45	24	5	2	2	18	2	1
20-24 år	100	14	15	9	6	4	45	4	3
25-29 år	100	6	9	7	7	8	52	6	5
30-49 år	100	2	6	6	9	7	57	7	7
50-59 år	100	2	8	6	10	6	54	6	8
60-66 år	100	5	12	9	9	5	45	6	7
67-74 år	100	22	22	11	7	0	15	7	7
MENN	100	3	5	3	4	5	61	9	10
16-19 år	100	35	19	5	2	2	30	2	2
20-24 år	100	8	11	5	5	3	57	6	4
25-29 år	100	4	6	2	5	6	61	8	7
30-49 år	100	1	2	2	4	6	65	10	11
50-59 år	100	1	3	2	4	5	62	8	14
60-66 år	100	4	8	5	3	4	55	9	11
67-74 år	100	18	18	12	6	0	12	6	12
KVINNER	100	7	13	11	14	7	42	3	2
16-19 år	100	51	29	6	2	2	8	2	0
20-24 år	100	20	20	12	8	6	30	2	1
25-29 år	100	8	12	12	10	11	41	5	2
30-49 år	100	3	10	11	15	8	47	3	2
50-59 år	100	3	13	11	15	7	44	3	2
60-66 år	100	7	19	14	14	6	33	2	2
67-74 år	100	20	30	10	10	0	20	0	0

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen

Tabell 3.71. Undersysselsatte kvinner og menn etter någjeldende avtalte/vanlige arbeidstid per uke og ønsket arbeidstid. 2005

Någjeldende avtalte/vanlige arbeidstid per uke	I alt	Ønsket avtalt/vanlig arbeidstid per uke				Gjennomsnitt Timer per uke
		01-19 timer	20-29 timer	30-36 timer	37 timer og over	
		1000				
I ALT	98	9	12	25	52	32,8
01-09 timer	17	7	3	2	5	24,7
10-19 timer	33	2	7	9	15	32,2
20-29 timer	32	0	3	11	18	35,2
30-36 timer	16	0	0	2	13	37,7
MENN	24	2	2	3	17	34,1
01-09 timer	6	2	1	0	2	26,3
10-19 timer	8	0	1	1	6	35,0
20-29 timer	7	0	0	1	5	37,4
30-36 timer	3	0	0	0	3	38,8
KVINNER	73	6	11	22	34	32,3
01-09 timer	11	5	2	2	2	23,9
10-19 timer	25	2	6	8	8	31,3
20-29 timer	26	0	2	10	13	34,5
30-36 timer	12	0	0	2	10	37,4

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (tall for 2006 foreløpig ikke tilgjengelige pga. feil i produksjonsopplegget).

4. Oversikt over endringer i arbeidstiden over livsløpet

4.1. Arbeidstid over livsløpet

Denne analysen av hvordan arbeidstiden skifter over livsløpet vil i hovedsak gjøres ved å bruke tverrsnittsdata fra arbeidskraftundersøkelsen (AKU) for sysselsatte personer i ulike aldersgrupper fordelt på ukentlig arbeidstid, sett i forhold til andelen sysselsatte i disse aldersgruppene. Dessuten gis det en kort omtale av fordelingen på hovedsakelig virksomhet og næring.

Sysselsatte er ifølge AKU alle personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i undersøkelsesuka, eller som var midlertidig fraværende fra slikt arbeid pga. sykdom, ferie, lønnet permisjon eller lignende, jf. kapittel 1.2.3. for mer informasjon.

4.1.1. Andelen sysselsatte i befolkningen

I alderen 30-54 år var 84 prosent av befolkningen sysselsatt i 2005, 87 prosent av mennene og 81 prosent av kvinnene. Etter 55-årsalderen synker yrkesdeltakelsen kraftig for både kvinner og menn. For menn kommer andelen sysselsatte ned i 50 prosent når man blir 63 år, mens tilsvarende skjer for kvinner når man blir 62. I alderen 65-66 år, det vil si like før den allminnelige pensjonsalderen på 67 år, er bare hver tredje mann og hver fjerde kvinne sysselsatt. 15 prosent er i arbeid i alderen 67-69 år, og 5 prosent i alderen 70-74. Av de yngste i alderen 16-19 år er 38 prosent sysselsatt, og i alderen 20-24 år 66 prosent (årgjennomsnitt for 2005).

Sammenlignet med 1990 har sysselsettingsandelen for menn i den mest yrkesaktive fasen gått ned med 2,4 prosentpoeng, mens den har økt med 3,5 prosentpoeng for kvinner i alderen 30-54 år. I de øvre aldersgruppene var det for menn en økning i andelen sysselsatte opp til 62-årsalderen. For kvinner økte yrkesfrekvensen mest i alderen 50-61 år. For de yngste (16-24 år) var sysselsettingen på om lag samme nivå i 2005 som i 1990 (tabell 4.1, under punkt 4.1.6).

4.1.2. Fordeling på deltid og heltid

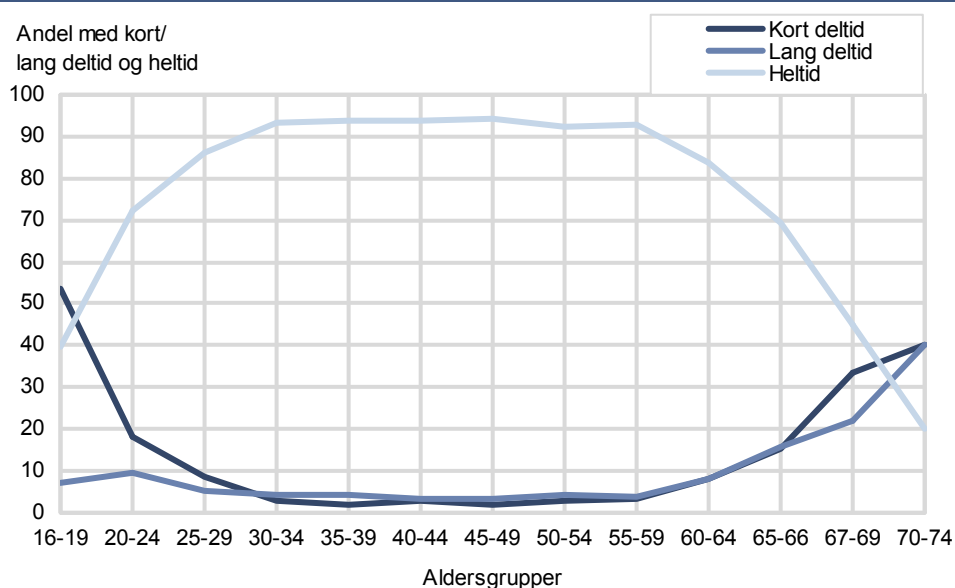
Av de sysselsatte i alderen 16-74 år hadde 73 prosent en heltidsjobb i 2005, 88 prosent av mennene og 57 prosent av kvinnene. Heltid er minst utbredt blant de yngste og de eldste. For de yngste har det sammenheng med at de gjerne har en deltidsjobb ved siden av skolegangen eller studiene, og for de eldste at de kombinerer pensjonen med noe arbeidsinntekt. Tre fjerdedeler av de yrkesaktive unge i alderen 16-24 år har en deltidsjobb, mens to tredjedeler av de yrkesaktive i alderen 67-74 har det samme (tabell 4.2). Blant ungdom under utdanning i alderen 16-19 år har 30 prosent en deltidsjobb ved siden av, og 40 prosent i alderen 20-24 år.

For sysselsatte menn ligger heltidsandelen på 93-94 prosent for aldersgruppene mellom 30 og 60 år. Deretter synker andelen på heltid med økende alder, til 83 prosent i alderen 60-64 år og 64 prosent i alderen 65-66 (figur 4.1).

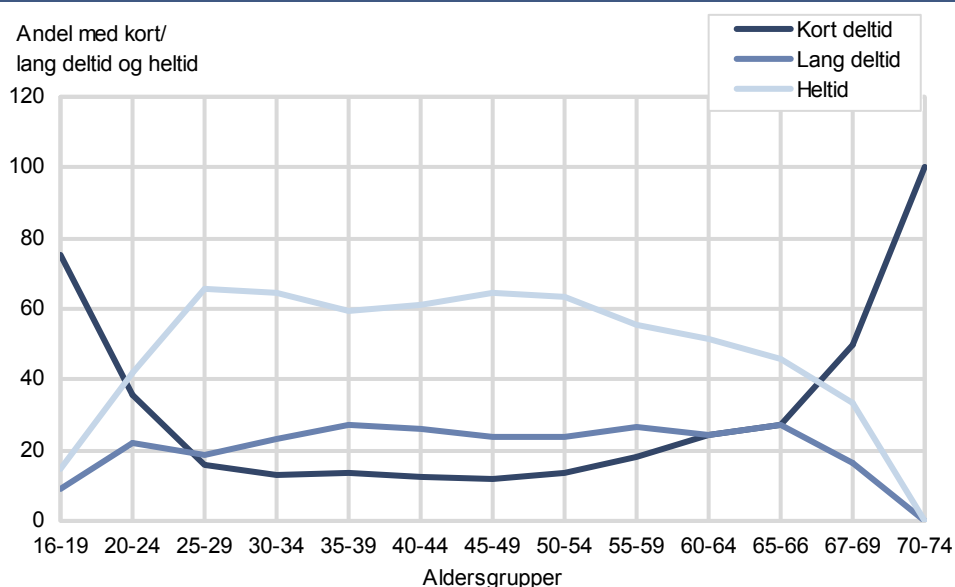
For sysselsatte kvinner varierer heltidsandelen fra 60 til 64 prosent for aldersgruppene mellom 25 og 55 år. I alderen 55-59 år synker den til 55 prosent, og videre ned til om lag 50 prosent for dem inntil 67-årsalderen (figur 4.2).

Av de kvinnene som har en deltidsjobb, er kort deltid, det vil si under 20 timer per uke, mest utbredt blant dem under 30 år, ofte i kombinasjon med utdanning. Ellers utgjør de med kort deltid rundt en tredjedel av de deltidssysselsatte kvinnene opp til 55-årsalderen, hvor denne andelen blir noe høyere.

Figur 4.1. Sysselsatte menn etter alder og avtalt/vanlig arbeidstid. 2005. Prosent

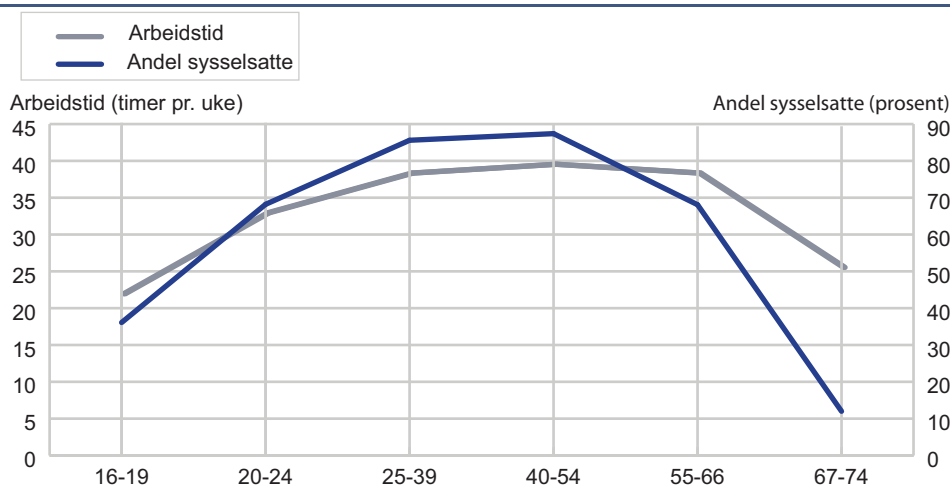
Figur 4.2. Sysselsatte kvinner etter alder og avtalt/vanlig arbeidstid. 2005. Prosent

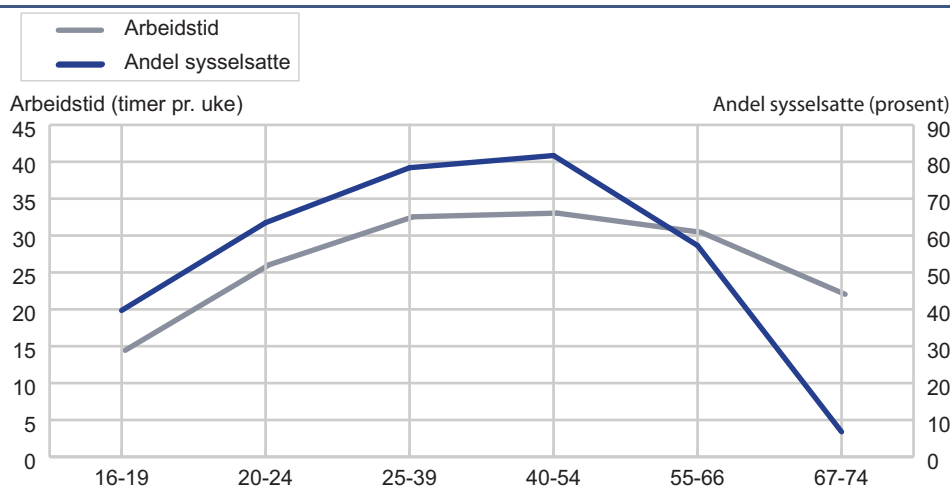
Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen

4.1.3. Avtalt arbeidstid per uke

Fordelingen på deltid/heltid avspeiler seg i den gjennomsnittlige arbeidstiden per uke slik den er nedfelt i arbeidstidsavtalen (for dem uten avtale er tallene basert på gjennomsnittet av den faktiske arbeidstiden). For menn lå gjennomsnittet for 2005 på 37,4 timer, for kvinner på 30,8 timer totalt sett. Fordelt på alder var gjennomsnittet for menn på 38-39 timer i alderen 25-66 år. For kvinner var gjennomsnittet på 32-33 timer i alderen 25-54 år, og 30 timer i alderen 55-66. For de eldste (67-74 år) var tallene 25 timer for menn og 22 timer for kvinner. For ungdom i alderen 16-24 år lå arbeidstiden for menn om lag 7 timer høyere enn for kvinner, noe som delvis skyldes at verneplikt- og siviltjeneste regnes som heltids sysselsetting (tabell 4.3). Generelt gjelder det at i aldersgruppene med høy sysselsettingsandel er også arbeidstiden relativt lang. Men i alderen 55-66 år, med kraftig fall i sysselsettingen, holder arbeidstiden seg på et høyt nivå i gjennomsnitt (se figur 4.3 og 4.4, hvor en graf over arbeidstid per uke er sammenstilt med en graf over andelen sysselsatte for de ulike aldersgruppene).

Figur 4.3. Avtalt/vanlig arbeidstid og andel sysselsatte blant menn etter alder. 2005

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen

Figur 4.4. Avtalt/vanlig arbeidstid og andel sysselsatte blant kvinner etter alder. 2005

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen

Timetallet per uke er noe lavere for lønnstakere enn for selvstendig næringsdrivende. For lønnstakere skal timetallet referere seg til selve arbeidstidsavtalen, mens det for selvstendige (som ikke har noen slik avtale) er gjennomsnittet av den faktiske arbeidstiden. Spesielt for selvstendige kan det også være gråsoner for hva som skal medregnes som arbeidstid, og en viss fare for overrapportering.

4.1.4. Endringer i arbeidstiden siden 1990

Totalt sett gikk den avtalte arbeidstiden ned med i gjennomsnitt 0,5 timer per uke fra 1990 til 2005. For lønnstakere, altså utenom de selvstendige, var nedgangen på 0,2 timer. For mannlige lønnstakere gikk den avtalte arbeidstiden ned med 1,4 timer per uke. I samme tidsrom økte arbeidstiden med 1,2 timer for kvinner. For menn var reduksjonen i det avtalte timetallet størst blant de yngste og de eldste. For kvinner økte arbeidstiden mest i aldersgruppa 40-54 år, med over to timer per uke.

I samme periode gikk andelen på heltid ned fra 74 til 73 prosent av alle sysselsatte, mens andelen på lang deltid (over 20 timer i uka) økte tilsvarende. For menn sank heltidsandelen fra 91 til 88 prosent av de sysselsatte. Denne nedgang i andelen på heltid var særlig markant blant dem under 30 år og over 60. Samtidig var det færre som hadde en ekstrajobb i 2005 enn i 1990, fra 6,5 til 5,5 prosent av de sysselsatte mennene.

For kvinner økte heltidsandelen fra 52 til 57 prosent fra 1990 til 2005. I aldersgruppene mellom 30 og 64 år økte andelen på heltid med 10-12 prosentpoeng, mest

på bekostning av kort deltid (under 20 timer). Blant de yngste var det derimot en nedgang i heltidsandelen også for kvinner, og en tilsvarende oppgang i kort deltid. Det har sammenheng med at flere unge under utdanning arbeider på deltid ved siden av.

4.1.5. Næringsfordeling

Deltid er i første rekke et kvinnefenomen. Kvinner har 75 prosent av alle deltidsjobber. Der nest er det et ungdomsphenomen, det vil si for ungdom under utdanning. Deltid er relativt mest utbredt i næringene detaljhandel, hotell- og restaurantvirksomhet, hvor halvparten av alle sysselsatte arbeider på deltid. I helse- og sosialtjenester er det også en stor deltidsandel (44 prosent). De førstnevnte næringene med høyest deltidsandel er samtidig de næringene hvor andelen unge sysselsatte er høyest. Mens personer i alderen 16-24 år i 2005 utgjorde 12 prosent av de sysselsatte totalt, utgjorde de 35 prosent av de sysselsatte i hotell og restaurant, og 31 prosent av de sysselsatte i detaljhandel. I den andre næringen med høy deltidsandel, helse- og sosialtjenester, er imidlertid ungdom underrepresentert (8 prosent).

4.1.6. Oppsummering

I alderen 30-54 år var 84 prosent av befolkningen sysselsatt i 2005, 87 prosent av mennene og 81 prosent av kvinnene. Etter 55-årsalderen synker yrkesdeltakelsen kraftig for både kvinner og menn. For menn kommer andelen sysselsatte ned i 50 prosent når man blir 63 år, mens tilsvarende skjer for kvinner når man blir 62. I alderen 65-66 år, det vil si like før den allminnelige pensjonsalderen på 67 år, er bare hver tredje mann og hver fjerde kvinne sysselsatt.

Av de sysselsatte i alderen 16-74 år hadde 73 prosent en heltidsjobb i 2005, 88 prosent av mennene og 57 prosent av kvinnene. Heltid er minst utbredt blant de yngste og de eldste. For sysselsatte menn ligger heltidsandelen på 93-94 prosent for aldersgruppene mellom 30 og 60 år. Deretter synker andelen på heltid med økende alder, til 83 prosent i alderen 60-64 år og 64 prosent i alderen 65-66. For kvinner varierer heltidsandelen fra 60 til 64 prosent for aldersgruppene mellom 25 og 55 år. I alderen 55-59 år synker den til 55 prosent, og videre ned til om lag 50 prosent inntil 67-årsalderen.

Fra 1990 til 2005 sank heltidsandelen for menn fra 91 til 88 prosent av de sysselsatte. For kvinner økte den fra 52 til 57 prosent.

Fordelingen på deltid/heltid avspeiler seg i den gjennomsnittlige arbeidstiden per uke slik den er nedfelt i arbeidstidsavtalen. For menn lå gjennomsnittet for 2005 på 37,4 timer, for kvinner på 30,8 timer totalt sett. Fordelt på alder var gjennomsnittet for menn på 38-39 timer i alderen 25-66 år. For kvinner var gjennomsnittet på 32-33 timer i alderen 25-54 år, og 30 timer i alderen 55-66. For de eldste (67-74 år) var tallene 25 timer for menn og 22 timer for kvinner.

I aldersgruppene med høy sysselsettingsandel er også arbeidstiden relativt lang. Men i alderen 55-66 år, med kraftig fall i sysselsettingen, holder arbeidstiden seg på et høyt nivå i gjennomsnitt for dem som er sysselsatt.

Tabell 4.1. Sysselsatte etter alder. 1990 og 2005

	1990	2005	1990	2005
	1000		I prosent av alle personer i hver gruppe	
I ALT	2030	2289	65,6	69,1
16-19	94	89	37,2	37,9
20-24	221	180	65,8	65,9
25-29	243	225	76,4	78,6
30-54	1175	1381	83,5	84,0
55-59	127	230	70,3	76,1
60-64	105	137	53,6	57,1
60	24	39	62,0	68,8
61	25	34	59,2	66,5
62	22	26	58,0	58,3
63	17	22	44,7	44,5
64	18	16	43,5	41,9
65-66	30	24	35,0	29,5
67-69	21	15	16,6	15,4
70-74	13	8	7,0	5,0
MENN	1115	1211	71,8	72,5
16-19	48	44	36,9	36,1
20-24	121	95	70,3	68,2
25-29	135	116	81,5	81,7
30-54	642	729	89,4	87,0
55-59	71	124	80,1	81,3
60-64	59	75	62,2	62,6
60	14	23	71,1	74,9
61	15	18	68,4	70,2
62	11	14	66,6	67,8
63	9	12	51,6	50,4
64	10	8	51,7	41,9
65-66	18	14	42,6	33,7
67-69	13	9	21,1	18,7
70-74	8	5	9,9	6,8
KVINNER	915	1078	59,4	65,6
16-19	47	45	37,5	39,7
20-24	100	85	61,1	63,5
25-29	108	108	70,8	75,5
30-54	533	654	77,2	80,8
55-59	56	105	60,8	70,7
60-64	46	62	45,5	51,5
60	10	16	52,9	61,6
61	10	16	49,6	62,6
62	10	12	50,6	50,3
63	8	10	38,4	39,2
64	8	8	36,2	41,8
65-66	12	10	27,7	25,4
67-69	9	6	12,7	12,5
70-74	5	3	4,7	3,3

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (2005 valgt som siste år pga brudd i tidsserien for aldersfordelte tall mellom 2005 og 2006).

Tabell 4.2. Sysselsatte etter kjønn, alder og avtalt/vanlig arbeidstid. Prosent

	1990			2005		
	Kort deltid	Lang deltid	Heltid	Kort deltid	Lang deltid	Heltid
I ALT	13	13	74	13	14	73
16-19	54	11	35	64	9	27
20-24	12	9	78	26	15	59
25-29	8	10	82	12	12	76
30-34	11	13	76	7	13	80
35-39	11	15	74	7	15	78
40-44	9	14	77	7	14	79
45-49	8	15	77	7	13	80
50-54	12	13	75	8	13	79
55-59	13	16	71	10	14	76
60-64	16	15	69	16	15	69
65-66	20	17	63	22	17	61
67-69	40	15	45	40	20	40
70-74	46	23	31	50	25	25
MENN	5	4	91	7	5	88
16-19	47	8	45	53	7	40
20-24	7	4	89	18	10	72
25-29	3	2	95	9	5	86
30-34	1	3	96	3	4	93
35-39	1	3	96	2	4	94
40-44	1	2	97	3	3	94
45-49	1	2	97	2	4	94
50-54	2	3	95	3	5	92
55-59	3	3	94	3	4	93
60-64	5	5	90	8	8	84
65-66	10	11	79	15	16	69
67-69	31	15	54	33	22	45
70-74	38	25	37	40	40	20
KVINNER	24	24	52	19	23	57
16-19	62	13	25	76	9	15
20-24	20	14	66	36	22	42
25-29	15	19	66	16	19	65
30-34	24	24	52	13	23	64
35-39	23	28	49	14	27	59
40-44	19	29	52	13	26	61
45-49	16	29	55	12	24	64
50-54	23	26	51	13	24	63
55-59	27	31	42	18	27	55
60-64	31	27	42	24	24	52
65-66	33	25	42	27	27	46
67-69	56	22	22	50	17	33
70-74	50	33	17	100	0	0

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen

Kort deltid=1-19 timer per uke. Lang deltid=20-36 timer, med unntak av personer med 32-36 timer som oppgir at dette utgjør heltid. Heltid=37 timer og over, samt tilfellene nevnt over.

Arbeidstid i eventuelle bijobber er også medregnet (i motsetning til i avsnitt 4 med internasjonale data).

Tabell 4.3. Avtalt/vanlig arbeidstid for sysselsatte i alt og for lønnstakere, etter alder og kjønn. Timer per uke

	1990		2005	
	Sysselsatte i alt	Lønnstakere	Sysselsatte i alt	Lønnstakere
I ALT	34,8	33,9	34,3	33,7
16-19	21,0	21,5	17,9	18,0
20-24	34,4	34,2	29,4	29,3
25-39	35,8	35,0	35,4	35,0
40-54	36,4	35,3	36,2	35,5
55-66	34,1	32,8	34,5	33,7
67-74	25,9	22,5	23,9	22,1
MENN	39,1	38,0	37,4	36,6
16-19	24,1	24,8	21,7	21,9
20-24	36,7	36,4	32,7	32,5
25-39	40,2	39,0	38,1	37,5
40-54	41,2	39,6	39,3	38,4
55-66	39,1	37,8	38,1	37,1
67-74	30,1	26,8	25,3	22,5
KVINNER	29,5	29,4	30,8	30,6
16-19	17,8	18,2	14,2	14,3
20-24	31,6	31,5	25,8	25,8
25-39	30,5	30,4	32,3	32,2
40-54	30,8	30,4	32,8	32,6
55-66	27,6	27,1	30,2	30,0
67-74	19,6	17,4	21,8	21,8

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen

Arbeidstid i eventuelle bijobber er også medregnet (i motsetning til i avsnitt 4 med internasjonale data).

4.2. Tilpasninger til ektefellens pensjoning

4.2.1. Innledning

Formålet med denne analysen er å beskrive variasjon i tilpasninger når ektefellen pensjonerer seg. Med ektefellens pensjoning mener vi her at ektefellen går fra å være sysselsatt til å bli mottaker av alderspensjon eller avtalefestet pensjon (AFP) uten noen jobb ved siden av. For noen personer kan også andre former for avgang fra yrkeslivet være aktuelle, f.eks. overgang til arbeidsledighet, helse relaterte ytelser basert på erklæring fra lege, eller annet. I denne analysen avgrensner vi oss til å analysere tilpasninger blant dem som har en ektefelle som går av med alderspensjon eller AFP.

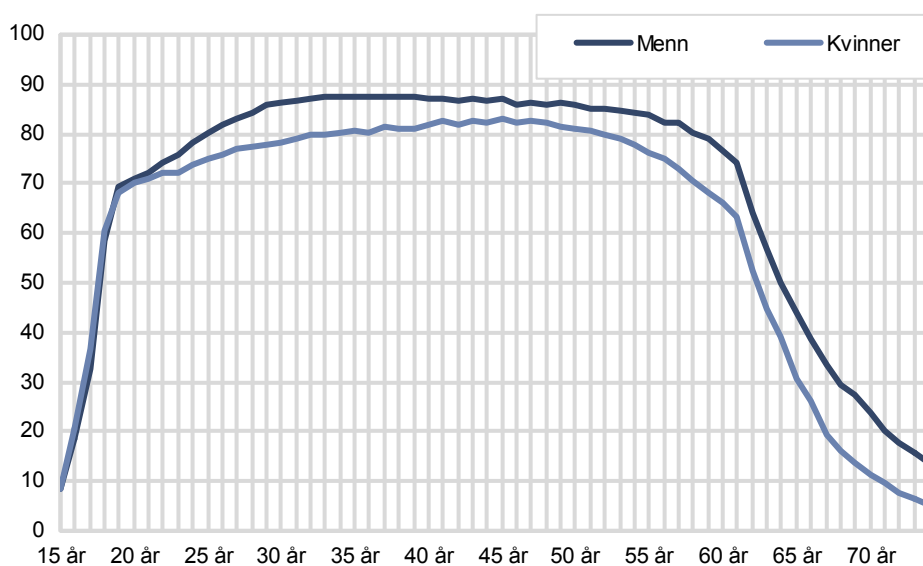
Den ene ektefellen blir altså pensjonert. Hvordan tilpasser så den andre ektefellen seg? Vi vil her måle tilpasninger på to måter. For det første vil vi beskrive endringer i deres forhold til arbeidsmarkedet og velferdsordninger, f.eks. om han eller hun fortsetter å arbeide, går av med pensjon slik som ektefellen, blir mottaker av en helse relatert ytelse, eller annet. For det andre vil vi beskrive endringer i arbeidstid blant dem som fortsetter å arbeide.

Disse to typene av tilpasninger vil bli målt med utgangspunkt i et "startår" (2001) og et "resultatår" (2005). Begrunnelsen for denne fremgangsmåten er primært substansiell, men det ligger også noen praktiske hensyn bak. Det er naturlig å vente noen år før man ser nærmere på videre karrierer eller avgang. Inkludering av mellomliggende år ville dessuten komplisere analysearbeidet og presentasjonen av analysene betraktelig. Ved å vente noen år før resultater måles, blir også antallet personer i de ulike "strømmene" betydelig høyere enn dersom man målte tilpasninger mellom enkeltår. Ulempen ved å avgrense analysen til to år er naturligvis tap av informasjon om forløp fra år til år. 2005 ble her valgt som resultatår på grunn av at det var den nyeste årgangen vi hadde tilgang til på analysetidspunktet.

2001 ble valgt som startår både fordi det er en passende tidsavstand mellom 2001 og 2005 i forhold til de tilpasningene vi ønsker å måle, og fordi AFP inngår i datagrunnlaget først fra og med år 2001.

Tilpasninger til ektefellens pensjonering forventes å variere med bakgrunnskjenne-tegn ved personene som kjønn, alder og utdanning, og kjennetegn ved deres arbeidsforhold/bedriften som årlig lønnsinntekt, sektor og næring. Alder vil være en sentral grupperingsvariabel å fordele tilpasninger etter, siden muligheten for å gå av med alderspensjon¹⁶ eller AFP¹⁷ er knyttet til bestemte aldersgrenser. Likedan mister man retten til helserelaterte ytelser etter fylte 67 år. Dessuten vet vi at sannsynligheten for avgang fra yrkeslivet øker med alderen etter fylte femti år, som illustrert av andelen sysselsatte i befolkningen generelt etter alder i figur 4.5. Denne figuren viser også at kjønn er en variabel som har betydning for sysselsettingen i ulike aldersgrupper i befolkningen generelt.

Figur 4.5. Andel sysselsatte i befolkningen etter kjønn og alder. 4. kvartal 2006

Kilde: Registerbasert sysselsettingsstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Andelen sysselsatte i befolkningen generelt varierer altså etter kjønn. Er det slik at kvinner også tilpasser seg til ektefellens pensjonering på en annen måte enn menn? Personlig økonomi, her målt ved årlig lønnsinntekt, er en tredje variabel som ofte trekkes frem i forbindelse med pensjoneringsatferd. Tilpasser lavtlønnede seg til ektefellens pensjonering på en annen måte enn høytlønnede? I tillegg vil vi gi fordelinger etter bedriftskjennetegnene næring og sektor. De gruppene som vi fordeler etter langs disse variablene i startåret 2001, kan vi så følge til resultatåret 2005. Dermed kan vi beskrive forskjeller i tilpasninger til ektefellens pensjonering mellom ulike grupper av personer.

Analysen vil ikke gjelde befolkningen generelt eller alle gifte personer, men kun en nærmere avgrenset populasjon av det vi kaller "ikke-pensjonerte" ektefeller per 2001. De ektefellene som gikk av med pensjon i 2001, er ikke interessante å følge videre, siden de er blitt pensjonister, en status som for de fleste vil være varig. Pensjonister kan i prinsippet fortsette å arbeide og skal da ifølge SSBs offisielle sysselsettingsstatistikk defineres som sysselsatte (<http://www.ssb.no/arbeid/>). I denne analysen velger vi allikevel bare å følge videre over tid de "ikke-pensjonerte" ekte-

¹⁶ Alderspensjon fra Folketrygden er en pensjonsordning som skal sikre inntekt til livsopphold fra fylte 67 år. I tillegg sier hovedregelen at du må ha bodd i Norge i minst tre år etter fylte 16 år, og være medlem av Folketrygden (www.nav.no).

¹⁷ Avtalefestet pensjon (AFP) er en frivillig pensjonsordning for personer som har fylt 62 år, og som arbeider innenfor områder der det er tariffavtaler og hvor AFP inngår i tariffavtalen (www.nav.no).

fellene som vi identifiserer i 2001. Det er deres bevegelser i eller utenfor arbeidsmarkedet vi er interesserte i å følge frem til år 2005, for å beskrive hvordan de tilpasser seg ektefellens pensjonering.

Nærmere bestemt starter vi med å identifisere ektepar per 2001 hvor begge ektefellene var sysselsatte i 2000, men hvor den ene ble pensjonert i 2001 mens den andre fortsatt var sysselsatt (heretter kalt "den ikke-pensjonerte"). Vi vil så se nærmere på hvordan de "ikke-pensjonerte" ektefellene hadde tilpasset seg i 2005, og om tilpasningene varierer med kjennetegn ved personene og deres arbeidsforhold.

Analysen vil skje i tre trinn. Først beskrives alle statusendringer mellom år 2001 og 2005 blant de "ikke-pensjonerte" ektefellene per 2001. På denne måten får vi gitt en bred beskrivelse av hvordan de tilpasser seg i form av bevegelser i forholdet til arbeidsmarkedet og offentlige velferdsordninger/ytelser, dvs. hvor "strømmene" går fra 2001 til 2005 blant ulike grupper personer.

Dernest gir vi en mer detaljert analyse av noen av "strømmene" hver for seg, med fordeling etter alder, for på den måten å kunne belyse bedre forskjeller mellom ulike grupper i samme alder. Vi vil se nærmere på følgende typer tilpasninger som antas å være av spesiell interesse:

- Sysselsatt både i 2001 og 2005
- Sysselsatt i 2001, men AFP-pensjonist i 2005
- Sysselsatt i 2001, men alderspensjonist i 2005
- Sysselsatt i 2001, men uførepensjonist i 2005

I det tredje trinnet i analysen vil vi konsentrere oss om de som var lønnstakere både i startåret og i resultatåret, og gi en nærmere beskrivelse av hvordan de har tilpasset seg når det gjelder arbeidstid.

Et delmål med analysen er å illustrere hvilke muligheter dette datagrunnlaget i SSB gir for å beskrive bestemte gruppers bevegelser over tid (i dette tilfellet "ikke-pensjonerte" ektefeller per 2001) og for å utvikle tabelloppsett som senere eventuelt kan oppdateres med andre årganger. Vi vil også antyde noen videre analysemuligheter i form av andre variabler og fordelinger, eller andre analysemetoder.

Analysen vil være beskrivende og ikke gå inn på årsaksforklaringer. Resultatene vil bli presentert i form av krysstabeller hvor vi beskriver tilpasninger mellom 2001 og 2005 fordelt etter kjennetegn ved personene og deres arbeidsforhold/bedriften i startåret. Analyser av årsakssammenhenger ville kreve både et mer velutviklet datamateriale og teorigrunnlag, og mer ressurser enn det vi har til rådighet i dette prosjektet. De beskrivelsene vi gir kan imidlertid antyde mulige årsakssammenhenger og motivere til mer forskningsbaserte analyser.

I de neste avsnittene redegjør vi først for datagrunnlaget, variablene, og datakvaliteten. Deretter presenteres resultatene. Dernest redegjør vi for andre analysemuligheter, før vi oppsummerer funnene.

4.2.2. Datagrunnlaget

System for persondata (SFP)

I System for persondata sammenstillter SSB informasjon fra en rekke registre om alle bosatte i alderen 16 – 74 år. Tellingstidspunktet er en dag i slutten av november, samt noen opplysninger per fjerde kvartal. Begrepet *status* brukes som en fellesbetegnelse på aktiviteter, tilstander og ytelser i personenes forhold til arbeidsmarkedet og velferdsordninger. På bakgrunn av detaljerte opplysninger om alle statuser personene er registrert med i kilderegistrene, definerer SSB personenes status på referansetidspunktet. Denne klassifiseringen er konsistent over tid, tar

hensyn til de fleste mulige kombinasjoner av statuser¹⁸, og har bestemte føringer for prioritering av statusene dersom samme person er aktiv i flere statuser, særlig ved at sysselsettingsstatuser prioriteres fremfor andre statuser.¹⁹

Tradisjonelt måles utviklingen i arbeidsmarkedet ved endringer i nivåttall ("netto-endringer"), f.eks. i andelen arbeidsledige i ulike befolkningsgrupper. Endringer i nivåttall kan imidlertid ikke brukes til å si noe om endringer på personnivå ("brutto-endringer"), f.eks. hvilke (grupper av) personer som har gått fra å være sysselsatte til å bli alderspensjonister. I offisiell statistikk er det også vanlig at befolkningens forhold til arbeidsmarkedet og til ulike velferdsordninger/ytelser analyseres hver for seg, f.eks. med en statistikk som beskriver sysselsettings- og ledighetsprosent, en statistikk som beskriver sykefravær, en som beskriver pensjonering og overgang til uførhet, osv. Formålet med dette prosjektet er i stedet å gi en beskrivelse av bestemte befolkningsgruppers bevegelser i eller utenfor arbeidsmarkedet over tid.

Variable

Status Denne variabelen beskriver personens statuser på arbeidsmarkedet og i ulike offentlige velferdsordninger/ytelser. Hvordan vi grupperer statusene, varierer mellom startåret og resultatåret:

I startåret 2001 vil alle de "ikke-pensjonerte" ektefellene være *sysselsatte*, her definert som lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.²⁰ Den pensjonerte ektefellen, som vi ikke følger videre over tid, ble *pensjonert* i 2001, her definert som å motta alderspensjon eller avtalefestet pensjon (AFP) uten å ha noen jobb ved siden av.

De "ikke-pensjonerte" ektefellene per 2001 fordeles på følgende statuser i resultatåret 2005:

- *Sysselsatt*, dvs. lønnstakere på heltid eller deltid eller selvstendig næringsdrivende.
- *Alderspensjon*, dvs. alderspensjonister som ikke er sysselsatte.
- *Avtalefestet pensjon*, dvs. AFP-pensjonister som ikke er sysselsatte.
- *Helserelaterte ytelser*, dvs. varig eller tidsbegrenset uføre, langtidssykemeldte, på attføringstiltak eller annen attføring (rehabilitering) som ikke er sysselsatte.
- *Annen status*, dvs. helt arbeidsledig eller på sysselsettingstiltak, bare sosialhjelpsmottaker, under utdanning, etterlatt, enslig forsørger, eller "annet". "Annet" er bosatte som vi mangler status om i kilderegistrene. De kan f.eks. være hjemmeværende, i tjenestepensjon, leve av kapitalinntekt, i familiearbeid, i svart arbeid, eller i et arbeidstakerforhold som er så sporadisk/kort arbeidstid at det ikke er meldepliktig til NAVs Arbeidstakerregister.
- *Ut av Folkeregisteret*, dvs. død eller utvandret etter 2001.

Kjønn Kvinner utgjør et klart flertall i vår populasjon av "ikke-pensjonerte" ektefeller, noe som reflekterer at menn oftere har yngre koner, enn omvendt.

¹⁸ SFP identifiserer de fleste mulige kombinasjoner av statuser som det er mulig å ha i forhold til arbeidsmarkedet og velferdsordninger. Et viktig unntak er tjenestepensjon. Dersom en person går av med tjenestepensjon uten å ha noe annet arbeid vil han eller hun bli plassert i SFP-statusen "annen status" fram til fylte 67 år, og i "alderspensjon" deretter.

¹⁹ En hovedregel er at sysselsettingsstatuser prioriteres over andre statuser i personenes forhold til arbeidsmarkedet og velferdsordninger. Det betyr f.eks. at en person som både er registrert som fulltid student og med deltidsjobb som lønnstaker, vil bli klassifisert som sysselsatt.

²⁰ Sysselsatte er personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken, samt personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende pga. sykdom, ferie, lønnet permisjon e.l. Personer på sysselsettingstiltak klassifiseres også som sysselsatte (www.ssb.no/arbeid).

<i>Sivilstatus</i>	Vi vil som et ledd i identifisering av de ”ikke-pensjonerte” ektefellene per 2001, skille mellom personer som er gift eller registrert partner (og hvem deres ektefelle er), og de som ikke er gifte.
<i>Alder</i>	Følgende aldersgrupper i resultatåret er særlig sentrale for våre analyseformål: <ul style="list-style-type: none"> - 56 – 61 år: andelen sysselsatte synker kraftig i befolkningen generelt (se figur 4.5). - 62 – 66 år, dvs. AFP-alder. - 67 – 69 år, dvs. over aldersgrensen for alderspensjon, og under 70 år.
<i>Aldersforskjell mellom ektefellene</i>	Denne variabelen beskriver den ”ikke-pensjonerte” ektefellens alder i forhold til den pensjonerte ektefellen. Vi skiller mellom situasjoner der den ”ikke-pensjonerte” ektefellen er: <ul style="list-style-type: none"> - Yngre enn den pensjonerte ektefellen - Like gammel eller eldre enn den pensjonerte ektefellen
<i>Utdanningsnivå</i>	Høyeste fullførte utdanningsnivå er et annet personlig kjennetegn. Vi skiller mellom følgende nivåer: <ul style="list-style-type: none"> - Ungdomsskole eller lavere - Videregående - Høyskole/universitet <= 4 år - Høyskole/universitet 4 år eller mer (inkl. forskerutdanning)
<i>Årlig lønnsinntekt</i>	Denne variabelen beskriver lønnsstakeres kontantlønn fra alle lønnsstakerforhold på årsbasis. Størrelsen på en persons årlige lønnsinntekt er avhengig av hvor stor del av året personen har vært lønnsstaker, hvor lang arbeidstid personen har hatt i arbeidsforholdene, og lønssatsen i arbeidsforholdene. Den årlige lønnsinntekten til en person kan altså avvike fra den lønnsinntekten personen ville ha hatt dersom han eller hun arbeidet full tid hele året i arbeidsforholdene. Personer som er selvstendig næringsdrivende, vil ha uoppgitt årlig lønnsinntekt, også dersom de har en lønnsinntekt ved siden av næringsinntekten. Siden vi bare beskriver årlig lønnsinntekt i 2001, prisjusterer vi den ikke. Vi skiller mellom følgende intervaller: <ul style="list-style-type: none"> - kr 1 – 99 999 kr - kr 100 000 – 199 999 - kr 200 000 – 299 999 - kr 300 000 – 399 999 - kr 400 000 eller mer
<i>Sektor</i>	Sysselsatte personer fordeles etter foretakets institusjonelle sektortilhørighet i følgende grupper: <ul style="list-style-type: none"> - Statlig forvaltning inkl. helseforetak - Kommunal og fylkeskommunal forvaltning - Privat sektor inkl. offentlig eide foretak
<i>Næring</i>	For sysselsatte har vi opplysninger om bedriftens næring. Vi skiller mellom følgende grupper: <ul style="list-style-type: none"> - Jordbruk, skogbruk og fiske (primærnæringene) - Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning - Bygge- og anleggsvirksomhet - Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparater - Hotell- og restaurantvirksomhet - Transport og kommunikasjon - Finansiell tjenesteyting og forsikring - Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner (en nokså sammensatt gruppe) - Offentlig forvaltning - Undervisning - Helse- og sosialtjenester. - Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid

Arbeidstid For sysselsatte personer har vi opplysninger om avtalt arbeidstid i hovedarbeidsforholdet. Vi skiller mellom tre arbeidstidsintervaller:

- 4 – 19,9 timer
- 20 – 29,9 timer
- 30 timer eller mer

Datakvalitet

SFP dekker som nevnt alle bosatte i alderen 16 – 74 år. Kvaliteten på målingene av ”strømmer” mellom institusjonelle ordninger antas å være god i SFP, siden systemet utnytter kilderegistre som er etablert nettopp for å administrere disse ordningene. Det er imidlertid også noen kvalitetsproblemer:

Bare parforhold blant gifte per 2001 Vi vil bare kunne studere tilpasninger i parforhold blant gifte eller registrerte partnere, siden vi ikke klarer å identifisere samboende. Vår populasjon av ”ikke-pensjonerte” ektefeller består imidlertid stort sett av eldre, og forekomsten av samboerskap i befolkningen generelt er lavere blant eldre enn yngre.

Hvem som er gift, og med hvem, definerer vi i 2001, og vi er ikke opptatt av om de samme personene var gift med hverandre året før (2000) eller årene etter (2002 – 2005). Parene identifiseres altså i 2001, og i tillegg krever vi at begge må ha vært sysselsatte i år 2000, og at den ene går av med pensjon i 2001. mens den andre fortsatt jobber. Dette gjør vi for å sikre at den ene ektefellens pensjonering faktisk inntraff i 2001, mens den andre fortsatt jobber det året. På denne måten har vi identifisert vår populasjon av ektepar, og endelig vår populasjon av ”ikke-pensjonerte” ektefeller per 2001.

Vær også oppmerksom på at vi ved avgrensningen av ektepar bare vil kunne fange opp gifte som har en ektefelle i datagrunnlaget SFP, dvs. at begge ektefellene er bosatte og i alderen 16 – 74 år i år 2001. Dersom den ”ikke-pensjonerte” ektefellen i 2001, som vi skal følge over tid, ikke lenger oppfyller disse kriteriene i resultatåret 2005, dvs. hvis han eller hun dør eller utvandrer i løpet av analyseperioden, vil denne personen plasseres i statusgruppen ”Ut av Folkeregisteret” i resultatåret.

Ett år mellom tellingstidspunktene Tellingstidspunktet for datagrunnlaget SFP er en dag i slutten av november, samt noen opplysninger per fjerde kvartal. Dette betyr at vi ikke fanger opp bevegelser i løpet av året. Dette vil særlig være en feilkilde i forhold til ledighetstall, siden personer kan bevege seg frem og tilbake mellom ledighet og sysselsetting i løpet av året. For slike personer vil måling på ett tidspunkt i året være en betydelig feilkilde på individnivå. Dersom det innen samme gruppe av personer er omtrent like mange som beveger seg fra ledighet til sysselsetting som omvendt, blir feilkilden av å måle på en dag i slutten av november, betydelig mindre på aggregert nivå enn på individnivå. I den populasjonen vi skal beskrive her, vil det være et relativt lite innslag av arbeidsledige, men det kan tenkes at en del personer i løpet av året beveger seg mellom status som sysselsatt og status som pensjonist, eller mellom helserelaterte ytelser og sysselsetting eller pensjon. En status som uførepensjonist vil oftest være varig.

Uoppgitte opplysninger Alle personer i SFP har opplysninger om status i arbeidsmarkedet og velferdsordninger. Ved kobling av flere årganger vil det oppstå et visst innslag av uoppgitte som følge av at personer kan ha utvandret eller dødd mellom 2001 og 2005. I resultatåret plasseres de i statusen ”Ut av Folkeregisteret”.

Opplysninger om kjennetegn ved arbeidsforholdet/bedriften, som årlig lønnsinntekt, arbeidstid, sektor og næring, har vi bare for de personene som er definert som sysselsatte i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk. Derfor er det et visst innslag av uoppgitte verdier på disse variablene, også blant de som har sysselsatt som status i SFP. Dette skyldes at status i SFP er beregnet på en litt annen måte

enn i sysselsettingsdefinisjonen for den registerbaserte sysselsettingsstatistikken.²¹ Årlig lønnsinntekt er uoppgitt for selvstendig næringsdrivende.

Når det gjelder de personlige bakgrunnskjennetegnene, er det et visst innslag av uoppgitt utdanning. Fra annen statistikk vet vi at noen eldre og mange innvandrere kan mangle utdanningsopplysninger.

Grupper med "særaldersgrenser"

I noen yrker, f.eks. innen brannvesenet, politiet og forsvaret, er pensjonsalderen lavere enn 67 år (tjenestepensjon). Disse vil i vår analyse ikke regnes som pensjonister før etter fylte 67 år, men inngå i "annen status". Dersom de fortsetter å arbeide i en annen jobb, defineres de som sysselsatte.

4.2.3. Resultater

Vi vil starte analysen med å illustrere hvordan vi avgrenser populasjonen av "ikke-pensjonerte" ektefeller. Deretter vil vi beskrive populasjonens sammensetning i 2001 og alle "strømmene" i populasjonen mellom 2001 og 2005, for deretter å gi en mer inngående analyse av bestemte "strømmer" hver for seg med fordeling etter alder. I tillegg til å beskrive tilpasninger i form av statusendringer, vil vi beskrive endringer i arbeidstid blant personer som er sysselsatte både i 2001 og 2005. Hovedfunnene oppsummeres til slutt.

Om avgrensningen av populasjonen

Vi skal her gi en analyse av en populasjon av det vi kaller "ikke-pensjonerte" ektefeller per 2001. De er sysselsatte i 2001 som har en ektefelle som gikk av med pensjon dette året, og hvor begge ektefellene var sysselsatte året før. Tabell 4.4 illustrerer hvordan populasjonen er avgrenset:

Tabell 4.4. Ektepar per 2001 etter personenes status¹ i år 2000 og 2001. Antall personer er det dobbelte

Ektefellenes status i 2000	Ektefellenes status i 2001			
	En er pensjonert, den andre sysselsatt	Begge er pensjonert	Annet	
Totalt antall ektepar	751 075 par	23 421 par	42 571 par	685 083 par
Begge er sysselsatte	437 839 par	3 721 par	442 par	433 676 par
Ingen av de er sysselsatte	104 724 par	1 202 par	38 556 par	64 966 par
En er sysselsatt, den andre ikke-sysselsatt	208 512 par	18 498 par	3 573 par	186 441 par

¹ Med sysselsatte mener vi lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak. Med pensjonerte mener vi alders- eller AFP-pensjonister som ikke er sysselsatte.

Den første tallkolonnen viser antall ektepar per 2001 fordelt etter hvorvidt en av ektefellene, ingen av ektefellene eller begge ektefellene er sysselsatte i år 2000. I denne analysen er vi interessert i de ekteparene hvor begge var sysselsatte i år 2000. Vi er videre kun interessert i de ekteparene hvor den ene gikk av med pensjon i 2001, mens den andre fortsatt var sysselsatt. Bakgrunnen for at vi krever at begge må ha vært sysselsatte i år 2000, er å sikre at den enes pensjonering faktisk skjer i 2001. Dermed har vi identifisert 3 721 ektepar, hvorav vi bare følger videre de "ikke-pensjonerte" ektefellene, dvs. 3 721 personer i aldersgruppen 16-74 år.

Tallcellen hvor begge ektefellene var sysselsatte i 2000 og begge ble pensjonert i 2001, omfatter ektepar hvor begge ektefellene gikk av med pensjon i år 2001. Totalt gjelder dette 442 par eller 884 personer. I datagrunnlaget vårt, som er per en

²¹ Først og fremst ved at den ordinære sysselsettingsstatistikken tar hensyn til små og sporadiske arbeidsforhold ved beregning av personenes sysselsettingsstatus, mens disse arbeidsforholdene ikke inngår i statusberegningen i SFP. Dette gjør vi for å sikre konsistens over tid beregningen av status i SFP. Andelen sysselsatte blir derfor noe undervurdert i vårt datagrunnlag.

dag i slutten av november, fremstår det som om disse personene har gjort en ”simultan beslutning” om pensjonering, mens de i virkeligheten kan ha pensjonert seg på ulike tidspunkter i løpet av tiden mellom tellingstidspunktene i november 2000 og 2001. Datagrunnlaget gjør det altså ikke mulig å identifisere hvem av disse som pensjonerte seg først eller om de pensjonerte seg samtidig, og dermed kan vi ikke identifisere hvem som tilpasset seg hvem.

I fortsettelsen av analysen avgrensner vi oss derfor til de ”ikke-pensjonerte” ektefellene per 2001, og vil beskrive hvordan de har tilpasset seg til ektefellens pensjonering på måletidspunktet i 2005.

Alle statusendringer i populasjonen fra 2001 til 2005

Vi starter med å beskrive sammensetningen av populasjonen av ”ikke-pensjonerte” ektefeller per 2001, og deres fordeling på statuser i 2005, som et bakteppe for nærmere analyser av bestemte statusendringer. Den første tallkolonnen i tabell 4.5 gir en oversikt over populasjonens fordeling på ulike grupper i 2001 i absolutte tall, mens øvrige tallkolonner til høyre viser hvordan personene i disse gruppene fordeles seg prosentvis på statuser i 2005. Vi minner her om at alle de ”ikke-pensjonerte” ektefellene var sysselsatte i startåret. Tabell 4.5 illustrerer altså hvor ”strømmene” går, og hvilke grupper de har sitt utspring fra. Antallet ”ikke-pensjonerte” ektefeller er litt lavere i tabell 4.5 enn i tabell 4.4, fordi vi i tabell 4.5 ekskluderer de som var under 56 år i 2005.

Tabell 4.5. Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse i ulike stater i 2005, etter kjennetegn i 2001. Kun medregnet de som var 56-74 år i 2005

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Status i år 2005. Prosent					
		Sysselsatt	Alderspensjon	AFP-pensjon	Helse-relaterte ytelser ¹	Annen status ²	Ut av Folke-register ³
TOTALT I POPULASJONEN	3529	49,1	22,8	13,1	8,5	4,3	2,2
Lønnstaker deltid	1500	44,4	25,7	12,2	11,5	4,6	1,5
Lønnstaker heltid	1657	49,5	19,8	16,8	6,8	4,2	2,8
Selvstendig næringsdrivende	372	65,8	24,5	0,3	4	3,8	1,6
Menn	826	41,4	39,5	9,6	3,3	2,3	3,9
Kvinner	2703	51,4	17,7	14,2	10,1	5	1,6
56-61 år i 2005	571	83,1	0	0	10,5	5,3	1,2
62-66 år i 2005	1593	48,1	0	27,9	14,6	7,5	1,8
67-69 år i 2005	840	35,1	58,7	2,1	1,1	0,2	2,7
70-74 år i 2005	525	37	59,4	0	0	0,2	3,4
Yngre enn ektefellen	2860	51,8	16,2	15	10	5,1	1,9
Like gammel eller eldre enn ektefellen	669	37,4	51	5,2	2,1	1	3,3
Ungdomsskole eller lavere	779	47,5	25,7	11,6	9,8	3,6	1,9
Videregående	1882	51,1	19,6	12,5	8,6	5,5	2,6
Høyskole/universitet <= 4 år	625	43,6	25	17,8	9,4	2,9	1,3
Høyskole/universitet > 4 år	228	51,7	33,8	9,6	1,8	1,3	1,8
Uoppgitt utdanningsnivå	15	53,3	20	26,7	0	0	0
Ikke lønnstaker ^{4,5}	417	60,9	27,6	0,2	5,8	3,6	1,9
1 – 99 999 kr	453	40,8	36,4	3,1	11	5,7	2,9
100 000 – 199 999 kr	998	46,5	19,5	16,3	12,2	4	1,4
200 000 - 299 999 kr	993	51,5	16,3	18,4	7,9	3,8	2
300 000 – 399 999 kr	477	48,4	22,2	16,6	4,8	5,2	2,7
400 000 kr eller mer	191	44,5	32,5	12	2,1	4,7	4,2
Uoppgitt sektor ⁴	92	36,9	45,7	0	9,8	2,2	5,4
Stattlig forvaltning inkl. helseforetak	276	38,8	30,1	15,6	7,2	5,1	3,3
Kommunal forvaltning	1248	48,2	19,1	17,5	11	3	1,2
Privat sektor inkl. off. eide foretak	1913	51,7	23,1	10,6	7,1	5,2	2,5
Jordbruk, skogbruk og fiske	194	66	19,6	1,5	5,7	6,7	0,5
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	310	40	21,9	21	7,4	7,4	2,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	104	51	27,9	4,8	9,6	0	6,7
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparater	496	51,8	23,2	8,7	8,1	5,6	2,6
Hotell- og restaurantvirksomhet	66	56,1	22,7	9,1	7,6	1,5	3
Transport og kommunikasjon	161	44,8	26,7	11,8	8,7	5,6	2,5
Finansiell tjenesteyting og forsikring	61	42,6	19,7	16,4	9,8	6,6	4,9
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasj.	247	57,4	24,7	7,3	7,3	2	1,2
Offentlig forvaltning	323	40,6	22,3	18,6	9,9	6,2	2,5
Undervisning	466	42,8	24,9	19,3	10,3	1,7	1,1
Helse- og sosialtjenester	821	53,1	17,8	14,5	9,3	3,8	1,6
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	172	48,3	23,8	14,5	5,2	5,2	2,9
Uoppgitt næring	108	39,9	45,4	0	8,3	1,9	4,6

¹ "Helserelaterte ytelser" er varig eller tidsbegrenset uføre, langtidssykemeldte, på attføringstiltak eller annen attføring (rehabilitering) som ikke er sysselsatte.

² "Annen status" er personer som er helt arbeidsledig eller på sysselsettingstiltak, bare sosialhjelpsmottaker, under utdanning, etterlatt, enslig forsørger, eller "annet". Med "annet" menes bosatte som vi mangler status om i kilderregistrene. De kan f.eks. være hjemmeværende, i tjenestepensjon, leve av kapitalinntekt, i familiearbeid, i svart arbeid, eller i et arbeidstakerforhold som er så sporadisk/kort arbeidstid at det ikke er meldepliktig til NAVs arbeidstakerregister.

³ "Ut av Folkeregisteret" i 2005 betyr at personen har utvandret eller dødd mellom 2001 og 2005.

⁴ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP, vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB, samt av andre grunner.

⁵ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er årlig lønnsinntekt uoppgitt.

Den øverste tallraden i tabell 4.5 viser antallet ”ikke-pensjonerte” ektefeller per 2001 (3529 personer i den aktuelle aldersgruppen) og den prosentvise fordelingen av disse personene på ulike statuser i 2005. 49,1 prosent er fortsatt sysselsatte i 2005. Vi ser videre at 22,8 prosent har gått fra å være sysselsatt til å bli alderspensjonist, 13,1 prosent er blitt AFP-pensjonister og 8,5 prosent lever av helserelaterte ytelser i 2005. 2,2 prosent har statusen ”Ut av Folkeregisteret” i 2005, noe som betyr at de har utvandret eller er døde.

Under denne totalraden gis det fordelinger etter ulike kjennetegn i 2001, som viser antallet personer i de ulike gruppene i 2001, og hvor de har beveget seg i 2005. Først beskrives personenes status i 2001 og hvordan de fordeler seg på statuser i 2005. Vi ser at populasjonen i 2001 hovedsakelig består av lønnstakere (3 157 personer) som fordeler seg omtrent likt på deltid og heltid i 2001, samt 372 som var selvstendig næringsdrivende. Når det gjelder disse personenes tilpasninger i 2005, ser vi at andelen som fortsatt var sysselsatt i 2005 er klart høyest blant de som var selvstendige i 2001 (65,8 prosent), mot 49,5 prosent av de som var heltids lønnstakere, og 44,4 prosent av de som var deltids lønnstakere. Når det gjelder overgang til AFP er andelen svært liten blant de som var selvstendig næringsdrivende i 2001 (0,3 prosent). Det skyldes at selvstendige ikke er berørt av tariffavtaler med AFP-ordning, hvis dette ikke skjer gjennom en bijobb som lønnstaker. Andelen som har gått fra å være sysselsatte til å bli mottakere av helserelaterte ytelser er lavest blant de som var selvstendige i 2001 (4 prosent), og høyest blant de som var deltids lønnstakere (11,5 prosent).

Det er i overkant av tre ganger så mange kvinner (2703) som menn (826) i populasjonen i 2001. En betydelig større andel av kvinnene er fortsatt sysselsatte i 2005 enn blant mennene (51,4 prosent mot 41,4 prosent). Her er det viktig å huske at kvinner oftere enn menn har en eldre ektefelle, og at kvinnene i populasjonen derfor i gjennomsnitt er yngre enn mennene. Denne aldersforskjellen mellom mennene og kvinnene reflekteres også i andelen av mennene som er blitt alderspensjonister i 2005 (39,5 prosent), mot 17,7 prosent av kvinnene. At en større andel av kvinnene er blitt AFP-pensjonister i 2005 reflekterer trolig også aldersforskjellen mellom kvinner og menn, samt at en større andel av mennene enn kvinnene er selvstendig næringsdrivende uten AFP-ordning. Videre ser vi i tabell 4.5 at en betydelig større andel av kvinnene er på helserelaterte ytelser i 2005 (10,1 prosent) enn blant menn (3,3 prosent). Dette kan sees i lys av at flere menn enn kvinner i populasjonen er over 67 år og dermed ikke har rett på helserelaterte ytelser.

Andelen som fortsatt er sysselsatt i resultatåret, synker naturlig nok med personenes alder, fra 83,1 prosent av de som var 56-61 år i 2005, til 48,1 prosent av de som var 62-66 år (dvs. over aldersgrensen for AFP), og videre til 35,1 prosent av de som var 67-69 år (dvs. over aldersgrensen for alderspensjon). At andelen som fortsatt er sysselsatt er så høy som 37 prosent blant de som var 70 – 74 år, kan virke overraskende, men reflekterer at mange alderspensjonister tar på seg småjobber og dermed blir definert som lønnstakere på deltid, istedenfor som alderspensjonister. Dessuten utgjør vår populasjon av ”ikke-pensjonerte” en nokså selektert gruppe, i den forstand at de som var 70-74 år i 2005, var sysselsatte i 2001 i en alder av 66-70 år i 2001, og tilsvarende for de yngre aldersgruppene. Dette kommer vi tilbake til.

Neste variabel beskriver de ”ikke-pensjonerte” ektefellens alder i forhold til den pensjonerte ektefellens alder. Vi ser her at et klart flertall i populasjonen er yngre enn ektefellen, og de fleste av disse er som nevnt kvinner. Andelen som fortsatt er sysselsatt, er ikke uventet betydelig høyere blant de som er yngre enn ektefellen (51,8 prosent), enn blant de som er like gamle eller eldre enn ektefellen (37,4). Det er heller ikke uventet at andelen som er blitt alderspensjonert i 2005, er betydelig høyere dersom den ”ikke-pensjonerte” ektefellen er like gammel eller eldre enn ektefellen (51 prosent), enn dersom han eller hun er yngre ektefellen (16,2 prosent). Mønsteret er motsatt når det gjelder overgang til AFP, noe som reflekterer at

mange av de som er like gamle eller eldre enn ektefellen, er eldre enn 66 år og dermed ikke kan ha status som AFP-pensjonist. Den samme tolkningen gjelder for forskjellen i andelen som har blitt mottakere av helserelevante ytelser etter alder i forhold til ektefellen, siden retten til helserelevante ytelser bortfaller etter fylte 67 år.

Når det gjelder utdanningsnivå, ser vi ikke noe klart mønster i andelen som fortsatt er sysselsatt. Den er faktisk lavest blant de med kort høyskole-/universitetsutdannelse, noe som trolig kan reflektere at mange i denne utdanningsgruppen, både menn og kvinner, har belastende yrker. Vi ser også at andelen som har gått over til AFP-pensjon er høyest blant de med kort høyskole-/universitetsutdannelse. Det er også en høy andel blant de med kort høyskole-/universitetsutdannelse som har blitt mottakere av helserelevante ytelser (9,4 prosent), omtrent på nivå med de gruppene som ikke har høyere utdanning.

Fordelt på sektor viser tabellen at andelen som fortsatt er sysselsatt er høyest i privat sektor (51,7 prosent), mot 48,2 prosent i kommunal forvaltning, og 38,8 prosent i statlig forvaltning. Når det gjelder overgang til AFP, ser vi at andelen er omtrent like høy i statlig forvaltning (15,6 prosent) og i kommunal forvaltning (17,5), men betydelig lavere i privat sektor (10,6 prosent) hvor færre har tariffavtale med AFP-ordning.

Fordelt etter næring er andelen som fortsatt er sysselsatt, klart høyest i primærnæringene (66 prosent).

Tabell 4.5 inneholder mye informasjon siden den beskriver både sammensetningen av populasjonen i 2001, og hvor de ulike gruppene beveger seg. Tabellen viser imidlertid bare sammenhenger mellom to og to variabler. I beskrivelsen av fordelingene ovenfor, så vi at fordelingen langs mange av variablene ble tolket særlig i lys av alderssammensetningen i ulike grupper, f.eks. blant menn og kvinner. Alder er som nevnt av betydning både for hvilke statuser som er aktuelle (helserelevante ytelser, alderspensjon og AFP er bare aktuelt for visse aldersgrupper), og for andelen sysselsatte i populasjonen (se tabell 4.5) og i befolkningen generelt (se figur 4.5). Det kan også tenkes at hvordan ulike grupper er sammensatt langs andre variabler, f.eks. kjønnsammensetningen (se figur 4.5) i ulike sektorer, er av betydning for fordelingene, men alderssammensetningen er viktigst her.

I avsnittene nedenfor vil vi derfor gi en mer detaljert analyse av noen av ”strømmene” hver for seg, med fordeling etter alder, for på den måten å kunne belyse bedre forskjeller mellom ulike grupper i samme alder. Vi vil se nærmere på følgende ”strømmer” hver for seg:

- Sysselsatt både i 2001 og 2005
- Sysselsatt i 2001, men AFP-pensjonist i 2005
- Sysselsatt i 2001, men alderspensjonist i 2005
- Sysselsatt i 2001, men uførepensjonist i 2005

I tillegg til å beskrive tilpasninger i form av bestemte statusendringer, vil vi også beskrive endringer i arbeidstid blant personer som er lønnstakere både i 2001 og 2005.

Sysselsatt både i 2001 og 2005

Her skal vi se nærmere på den ”strømmen” av personene som er sysselsatte både i startåret og i resultatåret. Tabell 4.6 beskriver antall personer i de ulike gruppene i populasjonen totalt (den første tallkolonnen), antall i denne bestemte ”strømmen” (den andre tallkolonnen), og hvor stor andel av det totale antallet i de ulike gruppene i populasjonen som er i denne ”strømmen” fordelt etter alder.

Tabell 4.6. Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var sysselsatte også i 2005, etter alder og kjønnetegn i 2001. Kun medregnet de som var 56-74 år i 2005. De med status "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er også ekskludert¹

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Antall i denne strømmen	Sysselsatt ² både i 2001 og 2005				
			Alder i 2005, prosent				Alle aldre
			56-61	62-66	67-69	70-74	
TOTALT	3453	1731	50,1	84,0	49,1	36,1	38,3
Lønnst. deltid	1477	666	45,1	79,4	44,8	30,3	36,9
Lønnst. heltid	1610	820	50,9	87,7	48,6	31,5	30,6
Selvstendig næringsdrivende	366	245	66,9	78,6	78,2	69,4	51,3
Menn	794	343	43,2	82,6	41,4	40,7	43,6
Kvinner	2659	1388	52,2	84,1	50,2	33,9	30,2
Yngre enn ektefellen	2806	1481	52,8	84,0	49,7	35,9	34,9
Like gammel eller eldre enn ektefellen	647	250	38,6	-	38,0	36,6	40,8
Ungdomsskole eller lavere	764	370	48,4	81,8	48,6	38,9	30,8
Videregående	1833	962	52,5	84,8	49,5	39,0	42,1
Høyskole/universitet <= 4 år	617	273	44,2	84,2	45,8	21,1	28,6
Høyskole/universitet > 4 år	224	118	52,7	84,2	60,9	42,1	47,7
Uoppgitt utdanningsnivå	15	8	53,3	100,0	50,0	100,0	40,0
Ikke lønnstaker ^{3,4}	409	254	62,1	73,3	73,9	60,9	50,0
1 – 99 999 kr	440	185	42	60,5	42,4	40,0	38,9
100 000 – 199 999 kr	984	464	47,2	83,0	43,6	29,2	37,7
200 000 - 299 999 kr	973	512	52,6	89,6	48,9	31,8	26,8
300 000 – 399 999 kr	464	231	49,8	84,6	52,0	24,5	26,1
400 000 kr eller mer	183	85	46,4	95,5	50,0	35,7	27,0
Uoppgitt sektor ³	87	34	39,1	60,0	50,0	26,7	41,2
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	267	107	40,1	81,6	42,1	22,9	23,7
Kommunal forvaltning	1233	602	48,8	86,2	47,7	24,9	23,5
Privat sektor inkl. off. eide foretak	1866	988	52,9	83,0	51,3	45,0	42,9
Jordbruk, skogbruk og fiske	193	128	66,3	66,7	66,7	81,0	50,0
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	303	124	40,9	77,6	33,3	25,9	37,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	97	53	54,6	80,0	48,0	47,1	60,7
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	483	257	53,2	86,5	54,2	40,2	38,5
Hotell- og restaurantvirksomhet	64	37	57,8	100,0	53,8	52,4	16,7
Transport og kommunikasjon	157	72	45,9	63,6	46,7	46,5	31,3
Finansiell tjenesteyting og forsikring	58	26	44,8	92,9	38,7	0,0	33,3
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	244	142	58,2	80,0	61,4	48,5	49,1
Offentlig forvaltning	315	131	41,6	86,0	40,9	25,4	16,0
Undervisning	461	199	43,2	88,0	45,3	11,4	20,5
Helse- og sosialtjenester	808	436	54	86,1	51,7	33,1	40,8
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	167	83	49,7	91,7	51,9	35,3	28,1
Uoppgitt næring ³	103	43	41,7	60,0	64,0	29,7	36,1

¹ De som i resultatåret er gått ut av Folkeregisteret (utvandret eller død) ekskluderes fra tabellen fordi de vil påvirke prosentandelene i denne strømmen, i dette tilfellet ved at de ved å være inkludert ville inngå i nevneren for prosentandelene.

² Med sysselsatte mener vi her lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.

³ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB.

⁴ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er årlig lønnsinntekt uoppgitt.

I den øverste tallraden i tabell 4.6 ser vi at det av 3 453 personer i populasjonen totalt i den aktuelle aldersgruppen, er 1 731 som er sysselsatte også i 2005 (50,1 prosent). Andelen som er i denne ”strømmen” synker med alderen, fra 84 prosent av de som er 56-51 år i 2005, til 36,1 prosent av de som er 67-69. Andelen er noe høyere i den eldste aldersgruppen, 70-74 år (38,3 prosent).

Det kan kanskje virke overraskende at en så høy andel av de over 70 år er sysselsatte. Dette må sees i lys av sysselsettingsdefinisjonen i datagrunnlaget, som svarer med sysselsettingsdefinisjonen i SSBs offisielle sysselsettingsstatistikk, hvor formålet er å telle antall sysselsatte (www.ssb.no/arbeid). Dette betyr i prinsippet at dersom en alderspensjonist har en liten jobb på noen få timer, så skal han eller hun defineres som sysselsatt, og ikke som alderspensjonist. Som vi redegjør for i andre avsnitt, tar vi i vårt datagrunnlag, i motsetning til SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, ikke hensyn til de aller minste og mest sporadiske arbeidsforholdene. Det betyr at vårt viktigste kilderegister om lønnskakerforhold er NAVs arbeidstakerregister, hvor hovedregelen er at alle arbeidsforhold på 4 timer eller mer skal meldes inn. Andelen sysselsatte blir derfor noe undervurdert i vår analyse. Dessuten er det viktig å huske at den høye andelen sysselsatte i aldersgruppen 70-74 år i 2005 i tabell 4.6, må sees i lys av at dette var personer som var sysselsatte i startåret i en alder av 66-70 år. De utgjør altså en svært selektert gruppe, som litt stilisert kan sies å bestå av spreke eldre med jobb ved siden av pensjonen.

Under totalraden ser vi først at andelen av populasjonen som er i denne ”strømmen”, er klart høyest blant de som var selvstendig næringsdrivende i 2001 (66,9 prosent), og lavest blant de som var lønnskakere på deltid (45,1 prosent), når alle aldersgrupper sees samlet. Mønsteret varierer noe mellom aldersgruppene. I aldersgruppen 67-69 år er 69,4 prosent av de som var selvstendige i 2001, sysselsatte også i 2005, mot 30,3 prosent blant de som var lønnskakere på heltid i 2001, og 31,5 blant de som var lønnskakere på deltid.

Fordelt etter kjønn viser tabell 4.6 at 52,2 prosent av kvinnene i populasjonen var sysselsatte både i 2001 og 2005, mot 43,2 prosent av mennene. Igjen er det forskjeller mellom aldersgruppene. I de to yngste aldersgruppene (56-61 og 62-66) er det en større andel som er i denne ”strømmen” blant kvinnene enn blant mennene, mens det er motsatt i de to eldste aldersgruppene (67-69 og 70-74).

Andelen som fortsatt er sysselsatt er betydelig høyere blant de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen (52,8 prosent), enn blant de som er like gamle eller eldre (38,6 prosent), når alle aldersgrupper sees samlet. Mønsteret varierer imidlertid etter alder. Blant de som er 62-66 år i 2005 er 49,7 prosent av de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen, fortsatt sysselsatt i 2005, mot 38,0 prosent av de som er like gamle eller eldre enn den pensjonerte ektefellen. I den eldste aldersgruppen, 70-74 år, er mønsteret motsatt: 34,9 prosent av de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen, er fortsatt sysselsatt i 2005, mot 40,8 prosent av de som er like gamle eller eldre enn den pensjonerte ektefellen.

Fordelt etter utdanningsnivå i 2001 viser tabellen at andelen som er sysselsatt både i 2001 og 2005 er lavest blant de med kort høyskole-/universitetsutdanning, særlig i de to eldste aldersgruppene. Andelen er høyest blant de med lang høyskole-/universitetsutdanning, særlig i de eldre aldersgruppene.

Når det gjelder sektortilhørighet i 2001, ser vi at andelen som er sysselsatte både i 2001 og 2005 er høyest i privat sektor (52,9 prosent), mot 48,8 prosent i kommunal forvaltning og 40,1 prosent i statlig forvaltning inkluderte helseforetakene. Videre viser næringsinndeling at andelen som er sysselsatte både i 2001 og 2005 er høyest innen primærnæringene (66,3 prosent) og lavest innen bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning (40,9 prosent).

Sysselsatt i 2001, men AFP-pensjonist i 2005

Hva kjennetegner så de som har gått fra å være sysselsatt i 2001 til å være AFP-pensjonister i 2005? Tabell 4.7 viser at det er 463 personer som er i denne ”strømmen”, dvs. 24,5 prosent av populasjonen. Andelen som er i denne ”strømmen” øker med alderen, fra 15,8 prosent av 62-åringene til 35,3 prosent av 66-åringene. At 5,6 prosent av de som er 67 år i 2005 befinner seg i denne ”strømmen”, og ikke har gått over til alderspensjon, skyldes at opplysningene om status er fra slutten av november, mens opplysningene om alder er fra utgangen av året, dvs. at disse har blitt alderspensjonister i løpet av desember.

Tabell 4.7. Antall ”ikke-pensjonerte” ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var AFP-pensjonister i 2005, etter alder og kjennetegn i 2001. Kun medregnet de som var 62-67 år i 2005. De med status ”Ut av Folkeregisteret” i 2005 er ekskludert¹

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Antall i denne strømmen	Fra sysselsatt ² i 2001 til AFP i 2005							
			Alder i 2005, prosent							
			Alle aldre	62	63	64	65	66	67	
TOTALT	1887	463	24,5	15,8	23,0	32,5	32,3	35,3	5,6	
Lønnst. deltid	819	183	22,3	17,2	22,7	27,8	29,2	32,2	5,1	
Lønnst. heltid	923	279	30,2	16,2	26,2	40,1	39,9	44,0	7,6	
Selvstendig næringsdrivende	145	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Menn	274	79	28,8	23,5	44,4	43,8	39,3	36,0	5,3	
Kvinner	1613	384	23,8	15,2	21,5	31,1	31,0	35,1	5,7	
Yngre enn ektefellen	1718	428	24,9	15,8	23,0	32,5	32,3	34,1	6,0	
Like gammel eller eldre enn ektefellen	169	35	20,7	-	-	-	-	39,2	4,4	
Ungdomsskole eller lavere	402	90	22,4	17,5	24,6	33,3	32,4	30,5	3,4	
Videregående	1034	236	22,8	16,2	20,8	34,1	26,1	30,1	5,2	
Høyskole/universitet ≤ 4 år	360	111	30,8	14,9	26,4	28,1	46,3	50,0	9,8	
Høyskole/universitet > 4 år	83	22	26,5	0,0	27,3	14,3	50,0	44,0	5,3	
Uoppgitt utdanningsnivå	8	4	50,0	-	-	50,0	0,0	60,0	-	
Ikke lønnstaker ^{3,4}	156	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
1 – 99 999 kr	173	14	8,1	5,9	0,0	18,8	11,1	14,7	2,1	
100 000 – 199 999 kr	605	163	26,9	22,0	27,3	35,1	34,1	36,1	4,1	
200 000 - 299 999 kr	608	183	30,1	16,3	29,3	40,3	34,2	45,3	10,3	
300 000 – 399 999 kr	264	79	29,9	10,8	20,0	30,2	49,0	51,0	7,7	
400 000 kr eller mer	81	23	28,4	14,3	40,0	0,0	56,3	33,3	7,7	
Uoppgitt sektor ³	26	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Stattlig forvaltning inkl. helseforetak	141	43	30,5	22,2	20,0	42,9	38,5	46,9	0,0	
Privat sektor inkl. off. eide foretak	953	202	21,2	16,8	22,1	27,7	31,1	25,7	4,4	
Kommunal forvaltning	767	218	28,4	13,2	25,4	36,2	33,8	45,9	9,0	
Uoppgitt næring ³	34	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Jordbruk, skogbruk og fiske	81	3	3,7	0,0	0,0	0,0	7,1	9,1	0,0	
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	170	65	38,2	24	40	42,3	47,7	57,1	7,7	
Bygge- og anleggsvirksomhet	36	5	13,9	20,0	0,0	33,3	40,0	10,0	0,0	
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	270	43	15,9	14,6	15,2	30,8	20,8	17,5	1,8	
Hotell- og restaurantvirksomhet	33	6	18,2	0,0	14,3	57,1	20,0	0,0	0,0	
Transport og kommunikasjon	79	19	24,1	10,0	37,5	26,7	29,4	40,0	10,5	
Finansiell tjenesteyting og forsikring	38	10	26,3	50,0	20,0	25,0	57,1	0,0	0,0	
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	106	18	17,0	23,1	18,8	23,1	30,4	11,1	0,0	
Offentlig forvaltning	199	60	30,2	25,6	26,9	32,1	34,1	43,6	8,7	
Undervisning	278	90	32,4	11,6	27,9	39,6	50,0	50,0	9,1	
Helse- og sosialtjenester	470	119	25,3	11,3	22,7	31,8	27,7	44,7	6,1	
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	93	25	26,9	9,1	27,8	38,5	20,0	40,0	18,8	

¹ De som i resultatåret er gått ut av Folkeregisteret (utvandret eller død) ekskluderes fra tabellen fordi de vil påvirke prosentandelene i denne strømmen, i dette tilfellet ved at de ved å være inkludert ville inngå i nevneren for prosentandelene.

² Med sysselsatte mener vi lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.

³ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB.

⁴ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er årlig lønnsinntekt uoppgitt.

Fordelt etter status i 2001 viser tabell 4.7 at de som var lønnstakere på heltid, har den høyeste andelen som har blitt AFP-pensjonister i 2005 (30,2 prosent), mens andelen blant dem som tidligere var lønnstakere på deltid er lavere (22,3 prosent). Dette mønsteret gjelder for alle aldersgruppene bortsett fra 62-åringene.

Fordelingen etter kjønn i tabell 4.7 viser at det er en noe større andel av mennene (28,8 prosent) som har gått over til AFP, enn blant kvinnene (23,8 prosent). Det gjelder for alle aldersgruppene med unntak av 66- og 67-åringene, hvor kjønnsforskjellen er liten.

Andelen som har gått over til AFP, er noe høyere blant de som er yngre enn sin pensjonerte ektefelle (24,9 prosent), enn blant de som er like gamle eller eldre (20,7 prosent). Legg her merke til at alle i denne "strømmen" som er like gamle eller eldre enn ektefellen, er 66-67 år gamle i 2005. Vi har ingen intuitiv forklaring på dette, og ser dessuten at antallet personer her er lavt (bare 35 av de personene som har gått over fra å være sysselsatt til å bli AFP-pensjonist er like gamle eller eldre enn sin pensjonerte ektefelle, mens 428 personer er yngre enn sin ektefelle).

Fordelt etter utdanningsnivå, ser vi at andelen som har gått fra å være sysselsatt til å bli AFP-pensjonist er høyest blant høyskole-/universitetsutdannede, og særlig blant dem med kort høyere utdanning.

Andelen som har gått over til AFP, er høyere i statlig forvaltning (30,5 prosent) og kommunal forvaltning (28,4 prosent) enn i privat sektor (21,2 prosent). Her er det imidlertid noe variasjon mellom aldersgruppene.

Når det gjelder næringer av en viss størrelse, er andelen høy i alle aldersgrupper innen undervisning (32,4 prosent), offentlig forvaltning (30,2 prosent), og bergverksdrift og utvinning, industri, og kraft- og vannforsyning (38,2 prosent), og lav innen varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat (15,9 prosent), og eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting m.m. (17,0).

Sysselsatt i 2001, men alderspensjonist i 2005

Her ser vi nærmere på de som har beveget seg fra å være sysselsatt i 2001 til å bli alderspensjonist i 2005. Tabell 4.8 viser at det gjelder 805 personer (60,8 prosent) i den aktuelle alderen. Andelen varierer etter alder, med en topp blant 70-åringene, hvor 68,2 prosent er i denne "strømmen". Andelen stiger gradvis fra 53,4 prosent blant 67-åringene til toppen blant 70-åringene, og synker så gradvis til 40,4 prosent blant de 74 år.

Tabell 4.8. Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var alderspensjonister i 2005, etter alder og kjønnetegn i 2001. Kun medregnet de som var 67-74 år i 2005. De med status "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er ekskludert¹

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Antall i denne strømmen	Fra sysselsatt ² i 2001 til alderspensjonist i 2005								
			Alle aldre	Alder i 2005, prosent							
				67	68	69	70	71	72	73	74
TOTALT	1324	805	60,8	53,4	64,8	64,9	68,2	64,0	60,0	57,8	40,4
Lønnst. deltid	596	386	64,8	60,9	67,9	72,4	73,8	64,6	58,5	59,1	40,9
Lønnst. heltid	500	328	65,6	52,7	74,0	67,6	72,2	75,7	69,2	66,7	22,2
Selvstendig næringsdrivende	228	91	39,9	22,9	29,7	38,5	46,7	50,0	50,0	50,0	47,6
Menn	573	326	56,9	50,0	63,7	57,4	65,9	56,2	57,1	52,3	42,6
Kvinner	751	479	63,8	54,5	65,4	70,1	70,6	73,0	65,5	70,0	20,0
Yngre enn ektefellen	756	464	61,4	55,2	60,7	67,1	65,1	65,4	66,7	72,2	16,7
Like gammel eller eldre enn ektefellen	568	341	60	48,9	72,4	61,6	73,8	63,1	56,4	52,2	43,5
Ungdomsskole eller lavere	328	200	61	51,7	60,3	60,3	74,4	67,7	68,2	66,7	53,3
Videregående	632	369	58,4	53,5	59,7	65,1	68,2	59,1	44,7	63,2	25,0
Høyskole/universitet <= 4 år	217	156	71,9	57,4	79,6	86,5	69,6	80,0	100,0	46,2	50,0
Høyskole/universitet > 4 år	141	77	54,6	47,4	73,7	52,6	52,9	55,6	61,5	25,0	46,2
Uoppgitt utdanningsnivå	6	3	50	-	-	0,0	50,0	100,0	50,0	-	-
Ikke lønnstaker ^{3,4}	260	115	44,2	21,6	39,5	50,0	47,2	51,4	54,5	56,3	43,5
1 – 99 999 kr	277	165	59,6	58,3	58,6	54,5	67,7	63,0	66,7	57,6	42,9
100 000 – 199 999 kr	295	195	66,1	63,3	67,2	75,4	75,0	65,2	12,5	55,6	0,0
200 000 - 299 999 kr	251	162	64,5	49,4	71,0	73,9	78,8	73,3	75,0	50,0	0,0
300 000 – 399 999 kr	148	106	71,6	61,5	78,6	74,3	73,9	75,0	66,7	75,0	100,0
400 000 kr eller mer	93	62	66,7	53,8	81,0	50,0	73,7	100,0	77,8	-	25,0
Uoppgitt sektor ³	64	42	65,6	50,0	100,0	75,0	55,6	71,4	57,1	66,7	40,0
Stattlig forvaltning inkl. helseforetak	108	83	76,9	70,0	81,8	78,6	81,3	77,8	75,0	66,7	50,0
Privat sektor inkl. off. eide foretak	814	442	54,3	48,6	51,8	57,4	64,3	56,4	59,0	53,3	40,5
Kommunal forvaltning	338	238	70,4	58,6	80,2	72,3	78,8	84,6	55,6	70,0	33,3
Uoppgitt næring ³	73	49	67,1	44,4	80,0	77,8	66,7	71,4	57,1	71,4	50,0
Jordbruk, skogbruk og fiske	112	38	33,9	6,7	26,1	20,0	50,0	40,0	66,7	63,6	25,0
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	101	68	67,3	65,4	78,9	69,2	75	57,1	42,9	57,1	100
Bygge- og anleggsvirksomhet	62	29	46,8	54,5	50,0	53,8	50,0	25,0	66,7	20,0	50,0
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	195	115	59	51,8	50,0	72,7	61,5	73,1	62,5	66,7	22,2
Hotell- og restaurantvirksomhet	27	15	55,6	57,1	20,0	55,6	100,0	100,0	0,0	-	100,0
Transport og kommunikasjon	75	43	57,3	36,8	56,3	62,5	77,8	66,7	66,7	-	50,0
Finansiell tjenesteyting og forsikring	13	12	92,3	100,0	100,0	100,0	100,0	-	50,0	-	-
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasj.	121	61	50,4	47,8	59,1	42,9	68,0	44,4	55,6	0,0	28,6
Offentlig forvaltning	96	72	75	60,9	70,8	83,3	90,0	71,4	66,7	100,0	100,0
Undervisning	144	116	80,6	75,0	93,5	76,7	88,9	88,9	83,3	50,0	0,0
Helse- og sosialtjenester	239	146	61,1	53,0	72,5	65,2	45,5	67,9	50,0	85,7	42,9
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	66	41	62,1	25,0	66,7	88,9	90,9	80,0	66,7	50,0	0,0

¹ De som i resultatåret er gått ut av Folkeregisteret (utvandret eller død) ekskluderes fra tabellen fordi de vil påvirke prosentandelene i denne strømmen, i dette tilfellet ved at de ved å være inkludert ville inngå i nevneren for prosentandelene.

² Med sysselsatte mener vi lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.

³ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB.

⁴ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er årlig lønnsinntekt uoppgitt.

Andelen som har gått fra å være sysselsatt til å bli alderspensjonist, er lavest blant de som var selvstendige i 2001 (39,9 prosent), mot 64,8 prosent av de som var lønnstaker deltid, og 65,6 prosent av de som var lønnstaker heltid. At andelen er lavest blant selvstendige, gjelder for alle aldersgruppene, med unntak for 74-åringene.

Fordeling etter kjønn, viser at en større andel av kvinnene har gått over fra sysselsetting til alderspensjon (63,8 prosent), enn blant mennene (59,9 prosent). Dette

gjelder i samtlige aldersgrupper, med unntak av 74-åringene, hvor det er en større andel menn enn kvinner i denne "strømmen".

Når det gjelder aldersdifferansen mellom ektefellene, er det små forskjeller når alle aldersgruppene sees samlet. Om lag 60 prosent er i denne "strømmen", både blant de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen, og blant de som er like gamle eller eldre. Dette varierer imidlertid noe mellom aldersgruppene, men uten noe klart mønster.

Når det gjelder utdanningsnivå, er andelen som har gått over fra sysselsetting til alderspensjon, lavest blant de som har 4 år eller mer høyskole-/universitetsutdanning (54,6 prosent), og høyest blant de som har en kortere høyskole-/universitetsutdanning (71,9 prosent). Også her er det variasjon mellom aldersgruppene, men i alle aldersgruppene under 70 år er andelen høyest blant de med kort høyere utdanning.

Fordelt etter sektor i startåret, er andelen som er i denne "strømmen", lavest i privat sektor (54,3 prosent), mot 70,4 prosent i kommunal forvaltning, og 76,9 prosent i statlig forvaltning inkludert helseforetakene. Dette mønsteret gjelder for de fleste aldersgruppene.

Fordelt etter større næringer i startåret er andelen høy innen undervisningsnæringen (80,6 prosent), offentlig forvaltning (75 prosent) og helse- og sosialtjenester (61,1 prosent), og lav innen primærnæringene (33,9 prosent). Også her er det imidlertid noe variasjon mellom aldersgruppene.

Sysselsatt i 2001, men uførepensjonist i 2005

Hvor mange og hvilke grupper har gått over fra sysselsetting i 2001 til å være uførepensjonert i 2005? Tabell 4.9 viser at 272 personer i den aktuelle aldersgruppen har fulgt denne "strømmen" (13,2 prosent). Ikke uventet øker andelen med alderen, fra 9,9 prosent av de som er 58-60 år, til 15,2 prosent av de som er 64-66.

Tabell 4.9. Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var uførepensjonister i 2005, etter alder og kjønnetegn i 2001. Kun medregnet de som var 58-66 år i 2005. De med status "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er ekskludert¹

Kjennemerker 2001	Fra sysselsatt ² i 2001 til uførepensjonist i 2005					
	Antall i 2001	Antall i denne strømmen	Alder i 2005, prosent			
			Alle aldre	58-60	61-63	64-66
TOTALT	2065	272	13,2	9,9	11,8	15,2
Lønnst. deltid	860	159	18,5	15,7	19,3	18,8
Lønnst. heltid	1072	101	9,4	5,8	7,0	12,6
Selvstendig næringsdrivende	133	12	9,0	6,7	4,8	11,8
Menn	218	24	11,0	0,0	4,3	13,5
Kvinner	1847	248	13,4	10,1	12,3	15,5
Yngre enn ektefellen	1986	261	13,1	9,9	11,8	15,3
Like gammel eller eldre enn ektefellen	79	11	13,9	-	-	13,9
Ungdomsskole eller lavere	423	66	15,6	14,3	15,0	16,6
Videregående	1170	152	13,0	9,7	10,0	16,1
Høyskole/universitet <= 4 år	383	50	13,1	5,6	14,6	14,1
Høyskole/universitet > 4 år	80	4	5,0	9,1	4,0	4,5
Uoppgitt utdanningsnivå	9	0	0,0	0,0	-	0,0
Ikke lønnstaker ^{3,4}	144	20	13,9	17,6	8,9	15,9
1 – 99 999 kr	161	48	29,8	39,1	28,8	27,9
100 000 – 199 999 kr	670	109	16,3	13,1	16,5	17,1
200 000 - 299 999 kr	699	71	10,2	3,5	8,6	13,6
300 000 – 399 999 kr	305	20	6,6	3,9	5,4	8,4
400 000 kr eller mer	86	4	4,7	0,0	0,0	9,1
Uoppgitt sektor ³	22	9	40,9	50,0	40,0	38,5
Stattlig forvaltning inkl. helseforetak	156	20	12,8	16,0	5,8	16,5
Privat sektor inkl. off. eide foretak	1014	120	11,8	9,7	10,1	13,8
Kommunal forvaltning	873	123	14,1	7,6	14,3	15,9
Uoppgitt næring ³	29	9	31,0	50,0	33,3	26,3
Jordbruk, skogbruk og fiske	79	9	11,4	0,0	12,5	13,3
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	196	22	11,2	16,2	3,3	14,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	34	10	29,4	28,6	22,2	33,3
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	274	34	12,4	0,0	13,2	15,0
Hotell- og restaurantvirksomhet	36	5	13,9	0,0	14,3	17,6
Transport og kommunikasjon	79	13	16,5	18,2	7,7	21,4
Finansiell tjenesteyting og forsikring	44	6	13,6	0,0	16,7	15,0
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	118	16	13,6	20,8	5,0	16,7
Offentlig forvaltning	217	32	14,7	12,0	11,1	18,0
Undervisning	311	42	13,5	8,7	13,7	14,9
Helse- og sosialtjenester	549	65	11,8	7,6	12,6	12,7
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	99	9	9,1	0,0	13,5	8,3

¹ De som i resultatåret er gått ut av Folkeregisteret (utvandret eller død) ekskluderes fra tabellen fordi de vil påvirke prosentandelene i denne strømmen, i dette tilfellet ved at de ved å være inkludert ville inngå i nevneren for prosentandelene.

² Med sysselsatte mener vi lønnstakere, selvstendig næringsdrivende eller personer på sysselsettingstiltak.

³ En del av de personene som har sysselsatt som status i SFP vil mangle opplysninger om arbeidsforholdet/bedriften fordi de ikke er definert som sysselsatte i den ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikken i SSB.

⁴ Dersom personen er definert som selvstendig i SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, er årlig lønnsinntekt uoppgitt.

18,5 prosent av de som var lønnstakere på deltid i 2001, har gått over til uførepensjon i 2005, mot 9,4 prosent av de som var lønnstakere på heltid i 2001. Dette mønsteret holder seg i alle aldersgruppene. Bare 12 personer som var selvstendige i 2001 (9 prosent), er i denne "strømmen".

Andelen som har gått fra å være sysselsatt til å bli uførepensjonist, er litt større blant kvinnene (13,4 prosent) enn blant mennene (11 prosent). Forskjellen mellom kjønnene er minst i den eldste aldersgruppen, som er 64 – 66 år i 2005.

Vurdert ut fra aldersdifferansen mellom ektefellene, er det små forskjeller i andelen som har blitt uførepensjonert, når alle aldersgruppene sees samlet. I den eldste aldersgruppen gjelder det 15,3 prosent av de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen, mot 13,9 prosent av de som er like gammel eller eldre.

Andelen som har blitt uførepensjonister synker med utdanningsnivået, fra 15,6 prosent blant de som har bare ungdomsskoleutdanning, til 5 prosent blant de som har mer enn 4 års høyskole-/universitetsutdanning. I alle aldersgruppene er andelen som er blitt uførepensjonert, høyest blant de med bare ungdomsskoleutdanning, og lavest blant de med lang høyere utdanning.

Likedan synker andelen som har blitt uførepensjonister med nivået på den årlige lønnsinntekten, fra 29,8 prosent blant de som tjener mindre enn 100 000 kr i året, til 4,7 prosent blant de som tjener 400 000 kr eller mer. Også dette mønsteret gjelder for alle aldersgruppene.

Når det gjelder sektortilhørighet i startåret, er det små forskjeller mellom sektorene. Andelen som har blitt uførepensjonister, er lavest i privat sektor (11,8 prosent) og høyest i kommunal forvaltning (14,1 prosent). Her er det imidlertid forskjeller mellom aldersgruppene. Sektorforskjellene er minst blant de eldste, og størst blant de yngste.

Det er stor variasjon mellom næringene i andelen som har blitt uførepensjonister, men merk her at det er få personer i de fleste næringene. Vi ser f.eks. at av de som arbeidet i helse- og sosialtjenester har 11,8 prosent gått fra å være sysselsatt til å bli uførepensjonist.

Endringer i arbeidstid fra 2001 til 2005 blant de som var lønnstakere begge årene

Ovenfor har vi beskrevet tilpasninger til ektefellens pensjonering i form av endringer i status i arbeidsmarkedet og velferdsordninger. Her vil vi beskrive tilpasninger i form av endringer i arbeidstid blant de "ikke-pensjonerte" ektefellene som var lønnstakere både i 2001 og 2005.²² *Avtalt* arbeidstid måles her i tre intervaller: 4-19,9 timer, 20-29,9 timer, eller 30 timer eller mer.

Vi vil starte med å beskrive endringer i arbeidstid blant alle de som var lønnstakere begge årene, ved å fordele de på følgende tre grupper:

- de som hadde kortere arbeidstidsintervall i 2005 enn i 2001
- de som hadde samme arbeidstidsintervall i 2005 som i 2001
- de som hadde lengre arbeidstidsintervall i 2005 enn i 2001

Dette trinnet i analysen av arbeidstid vil dermed ikke si noe om hvilken arbeidstid personene hadde i henholdsvis 2001 og 2005, bare om den er kortere, uendret eller lengre målt i intervaller.

Deretter vil vi fordele de som var lønnstakere begge årene i tre grupper med utgangspunkt i arbeidstiden i 2001, og beskrive endringer i arbeidstid innen disse tre gruppene hver for seg:

- de som hadde "kort" arbeidstid i 2001 (4 – 19,9 timer)
- de som hadde "middels" arbeidstid i 2001 (20 – 29,9 timer)
- de som hadde "lang" arbeidstid (30 timer eller mer)

²² Mens vi i analysen av "strømmen" fra sysselsatt i 2001 til sysselsatt i 2005 (kapittel 3.3), tok utgangspunkt i de som var definert som sysselsatte i System for persondata begge disse årene, vil vi i denne arbeidstidsanalysen ta utgangspunkt i de som var definert som lønnstakere begge årene i SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk, som gir er noe høyere antall lønnstakere enn ved beregningen i SFP. Dette avviket skyldes at den ordinære sysselsettingsstatistikken i SSB også inkluderer opplysninger om svært små og sporadiske arbeidstakerforhold i beregningen av personenes sysselsettingsstatus, mens disse arbeidsforholdene ikke inngår i beregningen av personenes sysselsettingsstatus slik vi definerer det i SFP.

Ved å analysere disse tre gruppene hver for seg, kan vi gi en bedre beskrivelse av ”strømmene” mellom 2001 og 2005 når det gjelder arbeidstid, altså hvor de med kort arbeidstid i 2001 beveger seg, hvor de med middels arbeidstid beveger seg, og hvor de med lang arbeidstid beveger seg.

Slik som i tabell 4.5 om alle strømmer i populasjonen, vil analysen av endringer i arbeidstid inkludere alle aldersgruppene (56-74 år i 2005), noe man må ta hensyn til ved tolkningen av fordelingene. Særlig gjelder det forskjellene mellom menn og kvinner, siden kvinnene i denne analysen ofte er yngre enn mennene, fordi kvinner oftere enn menn har en eldre ektefelle (som ofte pensjoneres før den yngre).

Tabell 4.10 viser arbeidstiden i 2005 etter kjennetegn i 2001 blant de ”ikke-pensjonerte” ektefellene som var lønnstakere begge årene. De fordeles her på tre grupper: kortere arbeidstid i 2005 enn i 2001, samme arbeidstid, eller lengre arbeidstid. Tabell 4.10 viser endringer i intervaller av arbeidstid, ikke endringer av eksakt arbeidstid. Tabellen viser at 17,9 prosent har kortere arbeidstid i 2005 enn i 2001, 74,3 prosent har samme arbeidstid, og 7,8 prosent har lengre arbeidstid i 2005 enn i 2001.

Tabell 4.10 viser videre at andelen som har kortere arbeidstid i 2005 enn i 2001, øker med alderen. Det gjelder 9,2 prosent av dem som var 56-61 år i 2005, 18,0 prosent av dem som var 62-66 år, 29,7 prosent av dem som var 67-69 år, og 26,6 prosent av dem som var 70-74 år. Andelen som har redusert arbeidstiden, er altså litt lavere blant de som var 70-74 enn blant de som var 67-69 år. Merk her at de som var 70-74 år i 2005, var 66-70 år og sysselsatte i 2001, og således utgjør en nokså selektert gruppe av personer.

Tabell 4.10 viser også fordelinger etter flere kjennetegn ved personene og deres arbeidsforhold i 2001, men vær her oppmerksom på at alle aldersgruppene er inkludert i disse fordelingene. F.eks. må fordelingen etter kjønn sees i lys av at kvinnene i denne analysen ofte er yngre enn mennene, fordi kvinner oftere enn menn har en eldre ektefelle (som ofte pensjoneres før den yngre).

Tabell 4.10. Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer definert som lønnstakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, og som var 56-74 år i 2005, er inkludert her

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Arbeidstidsintervall ¹ i 2005 sammenliknet med i 2001. Prosent		
		Kortere arbeidstidsintervall	Samme arbeidstidsintervall	Lengre arbeidstidsintervall
TOTALT	1512	17,9	74,3	7,8
Menn	240	30,4	66,2	3,3
Kvinner	1272	15,5	75,9	8,6
56-61 år i 2005	456	9,2	82,3	8,5
62-66 år i 2005	699	18,0	73,2	8,7
67-69 år i 2005	229	29,7	66,4	3,9
70-74 år i 2005	128	26,6	66,4	7,0
Yngre enn ektefellen	1340	16,1	75,8	8,1
Like gammel eller eldre enn ektefellen	172	31,3	62,8	5,8
Ungdomsskole eller lavere	311	14,1	76,5	9,3
Videregående	838	17,7	75,2	7,2
Høyskole/universitet ≤ 4 år	276	21,4	69,2	9,4
Høyskole/universitet > 4 år	82	23,1	73,1	3,7
Uoppgitt utdanningsnivå	5	0,0	100,0	0,0
1 – 99 999 kr	171	9,4	82,5	8,2
100 000 – 199 999 kr	462	15,0	71,4	13,7
200 000 - 299 999 kr	527	18,5	75,2	6,5
300 000 – 399 999 kr	250	24,8	73,6	1,6
400 000 kr eller mer	102	25,4	71,5	2,9
Uoppgitt sektor	1	0,0	100,0	0,0
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	106	22,6	70,7	6,6
Privat sektor inkl. off. eide foretak	781	16,2	77,9	6,0
Kommunal forvaltning	624	19,2	70,5	10,3
Uoppgitt næring	1	0,0	100,0	0,0
Jordbruk, skogbruk og fiske	38	5,3	92,1	2,6
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	126	19,0	77,8	3,2
Bygge- og anleggsvirksomhet	37	24,3	73,0	2,7
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	235	13,2	80,0	6,8
Hotell- og restaurantvirksomhet	34	8,8	82,4	8,8
Transport og kommunikasjon	63	33,4	58,7	7,9
Finansiell tjenesteyting og forsikring	27	11,0	85,2	3,7
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyt. og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	110	18,2	74,5	7,3
Offentlig forvaltning	139	24,5	69,0	6,5
Undervisning	200	18,5	74,0	7,5
Helse- og sosialtjenester	423	16,8	71,2	12,1
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	79	19,0	76,0	5,0

¹ Intervallene av arbeidstider er 4-19,9 timer, 20-29,9 timer og 30 timer eller mer.

Mens vi ovenfor har beskrevet endringer i arbeidstid blant alle de "ikke-pensjonerte" ektefellene som var lønnstakere både i 2001 og 2005, vil vi i de neste avsnittene beskrive de som hadde henholdsvis "kort", "middels" eller "lang" arbeidstid i 2001, hver for seg, og se hvilken arbeidstid de hadde i 2005.

De med kort arbeidstid i startåret

Vi starter med å se på de "ikke-pensjonerte" ektefellene som hadde kort arbeidstid i 2001 (4-19,9 timer) og som fortsatt var lønnstakere i 2005. Hvilke andre kjennetegn har disse personene i startåret, og hvordan har de endret arbeidstiden? Den første tallkolonnen i tabell 4.11 viser antallet "ikke-pensjonerte" ektefeller med kort arbeidstid i 2001 etter ulike kjennemerker dette året, mens de øvrige tallkolonnene til høyre viser den prosentvise fordelingen av disse personene på arbeidstidsintervaller i 2005. Vær her oppmerksom på at dette er radprosent som summerer seg til hundre (som i tabell 4.5), til forskjell fra prosentene i analysen av enkeltstrømmer, hvor antallet personer i en bestemt strøm fra en bestemt gruppe ble sett i forhold til det totale antallet personer i denne gruppen i startåret.

Den øverste raden i tabell 4.11 viser at 381 personer hadde kort arbeidstid i startåret 2001. 80,1 prosent av disse hadde kort arbeidstid også i resultatåret 2005, mens de resterende hadde økt arbeidstiden til middels (13,1 prosent) eller lang (6,8 prosent). I radene under ser vi at det er flere av kvinnene med kort arbeidstid i 2001 som har økt arbeidstiden i 2005 (30,9 prosent), enn av mennene (13,7 prosent). Flere blant mennene har imidlertid beveget seg fra kort til lang arbeidstid (9,6 prosent), enn blant kvinnene (6,4 prosent).

Ikke overraskende synker andelen som har økt arbeidstiden med alderen. Andelen som har kort arbeidstid begge årene, er 68,3 prosent blant de som var 56-61 år i 2005, 75,9 prosent blant de som var 62-66 år, 96,8 prosent blant de som var 67-69 år og 89,4 prosent blant de som var 70-74 år.

Når det gjelder aldersforskjellen mellom ektefellene, er andelen som har kort arbeidstid begge årene lavere blant de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen (78,9 prosent), enn blant de som er like gamle eller eldre (87 prosent).

Andelen som har økt arbeidstiden øker med utdanningsnivået i 2001 og med den årlige lønnsinntekten i 2001. Det er altså relativt sett flere blant dem med kort utdanning og lav inntekt, som har kort arbeidstid begge årene, enn blant de med høy utdanning og høy inntekt i startåret.

Når det gjelder sektortilhørighet i 2001, ser vi at bare 10 personer fra statlig forvaltning hadde kort arbeidstid dette året, og at 80 prosent av disse hadde kort arbeidstid også i 2005. Andelene som har kort arbeidstid begge år, er lavere i kommunal forvaltning (76,7 prosent) enn i privat sektor (82,9 prosent).

Det er få næringer som har et tilstrekkelig høyt antall personer med kort arbeidstid i startåret til at det blir meningsfullt å fordele dem prosentvis på arbeidstid i 2005. 75,2 prosent av de 141 personene i helse- og sosialsektoren som hadde kort arbeidstid i 2001, hadde kort arbeidstid også i 2005.

Tabell 4.11. Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer definert som lønnstakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, og som var 56-74 år i 2005, er inkludert her, og kun de som har 4 – 19,9 timer arbeidstid i 2001

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Arbeidstid i 2005. Prosent		
		4 - 19,9 timer	20 - 29,9 timer	30 timer eller mer
TOTALT	381	80,1	13,1	6,8
Menn	51	86,3	3,9	9,8
Kvinner	330	79,1	14,5	6,4
56-61 år i 2005	82	68,3	26,8	4,9
62-66 år i 2005	170	75,9	13,5	10,6
67-69 år i 2005	63	96,8	1,6	1,6
70-74 år i 2005	66	89,4	6,1	4,5
Yngre enn ektefellen	327	78,9	14,1	7
Like gammel eller eldre enn ektefellen	54	87	7,4	5,6
Ungdomsskole eller lavere	110	81,8	11,8	6,4
Videregående	215	81,9	12,6	5,6
Høyskole/universitet <= 4 år	46	69,6	19,6	10,9
Høyskole/universitet > 4 år	8	62,5	12,5	25
Uoppgitt utdanningsnivå	2	100	0	0
Intervaller av årlige lønnsinntekter med flere enn 3 personer:				
1 – 99 999 kr	140	90,7	6,4	2,9
100 000 – 199 999 kr	194	77,8	16,5	5,7
200 000 – 299 999 kr	40	60	22,5	17,5
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	10	80	10	10
Privat sektor inkl. off. eide foretak	199	82,9	11,1	6
Kommunal forvaltning	172	76,7	15,7	7,6
Næringer med flere enn 3 personer:				
Jordbruk, skogbruk og fiske	26	96,2	3,8	0
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	24	87,5	12,5	0
Bygge- og anleggsvirksomhet	9	88,9	11,1	0
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	60	83,3	11,7	5
Hotell- og restaurantvirksomhet	11	90,9	0	9,1
Transport og kommunikasjon	13	69,2	15,4	15,4
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyt. og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	20	70	15	15
Offentlig forvaltning	24	79,2	12,5	8,3
Undervisning	30	80	16,7	3,3
Helse- og sosialtjenester	141	75,2	17	7,8
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	22	81,8	4,5	13,6

De med middels arbeidstid i startåret Vi går så videre til å analysere arbeidstidsendringer blant de "ikke-pensjonerte" ektefellene som hadde middels arbeidstid i 2001 (20-29,9 timer) og som fortsatt var lønnstakere i 2005. Hvilke andre kjennetegn hadde disse personene i 2001, og har de endret arbeidstiden?

Den øverste tallraden i tabell 4.12 viser at 287 personer hadde middels arbeidstid i 2001, og at 60,6 prosent av disse faller inn under det samme arbeidstidsintervallet i 2005. 24,7 prosent har gått fra middels til kort arbeidstid, mens 14,6 prosent har gått fra middels til lang.

Fordelt på kjønn, er det bare 18 menn som har middels arbeidstid i startåret. Blant kvinnene har 15,2 prosent gått fra middels arbeidstid i 2001 til lang arbeidstid i 2005, mens 22,3 prosent har kortere arbeidstid.

Fordelingen etter sektortilhørighet i 2001 viser at det bare er 10 personer fra statlig forvaltning som hadde middels arbeidstid i 2001. Andelen som har økt arbeidstiden, er høyere blant de fra kommunal forvaltning (16,2 prosent) enn blant de fra privat sektor (10,2 prosent).

Når det gjelder næringsstilhørighet i 2001, er det svært få personer i mange av næringene. Vi ser imidlertid at 60,6 prosent av de i helse- og sosialsektoren har middels arbeidstid både i 2001 og 2005, mens 15,4 prosent har økt arbeidstiden og 24 prosent har redusert arbeidstiden.

Tabell 4.12. Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer definert som lønnstakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, og som var 56-74 år i 2005, er inkludert her, og kun de som har 20 – 29,9 timer arbeidstid i 2001

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Arbeidstid i 2005. Prosent		
		4 - 19,9 timer	20 – 29,9 timer	30 timer eller mer
TOTALT	287	24,7	60,6	14,6
Menn	18	61,1	33,3	5,6
Kvinner	269	22,3	62,5	15,2
56-61 år i 2005	90	10	75,6	14,4
62-66 år i 2005	130	23,1	61,5	15,4
67-69 år i 2005	48	50	35,4	14,6
70-74 år i 2005	19	42,1	47,4	10,5
Yngre enn ektefellen	261	21,8	63,2	14,9
Like gammel eller eldre enn ektefellen	26	53,8	34,6	11,5
Utdanningsnivåer med flere enn 3 personer:				
Ungdomsskole eller lavere	77	15,6	72,7	11,7
Videregående	165	26,7	60,6	12,7
Høyskole/universitet <= 4 år	43	32,6	39,5	27,9
Intervaller av årlige lønnsinntekter med flere enn 3 personer:				
1 – 99 999 kr	16	50	43,8	6,3
100 000 – 199 999 kr	184	24,5	64,7	10,9
200 000 - 299 999 kr	75	18,7	57,3	24
300 000 – 399 999 kr	11	27,3	45,5	27,3
Uoppgitt sektor	1	0	100	0
Stattlig forvaltning inkl. helseforetak	10	40	10	50
Privat sektor inkl. off. eide foretak	128	19,5	70,3	10,2
Kommunal forvaltning	148	28,4	55,4	16,2
Næringer med flere enn 3 personer:				
Jordbruk, skogbruk og fiske	6	33,3	66,7	0
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	14	14,3	78,6	7,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	4	0	100	0
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	64	17,2	73,4	9,4
Hotell- og restaurantvirksomhet	9	11,1	66,7	22,2
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyt. og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	14	21,4	64,3	14,3
Offentlig forvaltning	23	34,8	47,8	17,4
Undervisning	35	37,1	37,1	25,7
Helse- og sosialtjenester	104	24	60,6	15,4
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	8	50	50	0

De med lang arbeidstid i startåret

Til slutt vil vi se nærmere på arbeidstidsendringer blant de "ikke-pensjonerte" ektefellene som hadde lang arbeidstid i 2001 (30 timer eller mer) og som fortsatt var lønnstakere i 2005. Hvilke andre kjennetegn har disse personene i 2001, og har de endret arbeidstiden?

Tabell 4.13 viser at det var 844 personer som hadde lang arbeidstid i startåret. 76,4 prosent av de som hadde lang arbeidstid i 2001 hadde lang arbeidstid også i 2005, mens 7 prosent har beveget seg fra lang til middels arbeidstid, og 16,6 prosent fra lang til kort arbeidstid.

Det er relativt færre menn enn kvinner som har lang arbeidstid begge årene (63,7 prosent mot 79,6 prosent).

Aldersfordelingen viser ikke uventet at andelen som har lang arbeidstid begge årene, synker med alderen, fra 88,4 prosent blant de som er 56-61 år i 2005 til 39,5 prosent blant de som er 70-74 år.

Videre er det flere som har lang arbeidstid begge år blant de som er yngre enn den pensjonerte ektefellen (78,9 prosent), enn blant de som er like gamle eller eldre enn ektefellen (56,5 prosent).

Andelen som har lang arbeidstid begge årene varierer lite etter utdanning, fra 74,2 prosent til 77,3 prosent. Heller ikke mellom sektorene er det noen særlig variasjon i andelen som har lang arbeidstid begge årene (74,3 – 77,8 prosent). I næringer med mer enn 100 personer varierer andelen som har lang arbeidstid begge årene fra 74,2 i helse- og sosialtjenester, til rundt 82 prosent innen undervisning og innen varehandel m.m.

Tabell 4.13. Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer definert som lønnskakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsetningsstatistikk, og som ville være i alderen 56-74 år i 2005, er inkludert her, og kun personer som har 30 timer eller mer arbeidstid i startåret 2001

Kjennemerker 2001	Antall i 2001	Arbeidstid i år 2005. Prosent		
		4 - 19,9 timer	20 - 29,9 timer	30 timer eller mer
TOTALT	844	16,6	7	76,4
Menn	171	31,6	4,7	63,7
Kvinner	673	12,8	7,6	79,6
56-61 år i 2005	284	7,4	4,2	88,4
62-66 år i 2005	399	14	10	75,9
67-69 år i 2005	118	33,9	3,4	62,7
70-74 år i 2005	43	53,5	7	39,5
Yngre enn ektefellen	752	13,8	7,3	78,9
Like gammel eller eldre enn ektefellen	92	39,1	4,3	56,5
Ungdomsskole eller lavere	124	16,1	9,7	74,2
Videregående	458	15,9	6,8	77,3
Høyskole/universitet ≤ 4 år	187	17,1	7	75,9
Høyskole/universitet > 4 år	73	20,5	4,1	75,3
Uoppgitt utdanningsnivå	2	0	0	100
1 – 99 999 kr	15	40	13,3	46,7
100 000 - 199 999 kr	84	15,5	13,1	71,4
200 000 – 299 999 kr	412	12,9	7,3	79,9
300 000 – 399 999 kr	236	18,6	6,4	75
400 000 kr eller mer	97	24,7	1	74,2
Statlig forvaltning inkl. helseforetak	86	15,1	8,1	76,7
Privat sektor inkl. off. eide foretak	454	17	5,3	77,8
Kommunal forvaltning	304	16,4	9,2	74,3
Uoppgitt næring	1	0	0	100
Jordbruk, skogbruk og fiske	6	0	0	100
Bergverksdrift og utvinning, industri, kraft- og vannforsyning	88	20,5	4,5	75
Bygge- og anleggsvirksomhet	24	20,8	16,7	62,5
Varehandel, reparasjon av kjøretøy og husholdningsapparat	111	10,8	7,2	82
Hotell- og restaurantvirksomhet	14	14,3	0	85,7
Transport og kommunikasjon	47	38,3	4,3	57,4
Finansiell tjenesteyting og forsikring	23	4,3	4,3	91,3
Eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyt. og utleievirksomhet, internasjonale organer og organisasjoner	76	17,1	5,3	77,6
Offentlig forvaltning	92	16,3	12	71,7
Undervisning	135	8,9	8,9	82,2
Helse- og sosialtjenester	178	20,2	5,6	74,2
Andre sosiale og personlige tjenester, lønnet husarbeid	49	16,3	6,1	77,6

4.2.4. Andre analysemuligheter

Dette prosjektet har hatt en begrenset ressursramme. Vi har derfor måttet gjøre en del avgrensninger i forhold til de mange analysemulighetene som datagrunnlaget

kan invitere til. I dette avsnittet vil vi kort antyde noen analysemuligheter som vi ikke har kunnet følge i dette prosjektet.

En åpenbar mulighet er å ta utgangspunkt i andre startår og resultatår for analysen. Det kan også være mulig å følge personene fra år til år, og dermed gi en bedre beskrivelse av forløpene.

En annen måte å utvide analysen på, kunne være å inkludere flere variabler enn dem vi inndeler personene etter her. Det vil kunne medføre utfordringer både med hensyn til hvor lett tilgjengelige variablene er og kvaliteten på opplysningene. En aktuell variabel som kan tenkes å ha betydning for insentivene til å stå i jobben lengre, er personenes pensjonsopptjening (opptjente pensjenspoeng). Det kunne også være av interesse å identifisere nivået på pensjonen til den pensjonerte ektefellen, siden begge ektefellenes økonomi kan sees i sammenheng i et husholdningsperspektiv. Her kan det også være interessant å fordele tilpasninger både etter ektefellenes samlede inntekt (husholdningsinntekt) og den relative inntektsforskjellen mellom ektefellene. Det ville også være en fordel å ha med næringsinntekt for selvstendige i målingen av inntektsnivå, i tillegg til årlig lønnsinntekt for lønns-takere. Andre aktuelle variabler er f.eks. bostedskommune/landsdel, innvandringsrelaterte opplysninger (for få eldre innvandrere foreløpig), antall barn og barnebarn, o.a.

En tredje måte å utvide analysen på, kunne være å gjennomføre multivariate analyser, til forskjell fra de bivariate sammenhengene mellom to og to variabler som vi beskriver i denne analysen. Et slikt alternativ er å gjennomføre logistiske regresjoner med dikotome avhengige variabler, f.eks. om personen har beveget seg fra sysselsatt til ikke-sysselsatt eller fortsatt er sysselsatt. For å få med tidsaspektet, dvs. hvor lenge det går før det eventuelt skjer en tilpasning, er det også et alternativ å gjennomføre en forløpsanalyse over mange år. Da ville en også kunne følge de personene som dør eller utvandrer, inntil denne begivenheten skjer, dvs. at de tas ut av analysen først på dette tidspunktet. Ved slike multivariate analyser ville man kunne isolere effekten av den enkelte forklaringsvariabel etter kontroll for andre variablers betydning, og dermed komme nærmere å identifisere årsakssammenhenger. Igjen vil antallet observasjoner i ulike grupper være et viktig forbehold i forhold til kvaliteten på analysene. Ved multivariate analyser bør det dessuten ligge en velutviklet teoretisk forståelsesramme til grunn for modellen, samt en tilstrekkelig tilgang på relevante variabler.

Til slutt vil vi antyde muligheten for å analysere en annen problemstilling. I denne analysen har formålet vært å beskrive variasjon i tilpasninger til ektefellens pensjonering, nærmere bestemt om tilpasningene varierer etter kjennetegn ved personene og deres arbeidsforhold/bedriften. En annen problemstilling kunne være å beskrive om ektefeller tilpasser seg på en annen måte dersom den andre ektefellen går av med pensjon i startåret, enn dersom begge var sysselsatte i startåret. I en slik analyse ville det være naturlig å sammenlikne hvordan de ”ikke-pensjonerte” ektefellene per 2001 har tilpasset seg i 2005, med hvordan ektefeller i par der begge var sysselsatte i 2001 har tilpasset seg i 2005. I den siste gruppen ville man måtte inkludere begge ektefellene, siden begge var sysselsatte i startåret. Disse vil i gjennomsnitt være betydelig yngre enn de ”ikke-pensjonerte” ektefellene som vi har beskrevet i denne analysen. Derfor ville man måtte avgrense begge gruppene til et sammenliknbart aldersintervall, f.eks. de som var 56 – 69 år 2005. Slik ville man kunne beskrive om ektefellens pensjonering etterfølges av andre typer tilpasninger enn dersom begge ektefellene fortsatt var sysselsatte i startåret.

4.2.5. Oppsummering

Vi startet analysen med å beskrive tilpasninger til ektefellens pensjonering i form av endringer i status på arbeidsmarkedet og velferdsordninger mellom år 2001 (alle de ”ikke-pensjonerte” ektefellene var sysselsatte) og 2005. Tabell 4.5 viste at tilpasningene varierer etter kjennetegn ved personene og deres arbeidsfor-

hold/bedriften i startåret 2001. Et lite overraskende, men samtidig viktig funn, er at andelen som fortsatt er sysselsatt i 2005, synker med alderen. Andelen som er gått over til å bli mottaker av ulike offentlige velferdsordninger, som alderspensjon, AFP og helserelevante ytelser, varierer også betydelig etter alder. Disse funnene i tabell 4.5 må tolkes i lys av at alder er av betydning både for hvilke statuser som er aktuelle (helserelevante ytelser, alderspensjon og AFP er bare aktuelt for visse aldersgrupper), og for andelen sysselsatte i populasjonen (se tabell 4.5) og i befolkningen generelt (se figur 4.5). Når det gjelder fordelingene langs de andre variablene i tabell 4.5, vil alderssammensetningen i de ulike gruppene være av betydning for tolkningen av forskjellene mellom gruppene. Særlig må fordelingen etter kjønn sees i lys av at kvinnene i populasjonen i gjennomsnitt er yngre enn mennene, fordi flere kvinner enn menn har en eldre ektefelle. Uten å ta hensyn til andre variabler, viser tabell 4.5 at andelen som fortsatt er sysselsatt, er høyest blant de som hadde følgende kjennetegn i 2001: de selvstendig næringsdrivende, kvinnene, de yngste, de som er yngre enn ektefellen, de med lang høyere utdanning, de med middels årlig lønnsinntekt, privat sektor, og primærnæringene.

Neste trinn i analysen var å gi en mer detaljert beskrivelse av noen av "strømmene" (statusendringene) hver for seg, med fordeling etter alder. Tabellene 4.6-4.9 beskriver personer som befinner seg i den samme strømmen, og fordeling etter alder gjør det mulig å beskrive om andelen i de ulike fordelingsgruppene som befinner seg i den aktuelle strømmen, varierer med alderen. I tabell 4.6 så vi nærmere på de som var sysselsatte både i 2001 og 2005. Andelen av populasjonen som fortsatt er sysselsatt, synker som ventet med alderen. Et interessant funn i denne tabellen er at kjønnsforskjellen varierer med alderen. I de to yngste aldersgruppene (56-66 år) er det en større andel av kvinnene enn mennene som fortsatt er sysselsatte, mens det er motsatt i de to eldste aldersgruppene (67-74 år). Fordelingen etter alder i forhold til ektefellen, avdekker et liknende mønster: i alderen 62-66 år er andelen som fortsatt er sysselsatt høyere blant de som er yngre enn ektefellen, enn blant de som er like gamle eller eldre, mens mønsteret i alderen 70-74 år er motsatt. Videre ser vi at andelen som fortsatt er sysselsatt, er høyest i privat sektor og blant de med lang høyere utdanning, særlig blant de eldste.

I tabell 4.7 så vi nærmere på de som hadde gått fra å være sysselsatt i 2001 til å bli AFP-pensjonist i 2005. Fordelt etter status i 2001 er andelen av populasjonen i denne strømmen høyest blant de som var heltids lønnstakere i 2001, og dette gjelder for alle aldersgruppene. Fordelingen etter kjønn viser at det er en noe større andel av mennene enn kvinnene som har gått over til AFP. Det gjelder for alle aldersgruppene, med unntak av 66- og 67-åringene, hvor kjønnsforskjellen er liten. Ikke uventet er andelen som har gått over til AFP, betydelig lavere i privat sektor enn i offentlig forvaltning.

Tabell 4.8 beskrev de som hadde gått fra å være sysselsatt i 2001 til å bli alderspensjonist i 2005. Fordelt etter status i 2001, er andelen som har blitt alderspensjonist, lavest blant selvstendige i alle aldersgrupper med unntak for 74-åringene. Fordeling etter kjønn viser at en større andel av kvinnene enn mennene har blitt alderspensjonister. Også dette gjelder for alle aldersgruppene, med unntak for 74-åringene, hvor det er en større andel av mennene enn kvinnene som er i denne "strømmen". Når det gjelder sektortilhørighet i 2001, er andelen som har blitt alderspensjonist, lavest i privat sektor, et mønster som gjelder for alle aldersgruppene. Fordelt etter utdanning er andelen som har blitt alderspensjonist, høyest blant de med kort høyere utdanning i alle aldersgruppene under 70 år.

I tabell 4.9 så vi nærmere på "strømmen" fra sysselsetting i 2001 til uførepensjon i 2005. Et interessant funn her er at det er liten forskjell mellom andelen av mennene og kvinnene i alderen 64-66 år som er blitt uførepensjonert. I de to yngste aldersgruppene 56-63 år er det flere av kvinnene som er blitt uførepensjonert. Likedan er det liten forskjell i andelen som har blitt uførepensjonert i alderen 64-66 år mellom de som er yngre enn ektefellen, og de som er like gamle eller eldre enn ektefellen.

Når det gjelder utdanningsnivå, er andelen som er blitt uførepensjonert, høyest blant de med bare ungdomsskoleutdanning, og lavest blant de med lang høyere utdanning, og dette mønsteret gjelder for alle aldersgruppene. Likedan er andelen som har blitt uførepensjonert, høyest i alle aldersgruppene blant de med lav årlig lønnsinntekt, og lavest blant de med høy årlig lønnsinntekt. Når det gjelder sektortilhørighet, varierer mønsteret med alderen. Sektorforskjellene er små blant de eldste, og store blant de yngste, hvor statlig forvaltning utmerker seg med en høy andel som er blitt uførepensjonister.

I det tredje og siste trinnet i analysen gav vi en beskrivelse av en annen type tilpasning til ektefellens pensjonering, nemlig endringer i arbeidstid blant de som var lønnstakere både i 2001 og 2005. Vi startet med å beskrive endringer i arbeidstid blant alle de "ikke-pensjonerte" ektefellene som var lønnstakere begge årene. Andelen som har kortere arbeidstid i 2005 enn i 2001, øker med alderen. Det gjelder 9,2 prosent av dem som var 56-61 år i 2005, 18 prosent av dem som var 62-66 år, 29,7 prosent av dem som var 67-69 år, og 26,6 prosent av dem som var 70-74 år. Andelen som har redusert arbeidstiden, er altså litt lavere blant de som var 70-74 år i 2005 enn blant de som var 67-69 år. Merk her at de som var 70-74 år i 2005, var 66-70 år og sysselsatte i 2001, og således utgjør en nokså selektert gruppe av personer.

Deretter så vi nærmere på de som hadde henholdsvis kort, middels og lang arbeidstid i 2001, hver for seg. Vi startet med å beskrive de som hadde kort arbeidstid i 2001. Uten å ta hensyn til andre variabler, er andelen som har *økt* arbeidstiden fra kort i 2001 til middels eller lang i 2005, høyest blant kvinnene, de yngste, de som er yngre enn ektefellen, de med lang høyere utdanning, og de i kommunal forvaltning. Dernest så vi nærmere på de som hadde middels arbeidstid i 2001. Her er det for få personer i mange av gruppene til at det gir mening å trekke frem hvilke grupper som har høyest andel med økt eller redusert arbeidstid. Til slutt så vi på dem som hadde lang arbeidstid i 2001. Andelen av disse som har *like lang* arbeidstid i 2001 og 2005, er høyest blant kvinnene, de yngste, de som er yngre enn ektefellen, og de i privat sektor. Denne enkle analysen av endringer i arbeidstid blant de som var lønnstakere både i 2001 og i 2005, viser at endringer i arbeidstiden varierer med kjennetegn ved personene og deres arbeidsforhold, uten noe entydig mønster avhengig av om man tar utgangspunkt i de som hadde kort, middels, eller lang arbeidstid i 2001. Her er det behov for mer detaljerte analyser hvor det kontrolleres for andre forhold som kan være av betydning for arbeidstiden, særlig alderssammensetningen i de ulike fordelingsgruppene, men også kjønn, sektor/næring, og annet.

5. Norsk arbeidstid i et internasjonalt perspektiv

Det er visse sammenlignbarhetsproblemer landene imellom når det gjelder data om arbeidstid. Det henger sammen med ulikheter i definisjon av begrepene og ulike måter å kartlegge dette på via spørreskjema. For eksempel opererer Norge og Sverige med et begrep om avtalt arbeidstid (eksklusiv overtid og fravær), mens de fleste andre land opererer med vanlig ("usual") arbeidstid, hvor regelmessig overtid er inkludert. Inndelingen i deltid og heltid kan likevel regnes for å være ganske sammenlignbar. Derimot er det problematisk å sammenligne tallene for arbeidstidens forlegning, det vil si skift- og turnusarbeid, kvelds- og nattarbeid, lørdags- og søndagsarbeid.

Denne analysen er basert på Eurostats (EUs statistikkbyrå) publisering av tall fra de enkelte lands arbeidskraftundersøkelser, utformet etter internasjonale retningslinjer fra ILO og Eurostat. Eurostat følger en noe annerledes definisjon av deltids- og heltidsarbeid enn den nasjonale statistikken for Norge. Eurostat legger kun arbeidstiden i hovedarbeidsforholdet til grunn for klassifiseringen, mens det i den norske statistikken publisert av SSB også blir medregnet arbeidstimer i eventuelle biarbeidsforhold (ekstrajobber). Avveiningen av om en jobb utgjør deltid eller heltid baseres ikke på et eksakt timetall, siden det varierer fra land til land og mellom ulike yrker. De enkelte land forholder seg til nasjonale lover og regler for dette i sin datainnsamling, men f.eks. i den norske arbeidskraftundersøkelsen (AKU) er det ved en arbeidstid på 32-36 timer i hovedjobben respondentene selv som blir spurt om dette utgjør deltid eller heltid.

Videre må man være oppmerksom på at når arbeidstiden til de sysselsatte skal sammenlignes på tvers av landene, så vil denne også være påvirket av hvor stor andel av befolkningen som er i arbeid, dvs. sysselsatt i inntektsgivende arbeid eller midlertidig fraværende fra slikt arbeid. Først og fremst vil det være kvinneandelen som virker inn, siden det tradisjonelt er kvinner som er deltidsarbeidende. En gjennomsnittlig arbeidstid på over 40 timer i uka kan for eksempel ha sammenheng med at svært få kvinner er i arbeid. Ellers er det kjent at også personer med kroniske helseproblemer i langt større grad enn andre arbeider deltid. I hvor stor grad man har et inkluderende arbeidsliv vil med andre ord påvirke både den gjennomsnittlige arbeidstida og andelen heltidssysselsatte, foruten andelen som er midlertidig fraværende fra et inntektsgivende arbeid.

Tabell 5.1. Andelen sysselsatte kvinner 15-64 år. 2005. Prosent

Island	80,5
Danmark	71,9
Norge	71,7
Sverige	70,4
Sveits	70,4
Finland	66,5
Nederland	66,4
Storbritannia	65,9
Østerrike	62,0
Portugal	61,7
Tyskland	59,6
Irland	58,3
Frankrike	57,6
EU15	57,4
Belgia	53,8
Luxembourg	53,7
Spania	51,2
Hellas	46,1
Italia	45,3

Kilde: Eurostat (arbeidskraftundersøkelsene).

Andelen sysselsatte kvinner i befolkningen

De nordiske land har de klart høyeste andelen sysselsatte kvinner sammenlignet med andre europeiske land. De sør-europeiske land, utenom Portugal, har de laveste andelen. Den høye yrkesaktiviteten blant norske og islandske kvinner må ses på bakgrunn av at relativt mange av dem har en deltidsjobb.

Som gjennomsnitt for EU15-landene ligger sysselsettingsandelen for kvinner på 57,4 prosent (tabell 5.1). Islandske kvinner ligger markant høyere enn dette (80,5 prosent), fulgt av de andre nordiske land (70-72 prosent). I motsatt ende av skalaen finner vi de sør-europeiske landene Italia, Hellas og Spania (45-51 prosent). Frankrike ligger på EU-gjennomsnittet, Belgia og Luxembourg noe under. De store ulikhetene EU-landene imellom illustreres ved differansen mellom italienske og danske kvinners sysselsettings-andel på 27 prosentpoeng. Det må understrekes at ulike permisjonsordninger kan forklare noe av variasjonene i tilknytningen til arbeidsmarkedet, da også midlertidig fraværende regnes med blant de sysselsatte, med visse begrensninger når det gjelder varigheten. For eksempel vil ulike rettigheter for arbeidstakerne til fødsels- og omsorgspermisjon kunne påvirke tilknytningen til arbeidsmarkedet og sjansen for å vende tilbake til en tidligere jobb.

Islandske menn mest yrkesaktive

For menn er variasjonene mellom landene klart mindre enn for kvinner (tabell 5.2). Flere land rangeres dessuten noe annerledes enn da vi sammenlignet kvinnes sysselsetting. Utenom Sverige er likevel de nordiske land i det øverste sjiktet også for menn, sammen med Nederland, Sveits og Storbritannia. Lavest sysselsetting for menn er det Belgia, Frankrike og Italia. Tyskland og Finland ligger også under gjennomsnittet for EU15. Spania, som scoret lavt når det gjaldt kvinners sysselsetting, befinner seg i midtsjiktet for mennenes sysselsetting.

Tabell 5.2. Andelen sysselsatte menn 15-64 år. 2005. Prosent

Island	86,9
Sveits	83,9
Nederland	79,9
Danmark	79,8
Norge	77,8
Storbritannia	77,6
Irland	76,9
Østerrike	75,4
Spania	75,2
Sverige	74,4
Hellas	74,2
Portugal	73,4
Luxembourg	73,3
EU15	72,9
Tyskland	71,3
Finland	70,3
Italia	69,9
Frankrike	68,8
Belgia	68,3

Kilde: Eurostat (arbeidskraftundersøkelsene)

Eldre mest yrkesaktive i Norden

Yrkesaktiviteten for personer over 55 år påvirkes i større grad av de ulike trygde- og pensjonsordningene landene imellom enn for befolkningen ellers. For aldersgruppa 55-64 år er yrkesaktiviteten klart høyere i de nordiske land, samt i Sveits, enn i Europa for øvrig (tabell 5.3). Klart lavere yrkesfrekvenser enn gjennomsnittet finner vi i land som Italia, Belgia, Frankrike og Hellas. De nordiske land ligger i det øverste sjikt både for kvinner og menn, med Norge på tredje plass etter Island og Sverige.

Tabell 5.3. Andelen sysselsatte 55-64 år, etter kjønn. 2005. Rangert etter i alt-tallene. Prosent

	I alt	Menn	Kvinner
Island	84,3	88,9	79,6
Sverige	69,4	72,0	66,7
Norge	65,5	70,8	60,1
Sveits	65,0	74,8	55,4
Danmark	59,5	65,6	53,5
Storbritannia	56,9	66,0	48,1
Finland	52,7	52,8	52,7
Irland	51,6	65,7	37,3
Portugal	50,5	58,1	43,7
Nederland	46,1	56,9	35,2
Tyskland	45,4	53,5	37,5
EU15	44,1	53,1	35,4
Spania	43,1	59,7	27,4
Hellas	41,6	58,8	25,8
Frankrike	37,9	40,7	35,2
Østerrike	31,8	41,3	22,9
Belgia	31,8	41,7	22,1
Luxembourg	31,7	38,3	24,9
Italia	31,4	42,7	20,8

Kilde: Eurostat (arbeidskraftundersøkelsene).

Flere kvinner på deltid i Norge enn i EU

Om vi ikke bare ser på andelen yrkesaktive totalt, men også trekker inn hvor mye de arbeider, dvs. arbeidstidens lengde, blir bildet noe annerledes (tabell 5.4). Norske og sveitsiske kvinner, som ligger i det øverste sjikt når det gjelder andelen sysselsatte totalt, er samtidig i større grad sysselsatt på deltid sammenlignet med de fleste andre land (59 prosent av de sveitsiske og 45 prosent av de norske, mot gjennomsnittlig 37 prosent i EU15-landene). Klart flest kvinner på deltid er det imidlertid i Nederland, som også har en relativt høy kvinnesysselsetting.

I de sør-europeiske landene, hvor kvinner generelt har lav yrkesdeltakelse, er det relativt få av de sysselsatte som har deltidsarbeid, mens desto flere jobber heltid. I Finland, hvor yrkesdeltakelsen blant kvinner er relativt høy, er imidlertid også andelen på heltid høy.

Tabell 5.4. Deltidssysselsatte i prosent av alle sysselsatte 15-64 år. 2005. Rangert for kvinner

	Kvinner	Menn
Nederland	75,3	22,6
Sveits	58,8	11,8
Norge	44,9	13,9
Tyskland	44,3	7,7
Storbritannia	43,1	10,6
Belgia	40,7	7,1
Sverige	39,9	11,8
Østerrike	38,9	5,9
Luxembourg	38,2	2,5
EU15	36,6	7,7
Island	33,7	7,3
Danmark	32,7	12,8
Irland	31,9	6,1
Frankrike	30,9	5,8
Italia	25,7	4,5
Spania	24,9	4,7
Finland	18,5	9,1
Portugal	16,6	7,1
Hellas	9,1	2,1

Kilde: Eurostat (arbeidskraftundersøkelsene). Tallene er kun beregnet ut fra hovedarbeidsforholdet, slik at eventuelle bijobber ikke medregnes.

Deltidsarbeidende er imidlertid ikke en ensartet gruppe når det gjelder arbeidstidens lengde. Den avtalte arbeidstiden for nordmenn på deltid var i 2005 på 19,5 timer i gjennomsnitt, på linje med EU15-landene (hvor det til forskjell fra den norske undersøkelsen spørres om den "vanlige" arbeidstiden). Høyest var arbeidstiden for de deltidsarbeidende i Sverige med 24,7 timer, og lavest i Tyskland med 17,2 timer.

Selv om deltidsarbeid i første rekke er utbredt blant kvinner, er det også en del variasjoner fra land til land i deltidsandelen for menn. Gjennomsnittet for EU15-landene ligger på 8 prosent, mens andelen i Norge er på 14 prosent, nokså nær de øvrige nordiske land (utenom Finland, med 9 prosent). Klart høyest er deltidsandelen for menn i Nederland (nær 23 prosent), og lavest i Hellas, Italia og Spania (under 5 prosent). Deltidsarbeid blant menn gjelder i første rekke ungdom under utdanning.

Tabell 5.5. Vanlig* arbeidstid per uke, fordelt på deltid og heltid (rangert etter heltid), 2005. Timer per uke

	Heltid	Deltid
Island	47,1	21,6
Hellas	44,3	21,5
Østerrike	44,2	20,7
Storbritannia	43,2	18,7
Sveits	42,7	19,9
Spania	42,4	19,1
EU15	41,9	19,5
Portugal	41,7	19,5
Tyskland	41,6	17,2
Italia	41,3	21,1
Belgia	41,1	23,1
Sverige	41,1	24,7
Frankrike	40,9	23,1
Luxembourg	40,9	21,2
Irland	40,7	18,6
Nederland	40,7	19,0
Finland	40,5	20,5
Danmark	40,4	18,1
Norge	39,4	19,5

Kilde: Eurostat (arbeidskraftundersøkelsene). * I de fleste land brukes begrepet "usual" (vanlig) arbeidstid i spørsmålsformuleringen. Men i Norge og Sverige brukes "avtalt" arbeidstid, som normalt ligger noe lavere enn "vanlig" arbeidstid (regelmessig overtid medregnes i vanlig arbeidstid, men ikke i avtalt). Timer kun i hovedarbeidsforholdet er medregnet, ikke timer i eventuelle bijobber.

For heltidssysselsatte var den avtalte arbeidstiden i Norge på 39,4 timer i 2005 (kun medregnet hovedjobben, ikke eventuelle bijobber). Til sammenligning var den "vanlige" arbeidstiden i EU15-landene på 41,9 timer. Her er det imidlertid problematisk å sammenligne på grunn av ulik begrepsbruk i spørsmålene. "Vanlig" arbeidstid inkluderer også regelmessig overtid, som derimot ikke er inkludert i "avtalt" arbeidstid. Lengst gjennomsnittlig arbeidstid var det blant heltidssysselsatte i Island, Hellas og Østerrike (med over 44 timer). I Sverige var den på 41,1 timer, i Finland 40,5 og i Danmark 40,4.

Offisiell og reell pensjonsalder

Når man skal sammenligne arbeidstiden mellom ulike land, er det også relevant å trekke inn pensjonsalderen, og dermed få innblikk i hvordan varigheten på et yrkesaktivt liv også varierer mellom landene. Det kan for eksempel tenkes at land med lengst ukentlig arbeidstid samtidig har den laveste pensjonsalderen, og omvendt.

Den offisielle pensjonsalderen i de fleste EU-/EØS-land ligger på 65 år (67 i Norge og Island, 60 i Frankrike). Dette gjelder den generelle, lovbestemte alderen. Som

kjent også fra norske forhold kan pensjonsalderen for spesielle yrkesgrupper være lavere enn dette, uten at det finnes tilgjengelig internasjonal statistikk over det. For øvrig vil betingelsene for å bli tilstått full pensjon og kompensasjonsgraden i forhold til tidligere arbeidsinntekt variere fra land til land og gjøre det mer eller mindre attraktivt å gå av med pensjon.

Om man så sammenligner den reelle pensjonsalderen, det vil si når de yrkesaktive faktisk trekker seg ut av arbeidslivet²³, så ser man følgende mønster: Frankrike, Luxembourg, Italia og Østerrike har lavest reell avgangssalder i gjennomsnitt (under 60 år), Tyskland, Nederland, Finland og Hellas er i midtsjiktet (61,3 - 61,7 år), mens Norge, Portugal, Sverige, Irland og Island er i det øverste sjiktet med høyest avgangssalder (63-64 år, 66 på Island).

Tabell 5.6. Offisiell pensjonsalder og faktisk, gjennomsnittlig avgangsalder fra arbeidslivet. 2005

	Pensjonsalder	Avgangsalder
Island	67	66,3
Irland	66	64,1
Sverige	65	63,7
Portugal	65	63,1
Norge	67	63,1
Storbritannia	65	62,6
Sveits	65	62,5
Spania	65	62,4
Hellas	58	61,7
Finland	65	61,7
Nederland	65	61,5
Tyskland	65	61,3
EU15		61,1
Danmark	65	60,9
Belgia	65	60,6
Østerrike	65	59,8
Italia	65	59,7
Luxembourg	65	59,4
Frankrike	60	58,8

Kilde: Eurostat (faktisk avgangsalder beregnet på grunnlag av data fra arbeidskraftundersøkelsene).

Feriedager

Hvor mye tid man tilbringer på jobben i løpet av et år, avhenger ikke bare av den ukentlige arbeidstida, men også av antallet feriedager. Feriens lengde kan dels være lovbestemt (minimumsvarighet), og dels tariffavtalebestemt. For eksempel er ikke den femte ferieuka i Norge lovbestemt, men framforhandlet som en del av lønnsoppgjøret mellom partene (og gjelder ikke for alle lønnstakere). Den kan også være lengre for enkelte yrkesgrupper enn for andre, og dessuten variere etter alder.

I EU-landene har lønnstakerne minimum 4 ukers ferie, men i flere land har personer over en viss alder rett til en uke ekstra. Det finnes ingen offisiell statistikk over feriens lengde verken i OECD eller Eurostat, men det gis en ikke helt sammenlignbar oversikt på internett (<http://en.wikipedia.org/wiki/Vacation>). I både Norge og Sverige er det 5 uker (men i Norge følger den 5. uka tariffavtalen, ikke lovverket, og gjelder følgelig ikke for alle lønnstakere), og en 6. uke for eldre lønnstakere. I Danmark er det i utgangspunktet 6 uker.

Om vi ser utenfor Europas grenser, er det i flere latinamerikanske og asiatiske land kun snakk om 1-2 ukers ferie (som et minimum). I USA er det ingen lovbestemt-

²³ Avgangsalderen er her definert som gjennomsnittsalderen for når man trekker seg ut av arbeidstyrken, dvs. verken er sysselsatt eller søker arbeid (beregnet av Eurostat for 2005).

melser på dette området, men det normale er 2 ukers ferie. I Canada er 2 uker lovbestemt.

Oppsummering

Når arbeidstiden til de sysselsatte skal sammenlignes på tvers av landene, så vil denne også være påvirket av hvor stor andel av befolkningen som er i arbeid. Først og fremst vil det være kvinneandelen som virker inn, siden det tradisjonelt er kvinner som er deltidsarbeidende. De nordiske land har de klart høyeste andelen sysselsatte kvinner sammenlignet med andre europeiske land. De sør-europeiske land, utenom Portugal, har de laveste andelen.

Yrkesaktiviteten for personer over 55 år påvirkes i større grad av de ulike trygde- og pensjonsordningene landene imellom enn for befolkningen ellers. For aldersgruppa 55-64 år er yrkesaktiviteten klart høyere i de nordiske land enn i Europa for øvrig. Det gjelder både for kvinner og menn.

Om vi ikke bare ser på andelen yrkesaktive totalt, men også trekker inn hvor mye de arbeider, dvs. arbeidstidens lengde, blir bildet noe annerledes. Norske kvinner, som ligger i det øverste sjikt når det gjelder andelen sysselsatte totalt, er samtidig i større grad sysselsatt på deltid sammenlignet med de fleste andre land. I de sør-europeiske landene, hvor kvinner generelt har lav yrkesdeltakelse, er det relativt få av de sysselsatte som har deltidsarbeid.

For heltidssysselsatte var den avtalte arbeidstiden i Norge på 39,4 timer i 2005 (i hovedjobben). Til sammenligning var den "vanlige" arbeidstiden i EU15-landene på 41,9 timer, inklusive regelmessig overtid, som ikke er inkludert i avtalt arbeidstid.

Når man skal sammenligne arbeidstiden mellom ulike land, er det også relevant å trekke inn pensjonsalderen og se hvordan varigheten på et yrkesaktivt liv varierer. Den offisielle pensjonsalderen i de fleste EU-/EØS-land ligger på 65 år (67 i Norge og Island, 60 i Frankrike). Om man så sammenligner den reelle pensjonsalderen, det vil si når de yrkesaktive faktisk trekker seg ut av arbeidslivet, så ser man følgende mønster: Frankrike, Luxembourg, Italia og Østerrike har lavest avgangsalder (under 60 år), mens Norge, Portugal, Sverige, Irland og Island har høyest avgangsalder (63-64 år, 66 på Island).

Hvor mye tid man tilbringer på jobben i løpet av et år, avhenger ikke bare av den ukentlige arbeidstida, men også av antallet feriedager. I EU-landene har lønnstakerne minimum 4 ukers ferie, men i flere land har personer over en viss alder rett til en uke ekstra. I både Norge og Sverige er det 5 uker (men ikke for alle lønnstakere i Norge), og en 6. uke for eldre lønnstakere. I Danmark er det i utgangspunktet 6 uker.

Litteratur

- Abrahamsen, B. og A. E. Storvik (2002): Hvem opplever tidsklemma? Barnefamiliens lønnsarbeid og foreldrenes yrke. *Søkelys på arbeidsmarkedet* 19 (2): 233-242.
- Abrahamsen, B. (2002): Heltid eller deltid? Kvinners arbeidstid i kvinnedominerte og mannsdominerte yrker. Rapport 2002:6, Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Brandth, Berit og Elin Kvande (2003): Fleksible fedre: maskulinitet, arbeid, fleksibilitet. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brandth, B., B. Bungum og E. Kvande (2005): "Innledning: valgfrihet i omsorgspolitikken". I B. Brandth, B. Bungum og E. Kvande (red): *Valgfrihetens tid. Omsorgspolitik for barn møter det fleksible arbeidslivet*. Oslo: Gyldendal Akademisk: 11-25.
- Bø, T. P. (2004): Arbeidsliv: Høy yrkesdeltakelse blant kvinner i Norden. *Samfunnspeilet*, 18 (1): 12-17.
- Ellingsæter, A. L. (1998): Dual Breadwinner Societies: Provider Models in the Scandinavian Welfare States. *Acta Sociologica* 41 (1): 59-73.
- Ellingsæter, A. L. (1999): "Dual Breadwinners between State and Market". I R. Crompton (red): *Restructuring Gender Relations and Employment. The Decline of The Male Breadwinner*. Oxford University Press: 40-59.
- Ellingsæter, A. L. (2006): Nordiske permisjoner for foreldre - et columbi egg? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 9 (2): 73-87.
- Ellingsæter, A. L. og L. Gulbrandsen (2005): "Den lange veien - barnehage som reell valgmulighet". I B. Brandth, B. Bungum og E. Kvande (red): *Valgfrihetens tid. Omsorgspolitik for barn møter det fleksible arbeidslivet*. Oslo: Gyldendal Akademisk: 159-182.
- Ellingsæter, A. L. og A. Leira (2006): "Epilogue: Scandinavian policies of parenthood - a success story?". I A. L. Ellingsæter og A. Leira (red): *Politicising Parenthood in Scandinavia. Gender relations in welfare states*. University of Bristol: The Policy Press.
- Ellingsæter, A. L., T. Noack og M. Rønsen (1994): Likestilling - et ideal for velutdannede kvinner? *Samfunnspeilet*, 8 (4): 7-10.
- Ellingsæter, A. L., T. Noack og M. Rønsen (1997): Sosial ulikhet blant kvinner: Polarisering, utjevning eller status quo? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 38 (1): 33-69.
- Fisher, K., M. Egerton, J. I. Gershuny, J. P. Robinson (2007): Gender Convergence in the American Heritage Time Use Study. *Social Indicators Research*, 82: 1-33
- Gershuny, J. (2000): *Changing times. Work and Leisure in Postindustrial Society*. Oxford: Oxford University Press
- Hochschild, A. (1997): *The Time Bind. When Work Becomes Home and Home Becomes Work*. New York: Metropolitan Books.

- Håland, I. og G. Daugstad (2003): Den kjønnsdelte arbeidsmarknaden. *Samfunnsspeilet*, 17 (6): 15-21.
- Iversen, G. (1986): *Arbeidsmarkedstilpasninger blant ektepar. En oversiktsrapport*. Rapport 83/3, Statistisk sentralbyrå.
- Jacobs, J. og K. Gerson (1998): Who Are the Overworked Americans? *Review of Social Economy* LVI: 442-459.
- Jacobs, J. og K. Gerson (2001): Overworked Individuals or Overworked Families? Explaining Trends in Work, Leisure, and Family Time. *Work and Occupations* 28: 40-63.
- Jonung, C. og I. Persson (1993): Women and market work: the misleading tale of participation rates in international comparisons. *Work, Employment & Society*, 7: 259-274.
- Kitterød, R. H. (2002a): Fortsatt nedgang i kvinners tid til husarbeid på 1990-tallet. *Samfunnsspeilet*, 16 (4-5): 23-31
- Kitterød, R. H. (2002b): Store endringer i småbarnsforeldres dagligliv. *Samfunnsspeilet*, 16 (4-5): 14-22
- Kitterød, R. H. (2003): *Tid til barna? Tidsbruk og samvær med barn blant mødre med barn i kontantstøttealder*. Rapport 2003/5, Statistisk sentralbyrå
- Kitterød, R. H. (2004): Ulikhet i familiers tid til yrkesarbeid. *Søkelys på arbeidsmarkedet* 21 (2): 205-216.
- Kitterød, R. H. (2005): *Han jobber, hun jobber, de jobber. Arbeidstid blant par av småbarnsforeldre*. Rapport 2005/10, Statistisk sentralbyrå.
- Kitterød, R. H. (2006): Yrkestilpasninger i småbarnsfasen - analyser på parnivå. *Røst: Kvinner og cash* nr. 1: 54-63.
- Kitterød, R. H. (kommer 2007): "Fremdeles et tosporet foreldreskap? Mors og fars yrkesarbeid i barnefasen". Inngår i en antologi redigert av Bente Rasmussen og Elin Kvande
- Kitterød, R. H. og R. Kjeldstad (2004): *Foreldres arbeidstid 1991-2001 belyst ved SSBs arbeidskraftundersøkelser, tidsbruksundersøkelser og levekårsundersøkelser*. Rapport 2004/6, Statistisk sentralbyrå.
- Kitterød, R. H. og R. Kjeldstad (2006a): Yrkesdeltakelse og arbeidstid blant mødre og fedre. Likestillingsvedlegg til statsbudsjettet 2007. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Kitterød, R. H. og R. Kjeldstad (2006b): Kortere arbeidstid for fedre, men fremdeles et tosporet foreldreskap. *Søkelys på arbeidsmarkedet* 23 (2): 159-171.
- Kitterød, R. H. og T. H. Lyngstad (2005): Diary versus questionnaire information on time spent on housework - The case of Norway. *electronic International Journal of Time Use Research*, 2 (1): 13-32
- Kjeldstad, R. (2006): Hvorfor deltid? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 47 (4): 513-544.
- Kjeldstad, R. og E. Nymoene (2004): *Kvinner og menn i deltidsarbeid. Fordelinger og forklaringer*. Rapport 2004/29, Statistisk sentralbyrå.

Leira, A. (2006): "Parenthood change and policy reform in Scandinavia, 1970s-2000s." I A. L. Ellingsæter og A. Leira (red): *Politicising Parenthood in Scandinavia. Gender relations in welfare states*. University of Bristol: The Policy Press: 27-52.

Næsheim, H. N. og Y. Lohne (2003): *Kartlegging av bruken av deltid i arbeidslivet*. Rapport 2003/23, Statistisk sentralbyrå.

Olberg, Dag (2005): "Avtalt tid? Lokale arbeidstidsordninger og avtaler". FAFO 2005:03

Robinson, J. P. og G. Godbey (1997): *Time for Life. The Surprising Ways Americans Use Their Time*. Pennsylvania, The Pennsylvania State University Press, University Park

Rønning, E. (2002): Statistisk sentralbyrås tidsbruksundersøkelse 2000/01. Dokumentasjon og resultater fra intervjuet. Notater 2002/26, Statistisk sentralbyrå.

Rønsen, M. (2004): Fertility and family policy in Norway - A reflection on trends and possible connections. *Demographic Research*, Vol. 10: Article 10. Tilgjengelig på: www.demographic-research.org/Vol10/10.

Rønsen, M. og M. Sundström (1996): Maternal employment in Scandinavia: A comparison of the after-birth employment activity of Norwegian and Swedish women. *Journal of Population Economics*, 9 (3): 267-285.

Schor, J. (1992): *The Overworked American: The Unexpected Decline of Leisure*. New York: Basic Books.

Skoglund, T. (2007): Arbeidstiden er redusert med en tredel etter krigen. Samfunnsspeilet 2/2007, Statistisk sentralbyrå.

Skrede, K. (1986): "Hvor langt er vi kommet på vei mot likestilling?" I K. Skrede og K. Tornes (red): *Kan vi planlegge oss til likestilling i 2010?* Oslo: Universitetsforlaget

Skrede, K. (2004): Familiepolitikken grense - ved "likestilling light"? I A. L. Ellingsæter og A. Leira (red): *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal akademisk: 160-200.

Statistisk sentralbyrå (2003): Arbeidskraftundersøkelsen 2001. NOS C 748.

Statistisk sentralbyrå (1975): Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72. Hefte 1. NOS A 692

Statistisk sentralbyrå (1983): Tidsnyttingsundersøkelsen 1980-81. NOS B 378

Statistisk sentralbyrå (1992): Tidsbruk og tidsorganisering 1970-90. NOS C10

St. meld. nr. 70 1991-92: Likestillingspolitikk for 1990-åra. Oslo.

St. prp. nr. 53 (1997-98): Innføring av kontantstøtte til småbarnsforeldre. Oslo.

Tijdens, K. og A. Dragstra (2007): "How many hours do you usually work?". An analysis of the working hours questions in 26 large-scale surveys in six countries and the European Union. *Time & Society* 16 (1): 119-130.

Vaage, O. F. (2002a): *Til alle døgnets tider. Tidsbruk 1971-2000*. Statistiske analyser 52, Statistisk sentralbyrå

Vaage, O. F. (2002b): Utviklingen i tidsbruk de siste 30 årene: Mer fritid, mindre husholdsarbeid. *Samfunnsspeilet*, 16 (4-5): 2-8.

Vaage, O. F. (2007): *Norsk mediebarometer 2006*. Statistiske analyser 86, Statistisk sentralbyrå

Vågane, Liva (2002): "Levekårsundersøkelse blant landbruksbefolkningen 2002" Dokumentasjonsrapport 2002/77, SSB

Willadsen, Bjørn (2007): "Sammenliknbart turnusarbeid" Artikkel fra 26.07.2007 på www.frifagbevegelse.no

Vedlegg

Tallgrunnlag til figurene

Kapittel 2.1, figur 2.1. Utførte timeverk og sysselsatte personer. 1946-2006.

	Timeverk	Timeverk/ sysselsatte	Sysselsatte	1946=100		
				Timeverk	Syssel- satte	Time- verk/ syssel- satte
1946	3119	2,197	1419	100	100	100
1947	3210	2,217	1448	103	102	101
1948	3217	2,195	1466	103	103	100
1949	3270	2,191	1492	105	105	100
1950	3270	2,175	1503	105	106	99
1951	3253	2,163	1504	104	106	98
1952	3260	2,163	1507	105	106	98
1953	3249	2,158	1506	104	106	98
1954	3283	2,153	1525	105	107	98
1955	3307	2,156	1534	106	108	98
1956	3269	2,136	1530	105	108	97
1957	3265	2,130	1533	105	108	97
1958	3214	2,122	1514	103	107	97
1959	3174	2,085	1522	102	107	95
1960	3106	2,030	1530	100	108	92
1961	3113	2,008	1551	100	109	91
1962	3110	1,995	1559	100	110	91
1963	3108	1,986	1566	100	110	90
1964	3134	1,996	1570	100	111	91
1965	3089	1,951	1584	99	112	89
1966	3103	1,952	1590	100	112	89
1967	3097	1,936	1599	99	113	88
1968	3036	1,896	1601	97	113	86
1969	2986	1,848	1615	96	114	84
1970	3012	1,835	1641	97	116	84
1971	3001	1,813	1655	96	117	83
1972	2981	1,780	1674	96	118	81
1973	2978	1,766	1686	95	119	80
1974	2981	1,745	1708	96	120	79
1975	3001	1,728	1737	96	122	79
1976	3005	1,674	1795	96	126	76
1977	3022	1,638	1845	97	130	75
1978	3006	1,602	1877	96	132	73
1979	3007	1,580	1903	96	134	72
1980	3079	1,580	1949	99	137	72
1981	3100	1,570	1974	99	139	71
1982	3078	1,559	1974	99	139	71
1983	3061	1,553	1970	98	139	71
1984	3074	1,548	1985	99	140	70
1985	3147	1,542	2040	101	144	70
1986	3241	1,538	2107	104	148	70
1987	3248	1,511	2150	104	151	69
1988	3236	1,513	2138	104	151	69
1989	3138	1,510	2077	101	146	69
1990	3094	1,503	2059	99	145	68

	Timeverk	Timeverk/ sysselsatte	Sysselsatte	1946=100		
				Timeverk	Syssel- satte	Time- verk/ syssel- satte
1991	3058	1,500	2038	98	144	68
1992	3072	1,510	2034	98	143	69
1993	3087	1,507	2049	99	144	69
1994	3125	1,505	2077	100	146	68
1995	3154	1,488	2120	101	149	68
1996	3206	1,483	2163	103	152	67
1997	3289	1,478	2226	105	157	67
1998	3372	1,476	2285	108	161	67
1999	3399	1,474	2306	109	162	67
2000	3375	1,455	2320	108	163	66
2001	3327	1,429	2328	107	164	66
2002	3304	1,414	2337	106	165	64
2003	3234	1,399	2313	104	163	64
2004	3293	1,417	2323	106	164	65
2005	3334	1,421	2346	107	165	65
2006	3403	1,407	2419	109	170	64

Kapittel 2.1, figur 2.2. Utførte timeverk per sysselsatt person i jordbruk, industri, helse- og sosialtjenester. 1970-2006

	Jordbruk	Industri	Helse- og sosial- tjenester
1970	2122	1789	1599
1971	2102	1772	1556
1972	2071	1745	1475
1973	2091	1735	1445
1974	2071	1712	1421
1975	2079	1704	1408
1976	2064	1659	1355
1977	2076	1631	1308
1978	2080	1602	1258
1979	2046	1573	1259
1980	2022	1582	1262
1981	2028	1585	1245
1982	1989	1572	1245
1983	1962	1579	1240
1984	1972	1575	1253
1985	1986	1570	1262
1986	1972	1572	1251
1987	1941	1533	1218
1988	1978	1546	1202
1989	1979	1556	1200
1990	1986	1552	1197
1991	1986	1561	1182
1992	2002	1578	1192
1993	2007	1583	1188
1994	1992	1585	1185
1995	1997	1572	1163
1996	1982	1563	1163
1997	1980	1560	1155
1998	1981	1564	1150
1999	1981	1570	1146
2000	1971	1555	1132
2001	1964	1548	1103
2002	1945	1524	1105
2003	1933	1511	1088
2004	1957	1562	1110
2005	1963	1571	1119
2006	1945	1569	1102

Kapittel 2.2, figur 2.3. Tid brukt til ulike aktiviteter blant personer 16-74 år i. Tall for alle og for kvinner og menn, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.

	Inntektsgivende arbeid	Husholdsarbeid	Utdanning	Personlige behov	Fritidsaktiviteter	Annet, uoppgitt	(Totalt)
Alle	3,78	3,30	0,42	9,97	6,40	0,13	24,00
Kvinner	2,98	3,93	0,45	10,18	6,33	0,13	24,00
Menn	4,57	2,68	0,37	9,77	6,45	0,13	24,00

Kapittel 2.2, figur 2.4. Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.

	Inntektsgivende arbeid	Husholdsarbeid	Utdanning	Personlige behov	Fritidsaktiviteter	Annet, uoppgitt	(Totalt)
Kvinner							
16-24 år	2,50	2,40	1,87	10,40	6,73	0,10	24,00
25-34 år	3,33	4,37	0,35	9,97	5,90	0,08	24,00
35-44 år	3,97	4,32	0,33	9,80	5,48	0,12	24,00
45-54 år	3,75	3,72	0,10	10,15	6,18	0,10	24,00
55-66 år	2,40	4,23	0,02	10,28	6,90	0,17	24,00
67-74 år	0,22	4,53	0,00	11,13	8,00	0,13	24,00
Menn							
16-24 år	3,60	1,45	1,60	10,00	7,20	0,15	24,00
25-34 år	5,38	2,58	0,40	9,60	5,87	0,15	24,00
35-44 år	5,87	3,02	0,10	9,37	5,53	0,12	24,00
45-54 år	5,47	2,68	0,07	9,58	6,08	0,12	24,00
55-66 år	3,47	3,12	0,02	10,02	7,25	0,13	24,00
67-74 år	0,78	3,73	0,02	10,80	8,52	0,15	24,00

Kapittel 2.2, figur 2.5. Endring i tid brukt til ulike aktiviteter fra 1971-2000, blant alle og blant kvinner og menn. Timer

Alle	
Inntektsgivende arbeid	+0,15
Husholdsarbeid	-0,85
Utdanning	+0,08
Personlige behov	-0,50
Fritidsaktiviteter	+1,23
Annet	-0,12
Kvinner	
Inntektsgivende arbeid	+1,05
Husholdsarbeid	-1,98
Utdanning	+0,16
Personlige behov	-0,40
Fritidsaktiviteter	+1,32
Annet	-0,12
Menn	
Inntektsgivende arbeid	-0,92
Husholdsarbeid	+0,47
Utdanning	-0,02
Personlige behov	-0,57
Fritidsaktiviteter	+1,12
Annet	-0,12

Kapittel 2.2, figur 2.6. Endring i tid brukt til inntektsgivende arbeid fra 1971-2000, blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer

Kvinner	
16-24 år	0,00
25-34 år	+1,36
35-44 år	+1,51
45-54 år	+1,45
55-66 år	+0,63
67-74 år	-0,50
Menn	
16-24 år	-0,98
25-34 år	-0,73
35-44 år	-0,10
45-54 år	-0,88
55-66 år	-1,87
67-74 år	-2,27

Kapittel 2.2, figur 2.7. Endring i tid brukt til husholdsarbeid fra 1971-2000, blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer

Kvinner	
16-24 år	-1,12
25-34 år	-2,42
35-44 år	-2,53
45-54 år	-2,52
55-66 år	-1,63
67-74 år	-1,03
Menn	
16-24 år	-0,03
25-34 år	+0,14
35-44 år	+0,72
45-54 år	+0,37
55-66 år	+0,77
67-74 år	+1,18

Kapittel 2.2, figur 2.8. Endring i tid brukt til personlige behov fra 1971-2000, blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer

Kvinner	
16-24 år	-0,15
25-34 år	-0,35
35-44 år	-0,60
45-54 år	-0,28
55-66 år	-0,47
67-74 år	-0,50
Menn	
16-24 år	-0,12
25-34 år	-0,25
35-44 år	-0,75
45-54 år	-0,68
55-66 år	-0,65
67-74 år	-0,88

Kapittel 2.2, figur 2.9. Endring i tid brukt til fritidsaktiviteter fra 1971-2000, blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer

Kvinner	
16-24 år	+1,10
25-34 år	+1,07
35-44 år	+0,98
45-54 år	+1,50
55-66 år	+1,68
67-74 år	+2,38
Menn	
16-24 år	+1,18
25-34 år	+0,80
35-44 år	+0,23
45-54 år	+0,27
55-66 år	+2,08
67-74 år	+2,30

Kapittel 2.2, figur 2.10. Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn. 2000, Gjennomsnitt per dag, timer.

	Inntektsgivende arbeid	Arbeidsreiser	(Totalt)
Alle	3,42	0,37	3,78
Kvinner	2,68	0,30	2,98
Menn	4,15	0,42	4,57

Kapittel 2.2, figur 2.11. Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.

	Inntektsgivende arbeid	Arbeidsreiser	(Totalt)
Kvinner			
16-24 år	2,23	0,27	2,50
25-34 år	3,00	0,32	3,33
35-44 år	3,58	0,40	3,97
45-54 år	3,37	0,37	3,75
55-66 år	2,17	0,23	2,40
67-74 år	0,18	0,03	0,22
Menn			
16-24 år	3,27	0,33	3,60
25-34 år	4,90	0,48	5,38
35-44 år	5,28	0,58	5,87
45-54 år	4,98	0,48	5,47
55-66 år	3,18	0,28	3,47
67-74 år	0,68	0,10	0,78

Kapittel 2.2, figur 2.12. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.

	Husarbeid	Omsorgs- Arbeid	Vedlikeholds- Arbeid	Kjøp av varer og tjenester	Annet hus- holdsarbeid	Reiser	(Totalt)
Alle	1,42	0,55	0,45	0,40	0,20	0,32	3,30
Kvinner	1,98	0,70	0,28	0,43	0,22	0,32	3,93
Menn	0,85	0,40	0,60	0,35	0,18	0,32	2,68

Kapittel 2.2, figur 2.13. Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer

	Hus- arbeid	Omsorgs- Arbeid	Vedlikeholds- Arbeid	Kjøp av varer og tjenester	Annet hus- holdsarbeid	Reiser	(Totalt)
Kvinner							
16-24 år	0,95	0,50	0,10	0,43	0,13	0,27	2,40
25-34 år	1,68	1,57	0,20	0,47	0,18	0,27	4,37
35-44 år	2,05	1,03	0,28	0,43	0,25	0,27	4,32
45-54 år	2,27	0,30	0,33	0,40	0,20	0,22	3,72
55-66 år	2,58	0,25	0,38	0,45	0,27	0,32	4,23
67-74 år	2,75	0,37	0,47	0,47	0,23	0,27	4,53
Menn							
16-24 år	0,45	0,13	0,18	0,33	0,10	0,27	1,45
25-34 år	0,70	0,73	0,48	0,32	0,15	0,23	2,58
35-44 år	0,92	0,67	0,65	0,33	0,17	0,27	3,02
45-54 år	0,90	0,30	0,70	0,35	0,17	0,27	2,68
55-66 år	1,05	0,28	0,85	0,35	0,25	0,32	3,12
67-74 år	1,28	0,28	0,88	0,52	0,33	0,42	3,73

Kapittel 2.2, figur 2.14. Endring i tid brukt til husarbeid fra 1971-2000, blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer

Kvinner	
16-24 år	-1,15
25-34 år	-2,62
35-44 år	-2,87
45-54 år	-2,60
55-66 år	-1,93
67-74 år	-1,73
Menn	
16-24 år	+0,12
25-34 år	+0,17
35-44 år	+0,37
45-54 år	+0,18
55-66 år	+0,33
67-74 år	+0,12

Kapittel 2.2, figur 2.15. Tid brukt til ulike typer personlige behov blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.

	Nattesøvn	Annen personlig pleie	Måltider	(Totalt)
Alle	7,95	0,98	1,05	9,97
Kvinner	8,07	1,07	1,07	10,18
Menn	7,83	0,90	1,05	9,77

Kapittel 2.2, figur 2.16. Tid brukt til ulike typer personlige behov blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer

	Nattesøvn	Annen personlig pleie	Måltider	(Totalt)
Kvinner				
16-24 år	8,38	1,15	0,87	10,40
25-34 år	7,98	1,00	0,98	9,97
35-44 år	7,88	1,88	0,02	9,80
45-54 år	8,03	1,03	1,08	10,15
55-66 år	7,93	1,17	1,18	10,28
67-74 år	8,35	1,37	1,42	11,13
Menn				
16-24 år	8,22	0,92	0,87	10,00
25-34 år	7,90	0,80	0,90	9,60
35-44 år	7,57	0,78	1,02	9,37
45-54 år	7,70	0,80	1,07	9,58
55-66 år	7,78	0,97	1,27	10,02
67-74 år	7,92	1,48	1,42	10,80

Kapittel 2.2, figur 2.17. Tid brukt til ulike fritidsaktiviteter blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.

	Idrett og friluftsliv	Sosialt samvær	Lesing	Fjernsyn	Annet	(Totalt)
Alle	0,52	1,75	0,58	1,80	1,75	6,40
Kvinner	0,47	1,95	0,65	1,58	1,68	6,33
Menn	0,57	1,53	0,53	2,02	1,82	6,45

Kapittel 2.2, figur 2.18. Tid brukt til ulike typer personlige fritidsaktiviteter blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer

	Idrett og friluftsliv	Sosialt samvær	Lesing	Fjernsyn	Annet	(Totalt)
Kvinner						
16-24 år	0,48	2,18	0,35	1,50	2,22	6,73
25-34 år	0,47	2,28	0,42	1,33	1,42	5,90
35-44 år	0,47	1,63	0,57	1,38	1,43	5,48
45-54 år	0,40	1,87	0,70	1,68	1,53	6,18
55-66 år	0,48	1,75	1,02	1,90	1,77	6,90
67-74 år	0,48	2,12	1,17	2,02	2,18	8,00
Menn						
16-24 år	0,68	1,63	0,22	1,80	2,88	7,20
25-34 år	0,47	1,72	0,28	1,78	1,62	5,87
35-44 år	0,43	1,40	0,43	1,93	1,33	5,53
45-54 år	0,53	1,33	0,62	2,05	1,52	6,08
55-66 år	0,77	1,62	0,85	2,27	1,72	7,25
67-74 år	0,65	1,53	1,18	2,83	2,32	8,52

Kapittel 2.2, figur 2.19. Endring i tid brukt til fjernsynsseing fra 1971-2000, blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer

Kvinner	
16-24 år	+0,82
25-34 år	+0,50
35-44 år	+0,45
45-54 år	+0,78
55-66 år	+0,98
67-74 år	+0,92
Menn	
16-24 år	+0,92
25-34 år	+0,75
35-44 år	+0,63
45-54 år	+0,83
55-66 år	+1,07
67-74 år	+1,25

Kapittel 2.2, figur 2.20. Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner og menn i ulike familiefaser. 2002. Gjennomsnitt per dag, timer

	Inntektsgivende arbeid	Husholdsarbeid	Utdanning	Personlige behov	Fritidsaktiviteter	Annet, uoppgitt	(Totalt)
Kvinner							
Enslige 9-15 år hos foreldre	0,18	1,15	3,43	11,38	7,72	0,13	24,00
Enslige 16-24 år hos foreldre	1,78	1,75	2,42	10,73	7,18	0,13	24,00
Enslige 9-24 år, andre	3,52	1,58	2,30	9,83	6,72	0,05	24,00
Enslige 24-44 år	4,25	2,37	0,63	10,35	6,23	0,15	24,00
Gifte uten barn 16-24 år	4,18	2,68	0,80	10,22	5,98	0,13	24,00
Enslige forsørgere	2,68	4,68	0,42	9,93	6,17	0,12	24,00
Gifte med yngste barn 0-6 år	2,53	5,88	0,23	9,92	5,35	0,08	24,00
Gifte med yngste barn 7-19 år	4,17	4,07	0,20	9,77	5,72	0,08	24,00
Gifte uten barn 45-66 år	3,30	3,87	0,03	10,15	6,50	0,15	24,00
Enslige 45-66 år	2,68	3,68	0,02	10,43	7,07	0,10	24,00
Gifte uten barn 67-79 år	0,07	4,73	0,00	11,13	7,92	0,13	24,00
Enslige 67-79 år	0,20	4,08	0,00	11,37	8,22	0,13	24,00
Menn							
Enslige 9-15 år hos foreldre	0,17	0,87	3,40	11,18	8,18	0,20	24,00
Enslige 16-24 år hos foreldre	3,47	1,15	1,80	10,13	7,30	0,17	24,00
Enslige 9-24 år, andre	4,32	1,50	1,63	9,52	6,87	0,17	24,00
Enslige 24-44 år	5,50	1,78	0,38	9,35	6,83	0,15	24,00
Gifte uten barn 16-24 år	4,68	2,17	0,57	10,32	6,12	0,15	24,00
Enslige forsørgere	3,77	3,80	0,20	9,68	6,43	0,12	24,00
Gifte med yngste barn 0-6 år	5,58	3,62	0,23	9,40	5,03	0,12	24,00
Gifte med yngste barn 7-19 år	5,59	2,90	0,07	9,35	5,97	0,13	24,00
Gifte uten barn 45-66 år	4,67	2,83	0,03	9,82	6,50	0,15	24,00
Enslige 45-66 år	3,48	2,63	0,05	10,12	7,62	0,08	24,00
Gifte uten barn 67-79 år	0,65	3,68	0,03	10,97	8,53	0,12	24,00
Enslige 67-79 år	0,55	3,93	0,02	11,18	8,05	0,28	24,00

Kapittel 3.1, figur 3.1. Andel sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Prosent

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mødre															
Barn 0-2 år	66	68	69	68	69	70	72	73	73	74	75	73	73	73	73
Barn 3-6 år	73	73	73	75	77	77	81	82	81	83	85	83	77	82	82
Barn 7-15 år	81	80	82	82	83	84	86	88	87	86	85	86	87	85	86
Alle (barn 0-15 år)	74	75	75	76	77	77	80	82	81	81	82	82	80	81	81
Fedre															
Barn 0-2 år	92	91	91	91	92	93	94	94	93	95	94	94	90	92	92
Barn 3-6 år	93	92	92	93	95	94	94	95	95	95	94	92	92	92	92
Barn 7-15 år	95	93	92	93	93	94	95	95	94	94	94	93	93	93	93
Alle (barn 0-15 år)	93	92	92	92	93	94	94	95	94	94	94	93	92	92	93

Kapittel 3.1, figur 3.2. Gjennomsnittlig avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mødre															
Barn 0-2 år	28,5	29,4	29,4	29,9	30,0	30,2	29,3	29,4	30,4	30,4	31,4	31,6	31,2	31,6	32,0
Barn 3-6 år	26,8	27,2	28,1	27,9	28,5	28,4	28,7	28,8	29,1	29,8	29,9	30,4	30,9	30,3	31,0
Barn 7-15 år	28,3	28,5	28,8	29,3	29,2	29,4	29,6	30,2	30,3	30,8	30,9	31,1	32,0	31,3	31,0
Alle (barn 0-15 år)	28,0	28,4	28,8	29,0	29,2	29,4	29,2	29,5	30,0	30,4	30,7	31,0	31,5	31,1	31,3
Fedre															
Barn 0-2 år	39,9	39,6	39,5	39,3	39,5	39,9	39,5	39,3	39,4	38,8	39,1	39,5	38,7	38,7	38,6
Barn 3-6 år	40,7	40,6	40,2	39,9	39,7	40,3	40,5	39,9	40,0	39,8	39,9	39,8	39,6	39,3	39,1
Barn 7-15 år	40,6	40,5	40,5	40,6	40,3	40,9	40,7	40,8	40,4	40,3	40,0	40,2	40,0	39,4	39,7
Alle (barn 0-15 år)	40,4	40,2	40,1	40,0	39,9	40,4	40,3	40,1	40,0	39,7	39,7	39,9	39,5	39,2	39,2

Kapittel 3.1, figur 3.3. Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mødre															
Barn 0-2 år	17,3	16,9	16,2	16,9	16,0	16,2	15,9	15,8	14,4	15,3	16,1	14,7	15,5	15,8	16,0
Barn 3-6 år	23,8	23,6	25,0	24,8	24,9	24,4	23,9	24,2	24,1	24,9	24,8	24,8	25,1	24,9	25,4
Barn 7-15 år	25,4	25,7	25,8	26,3	25,9	25,7	25,6	25,8	25,5	25,8	26,3	26,3	26,9	26,5	26,3
Alle (barn 0-15 år)	22,7	22,6	22,9	23,3	22,9	22,5	22,4	22,5	21,9	22,5	23,0	22,7	23,4	23,3	23,4
Fedre															
Barn 0-2 år	37,3	37,1	37,4	36,3	36,1	35,5	35,0	35,1	34,9	34,1	34,4	34,1	32,9	33,3	33,0
Barn 3-6 år	38,2	38,5	38,6	37,9	37,7	37,2	37,1	36,2	36,7	36,0	35,1	34,7	35,5	35,0	35,3
Barn 7-15 år	38,1	38,0	38,6	38,4	38,2	36,9	37,1	37,4	36,4	35,5	35,6	35,8	35,9	35,7	35,7
Alle (barn 0-15 år)	37,9	37,9	38,2	37,6	37,4	36,5	36,5	36,4	36,0	35,2	35,1	35,0	35,0	34,8	34,8

Kapittel 3.1, figur 3.4. Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant alle mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mødre															
Barn 0-2 år	11,5	11,5	11,2	11,5	11,1	11,4	11,5	11,5	10,5	11,3	12,0	10,8	11,3	11,5	11,6
Barn 3-6 år	17,4	17,2	18,3	18,7	19,1	18,8	19,3	19,9	19,4	20,5	21,1	20,7	19,4	20,3	20,9
Barn 7-15 år	20,5	20,7	21,1	21,5	21,3	21,5	22,0	22,7	22,2	22,2	22,3	22,7	23,3	22,6	22,6
Alle (barn 0-15 år)	16,9	16,9	17,2	17,6	17,5	17,4	17,9	18,3	17,7	18,3	18,7	18,5	18,8	18,8	18,9
Fedre															
Barn 0-2 år	34,2	33,9	34,1	33,0	33,2	33,1	33,0	32,9	32,6	32,3	32,3	31,9	29,8	30,4	30,4
Barn 3-6 år	35,6	35,3	35,6	35,4	35,6	35,0	35,0	34,3	34,8	34,2	33,1	31,8	32,6	32,0	32,6
Barn 7-15 år	36,1	35,4	35,5	35,7	35,6	34,6	35,0	35,7	34,2	33,3	33,5	33,1	33,3	33,1	33,0
Alle (Barn 0-15 år)	35,3	34,9	35,1	34,8	34,9	34,3	34,4	34,4	33,9	33,3	33,0	32,4	32,1	32,0	32,2

Kapittel 3.1, figur 3.5. Avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre, faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre, og faktisk arbeidstid blant alle mødre og fedre. Gjennomsnitt per uke for dem med barn 0-2 år. 1991-2005.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Mødre															
Avtalt, sysselsatte	28,5	29,4	29,4	29,9	30,0	30,2	29,3	29,4	30,4	30,4	31,4	31,6	31,2	31,6	32,0
Faktisk, sysselsatte	17,3	16,9	16,2	16,9	16,0	16,2	15,9	15,8	14,4	15,3	16,1	14,7	15,5	15,8	16,0
Faktisk, alle	11,5	11,5	11,2	11,5	11,1	11,4	11,5	11,5	10,5	11,3	12,0	10,8	11,3	11,5	11,6
Fedre															
Avtalt, sysselsatte	39,9	39,6	39,5	39,3	39,5	39,9	39,5	39,3	39,4	38,8	39,1	39,5	38,7	38,7	38,6
Faktisk, sysselsatte	37,3	37,1	37,4	36,3	36,1	35,5	35,0	35,1	34,9	34,1	34,4	34,1	32,9	33,3	33,0
Faktisk, alle	34,2	33,9	34,1	33,0	33,2	33,1	33,0	32,9	32,6	32,3	32,3	31,9	29,8	30,4	30,4

Kapittel 3.3, figur 3.6. Ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Abs. tall

	Ordinær dagtid	Utenom ordinær dagtid
1-19 timer	161 584	114 018
20-29 timer	94 027	82 631
30-32 timer	64 430	34 096
33-36 timer	43 140	128 979
37 timer	798 626	132 502
38 timer og mer	317 298	136 737
Uoppgitt	3 660	2 072

Kapittel 3.3, figur 3.7. Ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

	Ordinær dagtid	Utenom ordinær dagtid
1-19 timer	7,6	5,4
20-29 timer	4,4	3,9
30-32 timer	3,0	1,6
33-36 timer	2,0	6,1
37 timer	37,8	6,3
38 timer og mer	15,0	6,5

Kapittel 3.3, figur 3.8. Ansatte som arbeider 33-36 timer per uke etter deltid og heltid i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

	Heltid	Deltid
Ordinær dagtid	67,8	32,2
Utenom ordinær dagtid	94,4	5,6

Kapittel 3.3, figur 3.9. Kvinnelige ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

	Ordinær dagtid	Utenom ordinær dagtid
1-19 timer	11,2	8,4
20-29 timer	7,5	6,7
30-32 timer	5,4	2,6
33-36 timer	2,9	6,5
37 timer	29,0	5,3
38 timer og mer	10,3	3,9

Kapittel 3.3, figur 3.10. Mannlige ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

	Ordinær dagtid	Utenom ordinær dagtid
1-19 timer	4,3	2,6
20-29 timer	1,6	1,3
30-32 timer	0,9	0,7
33-36 timer	1,3	5,7
37 timer	46,0	7,2
38 timer og mer	19,4	8,8

Kapittel 3.3, figur 3.11. Ansatte med arbeidstid 33-36 timer per uke etter deltid og heltid og arbeidstidsordninger. 2. kvartal 2005. Prosent

		Heltid	Deltid
Kvinner	Ordinær dagtid	60,0	40,0
	Utenom ordinær dagtid	92,2	7,8
Menn	Ordinær dagtid	84,2	15,8
	Utenom ordinær dagtid	96,7	3,3

Kapittel 3.3, figur 3.12. Ansatte, 16-29 år, etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

	Ordinær dagtid	Utenom ordinær dagtid
1-19 timer	13,9	13,2
20-29 timer	3,2	5,2
30-32 timer	1,4	2,3
33-36 timer	1,7	5,7
37 timer	27,4	8,0
38 timer og mer	10,9	6,6

Kapittel 3.3, figur 3.13. Ansatte, 30-54 år, etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

	Ordinær dagtid	Utenom ordinær dagtid
1-19 timer	4,3	3,1
20-29 timer	4,5	3,7
30-32 timer	3,4	1,6
33-36 timer	2,1	6,5
37 timer	41,1	6,3
38 timer og mer	16,4	6,7

Kapittel 3.3, figur 3.14. Ansatte, 55-74 år, etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

	Ordinær dagtid	Utenom ordinær dagtid
1-19 timer	11,1	3,5
20-29 timer	6,0	3,1
30-32 timer	3,7	0,9
33-36 timer	2,1	5,1
37 timer	39,4	4,0
38 timer og mer	15,5	5,3

Kapittel 3.3, figur 3.15. Ansatte med arbeidstid 33-36 timer per uke etter deltid og heltid og arbeidstidsordninger. 2. kvartal 2005. Prosent

		Heltid	Deltid
Ordinær dagtid	16-29 år, kvinner	53,9	46,1
	16-29 år, menn	92,1	7,9
	30-54 år, kvinner	59,4	40,6
	30-54 år, kvinner	81,9	18,1
	55-74 år, kvinner	68,7	31,3
Utenom ordinær dagtid	55-74 år, menn	93,4	6,6
	30-54 år, kvinner	91,5	8,4
	30-54 år, menn	98,1	1,9

Kapittel 3.3, figur 3.16. Ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent

	Ordinær dagtid	Skift- eller turnus	Utenom ordinær dagtid
1-19 timer	58,6	27,2	14,1
20-29 timer	53,2	38,4	8,4
30-32 timer	65,4	27,2	7,4
33-36 timer	25,1	71,1	3,9
37 timer	85,8	10,2	4,1
38 timer og mer	69,9	18,5	11,6

Kapittel 3.3, figur 3.17. Andel hovedarbeidsforhold som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid. 2. kvartal 2005. Prosent

	2. kvartal 2001	2. kvartal 2005
Lørdag	18,7	19,1
Søndag	10,7	10,7
Kveld	14,8	15,6
Natt	5,1	5,0
Skift- eller turnus	20,7	22,3

Kapittel 3.3, figur 3.18. Andel hovedarbeidsforhold som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid etter avtalt arbeidstid. 2. kvartal 2005. Prosent

	Lørdag	Søndag	Kveld	Natt
1-19 timer	23,5	19,8	25,4	18,3
20-29 timer	13,1	12,9	12,0	16,7
30-32 timer	6,0	5,2	4,5	5,4
33-36 timer	13,7	20,9	14,0	19,9
37 timer	20,0	16,0	18,5	12,5
38 timer og mer	23,5	24,8	25,3	27,1

Kapittel 3.3, figur 3.19. Andel hovedarbeidsforhold som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid etter kjønn. 2. kvartal 2005. Prosent

	Menn	Kvinner
Lørdag	17,2	21,1
Søndag	11,1	10,4
Kveld	15,3	16,0
Natt	5,4	4,7
Skift- eller turnus	18,4	26,5

Kapittel 3.3, figur 3.20. Andel kvinner i hovedarbeidsforholdet som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid etter alder. 2. kvartal 2005. Prosent

	16-29 år	30-54 år	55-74 år
Lørdag	40,1	16,0	14,4
Søndag	17,2	8,6	7,8
Kveld	28,3	13,1	10,1
Natt	6,3	4,5	2,9
Skift- eller turnus	33,4	26,0	19,4

Kapittel 3.3, figur 3.21. Andel menn i hovedarbeidsforholdet som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid etter alder. 2. kvartal 2005. Prosent

	16-29 år	30-54 år	55-74 år
Lørdag	27,6	14,5	13,1
Søndag	15,1	10,1	9,3
Kveld	23,9	13,2	11,3
Natt	8,2	4,7	4,4
Skift- eller turnus	23,6	17,9	13,8

Kapittel 4.1, figur 4.1. Sysselsatte menn etter alder og avtalt/vanlig arbeidstid. 2005. Prosent

Aldersgrupper	Kort deltid	Lang deltid	Heltid
16-19	53	7	40
20-24	18	10	72
25-29	9	5	86
30-34	3	4	93
35-39	2	4	94
40-44	3	3	94
45-49	2	4	94
50-54	3	5	92
55-59	3	4	93
60-64	8	8	84
65-66	15	16	69
67-69	33	22	45
70-74	40	40	20

Kort deltid=1-19 timer per uke. Lang deltid=20-36 timer, med unntak av personer med 32-36 t. som oppgir at dette utgjør heltid.
Heltid=37 timer og over, samt tilfellene nevnt over.

Kapittel 4.1, figur 4.2. Sysselsatte kvinner etter alder og avtalt/vanlig arbeidstid. 2005. Prosent

	Kort deltid	Lang deltid	Heltid
16-19	76	9	15
20-24	36	22	42
25-29	16	19	65
30-34	13	23	64
35-39	14	27	59
40-44	13	26	61
45-49	12	24	64
50-54	13	24	63
55-59	18	27	55
60-64	24	24	52
65-66	27	27	46
67-69	50	17	33
70-74	100	0	0

Kort deltid=1-19 timer per uke. Lang deltid=20-36 timer, med unntak av personer med 32-36 t. som oppgir at dette utgjør heltid.
Heltid=37 timer og over, samt tilfellene nevnt over.

Kapittel 4.1, figur 4.3. Avtalt/vanlig arbeidstid og andel sysselsatte blant menn etter alder. 2005

	Arbeidstid	Andel sysselsatte	
16-19	21,7	36,1	
20-24	32,7	68,2	
25-39	38,1	85,6	
40-54	39,3	87,4	
55-66	38,1	68,1	
67-74	25,3	12,0	

Kapittel 4.1, figur 4.4. Avtalt/vanlig arbeidstid og andel sysselsatte blant kvinner etter alder. 2005

	Arbeidstid	Andel sysselsatte	
16-19	14,2	39,7	
20-24	25,8	63,5	
25-39	32,3	78,4	
40-54	32,8	81,7	
55-66	30,2	57,3	
67-74	21,8	6,8	

Kapittel 4.2, figur 4.5. Andel sysselsatte i befolkningen etter kjønn og alder. 4. kvartal 2006. Prosent

	Menn	Kvinner
15 år	8,5	8,6
16 år	18,6	20,6
17 år	32,5	36,6
18 år	58,6	60,6
19 år	69,5	68,0
20 år	71,1	70,1
21 år	72,3	70,9
22 år	74,1	72,2
23 år	75,9	72,1
24 år	78,2	73,7
25 år	80,2	74,9
26 år	81,7	75,7
27 år	83,1	76,9
28 år	84,4	77,3
29 år	85,7	77,9
30 år	86,2	78,4
31 år	86,5	78,9
32 år	87,1	79,7
33 år	87,5	79,8
34 år	87,3	80,3
35 år	87,4	80,8
36 år	87,4	80,3
37 år	87,6	81,6
38 år	87,4	81,2
39 år	87,4	81,2
40 år	86,9	81,8
41 år	86,9	82,5
42 år	86,7	82,0
43 år	87,0	82,5
44 år	86,5	82,4
45 år	86,9	83,0
46 år	85,9	82,2
47 år	86,2	82,6
48 år	86,0	82,3
49 år	86,2	81,6
50 år	85,8	81,1
51 år	85,1	80,8
52 år	84,9	79,8
53 år	84,6	79,2
54 år	84,4	77,7
55 år	83,8	76,3
56 år	82,4	74,9
57 år	82,1	73,0
58 år	80,4	70,7
59 år	78,9	68,2
60 år	76,6	66,2
61 år	74,2	63,5
62 år	64,0	52,4
63 år	56,7	44,8
64 år	49,8	39,2
65 år	43,8	30,8
66 år	38,6	26,2
67 år	33,5	19,5
68 år	29,5	16,3
69 år	27,4	13,7
70 år	23,9	11,4
71 år	20,1	9,5
72 år	17,6	7,5
73 år	15,8	6,6
74 år	13,7	5,2

Figurregister

Noen hovedtrekk i utviklingen av arbeidstiden

2.1.	Utførte timeverk per sysselsatte personer. 1946-2006. 1946=100.....	10
2.2.	Utførte timeverk per sysselsatt person i jordbruk, industri og helse- og sosial-tjenester. 1970-2006.....	12
2.3.	Tid brukt til ulike aktiviteter blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	14
2.4.	Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	15
2.5.	Endring i tid brukt til ulike aktiviteter fra 1971-2000, blant alle og blant kvinner og menn. Timer.....	17
2.6.	Endring i tid brukt til inntektsgivende arbeid fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer.....	19
2.7.	Endring i tid brukt til husholdsarbeid fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer.....	19
2.8.	Endring i tid brukt til personlige behov fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer.....	20
2.9.	Endring i tid brukt til fritidsaktiviteter fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer.....	20
2.10.	Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	21
2.11.	Tid bruk til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	22
2.12.	Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	24
2.13.	Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	24
2.14.	Endring i tid brukt til husarbeid fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer.....	25
2.15.	Tid brukt til ulike typer personlige behov blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	27
2.16.	Tid brukt til ulike typer personlige behov blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	27
2.17.	Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant personer 16-74 år. Tall for alle og for kvinner og menn, 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	29
2.18.	Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	29
2.19.	Endring i tid brukt til fjernsynsseing fra 1971-2000 blant kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Timer.....	30
2.20.	Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner og menn i ulike familiefaser. 2000. Gjennomsnitt per dag, timer.....	31

Oversikt over dagens arbeidstidsmønstre

3.1.	Andel sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Prosent.....	55
3.2.	Gjennomsnittlig avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer.....	58
3.3.	Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer.....	61
3.4.	Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant alle mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer.....	63
3.5.	Avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre, faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre, og faktisk arbeidstid blant alle mødre og fedre. Gjennomsnitt for dem med barn 0-2 år. Timer.....	64
3.6.	Ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005.....	98
3.7.	Ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005.....	98
3.8.	Ansatte som arbeider 33-36 timer per uke etter deltid og heltid i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent.....	99
3.9.	Kvinnelige ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent.....	100
3.10.	Mannlige ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent.....	100
3.11.	Ansatte med arbeidstid 33-36 timer per uke etter deltid og heltid og arbeidstidsordninger. 2. kvartal 2005. Prosent.....	101
3.12.	Ansatte, 16-29 år, etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent.....	102
3.13.	Ansatte, 30-54 år, etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent.....	102
3.14.	Ansatte, 55-74 år, etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal 2005. Prosent.....	103
3.15.	Ansatte med arbeidstid 33-36 timer per uke etter deltid og heltid og arbeidstidsordninger. 2. kvartal 2005. Prosent.....	103
3.16.	Ansatte etter avtalt arbeidstid og arbeidstidsordninger i hovedarbeidsforholdet. 2. kvartal. Prosent.....	104
3.17.	Andel hovedarbeidsforhold som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid. 2. kvartal 2001 og 2005.....	105
3.18.	Andel hovedarbeidsforhold som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid etter avtalt arbeidstid. 2. kvartal 2005.....	105
3.19.	Andel hovedarbeidsforhold som regelmessig utfører arbeid utenom ordinær dagtid etter kjønn. 2. kvartal 2005.....	106
3.20.	Andel kvinner i hovedarbeidsforholdet som utfører regelmessig arbeid utenom ordinær dagtid etter alder. 2. kvartal 2005.....	106
3.21.	Andel menn i hovedarbeidsforholdet som utfører regelmessig arbeid utenom ordinær dagtid etter alder. 2. kvartal 2005.....	107

Oversikt over endringer i arbeidstiden over livsløpet

4.1.	Sysselsatte menn etter alder og avtalt/vanlig arbeidstid. 2005. Prosent.....	115
4.2.	Sysselsatte kvinner etter alder og avtalt/vanlig arbeidstid. 2005. Prosent.....	115
4.3.	Avtalt/vanlig arbeidstid og andel sysselsatte blant menn etter alder. 2005.....	116
4.4.	Avtalt/vanlig arbeidstid og andel sysselsatte blant kvinner etter alder. 2005.....	116
4.5.	Andel sysselsatte i befolkningen etter kjønn og alder. 4. kvartal 2006.....	121

Tabellregister

Noen hovedtrekk i utviklingen av arbeidstiden

2.1.	Utførte timeverk 1970-2006 etter næring. Millioner.....	11
2.2.	Utførte timeverk per sysselsatt person 1970-2006 etter næring	11
2.3.	Bruttonasjonalprodukt per innbygger 1970-2006. Kroner.....	12
2.4.	Tid brukt til ulike aktiviteter blant alle personer 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	33
2.5.	Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	33
2.6.	Tid brukt til ulike aktiviteter blant menn 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	34
2.7.	Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter).....	34
2.8.	Tid brukt til ulike aktiviteter blant menn i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter).....	35
2.9.	Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant alle personer 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	36
2.10.	Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant kvinner 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	36
2.11.	Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant menn 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	37
2.12.	Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant kvinner i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)	37
2.13.	Tid brukt til inntektsgivende arbeid og arbeidsreiser blant menn i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter).....	38
2.14.	Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant alle personer 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	38
2.15.	Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant kvinner 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	39
2.16.	Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant menn 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	39
2.17.	Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant kvinner i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk per dag (timer og minutter).....	40
2.18.	Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant menn i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk per dag (timer og minutter).....	41
2.19.	Tid brukt til ulike typer personlige behov blant alle personer 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)	42
2.20.	Tid brukt til ulike typer personlige behov blant kvinner 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	42
2.21.	Tid brukt til ulike typer personlige behov blant menn 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	43
2.22.	Tid brukt til ulike typer personlige behov blant kvinner i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)	43
2.23.	Tid brukt til ulike typer personlige behov blant menn i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)	44
2.24.	Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant alle personer 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter)	44
2.25.	Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant kvinner 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	45
2.26.	Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant menn 16-74 år, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	45
2.27.	Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant kvinner i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)	46
2.28.	Tid brukt til ulike typer fritidsaktiviteter blant menn i ulike aldersgrupper, 1971-2000. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter)	47

2.29.	Tid brukt til ulike aktiviteter blant kvinner i ulike familiefaser. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	48
2.30.	Tid brukt til ulike aktiviteter blant menn i ulike familiefaser. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	49
2.31.	Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant kvinner i ulike familiefaser. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	50
2.32.	Tid brukt til ulike typer husholdsarbeid blant menn i ulike familiefaser. Gjennomsnittlig tidsbruk blant alle (timer og minutter), andel som har utført aktiviteten (prosent), og gjennomsnittlig tidsbruk blant dem som utførte aktiviteten (timer og minutter).....	51

Oversikt over dagens arbeidstidsmønstre

3.1.	Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant mødre og fedre med barn 0-15 år. 1991 og 2005. Prosent.....	54
3.2.	Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 2005. Prosent.....	55
3.3.	Avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn 0-15 år. 1991 og 2005. Prosent.....	57
3.4.	Avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 2005. Prosent.....	57
3.5.	Gjennomsnittlig avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn 0-15 år og barn 0-2 år. 1991 og 2005. Timer.....	58
3.6.	Faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn 0-15 år og 0-2 år. 1991 og 2005. Prosent.....	60
3.7.	Andel midlertidig fraværende og andel i arbeid blant sysselsatte mødre og fedre med barn i ulike aldersgrupper. 2005. Prosent.....	60
3.8.	Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre og fedre med barn 0-15 år og barn 0-2 år. 1991 og 2005. Timer.....	61
3.9.	Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant alle mødre og fedre med barn 0-15 år og barn 0-2 år. 1991 og 2005. Timer.....	62
3.10.	Mødres gjennomsnittlige arbeidstid i prosent av fedres, basert på ulike mål. Tall for foreldre med barn 0-15 år og 0-2 år. 1991 og 2005.....	64
3.11.	Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant mødre med barn 0-15 år, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	67
3.12.	Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant mødre med barn 0-2 år, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	67
3.13.	Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant fedre med barn 0-15 år, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	68
3.14.	Andel sysselsatte, arbeidsledige og utenfor arbeidsstyrken blant fedre med barn 0-2 år, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	68
3.15.	Sysselsatte mødre med barn 0-15 år etter avtalt arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	68
3.16.	Sysselsatte mødre med barn 0-2 år etter avtalt arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	69
3.17.	Sysselsatte fedre med barn 0-15 år etter avtalt arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	69
3.18.	Sysselsatte fedre med barn 0-2 år etter avtalt arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	69
3.19.	Gjennomsnittlig avtalt arbeidstid blant sysselsatte mødre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer.....	69
3.20.	Gjennomsnittlig avtalt arbeidstid blant sysselsatte fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer.....	70
3.21.	Sysselsatte mødre med barn 0-15 år etter faktisk arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	70
3.22.	Sysselsatte mødre med barn 0-2 år etter faktisk arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	70
3.23.	Sysselsatte fedre med barn 0-15 år etter faktisk arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	71
3.24.	Sysselsatte fedre med barn 0-2 år etter faktisk arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. 1991-2005. Prosent.....	71
3.25.	Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant sysselsatte mødre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer.....	71
3.26.	Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant sysselsatte fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer.....	71
3.27.	Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant alle mødre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer.....	72
3.28.	Gjennomsnittlig faktisk arbeidstid blant alle fedre med barn i ulike aldersgrupper. 1991-2005. Timer.....	72
3.29.	Frekvenser for grupperingsvariablene i tabellene. Prosent.....	76
3.30.	Sysselsetting og arbeidstid blant mødre med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder. Prosent og gjennomsnitt.....	78
3.31.	Arbeidstid per uke blant sysselsatte mødre med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder. Prosent og gjennomsnitt.....	78
3.32.	Sysselsetting og arbeidstid blant fedre med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder. Prosent og gjennomsnitt.....	78
3.33.	Arbeidstid per uke blant sysselsatte fedre med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder. Prosent og gjennomsnitt.....	79
3.34.	Hovedsakelig virksomhet blant ulike grupper av mødre og fedre.....	79
3.35.	Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning, i grupper for yngste barns alder. Prosent.....	81
3.36.	Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning, i grupper for yngste barns alder og antall barn. Prosent.....	81
3.37.	Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning, i grupper for foreldrenes utdanningsnivå. Prosent.....	81
3.38.	Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid. Prosent.....	82
3.39.	Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for yngste barns alder. Prosent.....	82
3.40.	Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning og arbeidstid, i grupper for yngste barns alder og antall barn. Prosent.....	83
3.41.	Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning og arbeidstid, i grupper for foreldrenes utdanningsnivå. Prosent.....	83

3.42.	Par med barn 2-17 år etter partenes yrkestilknytning og arbeidstid, i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid. Prosent	84
3.43.	Andel par med ulike arbeidstidskombinasjoner for minst 37 timer per uke. Tall i grupper for yngste barns alder. Prosent	84
3.44.	Andel par med ulike arbeidstidskombinasjoner for minst 37 timer per uke. Tall i grupper for yngste barns alder og antall barn. Prosent	84
3.45.	Andel par med ulike arbeidstidskombinasjoner for minst 37 timer per uke. Tall i grupper for foreldrenes utdannings-nivå. Prosent	85
3.46.	Andel par med ulike arbeidstidskombinasjoner for minst 37 timer per uke. Tall i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid. Prosent	85
3.47.	Gjennomsnittlig antall timer til yrkesarbeid per uke blant par og blant mødre og fedre, samt mødres og fedres andel av parets samlede arbeidstid. Tall for par med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder.	87
3.48.	Par med barn 2-17 år etter samlet ukentlig arbeidstid, i grupper for yngste barns alder. Prosent	87
3.49.	Gjennomsnittlig antall timer til yrkesarbeid per uke blant par og blant mødre og fedre, samt mødres og fedres andel av parets samlede arbeidstid. Tall for par med barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder og antall barn.	87
3.50.	Par med barn 2-17 år etter samlet ukentlig arbeidstid, i grupper for yngste barns alder og antall barn. Prosent	87
3.51.	Gjennomsnittlig antall timer til yrkesarbeid per uke blant par og blant mødre og fedre, samt mødres og fedres andel av parets samlede arbeidstid. Tall for par med barn 2-17 år, i grupper for foreldrenes utdanningsnivå.	88
3.52.	Par med barn 2-17 år etter samlet ukentlig arbeidstid, i grupper for foreldrenes utdanningsnivå. Prosent	88
3.53.	Gjennomsnittlig antall timer til yrkesarbeid per uke blant par og blant mødre og fedre, samt mødres og fedres andel av parets samlede arbeidstid. Tall for par med barn 2-17 år, i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid.	88
3.54.	Par med barn 2-17 år etter samlet ukentlig arbeidstid, i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid. Prosent	89
3.55.	Mors yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for fars yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 2-17 år. Prosent og gjennomsnitt	91
3.56.	Mors yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for fars yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 2-5 år. Prosent og gjennomsnitt	91
3.57.	Mors yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for fars yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 6-17 år. Prosent og gjennomsnitt	91
3.58.	Fars yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for mors yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 2-17 år. Prosent og gjennomsnitt	91
3.59.	Fars yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for mors yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 2-5 år. Prosent og gjennomsnitt	92
3.60.	Fars yrkestilknytning og arbeidstid i grupper for mors yrkestilknytning og arbeidstid blant foreldre med barn 6-17 år. Prosent og gjennomsnitt	92
3.61.	Forholdet mellom partenes arbeidstid blant par med yngste barn 2-17 år, i grupper for yngste barns alder. Prosent	92
3.62.	Forholdet mellom partenes arbeidstid blant par med yngste barn 2-17 år, i grupper for barns alder og antall barn. Prosent	92
3.63.	Forholdet mellom partenes arbeidstid blant par med yngste barn 2-17 år, i grupper for foreldrenes utdanningsnivå. Prosent	93
3.64.	Forholdet mellom partenes arbeidstid blant par med yngste barn 2-17 år, i grupper for foreldrenes yrkestilknytning og arbeidstid. Prosent	93
3.65.	Par med barn 7-18 år etter samlet ukentlig arbeidstid. 1980 og 2005. Prosent	94
3.66.	Par med barn 7-18 år etter ulike arbeidstidskombinasjoner blant partene. 1980 og 2005. Prosent	95
3.67.	Par med barn 7-18 år etter mors andel av parets samlede arbeidstid. 1980 og 2005. Prosent	95
3.68.	Andel ansatte som regelmessig arbeider skift- eller turnus, etter ulike kombinasjoner av arbeidstidsordninger. 2 kvartal 2001-2005. Prosent	97
3.69.	Sysselsatte etter alder, kjønn og avtalt/vanlig arbeidstid i hovedarbeidsforholdet. 2006. 1 000	112
3.70.	Sysselsatte etter alder, kjønn og avtalt/vanlig arbeidstid i hovedarbeidsforholdet. 2006. Prosent	113
3.71.	Undersysselsatte kvinner og menn etter någjeldende avtalte/vanlige arbeidstid per uke og ønsket arbeidstid. 2005	113

Oversikt over endringer i arbeidstiden over livsløpet

4.1.	Sysselsatte etter alder. 1990 og 2005	118
4.2.	Sysselsatte etter kjønn, alder og avtalt/vanlig arbeidstid. Prosent	119
4.3.	Avtalt/vanlig arbeidstid for sysselsatte i alt og for lønnstakere, etter alder og kjønn. Timer per uke	120
4.4.	Ektepar per 2001 etter personenes status ¹ i år 2000 og 2001. Antall personer er det dobbelte	126
4.5.	Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse i ulike statuser i 2005, etter kjennetegn i 2001. Kun medregnet de som var 56-74 år i 2005	128
4.6.	Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var sysselsatte også i 2005, etter alder og kjennetegn i 2001. Kun medregnet de som var 56-74 år i 2005. De med status "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er også ekskludert ¹	131
4.7.	Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var AFP-pensjonister i 2005, etter alder og kjennetegn i 2001. Kun medregnet de som var 62-67 år i 2005. De med status "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er ekskludert ¹	133
4.8.	Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var alderspensjonister i 2005, etter alder og kjennetegn i 2001. Kun medregnet de som var 67-74 år i 2005. De med status "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er ekskludert ¹	135

4.9.	Antall "ikke-pensjonerte" ektefeller i populasjonen i 2001 og andelen av disse som var uførepensjonister i 2005, etter alder og kjennetegn i 2001. Kun medregnet de som var 58-66 år i 2005. De med status "Ut av Folkeregisteret" i 2005 er ekskludert ¹	137
4.10.	Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer definert som lønnstakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, og som var 56-74 år i 2005, er inkludert her	140
4.11.	Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer definert som lønnstakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, og som var 56-74 år i 2005, er inkludert her, og kun de som har 4 – 19,9 timer arbeidstid i 2001.....	142
4.12.	Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer definert som lønnstakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, og som var 56-74 år i 2005, er inkludert her, og kun de som har 20 – 29,9 timer arbeidstid i 2001.....	143
4.13.	Den "ikke-pensjonerte" ektefellens arbeidstid i 2005 etter kjennetegn i 2001. Kun personer definert som lønnstakere begge år ifølge SSBs ordinære registerbaserte sysselsettingsstatistikk, og som ville være i alderen 56-74 år i 2005, er inkludert her, og kun personer som har 30 timer eller mer arbeidstid i startåret 2001	144

Norsk arbeidstid i et internasjonalt perspektiv

5.1.	Andelen sysselsatte kvinner 15-64 år. 2005. Prosent	148
5.2.	Andelen sysselsatte menn 15-64 år. 2005. Prosent.....	149
5.3.	Andelen sysselsatte 55-64 år, etter kjønn. 2005. Rangert etter i alt-tallene. Prosent.....	150
5.4.	Deltidssysselsatte i prosent av alle sysselsatte 15-64 år. 2005. Rangert for kvinner	150
5.5.	Vanlig* arbeidstid per uke, fordelt på deltid og heltid (rangert etter heltid). 2005. Timer per uke	151
5.6.	Offisiell pensjonsalder og faktisk, gjennomsnittlig avgangsalder fra arbeidslivet. 2005.....	152